

Ústecký kraj

Koncepce směrů rozvoje zemědělství a venkovských oblastí Ústeckého kraje

Zpracovatel:

ARR Euroregionu Labe, o.p.s.

Rooseveltova 1804/2
400 01 Ústí nad Labem
tel.: + 420 475 216 730
e-mail: agentura@arrel.cz
www.arrel.cz

Listopad 2005

Obsah

I. Analytická část	3
01. Souhrnné údaje se zaměřením na venkovské oblasti Ústeckého kraje	4
01.1 Specifikace území Ústeckého kraje	4
01.2 Struktura zemědělského půdního fondu	5
01.3 Struktura využití zemědělského půdního fondu	10
01.3.1 Struktura skutečného využití území kraje pro zemědělství	13
01.3.2 Struktura plodin a osevních ploch	14
01.4 Struktura zaměstnanosti	17
01.4.1 Zaměstnanost v okresech Ústeckého kraje	20
01.5 Souhrn stávajících dotačních programů	22
01.5.1 Přehled dotačních titulů za rok 2005	22
01.5.2 Dotační tituly Ústeckého kraje	25
1. Analýza podmínek rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje	26
1.1 Rozvoj venkova ve vztahu k programovým dokumentům ÚK a ČR	27
1.1.1 Program rozvoje Ústeckého kraje	27
1.1.2 Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji	29
1.1.3 Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje	29
1.2 Nástin problémů k řešení pro zajištění rozvoje venkovského prostoru	32
2. Zemědělská informatika, poradenství, osvěta a propagace	33
2.1 Činnost KIS v Ústeckém kraji	34
3. Zemědělská výchova a vzdělávání	37
3.1 Analýza škol vyučujících zemědělské obory v Ústeckém kraji	38
4. Sektorové programy zemědělských komodit	40
4.1 Luštěniny	43
4.2 Obiloviny	45
4.3 Okopaniny	50
4.4 Olejniny	51
4.5 Technické plodiny	53
4.6 Chov skotu	54
4.6.1 Chov skotu pro mléko	55
4.6.2 Chov masného skotu	55
4.7 Chov ovcí	56
4.8 Chov prasat	58
4.9 Chov drůbeže	60
4.10 Ovocnářství	61
4.10.1 Analýza stavu, druhové skladby a stáří ovocných výsadeb	61
4.10.2 Koncepce rozvoje ovocnářství do roku 2015	63
4.11 Zelinářství	65
4.12 Chmelařství	67
4.13 Vinařství	71
4.14 Včelařství	63
4.15 Rybářství	76
4.16 Skladování zemědělských komodit	77
4.17 Ekologické zemědělství	80
4.17.1 Ekologické zemědělství v Ústeckém kraji	81
4.17.2 Další vývoj ekologického zemědělství	82
4.18 Rostlinná výroba pro energetické využití	83
4.18.1 Obnovitelná složka motorových paliv	83
4.18.2 Zemědělská výroba pro průmysl a pro výrobu energie – biomasa	84

5. Sektorový program lesnictví a myslivosti	85
5.1 Lesní hospodářství	85
5.1.1 Bilance lesů v Ústeckém kraji	85
5.1.2 Zásady lesního hospodářství	86
5.2 Myslivost	89
6. Hlavní produkční oblasti Ústeckého kraje	91
6.1 Produkční zemědělské oblasti	92
6.1.1 Rozbor současného stavu	93
6.2 Pánevní oblasti	94
6.2.1 Rozbor současného stavu	94
6.3 Oblasti se ztíženými podmínkami zemědělské výroby LFA (CHKO a oblasti NP)	95
6.3.1 Rozbor současného stavu	96
6.4 Horské oblasti	97
6.4.1 Rozbor současného stavu	97
6.5 Výhled do roku 2015 u produkčních oblastí Ústeckého kraje	98
7. Mimoprodukční a multifunkční funkce zemědělství	99
7.1 Vodní hospodářství a vodohospodářský režim krajiny	99
7.2 Větrná a vodní eroze zemědělských půd v Ústeckém kraji	99
7.2.1 Stávající protierozní opatření	100
7.3 Odpadové hospodářství	100
7.4 Území vhodná pro revitalizaci krajiny	101
7.4.1 Rekultivace území zasažených těžbou	102
7.5 Agroturistika	104
7.6 Mimoprodukční funkce zemědělství	105
8. Zpracovatelský průmysl	106
8.1 Zpracování masa	106
8.2 Mlékárenská výroba	108
8.3 Zpracování ovoce a zeleniny	109
8.4 Zpracování chmele	109
8.5 Pivovarnictví a lihovary	110
8.6 Ostatní zpracovatelský průmysl	110
II. SWOT analýza	111
1. SWOT analýza zemědělství a venkovských oblastí Ústeckého kraje	112
1.1 Slabé stránky zemědělství a venkovských oblastí	112
1.2 Silné stránky zemědělství a venkovských oblastí	114
1.3 Příležitosti	116
1.4 Ohrožení	117
III. Návrhová část	118
1. Strategie a východiska	119
1.1 Východiska na regionální úrovni	119
1.2 Východiska na národní úrovni	120
1.3 České zemědělství po vstupu do EU	121
2. Koncepce směrů rozvoje zemědělství Ústeckého kraje	124
2.1 Priorita 1 Podpora produkčních činností v zemědělství v úrodných oblastech	125
2.2 Priorita 2 Multifunkční zemědělství, mimoprodukční funkce zemědělství mimo hlavní produkční oblasti	129
2.3 Priorita 3 Propagace, osvěta, vzdělávání	133
2.4 Priorita 4 Podpora tvorby podmínek pro rozvoj venkova a zemědělství	137
Seznam tabulek	139
Seznam grafů	141
Seznam zkratk	142

I. Analytická část

01. Souhrnné údaje se zaměřením na venkovské oblasti Ústeckého kraje

01.1 Specifikace území Ústeckého kraje

Ústecký kraj se rozkládá na severozápadě České kotliny. Na jihu sousedí se Středočeským krajem, na východě s krajem Libereckým a na západě hraničí s Karlovarským a z malé části i s Plzeňským krajem. Severní hranice kraje je i státní hranicí českoněmeckou, ze strany Spolkové republiky Německo k hranici kraje po celé délce přiléhá spolková země Sasko. Celý kraj leží v povodí Labe (Podkrušnohoří v povodí Bíliny, západ a jih v povodí Ohře, východ v povodí středního Labe).

Celková výměra území Ústeckého kraje je 5 335 km², je to téměř 7 % rozlohy ČR a Ústecký kraj se tak co do velikosti území řadí na sedmé místo z 14 krajů ČR. Z hlediska osídlení je Ústecký kraj v rámci ČR nad průměrem, žije v něm více než 8 % obyvatel ČR. S počtem obyvatel 822 429¹ se v mezikrajoovém srovnání řadí na pátou příčku a s hustotou osídlení 154 obyvatel na km² zaujímá mezi kraji místo čtvrté.

Ústecký kraj je vymezen okresy Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem a jeho území je rozčleněno do správních obvodů 16 obcí s rozšířenou působností. Těmi jsou Kadaň, Podbořany, Žatec, Chomutov, Litvínov, Most, Louny, Bílina, Teplice, Lovosice, Ústí nad Labem, Litoměřice, Roudnice nad Labem, Děčín, Rumburk a Varnsdorf. Na území kraje leží 354 obcí s průměrnou rozlohou 15,1 km² a průměrným počtem obyvatelstva 2 316 osob na 1 obec., Celkem 46 obcí má postavení města, z nich pak tři (Ústí nad Labem, Most a Teplice) mají postavení statutárního města. Společně s Karlovarským krajem tvoří Ústecký kraj jednotku NUTS II Severozápad.

Historicky patří Ústecký kraj k jedné z nejindustrializovanějších oblastí ve střední Evropě. Kraj disponuje dobrou úrovní technické infrastruktury i výhodnou polohou na jedné z hlavních evropských dopravních os (silniční, železniční i říční), je relativně dobře dostupný z Prahy i sousedních krajských center. Na území Ústeckého kraje se rovněž nacházejí atraktivní přírodní útvary (České středohoří, Národní park České Švýcarsko).

Kraj není homogenní, skládá se z několika vzájemně se lišících oblastí. Je to pánevní oblast v Podkrušnohoří s vysokou koncentrací průmyslu, urbanizací a hustotou osídlení nad 300 obyvatel na km², zemědělská oblast u jižní hranice kraje méně industrializovaná a urbanizovaná s hustotou osídlení pod 80 obyvatel na km², Krušné hory, česko - saské pohraničí s omezenými hospodářskými aktivitami a velmi řídkým osídlením kolem 50 obyvatel na km² a Děčínsko na jihu více vázané na sídlo kraje a na severu tvořené odlehlym, hospodářsky slabším Šluknovským výběžkem.

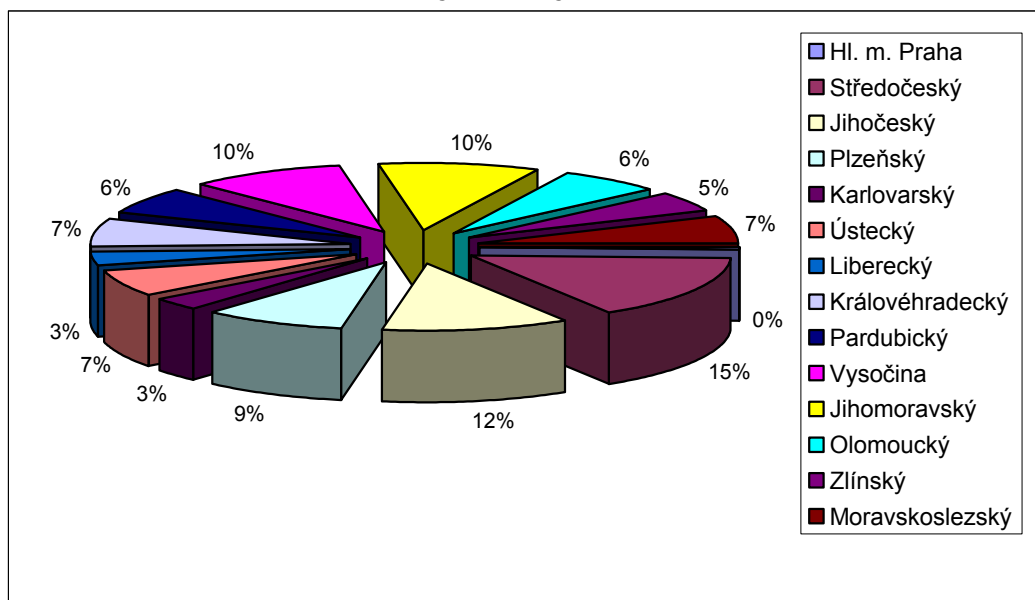
Určitou specifikou kraje dlouhodobě utvářela těžba hnědého uhlí, kdy důsledkem velkolomového dobývání zejména v 80. letech byl ovlivněn prostor 250 km² území kraje. Podkrušnohoří se stalo energetickou základnou celého Československa, což svými důsledky negativně ovlivnilo venkovský prostor, za období 40 let zaniklo v Ústeckém kraji 145 obcí. Zásahy těžby do krajiny ovlivnily významně výsledky celý venkovský prostor i zemědělskou výrobu.

¹ k 31.3. 2005 dle ČSÚ

01.2 Struktura zemědělského půdního fondu

Ústecký kraj svou rozlohou 5 335 km² zaujímá téměř 7 % celkové rozlohy ČR. Stejného podílu kraj dosahuje i při zohlednění zastoupení zemědělské půdy v kraji vůči zbytku republiky, celkových 277 616 ha² představuje 7 % veškeré zemědělské půdy v ČR. Obdobný podíl na zemědělské půdě vykazují i kraje Královéhradecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský (6 až 7 %), větším podílem na zemědělské půdě se vyznačují kraje Vysočina, Jihomoravský, Středočeský, Jihočeský a Plzeňský (od 9 do 15 %), naopak méně se na zemědělském půdním fondu ČR podílí Liberecký, Karlovarský a Zlínský kraj (3 až 5 %), a samozřejmě Hlavní město Praha (viz graf 01.1).

Graf 01.1 Podíl zemědělské půdy dle krajů v ČR k 31. 12. 2003

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka České republiky 2004

Z hlediska absolutní výměry zemědělské půdy se Ústecký kraj s 277 616 ha se Ústecký kraj řadí mezi kraje na osmé místo a s 186 099 ha orné půdy obsazuje v mezikrajsovém srovnání místo deváté. Obdobných hodnot výměr zemědělské a orné půdy dosahují i kraje Královéhradecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský. Ústecký kraj drží suverénní primát ve výměře chmelnic (s 6 453 ha), v menší míře se zde nacházejí i vinice. Bližší srovnání krajů z hlediska struktury půdního fondu nabízí tabulka 01.1.

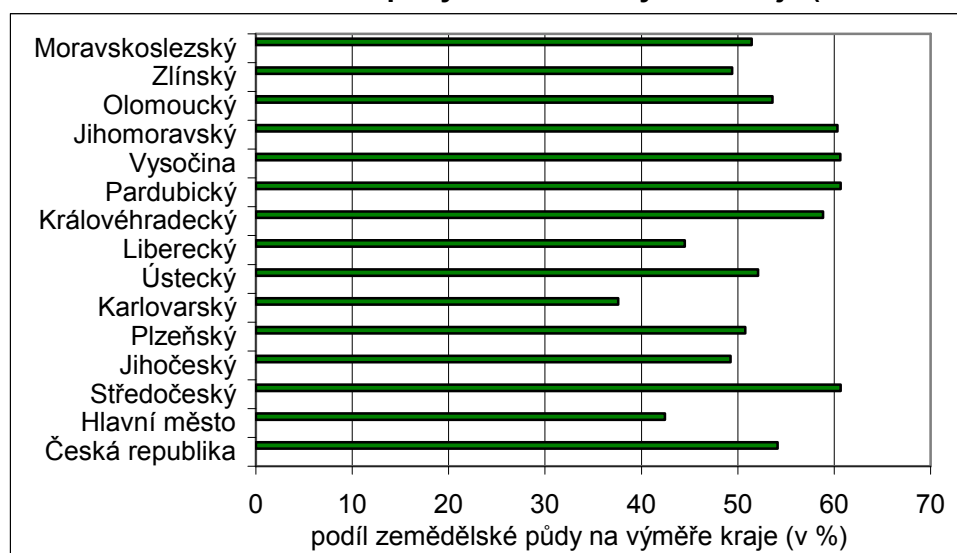
² k 31.12.2004 dle ČSÚ

Tabulka 01.1 Bilance půdy podle krajů k 31. 12. 2003 (v tis. ha)

Území	země- dělská půda	z toho				nezemě- dělská půda	z toho	
		orná půda	chmel- nice	vinice	trvalé travní porosty		lesní pozemky	vodní plochy
Hl. m. Praha	21	15	-	0	1	29	5	1
Středočeský	668	556	3	0	71	433	305	21
Jihočeský	495	321	-	-	160	511	375	43
Plzeňský	384	265	0	-	106	372	298	11
Karlovarský	125	57	-	-	64	206	143	7
Ústecký	278	187	7	1	69	255	160	10
Liberecký	141	70	0	-	62	175	140	5
Královéhradecký	280	194	-	0	70	196	147	7
Pardubický	274	201	-	-	60	178	133	6
Vysočina	420	325	-	0	84	273	210	12
Jihomoravský	426	358	-	15	28	281	196	15
Olomoucký	276	208	1	0	52	240	179	6
Zlínský	196	126	-	1	56	200	157	5
Moravskoslezský	285	179	-	-	88	269	196	11
Česká republika	4 269	3 062	11	17	971	3 618	2 644	160

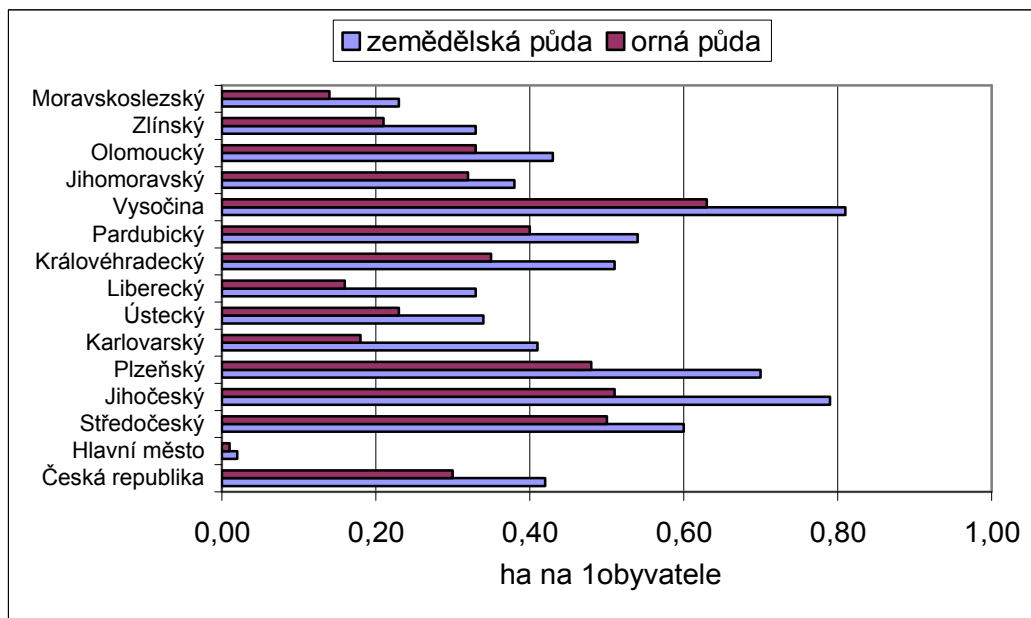
Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka České republiky 2004

Z hlediska podílu zemědělské půdy na celkové výměře dosahuje Ústecký kraj téměř průměrné hodnoty, neboť zemědělská půda zaujímá přes 52 % jeho rozlohy, resp. 54 % rozlohy celé ČR. V tomto ukazateli je Ústecký kraj srovnatelný s krajem Plzeňským, Moravskoslezským či Olomouckým, výrazně menšího podílu zemědělské půdy na celkové rozloze dosahuje pouze Karlovarský kraj (38 %), naopak vyšší podíl zemědělské půdy (přes 60 %) mají kraje Jihomoravský, Vysočina, Pardubický a Středočeský (viz graf 01.2).

Graf 01.2 Podíl zemědělské půdy na celkové výměře kraje (k 31.12. 2003)

Zdroj: ČSÚ, Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2003

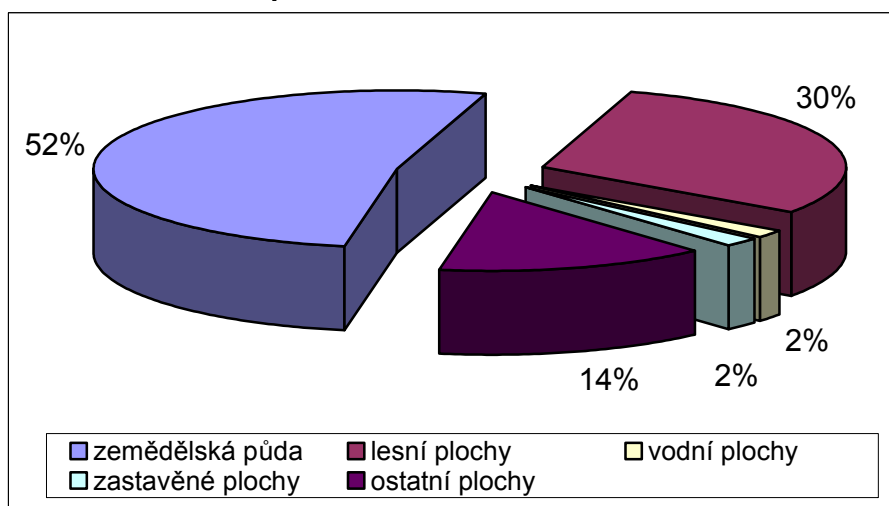
Vzhledem k vyššímu počtu obyvatel i nadprůměrné hustotě osídlení je Ústecký kraj pod celorepublikovým průměrem co do výměry zemědělské, resp. orné půdy na 1 obyvatele. Nižší hodnoty už vykazují pouze Liberecký, Zlínský a Moravskoslezský kraj (a samozřejmě Hlavní město Praha). Srovnání nabízí graf 01.3.

Graf 01.3 Výměra půdy na 1 obyvatele v roce 2003 dle krajů

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka České republiky 2004

Struktura půdního fondu v Ústeckém kraji se v průběhu posledních 15 let nijak výrazně neměnila. Rozloha zemědělské půdy se mezi lety 1990 a 2004 velmi pozvolna snižovala z původních 279 846 ha na aktuálních 277 616 ha, absolutní pokles o 2 230 ha však představuje pouze necelý jeden procentní bod. Velmi mírný nárůst výměry nezemědělské půdy³ pak lze připsat navyšování lesních ploch v kraji. V roce 1990 bylo v kraji zalesněno 157 226 ha, zatímco v roce 2004 už to bylo 159 030 ha, což představuje nárůst asi o jeden procentní bod. Výměra ostatních složek nezemědělské půdy (vodní plochy, zastavěné plochy a ostatní plochy) se v průběhu minulých 15 let nijak výrazně neměnila.

V současné době tak půdnímu fondu Ústeckého kraje stále jednoznačně dominuje zemědělská půda, která s rozlohou 277 616 ha zaujímá více než 52 % území Ústeckého kraje. Na 159 030 ha Ústeckého kraje, což představuje 30 % jeho celkové rozlohy, nalezneme lesní plochy.⁴ Stávající strukturu půdního fondu dokumentuje graf 01.4.

Graf 01.4 Struktura půdního fondu ÚK k 31.12. 2004

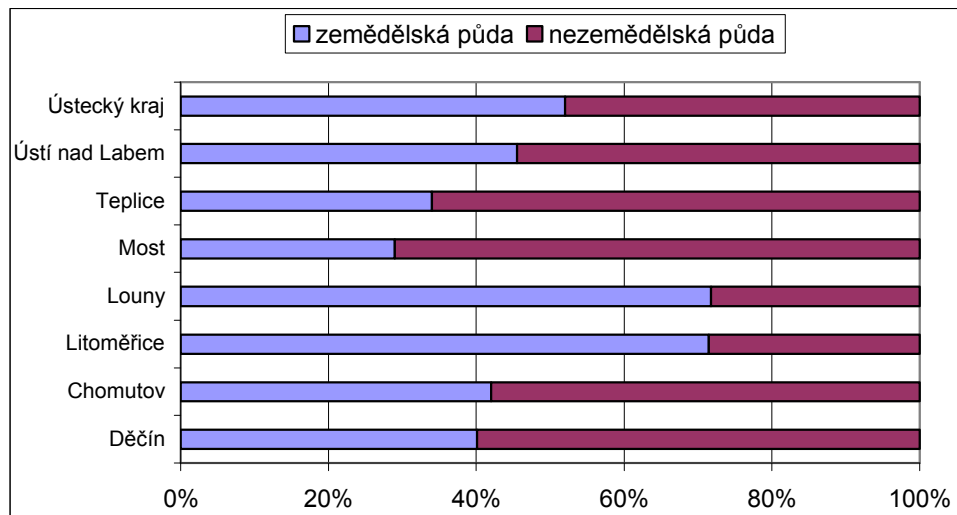
Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

³ z 253 675 ha v roce 1990 na 255 873 ha v roce 2004

⁴ Ve srovnání s průměrem ČR je zalesnění o 3,5 procentního bodu nižší.

Struktura půdního fondu se samozřejmě liší v jednotlivých okresech Ústeckého kraje. Největší výměru zemědělské půdy vykazují okresy Litoměřice (73 752 ha) a Louny (80 353 ha). Oba tyto okresy jsou výrazně nadprůměrné z hlediska podílu zemědělské půdy na celkové rozloze okresu, neboť zemědělská půda zde zaujímá shodně téměř 72 % celkové výměry. Ostatní okresy vykazují podíly zemědělské půdy mnohem nižší (viz graf 01.5). V okrese Děčín se nachází téměř třetina veškerých lesních ploch kraje, nejvíce vodních ploch pak nalezneme v chomutovském okrese.

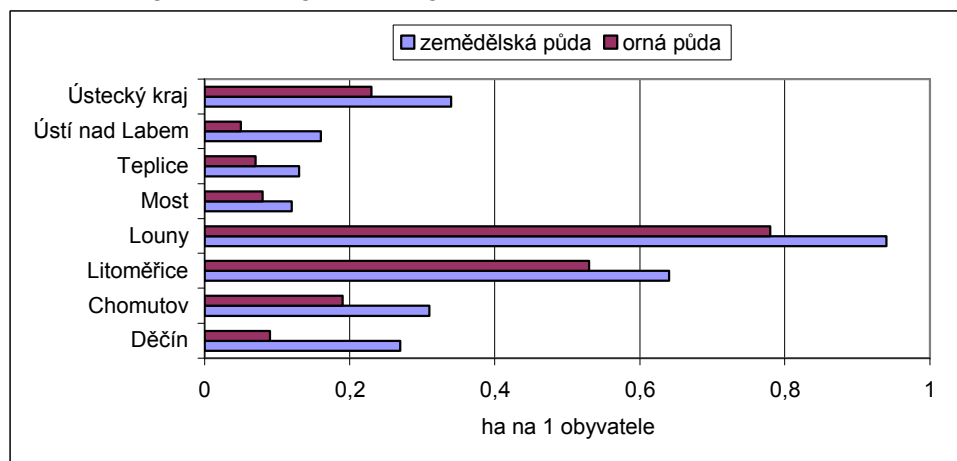
Graf 01.5 Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na rozloze (stav k 31. 12. 2004)

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

I pokud vezmeme v úvahu počty obyvatel v jednotlivých okresech, projeví se převaha zemědělského zaměření okresů Litoměřice a Louny, které vykazují mnohonásobně více zemědělské půdy na jednoho obyvatele (viz graf 01.6).

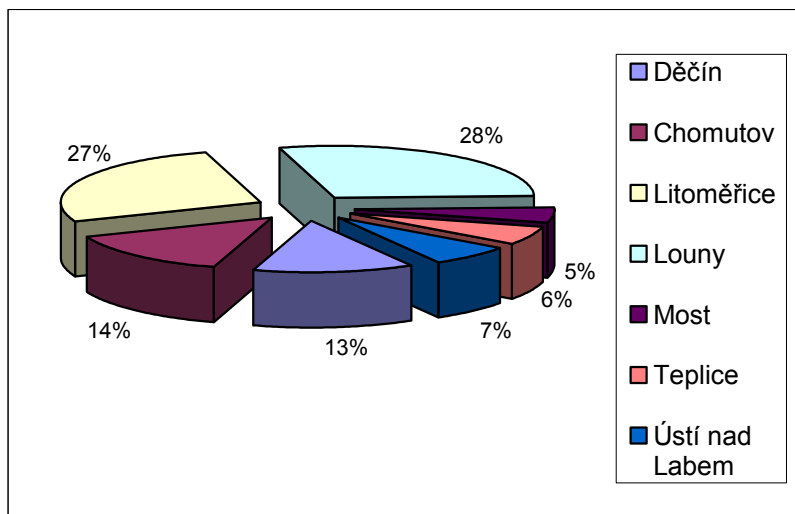
Graf 01.6 Výměra půdy na 1 obyvatele v roce 2004 dle okresů

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Z výše uvedeného je jasné, že nejvyšší podíl na zemědělské půdě v kraji vykáží opět okresy Litoměřice a Louny. Na jejich území je dohromady více než polovina zemědělské půdy z celého kraje. Naopak nejmenším podílem přispívají do zemědělského půdního fondu kraje okresy Most, Teplice a Ústí nad Labem (viz graf 01.7).

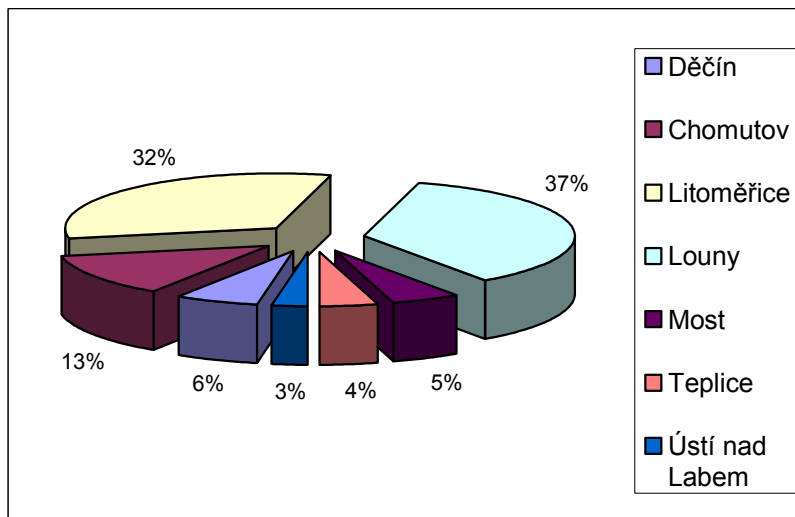
Graf 01.7 Podíl na zemědělské půdě dle okresů (k 31.12. 2004)

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Obdobná je i situace z pohledu struktury orné půdy. Zde je jednoznačně zemědělské zaměření okresů Litoměřice a Louny ještě viditelnější, neboť se na jejich území nachází více než dvě třetiny veškeré orné půdy. Podíl ostatních okresů na výměře orné půdy je tedy ještě menší (viz graf 01.8).

Graf 01.8 Podíl na orné půdě dle okresů (k 31.12. 2004)

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

01.3 Struktura využití zemědělského půdního fondu

Z hlediska vývoje struktury zemědělského půdního fondu a jeho využití lze konstatovat, že celková výměra zemědělské půdy se v období posledních 15 let udržovala konstantní. Obdobné konstatování pak platí i pro jednotlivé složky zemědělské půdy, snad jen s výjimkou orné půdy a trvalých travních porostů. Vývoj využívání ploch zemědělské půdy dokumentuje tabulka 01.2.

Tabulka 01.2 Bilance půdy v Ústeckém kraji v ha (stav k 31. 12. sledovaného roku)

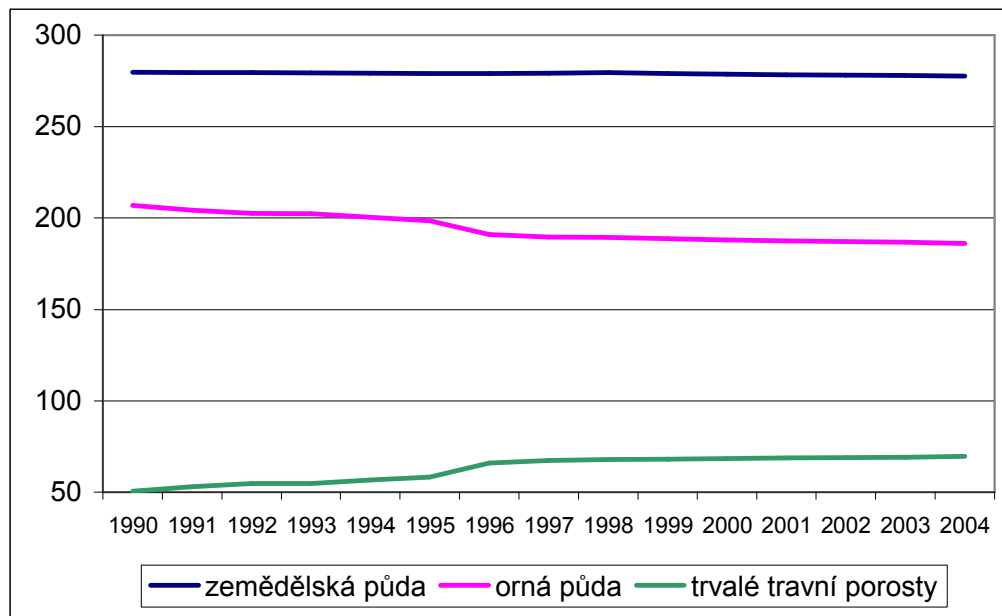
Rok	Celková výměra	Zemědělská půda	v tom					
			orná půda	zahrady	ovocné sady	trvalé travní porosty	chmelnice	vinice
1990	533 521	279 846	206 936	8 680	6 723	50 617	6 533	357
1991	533 526	279 575	204 301	8 668	6 694	53 010	6 546	356
1992	533 522	279 491	202 506	8 654	6 675	54 745	6 558	353
1993	533 536	279 350	202 301	8 645	6 708	54 783	6 560	353
1994	533 532	279 240	200 398	8 643	6 685	56 599	6 562	353
1995	533 524	279 026	198 485	8 642	6 611	58 376	6 559	353
1996	533 523	279 019	190 884	8 646	6 594	65 992	6 555	348
1997	533 521	279 185	189 570	8 659	6 553	67 509	6 546	348
1998	533 511	279 545	189 439	8 680	6 568	67 953	6 555	350
1999	533 514	278 974	188 772	8 669	6 550	68 096	6 536	351
2000	533 491	278 628	187 996	8 680	6 516	68 563	6 510	363
2001	533 425	278 356	187 525	8 684	6 468	68 770	6 536	373
2002	533 503	278 174	187 088	8 698	6 434	69 079	6 502	373
2003	533 494	278 014	186 800	8 724	6 348	69 303	6 466	373
2004	533 489	277 616	186 099	8 754	6 242	69 681	6 453	387

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Výměra orné půdy v kraji se od roku 1990 pravidelně snižovala z původních 206 936 ha až na 186 099 ha a její podíl na zemědělské půdě se tak snižoval ze 74 % až na 67 %, naopak plochy trvalých travních porostů v tomtéž období rostly z 50 617 ha na 69 681 ha, resp. jejich podíl na celkové výměře zemědělské půdy narostl 18 % na 25 % (viz graf 01.9). V souladu s celkovou transformací zemědělství tak docházelo k nárůstu neobdělávané půdy.⁵ Plochy zahrad a chmelnic se nijak zásadně neměnily, nepatrně se snižovala výměra ovocných sadů, naopak plochy vinic se mírně navýšily.

⁵ Tyto plochy se vyskytují zejména ve vyšších polohách v Krušnohoří a v podhorských oblastech. Vysoký podíl neobdělávané půdy se vyskytuje zejména na Děčínsku.

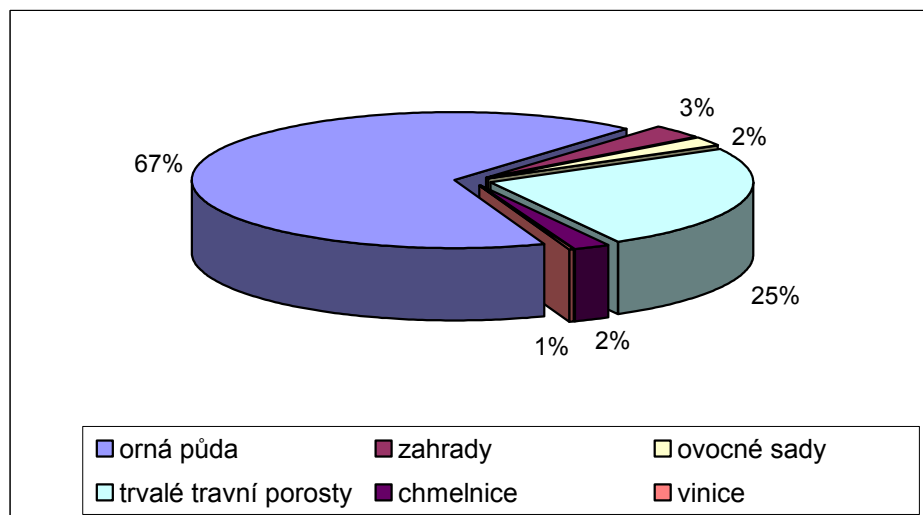
Graf 01.9 Vývoj půdního fondu v Ústeckém kraji (v tis. ha)

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

I přes vytrvalý pokles své celkové výměry zemědělskému půdnímu fondu Ústeckého kraje stále dominuje orná půda zaujímající 67 % veškeré zemědělské půdy. Plná čtvrtina pak připadá na trvalé travní porosty. Na zahrady, ovocné sady, chmelnice a vinice tak zbývá pouhých 8 % veškeré zemědělské půdy, to je 21 836 ha (viz graf 01.10).

Graf 01.10 Struktura zemědělského půdního fondu Ústeckého kraje k 31.12. 2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

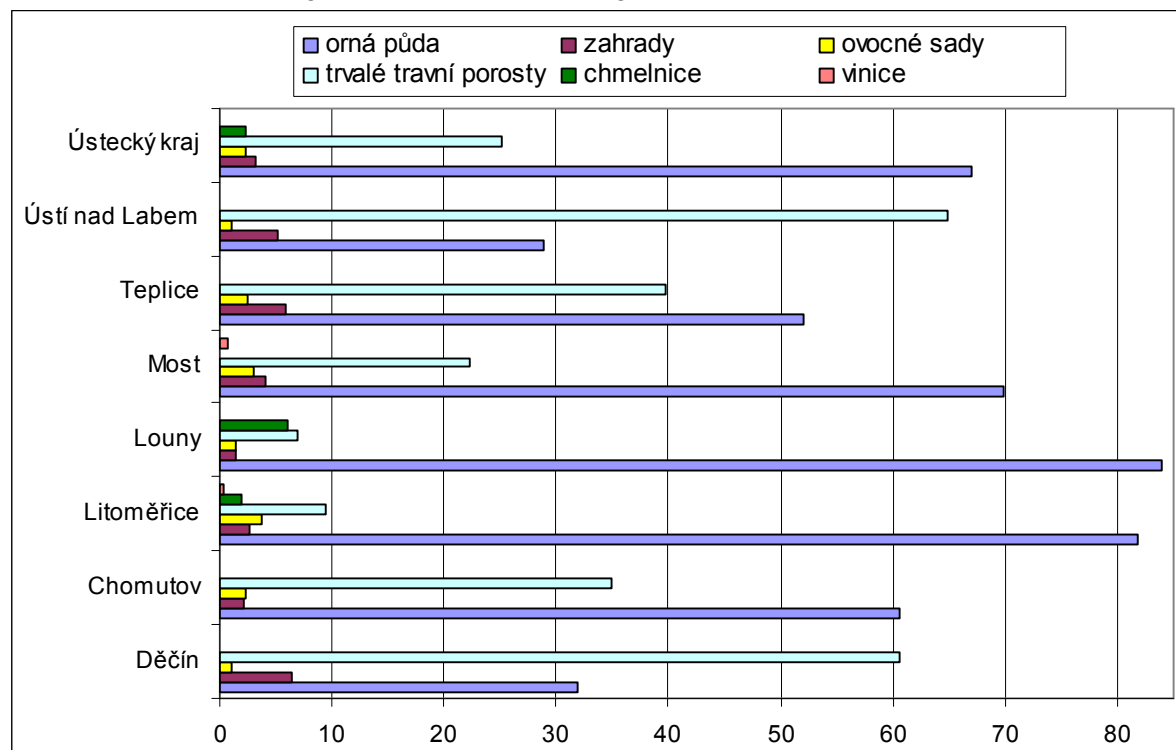
Využití zemědělského půdního fondu se samozřejmě v jednotlivých okresech Ústeckého kraje odlišuje. V absolutním pohledu se nejvíce orné půdy (67 294 ha) nachází v okrese Louny, nejméně naopak v okrese Ústí nad Labem, děčínský okres disponuje největšími plochami zahrad (2 339 ha) i trvalých travních porostů (22 056 ha). Naprostou většinu chmelnic (4 928 ha) nalezneme v okrese Louny, nejvíce vinic je pak udržováno na Litoměřicku (blíže viz tabulka 01.3).

Tabulka 01.3 Bilance půdy v okresech (stav k 31. 12. 2004)

	Celková výměra	Země- dělská půda	v tom						Nezemě- dělská půda	v tom	
			orná půda	zahrady	ovocné sady	trvalé travní porosty	chmel- nice	vinice		lesní plochy	vodní plochy
Děčín	90 886	36 421	11 640	2 339	386	22 056	-	-	54 465	44 797	1 028
Chomutov	93 534	39 246	23 802	820	913	13 673	16	22	54 288	34 429	3 150
Litoměřice	103 211	73 752	60 293	1 961	2 709	7 030	1 509	250	29 459	16 831	1 838
Louny	111 775	80 253	67 294	1 201	1 193	5 625	4 928	12	31 522	17 514	1 440
Most	46 715	13 550	9 462	555	422	3 008	-	103	33 165	15 486	984
Teplice	46 923	15 972	8 303	929	407	6 333	-	-	30 951	17 291	761
Ústí n. L.	40 445	18 422	5 305	949	212	11 956	-	-	22 023	12 682	724
ÚK	533 489	277 616	186 099	8 754	6 242	69 681	6 453	387	255 873	159 030	9 925

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Pokud jde o relativní strukturu zemědělského půdního fondu v jednotlivých okresech Ústeckého kraje, platí i zde konstatování o převaze orné půdy. Ovšem s výjimkou okresů Děčín a Ústí nad Labem, kde shodně převažují trvalé travní porosty, zaujímající vždy více než 60 % veškeré zemědělské půdy. Mnohem menší plochy pak zaujímají zahrady a ovocné sady. Chmelnice mají významnější zastoupení pouze v okresech Louny (6 %) a Litoměřice (2 %). Výměry vinic jsou pak z hlediska procentního zastoupení téměř zanedbatelné, nalezneme je pouze v okresech Chomutov, Litoměřice, Louny a Most (viz graf 01.11).

Graf 01.11 Struktura využití zemědělské půdy v okresech (v %, stav k 31. 12. 2004)

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Kvalita půdy v rámci kraje je značně rozdílná. Většina půdy v okrese Louny a Litoměřice patří mezi půdy s nejvyšší produkční schopností (řepařské a obilnářské oblasti). Totéž platí zejména pro jižní části okresů Most a Chomutov. Okresy Děčín a Ústí nad Labem

naopak vykazují velice nízké zastoupení půd s vysokou produkční schopností. Území Teplicka se v tomto hodnocení nachází zhruba uprostřed.

01.3.1 Struktura skutečného využití území kraje pro zemědělství

Aktuální využití území ne zcela přesně odpovídá údajům zaneseným ve statistikách katastru nemovitostí. K zemědělské produkci je totiž fakticky využívána pouze určitá část zemědělského půdního fondu. Přehled využití území v jednotlivých okresech nabízí tabulka 01.4.

Tabulka 01.4 Využití území Ústeckého kraje dle okresů

	Celkem (v ha)	Zemědělská půda				Nezemědělská půda			
		v ha	v % z celku	z toho orná půda		v ha	v % z celku	z toho lesy	
				v ha	v %			ha	v %
Děčín	90 905	36 457	40,1	12 031	33,0	54 447	59,9	44 755	82,2
Chomutov	95 351	39 250	41,2	23 942	61,0	54 282	56,9	34 469	63,5
Litoměřice	103 211	73 882	71,6	60 435	81,8	29 329	28,4	16 831	57,4
Louny	111 780	80 372	71,9	67 271	83,7	31 407	28,1	17 493	55,7
Most	46 718	13 662	29,2	9 563	70,0	33 056	70,8	15 467	46,8
Teplice	46 913	16 089	34,3	8 394	52,2	30 823	65,7	17 260	56,0
Ústí n. L.	40 445	18 462	45,6	5 538	30,0	21 983	54,4	12 684	57,7
Ústecký kraj	535 323	278 174	52,0	187 174	67,3	255 327	47,7	172 031	67,4

Zdroj: dle údajů KAK Most (Ing. Loudát) k 23.8. 2005

V rámci celého kraje je skutečně pro zemědělskou výrobu využíváno 210 225 ha, tedy pouze 76 % veškeré zemědělské půdy, což činí 39 % celkové rozlohy kraje. Podíl zemědělské půdy na celku zemědělského půdního fondu přitom v rámci jednotlivých okresů značně kolísá. Zatímco v okresech Teplice a Ústí nad Labem je využívána méně než polovina zemědělské půdy, v okresech Litoměřice a Louny se využívá zhruba 90 % zemědělské půdy. Využívaná orná půda v současnosti dosahuje výměry 156 294 ha, tedy 84 % veškeré orné půdy, resp. 29 % celkové rozlohy kraje. Zatímco v okrese Ústí nad Labem je využívána méně než třetina orné půdy, v okrese Litoměřice je využití orné půdy téměř sto procentní. Přehled rozsahu a podílu využívané zemědělské půdy viz tabulka 01.5.

Tabulka 01.5 Rozsah a podíl skutečně využívané zemědělské půdy

	Celkem (v ha)	Zemědělská půda		Zemědělská půda využívaná						
		v ha	z toho orná půda	v ha	v % z celku	v % ze zem. půdy	z toho orná půda využívaná			
			v ha				v ha	v % z celku	v % z orné půdy	v % ze zem. půdy využ.
Děčín	90 905	36 457	12 031	24 966	27,5	68,5	5 420	6,0	45,1	21,7
Chomutov	95 351	39 250	23 942	21 604	22,7	55,0	14 380	15,1	60,1	66,6
Litoměřice	103 211	73 882	60 435	67 746	65,6	91,7	60 142	58,3	99,5	88,8
Louny	111 780	80 372	67 271	70 460	63,0	87,7	62 943	56,3	93,6	89,3
Most	46 718	13 662	9 563	10 439	22,3	76,4	6 541	14,0	68,4	62,7
Teplice	46 913	16 089	8 394	6 357	13,6	39,5	5 307	11,3	63,2	83,5
Ústí n. L.	40 445	18 462	5 538	8 683	21,5	47,0	1 561	3,9	28,2	18,0
ÚK	535 323	278 174	187 174	210 255	39,3	75,6	156 294	29,2	83,5	74,3

Zdroj: dle údajů KAK Most (Ing. Loudát) k 23.8. 2005

Z využívané zemědělské půdy v kraji největší podíl připadá na ornou půdu (72 %), asi čtvrtinu zemědělsky využívaných ploch tvoří travní porost. Ostatní kultury jsou již zastoupeny minimálně. Struktura kultur na využívané zemědělské půdě se v jednotlivých okresech značně liší. Zatímco v okresech Litoměřice a Louny jednoznačně dominuje orná půda, na Děčínsku jasně převažují travní porosty (blíže ke struktuře kultur na využívané zemědělské půdě viz tabulka 01.6 a graf 01.12).

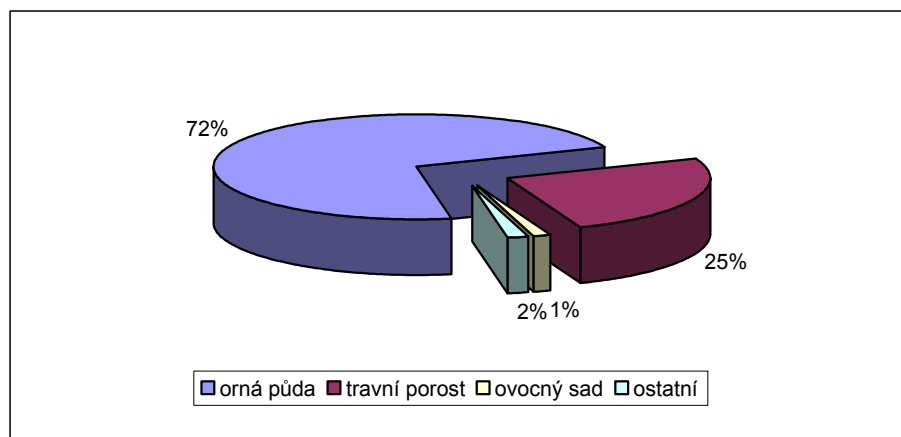
Tabulka 01.6 Evidovaná zemědělská půda podle kultur

	Děčín		Litoměřice		Louny		Ústí n. L. (ZAPÚ)		Ústecký kraj	
	v ha	v %	v ha	v %	v ha	v %	v ha	v %	v ha	v %
orná půda	3 895	15,68	52 122	87,69	63 802	90,24	33 858	57,16	153 677	71,74
travní porost	20 724	83,43	5 231	8,80	3 622	5,12	24 431	41,25	54 008	25,21
ovocný sad	198	0,80	1 240	2,09	527	0,75	738	1,25	2 703	1,26
jiná kultura	7	0,03	35	0,06	5	0,01	105	0,18	152	0,07
vinice	-	-	176	0,30	5	0,01	96	0,16	277	0,13
chmelnice	-	-	623	1,05	2 738	3,87	3	0,01	3 364	1,57
zalesněno	-	-	10	0,02	-	-	-	-	10	0,01
porost RRD	17	0,07	-	-	-	-	-	-	17	0,01
celkem	24 841	100	59 438	100	70 699	100	59 231	100	214 208	100

* Výstupy LPIS jsou generovány dle oblastí působnosti ZAPÚ. V okresech Děčín, Litoměřice a Louny působí samostatné ZAPÚ. Oblast Ústí n. L. (ZAPÚ) zahrnuje okresy Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem spadající pod ZAPÚ v Ústí nad Labem.

Zdroj: registr LPIS (k 23.11. 2005), poskytnuto ZAPÚ Ústí nad Labem

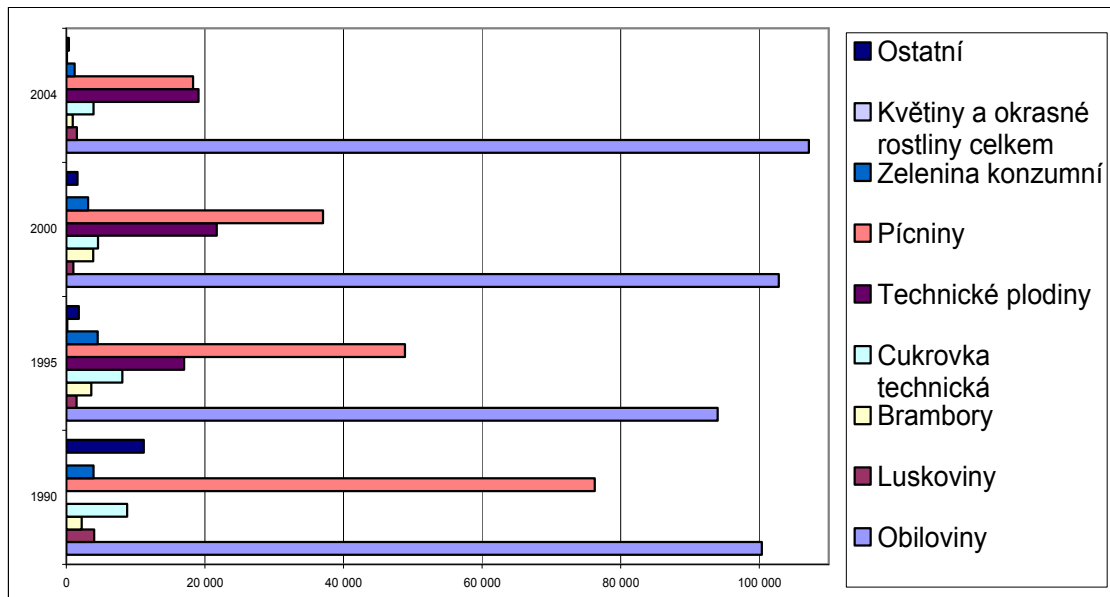
Graf 01.12 Struktura evidované zemědělské půdy v Ústeckém kraji dle kultur

Zdroj: registr LPIS (k 23.11. 2005), poskytnuto ZAPÚ Ústí nad Labem

01.3.2 Struktura plodin a osevních ploch

Struktura osevních ploch zásadním způsobem ovlivňuje produkci zemědělských komodit. Její vývoj po roce 1990 zaznamenal i v Ústeckém kraji celkem zásadní změny. Výrazně narůstal podíl technických plodin na struktuře osevů, na druhé straně se snižovaly plochy okopanin a píce. Hlavní skupinou pěstovaných zemědělských plodin však jsou jednoznačně a dlouhodobě obiloviny. Velikost osevní plochy obilovin se sice za posledních 15 let vcelku udržovala na stejné úrovni, ovšem vzhledem ke snižování rozlohy všech osevních ploch podíl obilovin postupně narůstal. Zatímco na počátku devadesátých let tvořil podíl obilovin na celkové osevní ploše 46%, po roce 2000 byly obilovinami osívány už téměř dvě třetiny ploch.

Graf 01.13 Vývoj osevních ploch (v ha) v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

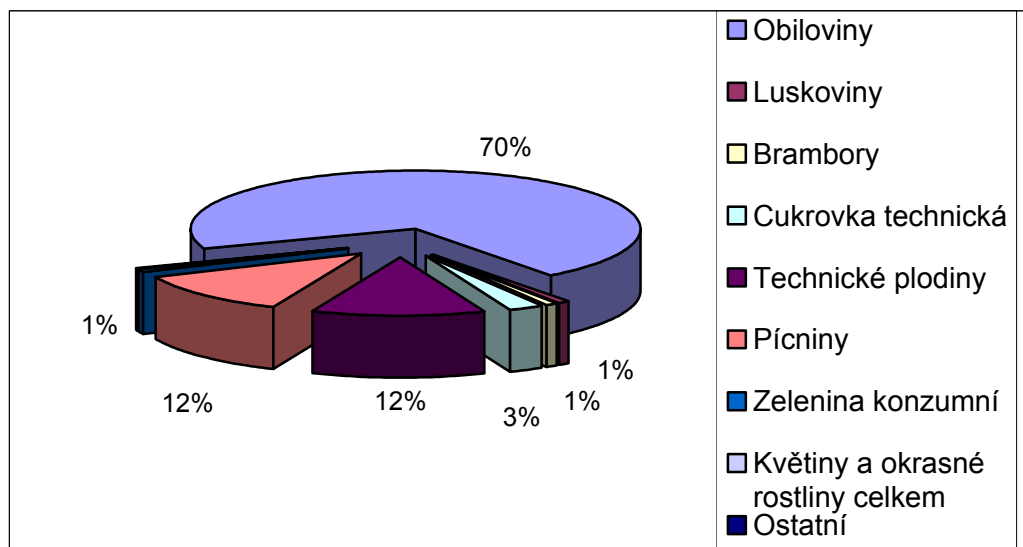
V roce 2004 pak plochy obilovin dominovaly ještě výrazněji, podílely se na celkové výměře osevních ploch už 70 %. Na ostatní plodiny tak zbyla už jen necelá třetina osevních ploch. Ta byla využita zejména pro pícniny a technické plodiny (vždy po 12 % osevních ploch), u ostatních plodin byl jejich podíl na celku osevních ploch už v podstatě nevýznamný (blíže viz tabulka 01.7 a graf 01.14).

Tabulka 01.7 Osevní plochy v Ústeckém kraji v roce 2004

Plodina	Plocha v ha
Obiloviny	107 110
Luskoviny	1 512
Brambory	948
Cukrovka technická	3 936
Technické plodiny	19 061
Pícniny	18 276
Zelenina konzumní	1 203
Květiny a okrasné rostliny celkem	111
Ostatní	367

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Graf 01.14 Struktura osevů v Ústeckém kraji v roce 2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Podrobnější informace k analýze stavu a struktury rostlinné výroby dle jednotlivých komodit viz kapitola A4.

01.4 Struktura zaměstnanosti

Transformační procesy v českém zemědělství se v období let 1989 až 2001 projeví ve výrazném snížení zaměstnanosti v zemědělství. Zaměstnanost v zemědělství se snížila o více než dvě třetiny, přičemž nejdynamičtěji probíhalo snižování zaměstnanosti v letech 1991 a 1992. Zatímco v roce 1993 pracovalo v zemědělském sektoru na území Ústeckého kraje ještě více jak 23 tisíc osob, reprezentujících téměř 6 % zaměstnaných, v loňském roce to bylo už jen necelých 8 tisíc osob, které představují pouze 2,2 % všech zaměstnaných.

V mezikrajsovém srovnání tak Ústecký kraj vykazuje absolutně nejnižší podíl pracovníků v zemědělství⁶, který je zároveň téměř o polovinu nižší než celorepublikový podíl osob zaměstnaných v zemědělském sektoru (4,3 %). Obdobně nízkou hodnotu podílu pracovníků v zemědělství mají ještě kraje Karlovarský a Liberecký, naopak absolutně nejvyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství disponuje kraj Vysočina. Srovnání aktuální struktury zaměstnanosti v jednotlivých krajích nabízí tabulka 01.8.

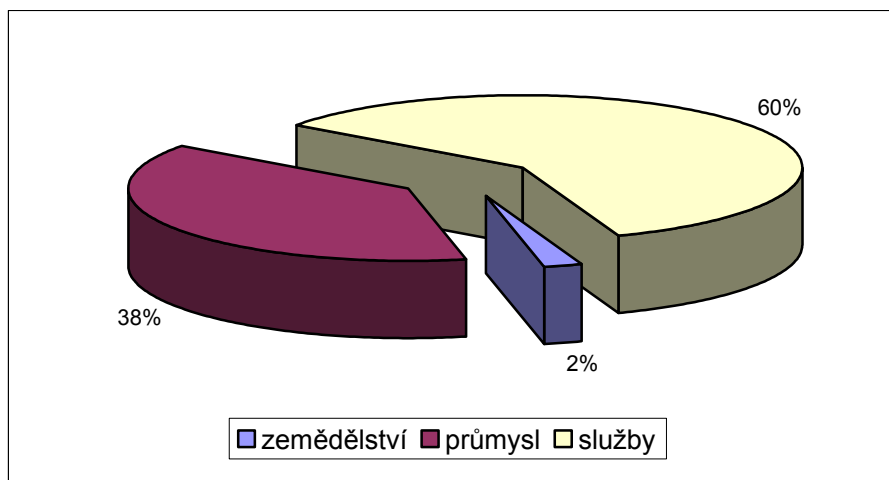
Tabulka 01.8 Struktura zaměstnanosti v národním hospodářství v roce 2004 (v tisících)

Kraj	Zemědělství		Průmysl		Služby		Celkem
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.
Hlavní město Praha	2 118	0,4	123 791	20,6	474 801	79,0	601 290
Středočeský	25 904	4,7	202 318	37,0	318 936	58,3	547 203
Jihočeský	18 141	6,1	123 640	41,7	154 855	52,2	296 636
Plzeňský	11 519	4,4	113 106	43,0	138 675	52,7	263 339
Karlovarský	4 149	2,9	61 465	43,1	77 142	54,0	142 755
Ústecký	7 958	2,2	137 638	38,4	212 528	59,3	358 124
Liberecký	6 775	3,3	105 662	51,7	91 572	44,8	204 263
Královéhradecký	15 260	6,1	99 048	39,5	136 634	54,4	250 968
Pardubický	14 210	6,2	104 814	45,6	110 984	48,3	230 007
Vysočina	24 626	10,4	105 542	44,4	107 749	45,3	237 916
Jihomoravský	25 902	5,1	196 038	38,5	286 969	56,4	509 070
Olomoucký	19 220	7,0	113 422	41,2	142 310	51,7	275 005
Zlínský	10 561	4,0	123 866	46,3	132 902	49,7	267 329
Moravskoslezský	15 926	3,0	234 286	44,8	272 465	52,1	522 721
Česká republika	202 269	4,3	1 844 634	39,2	2 658 521	56,5	4 706 626

Zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil - roční průměry za rok 2004

Ačkoli je Ústecký kraj považován za oblast průmyslovou, podíl zaměstnanců v průmyslu dosahuje jen „průměrné“ hodnoty 38,4 %, méně zaměstnanců v průmyslu už má jen Středočeský kraj a Hlavní město Praha. Naopak s podílem zaměstnanců ve službách (59,3 %) se Ústecký kraj řadí na druhé místo hned za hlavní město. Informace o struktuře zaměstnanosti dle sektorů viz graf 01.15.

⁶ s výjimkou hl. města Prahy

Graf 01.15 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji v roce 2004

Zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil - roční průměry za rok 2004

V průběhu let 2001 až 2003 se v Ústeckém kraji počet osob pracujících v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech stabilně udržoval nad hranicí deseti tisíc, ovšem v roce 2004 výrazně klesl až na 6 625 osob, což představuje 1,85 % všech pracujících. V posledních letech se snižoval i počet zaměstnanců v oborech lesnictví, rybolovu a chovu ryb až na 1 333 v roce 2004, což představuje pouhých 0,37 % zaměstnaných. Dohromady tak zemědělské činnosti vytvářejí pracovní místa pouze pro zlomek pracovní síly Ústeckého kraje.

Ve struktuře celkové zaměstnanosti v zemědělství se po celé transformační období zvyšuje podíl pracovníků obchodních společností a klesá podíl pracovníků družstev. V roce 2001 představovali pracovníci obchodních společností již téměř polovinu veškerých zemědělských pracovních sil, v družstvech pracovala necelá třetina a v podnicích fyzických osob necelá pětina zemědělských pracovních sil.

Nepříznivý vývoj situace na agrárním trhu práce je podmíněn prvořadě tím, že zemědělství – v důsledku strukturálních a technologických změn v zemědělské výrobě a dlouhodobě nepříznivé ekonomické situace zemědělských podniků – prakticky nevytváří nové pracovní příležitosti. V případě, že poptávka ze strany podniků existuje, týká se převážně kvalifikovaných dělnických profesí do živočišné výroby, které však v nabídce agrárního trhu práce chybí. Příčinou je nezájem zejména mladých a kvalifikovaných pracovníků o uplatnění v zemědělství, plynoucí z nízké ceny práce v odvětví, nevyhovující pracovní doby, specifického pracovního prostředí, fyzicky náročné práce, nízké společenské prestiže zaměstnání v zemědělství a nejasné perspektivy podnikání v odvětví. Nabídku volné pracovní síly vytvářejí převážně nekvalifikovaní zemědělské pracovníci, kteří jsou nejčastěji využíváni (zvláště v okresech s vysokým podílem zemědělců na zaměstnanosti) jako sezónní pracovníci. O sezónním využívání pracovníků svědčí i skutečnost, že téměř třetinu zemědělských uchazečů o zaměstnání představují uchazeči s krátkou dobou evidence.

Pro zemědělství zůstává typická méně příznivá věková struktura⁷ pracovníků ve srovnání s věkovou strukturou pracovníků v národním hospodářství. V důsledku neustále se zvyšujícího průměrného věku zemědělské populace se prohlubuje „generační problém“ v odvětví.

⁷ převažují pracovníci vyšších věkových kategorií

Tabulka 01.9 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji (absolutní roční průměry)

Odvětví	2001	2002	2003	2004
Zemědělství, myslivost a související činnosti	10 167	10 415	10 381	6 625
Lesnictví, rybolov, chov ryb a související činnosti	2 575	2 278	1 798	1 333
Těžba nerostných surovin	15 869	13 597	12 894	13 068
Zpracovatelský průmysl	91 895	86 515	80 962	82 704
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	12 031	12 297	10 533	9 517
Stavebnictví	37 583	37 242	36 812	32 349
Obchod, oprava motor. vozidel a spotřebního zboží	43 041	47 625	56 668	59 057
Ubytování a stravování	9 643	11 874	11 678	12 139
Doprava, skladování a spoje	33 781	34 025	30 397	33 896
Finanční zprostředkování	4 986	5 475	5 704	5 301
Nemovitosti a pronájem, podn. činnosti	15 876	14 136	18 408	15 796
Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	29 126	25 585	22 464	26 655
Vzdělávání	19 317	22 128	19 801	17 908
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	26 522	23 167	20 200	27 400
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	12 405	15 583	13 678	14 094
Činnosti domácností	77	99	298	240
Exteritoriální organizace a instituce	-	-	-	42
Nezjištěno	272	147	452	-
Celkem	365 166	362 188	353 118	358 124

Zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS - roční průměry za rok 2004

Nejvíce osob v Ústeckém kraji nachází zaměstnání ve zpracovatelském průmyslu (82 704 zaměstnanců v roce 2004, 23 %) a v obchodě a službách spojených s opravou (59 057 osob v roce 2004, 16 %), přičemž v posledně jmenovaném odvětví docházelo v průběhu let 2001 až 2004 k postupnému nárůstu počtu zaměstnanců až o třetinu původního stavu. Ostatní odvětví si zachovávala víceméně stabilní podíl na struktuře zaměstnanosti (podrobné údaje viz tabulky 01.9 a 01.10).

Tabulka 01.10 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji (v %)

Odvětví	2001	2002	2003	2004
Zemědělství, myslivost a související činnosti	2,78	2,88	2,94	1,85
Lesnictví, rybolov, chov ryb a související činnosti	0,71	0,63	0,51	0,37
Těžba nerostných surovin	4,35	3,75	3,65	3,65
Zpracovatelský průmysl	25,17	23,89	22,93	23,09
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	3,29	3,40	2,98	2,66
Stavebnictví	10,28	10,28	10,42	9,03
Obchod, oprava motor. vozidel a spotřebního zboží	11,79	13,15	16,05	16,49
Ubytování a stravování	2,64	3,28	3,31	3,39
Doprava, skladování a spoje	9,25	9,39	8,61	9,46
Finanční zprostředkování	1,37	1,51	1,62	1,48
Nemovitosti a pronájem, podn. činnosti	4,35	3,90	5,21	4,41
Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečení	7,98	7,06	6,36	7,44
Vzdělávání	5,29	6,11	5,61	5,01
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	7,26	6,40	5,72	7,65
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	3,40	4,30	3,87	3,94
Činnosti domácností	0,02	0,03	0,08	0,07
Exteritoriální organizace a instituce	-	-	-	0,01
Nezjištěno	0,07	0,04	0,13	-
Celkem	100	100	100	100

Zdroj: ČSÚ, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS - roční průměry za rok 2004

01.4.1 Zaměstnanost v okresech Ústeckého kraje

Úroveň zaměstnanosti v sektoru zemědělství se liší v závislosti na intenzitě zemědělské výroby v jednotlivých okresech. Nejvíce zaměstnanců v zemědělství vykazují okresy Litoměřice a Louny, nejméně naopak Ústí nad Labem a Teplice (blíže viz tabulka 01.11).

Tabulka 01.11 Evidenční počet zaměstnanců k 31.12. 2000

	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n/L
zemědělství, lesnictví a rybolov	734	766	2 492	1 897	281	135	89
průmysl celkem	16 636	15 479	10 260	7 723	17 874	14 706	11 133
stavebnictví	1 596	1 833	1 595	1 327	2 976	2 133	3 095
obchod opravy mot.voz. a spotř. zboží	2 017	2 466	1 529	979	2 005	1 880	3 139
pohostinství a ubytování	400	246	370	54	304	325	508
doprava, skladování, pošty a telekom.	4 576	2 129	3 046	2 262	3 852	2 386	5 747
peněžnictví a pojišťovnictví	465	445	360	274	347	409	972
nemovitosti, výzkum, obch. služby	970	1 955	1 236	937	2 036	2 329	2 297
veřejná správa, obrana, soc. pojištění	2 540	2 116	2 352	1 743	1 831	1 923	2 550
školství	3 265	3 120	2 753	2 046	2 903	2 932	3 477
zdravotnictví, veterinární a sociální čin.	2 244	2 456	2 659	1 422	2 734	2 961	3 425
ostatní veřejné soc. a osobní služby	904	1 372	1 194	642	1 403	1 333	1 764
celkem	36 347	34 383	29 846	21 306	38 546	33 452	38 196

Zdroj: ČSÚ Praha, Zaměstnanci a mzdové prostředky 2001

Zatímco v zemědělských okresech kraje dosahuje podíl zaměstnanců v zemědělství 8 až 9 %, v dalších okresech je procentní podíl pracovníků v zemědělství takřka zanedbatelný (viz tabulka 01.12).

Tabulka 01.12 Struktura zaměstnanosti v okresech k 31.12. 2000 (v %)

	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n/L
zemědělství, lesnictví a rybolov	2,0	2,2	8,3	8,9	0,7	0,4	0,2
průmysl celkem	45,8	45,0	34,4	36,2	46,4	44,0	29,1
stavebnictví	4,4	5,3	5,3	6,2	7,7	6,4	8,1
obchod opravy mot.voz. a spotř. zboží	5,5	7,2	5,1	4,6	5,2	5,6	8,2
pohostinství a ubytování	1,1	0,7	1,2	0,3	0,8	1,0	1,3
doprava, skladování, pošty a telekom.	12,6	6,2	10,2	10,6	10,0	7,1	15,0
peněžnictví a pojišťovnictví	1,3	1,3	1,2	1,3	0,9	1,2	2,5
nemovitosti, výzkum, obch. služby	2,7	5,7	4,1	4,4	5,3	7,0	6,0
veřejná správa, obrana, soc. pojištění	7,0	6,2	7,9	8,2	4,8	5,7	6,7
školství	9,0	9,1	9,2	9,6	7,5	8,8	9,1
zdravotnictví, veterinární a soci. čin.	6,2	7,1	8,9	6,7	7,1	8,9	9,0
ostatní veřejné soc. a osobní služby	2,5	4,0	4,0	3,0	3,6	4,0	4,6
celkem	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: ČSÚ Praha, Zaměstnanci a mzdové prostředky 2001

K výraznému poklesu počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství docházelo v průběhu devadesátých let ve všech okresech kraje. Nejradikálnější úbytek zaměstnanců v zemědělství byl v období 1993 až 2000 zaznamenán v okrese Teplice, kde došlo k redukci až na 15 % původního počtu zaměstnanců, jinde klesl počet zaměstnanců v tomto období zhruba o polovinu. Vývoj počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství dokumentuje tabulka 01.13 a graf 01.16.

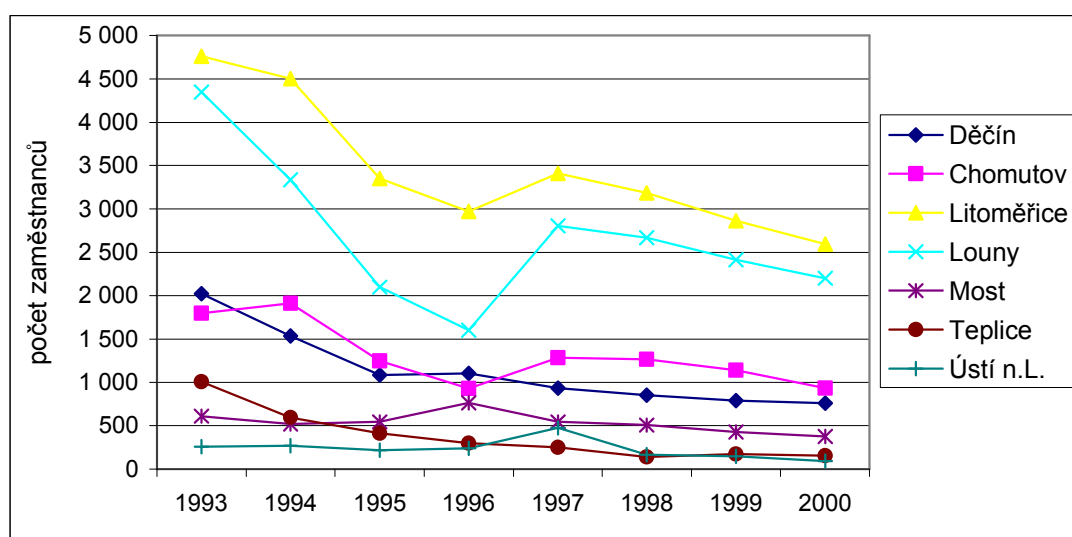
Tabulka 01.13 Vývoj počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství* v letech 1993-2000

	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n.L.
1993	2 022	1 797	4 762	4 347	612	1 009	258
1994	1 535	1 911	4 502	3 334	518	595	267
1995	1 087	1 250	3 351	2 098	545	411	216
1996	1 105	932	2 971	1 600	764	300	241
1997	935	1 286	3 411	2 804	544	250	476
1998	855	1 265	3 185	2 669	508	140	164
1999	792	1 141	2 866	2 415	428	173	148
2000	762	934	2 597	2 200	374	155	91

* průměrný evidenční počet zaměstnanců v zemědělství, lesnictví a rybolovu

Zdroj: ČSÚ Praha, Zaměstnanci a mzdové prostředky 1994-2001

Graf 01.16 Vývoj počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství* v letech 1993-2000

* průměrný evidenční počet zaměstnanců v zemědělství, lesnictví a rybolovu

Zdroj: ČSÚ Praha, Zaměstnanci a mzdové prostředky 1994-2001

01.5 Souhrn stávajících dotačních programů

Stávající možnosti získávání podpory pro akce a projekty zaměřené na rozvoj zemědělství a venkova lze rozčlenit do tří základních úrovní, totiž na úroveň evropskou, národní a regionální. Na evropské úrovni se jedná zejména o podporu v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství, na národní úrovni o dotační tituly a programy vyhlašované Ministerstvem zemědělství, na regionální úrovni pak o formy pomoci nabízené Ústeckým krajem.

01.5.1 Přehled dotačních titulů za rok 2005

Přímé platby

- a) SAPS - Jednotná platba na plochu: platba na ha zemědělské půdy pro ČR v roce 2005 max. 30% výše průměru EU 15
 - b) TOP-UP - Národní doplňková platba: pro rok 2005 cca 28% (slouží k dosažení úrovně přímých plateb do zemědělství až do úrovně dané „Smlouvou o přistoupení ČR k EU“)
- Platba: - len na vlákno, chmel, chov přežvýkavců na VDJ (min. 2 VDJ a zatížení pod 1,8 VDJ/ha, stav k 31.7.)
- plodiny na orné půdě (mimo len, krmné plodiny, brambory, cukrovka, plodiny na sušená krmiva,...)

Podpůrné programy Ministerstva zemědělství – přehled opatření

- podpora včelařství – do 150 Kč/včelstvo
- vybudování kapkových závlah v ovocných sadech a chmelnicích – do 60 tisíc Kč/ha závlahy
- restrukturalizace sadů – do 100-200 tisíc Kč/ha podle počtu stromů a jejich druhů
- komplexní sklizeň máku setého – do 500 Kč/ha
- pěstování bylin pro energetické využití – do 2 tisíc Kč/ha
- zlepšování genetického potenciálu vybraných druhů hospodářských zvířat
 - ověřování původu – do 500 Kč za analýzu kusu skotu a prasat
 - vedení plemenných knih
 - nákup tuzemských plemenných býků – do 30 tisíc Kč/býk a 5 tisíc Kč/kozel
 - přenos embryí 7-15 tisíc Kč/zabřezlá plemenice
 - kontrola užitkovosti
 - výkonnostní zkoušky
 - podpora testování
- ozdravování polních a speciálních plodin
- nákazový fond – úhrada nákladů likvidace kadáverů
- poradenství a vzdělávání (do 60 až 100 % nákladů za semináře), podpora propojení praxe a škol „školní závody“ 31Kč/hod/1žák
- získání zemědělské kvalifikace
- podpora integrace nevládních organizací do evropských struktur
- mimoprodukční funkce rybníků – 1 tisíc Kč/ha vodní plochy

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Priorita 1 Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství

1.1 Investice do zemědělského majetku / zemědělských podniků

1.1.1 Investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělcům

1.1.2 Prohlubování diverzifikace zemědělských činností

1.2 Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing

1.3 Lesní hospodářství

1.3.1 Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění preventivních opatření

- 1.3.2 Investice do lesů
- 1.3.3 Sdružování majitelů lesa
- 1.3.4 Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd
- Priorita 2 Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání
 - 2.1 Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí
 - 2.1.1 Pozemkové úpravy
 - 2.1.2 Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny
 - 2.1.3 Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů
 - 2.1.4 Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+)
 - 2.1.5 Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství
 - 2.2 Odborné vzdělávání
 - 2.3 Rybářství
 - 2.3.1 Zpracování ryb a marketing výrobků z ryb
 - 2.3.2 Chov vodních živočichů - akvakultura
 - 2.3.3 Činnosti prováděné odborníky v rybářství
- Priorita 3 Technická pomoc
 - 3.1 Technická pomoc

Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

Jde o tzv. mimoprodukční funkce zemědělství, tj. takový způsob hospodaření, který není zaměřen pouze na produkci potravin. Podporuje se především hospodaření zemědělců v méně příznivých oblastech, ve zvláště chráněných územích, dále údržba krajiny pastvou hospodářských zvířat, ekologické zemědělství, zatravňování, zalesňování, nebo rychle rostoucích dřevin.

1. Předčasné ukončení zemědělské činnosti
 - Umožňuje starším zemědělcům po dosažení věku 55 let a splnění dalších podmínek ukončit aktivní zemědělskou činnost - do 210tis.Kč/subjekt
2. Podpora oblastí LFA a oblastí s environmentálními omezeními
 - Příspěvek je poskytován na hektar trvalého travního porostu v oblastech horských, ostatních LFA a specifických LFA – sazby od 2,8-4,6 tisíc Kč/ha s TTP + kumulace plateb akceptována.
3. Agroenvironmentální opatření
 - Jde o činnosti směřující k šetrné péči o životní prostředí
 - A. Ekologické zemědělství 1,1-3,5-12 tisíc Kč/ha EZ
 - B. Celofaremní podopatření: Ošetřování travních porostů 1,9-5,1 tisíc Kč/ha TTP
 - C. Podopatření péče o krajinu
 - Zatravňování orné půdy 7,2-9 tisíc Kč/ha TTP
 - Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách 9,4 tisíc Kč/ha pásu
 - Pěstování meziplovin 4,5 tisíc Kč/ha
 - Trvale podmáčené louky a rašelinné louky 12tisíc Kč/ha
 - Ptačí lokality na TP cca 5,1-5,5 tisíc Kč/ha
 - Biopásy 10,6 tisíc Kč/ha pásu
 - Integrované systémy pěstování ovoce nebo vinné révy 4,0-4,6 tisíc Kč/ha
 - Zonální podopatření: Osevní postup v ochranných zónách jeskyní 540 Kč/ha
4. Lesnictví
 - Zalesňování zemědělské půdy 74-92 tisíc Kč/ha + náhrada 12 tisíc Kč/ročně po 5 let
 - Založení porostů rychle rostoucích dřevin určených pro energetické využití 75 tisíc Kč /ha založení
5. Zakládání skupin výrobců
 - Sdružení ve specializovaných organizacích výrobců, a to zejména vzhledem k vyjednávacím možnostem s obchodními řetězci a ostatními partnery, vytváření efektivní marketingové struktury pro společný odbyt základních zemědělských výrobků.

LEADER 2005-2007

Především podpora „MAS“ místních akčních skupin - investiční dotace na výdělečné /nevýdělečné projekty v mikroregionech (cca do 50-80% nákladů) – zlepšení kvality života ve venkovských regionech, posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce, zhodnocení kulturních a přírodních zdrojů

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (PGRLF)

1. Podpory formou garancí úvěrů cca 30-až max. 60% a úhrada úroků (1,7% až 4% + 2%)
 - a) Program vyrovnání úrokového zatížení
 - b) Investiční programy: Zemědělec, zpracovatel, odbytová organizace, hygiena, půda
 - c) Program mládí
2. Podpora zemědělského pojištění (15-30% nákladů)

INTERREG III

Profilování rozvoje venkova

Tržní opatření

Cílem opatření je zajistit stabilitu trhů a garantovat určitou cenovou hladinu. V případě převisu nabídky nad poptávkou je přebytek na trhu buď exportován se subvencí do třetích zemí, nebo je stažen z trhu formou intervenčního nákupu, respektive podporou soukromého skladování:

- mléko, mléčné výrobky
- hovězí a telecí maso
- vepřové maso
- obiloviny
- cukr
- škrob
- ovoce, zelenina
- dovozní a vývozní subvence

Poskytování finančních prostředků v oblasti vod v roce 2004⁸

- Podpora na obnovu, odbahnění a rekonstrukci rybníků
- Odstranění škod na rybnících a vodních nádržích po povodních v srpnu 2002
- Výstavba a technická obnova čistíren odpadních vod a kanalizací je součástí „Programu výstavby vodohospodářských investic v České republice“ a slouží k podpoře výstavby kanalizací za účelem dosažení potřebného vybavení měst a obcí České republiky sběrným kanalizačním systémem a k zajištění potřebné úrovně čištění městských odpadních vod.
- Výstavba a technická obnova vodovodů a úpraven vod je součástí „Programu výstavby vodohospodářských investic v České republice“, slouží k podpoře výstavby vodovodů (§ 2 odst. 2 zák. č. 274/2001 Sb.) za účelem dosažení potřebného vybavení měst a obcí České republiky za účelem zabezpečení zásobování obyvatelstva pitnou vodou.

⁸ provádění zákona č. 457/2003 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2004, podle § 102 odst. 1 písm. j) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

01.5.2 Dotační tituly Ústeckého kraje

Program podpory směrů rozvoje zemědělství a venkovských oblastí v Ústeckém kraji pro rok 2005

Program byl vyhlášen odborem životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Ústeckého kraje, ve spolupráci s Komisí zemědělství Rady Ústeckého kraje a zahrnuje celkem 5 dotačních titulů:

Dotační titul č. 1: Management zemědělské informovanosti a rozvoj zemědělské spolkové činnosti

- 1.1. Podpora zajišťování cílené informovanosti zemědělské veřejnosti v oblasti nejnovějších poznatků, zemědělského marketingu, včetně zajišťování pomoci žadatelům při zpracování žádostí o podporu na realizaci opatření zlepšení efektivity zemědělské výroby z vnějších a národních zdrojů
- 1.2. Podpora rozšířených funkcí zemědělských odbytových družstev pro zemědělce a zemědělské společnosti se sídlem v Ústeckém kraji, zakládání jejich středisek v Ústeckém kraji a pořádání odborných seminářů, porad a kurzů

Dotační titul č.2: Podpora zlepšování kvality zemědělských orných půd

- 2.1. Podpora udržitelného zlepšování kvality zemědělských orných půd aplikací kompostů na poškozených půdách v Ústeckém kraji
- 2.2. Podpora udržitelného zlepšování kvality zemědělských orných půd podporou protierozních opatření navržených a realizovaných k ochraně zemědělských půd

Dotační titul č.3: Propagace zemědělství Ústeckého kraje

- 3.1. Podpora soutěží, vědecké činnosti a rozvoje iniciativy zemědělských programů škol a učebních oborů sítě školských zařízení na území Ústeckého kraje
- 3.2. Podpora expozic zemědělských komodit reprezentujících zemědělství Ústeckého kraje a chovatelských přehlídek včetně navazujících přednášek a seminářů

Dotační titul č. 4: Podpora obnovy zemědělského majetku

- 4.1. Podpora investic do nemovitého zemědělského majetku s cílem zajištění začleňování zemědělských nemovitostí do urbanismu venkovských oblastí Ústeckého kraje a zajišťování jejich udržitelného rozvoje (obnova střech, fasád, skladových kapacit, expozic zaměřených na ekologické zemědělství, ochranu půdy, vody a ovzduší)
- 4.2. Podpora obnovy chmelnic pro pěstování krajové odrůdy chmele na území Ústeckého kraje
- 4.3. Podpora zakládání rodinných včelích farem na území Ústeckého kraje
- 4.4. Podpora investic do místního zpracovatelského průmyslu pro zemědělce a společnosti zajišťující zemědělskou prvovýrobu se sídlem v Ústeckém kraji. Podporu podle tohoto dotačního programu lze poskytnout pouze za předpokladu zajištění souladu s ustanoveními článku 4 a článku 10 Směrnice

Dotační titul č. 5: Podpora ozdravení volně žijící zvěře a včelstev v Ústeckém kraji

- 5.1. Podpora opatření pro zlepšení zdravotního stavu volně žijící drobné a srnčí zvěře, včetně podpory protiparazitálních opatření
- 5.2. Podpora ozdravení včelstev na území Ústeckého kraje

1. Analýza podmínek rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje

Cílem zpracování Koncepce rozvoje zemědělství Ústeckého kraje je vytvořit dokument, který by na jedné straně analyzoval dosavadní vývoj zemědělství a na podkladě získaných údajů nastínil možnosti pro rozvoj zemědělství a venkovského prostoru do roku 2015. Výhled by měl rámcově vycházet z programů zpracovaných na centrální úrovni a dle specifických podmínek navrhnout optimální a environmentálně ušlechtlé využití území.

Kraj má pro rozvoj zemědělství na svém území různorodé podmínky, které jsou dány zejména klimatickými i půdními poměry. V jeho severní části se nachází horská oblast, kterou tvoří pás Krušných hor, v jižní části dělí území České Středohoří, které zasahuje do okresů Most, Litoměřice, Louny, Teplice, Ústí a Děčín. Určitou specifiku kraji vtiskla těžba hnědého uhlí, zejména v 80. letech, kdy důsledkem velkolomového dobývání byl ovlivněn prostor 250 km² území kraje. Zásahy těžby do krajiny ovlivnily významně výsledky zemědělství i celý venkovský prostor. V důsledku imisní zátěže byly zhoršeny produkční podmínky pro pěstování zemědělských plodin (šírokolisté), docházelo i k negativnímu ovlivnění zdravotního stavu zvířat (zejména u telat).

Koncentrace průmyslu sebou přinášela centralizaci obyvatel do městských aglomerací, postupně docházelo k vysídlování vesnic v Krušnohoří. Na příkladech náhodně vybraných obcí v můžeme dokumentovat vývoj osídlení v oblasti Krušnohoří. Z analýzy je patrné, že v porovnání s rokem 1930 žilo v těchto obcích v r. 2001 pouze 11 % původního počtu obyvatel, neboli v tomto období došlo k poklesu obyvatel o 89 % (mezi roky 1961–2001 došlo k poklesu obyvatel o více než třetinu).

Tabulka 1.1 Počty obyvatel vybraných obcí v Krušných horách v letech 1930-2001

Obec	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Petrovice	4 482	836	754	773	698	596	622
Moldava	1 465	221	178	149	148	123	141
Český Jiřetín	1 249	377	164	101	67	50	55
Nová Ves v Horách	2 107	635	647	583	509	374	418
Hora Sv. Šebestiána	3 092	543	524	486	368	180	219
Měděnec	2 623	831	270	236	282	170	155

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Analýzy vývoje počtu obyvatel v jednotlivých velikostních skupinách obcí dokladuje skutečnost, že obce o velikosti do 1 000 obyvatel jsou výrazně vylidňovány, nejvíce v okresech Most a Chomutov. Rovněž střední kategorie obcí vykazuje pokles počtu obyvatel, naopak u kategorie měst nad 10 000 obyvatel byl zaznamenán výrazně stoupající počet obyvatel. Uvedený propočtení dokumentuje, že problematika využití horských oblastí by měla být jedna ze stěžejních otázek využití venkovského prostoru v následujících letech.

Dosavadní vývoj venkovských oblastí vyústil do situace, kdy se klíčovými faktory dalšího rozvoje stávají využití venkovského prostoru kraje, realizace údržby krajiny a uplatnění principů multifunkčního zemědělství, včetně prioritního využívání půdy k mimoprodukčním funkcím.

1.1 Rozvoj venkova ve vztahu k programovým dokumentům ÚK a ČR

Stávající podmínky pro rozvoj zemědělství a venkovských oblastí Ústeckém kraji jsou podmíněny již existujícími programovými dokumenty Ústeckého kraje a zároveň platnými dotačními tituly evropské celostátní i krajské úrovně. Z programových dokumentů Ústeckého kraje si jistě zaslouží hlubší analýzu z hlediska možností rozvoje venkovských oblastí a zemědělství zejména tři dokumenty, a to Program rozvoje Ústeckého kraje, Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje a Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji.

1.1.1 Program rozvoje Ústeckého kraje

Program rozvoje Ústeckého kraje (PRÚK) představuje komplexní nástroj intervence krajské samosprávy ve prospěch rozvoje kraje pomocí relativně široce definovaných cílů a stanovených priorit. Program by měl být realizován individuálními projekty jednotlivých organizací a institucí v souladu s definovanými cíli a odpovídajícími opatřeními. PRÚK je komplexním dokumentem vtom smyslu, že řeší a zahrnuje mnoho oblastí života kraje, zároveň je ve stanovování cílů selektivní, vybírá jen některé záležitosti a příslušní cíle a stanovuje priority jejich řešení.

Jednou z řešených oblastí v rámci PRÚK je i rozvoj venkova a zemědělství. Z toho důvodu analytická část dokumentu zahrnuje i zhuštěnou souhrnnou deskripci a analýzu stávající situace zemědělství na území Ústeckého kraje. Dokument rovněž publikuje výsledky SWOT analýzy zemědělského sektoru, tedy identifikuje silné a slabé stránky, resp. příležitosti a rizika pro rozvoj venkova a zemědělství v kraji.

V rámci aktualizovaného PRÚK bylo stanoveno celkem 5 priorit:⁹

Priorita 1: Ekonomický rozvoj

Priorita 2: Rozvoj lidských zdrojů, sociální péče, zdravotnictví a trhu práce

Priorita 3: Revitalizace a ochrana životního prostředí a rozvoj infrastruktury

Priorita 4: Rozvoj zemědělství a venkova

Priorita 5: Aktivizace institucí v regionu a podpora spolupráce

Stávající podmínky rozvoje venkovských oblastí jsou tedy primárně dotčeny čtvrtou prioritou Rozvoj zemědělství a venkova. Předpokládá se zde, že řešení problematiky zemědělství a celkový rozvoj venkovských oblastí je třeba spatřovat v růstu efektivnosti a produktivity činností v zemědělských oblastech, využívání mimoprodukčních funkcí zemědělství a v celkové diverzifikaci ekonomických aktivit s podporou navazujících výrobních pro zvýšení tvorby přidané hodnoty ve venkovském prostoru.

Priorita 4 Rozvoje zemědělství a venkova má být podporována prostřednictvím čtyř opatření, kterými jsou:

Opatření 4.1: Stabilizace a rozvoj malých sídel do 5000 obyvatel

Opatření 4.2: Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství

Opatření 4.3: Trvalá péče o krajinu a nezemědělské využití krajiny

Opatření 4.4: Revitalizace horských oblastí

Opatření 4.1: Stabilizace a rozvoj malých sídel do 5000 obyvatel

Při definici tohoto opatření bylo vycházeno z předpokladu, že pro stabilizaci malých a středních sídel je nutné podporovat diverzifikaci hospodářské základny obcí podporou rozvoje drobného podnikání, živnostníků a středních podniků v nezemědělských oborech, včetně sektoru služeb, a dále že pro zvýšení atraktivity obcí je nutné zvyšovat i vybavenost malých sídel technickou a sociální infrastrukturou a rovněž se zaměřit se na možnosti rozvoje různých forem cestovního ruchu.

⁹ Seřazení priorit nenaznačuje pořadí důležitosti priorit či opatření. Z hlediska realizace PRÚK jsou si priority a opatření rovnocenné. Číslování má pouze přispět k formální přehlednosti členění dokumentu.

V rámci opatření jsou definovány tyto cíle:

- diverzifikace venkovské ekonomiky a stabilizace osídlení
- zvýšení nabídky pracovních míst
- zvýšení atraktivity sídel pro obyvatele a návštěvníky

Opatření 4.2: Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství

V rámci tohoto opatření se předpokládá podporovat na jedné straně činnosti vedoucí ke zvýšení kvality a konkurenceschopnosti zemědělských produkcí, včetně produkcí speciálních plodin, na druhé straně potom využívat nové formy zemědělské produkce (nepotravinářské), které mohou být zdrojem nových pracovních míst.

V rámci opatření jsou definovány tyto cíle:

- zvýšení konkurenceschopnosti zemědělských subjektů
- rozšíření nabídky pracovních příležitostí v zemědělství a navazujících ekonomických aktivitách
- zlepšení životního prostředí
- zvýšení exportu zemědělských výrobků z regionu

Opatření 4.3: Trvalá péče o krajinu a nezemědělské využití krajiny

Opatření podporuje obnovu přírodního charakteru a rekreačních funkcí území formou zvyšování podílu vodních, zalesněných, případně zatravněných ploch a vytvořením nové krajinnotvorné koncepce.

V rámci opatření jsou definovány tyto cíle:

- zvýšení podílu obnovených ploch devastovaných těžbou, exhalacemi a ploch po opuštění zemědělskou činností
- změna image kraje v rámci ČR i za hranicemi republiky
- posílení přírodního potenciálu a rekreačních funkcí území
- stabilizace přírodních prvků v krajině

Opatření 4.4: Revitalizace horských oblastí

Opatření se zaměřuje na obnovu a revitalizaci oblastí poznamenaných vysokou průmyslovou aktivitou v pánevní oblasti, vysokou mírou poškození životního prostředí a velmi omezeným rozsahem ekonomických aktivit způsobeným mj. i ztíženou dostupností a obslužností sídel. Těžiště rozvoje ekonomických činností je zde do budoucna spatřováno hlavně v rozvíjení aktivit v oblasti cestovního ruchu, rekreace a extenzivních zemědělských činností (pastvinářství).

V rámci opatření jsou definovány tyto cíle:

- stabilizace obyvatelstva v horských oblastech
- zlepšení životního prostředí a stavu zejména lesních porostů
- posílení rekreačního potenciálu území a rozvíjení ekonomických aktivit hlavně v oblasti cestovního ruchu (včetně podpory infrastruktury cestovního ruchu)

Rozvoj venkovských oblastí může být samozřejmě podmíněn rozvojem všech dalších oblastí života a fungování kraje. Neboli pozitivní dopady pro venkovské oblasti mohou být generovány i v rámci ostatních priorit a opatření, které se netýkají výhradně problematiky zemědělství a venkova, ale jejich úspěšná realizace se promítne do života na venkově.

Pro rozvoj venkovských oblastí lze využívat veškerá opatření směřující k ekonomickému rozvoji, zejména pokud jde o podporu rozvoje podnikání a cestovního ruchu. Rovněž tak v rámci priority rozvoje lidských zdrojů mohou být realizovány projekty, které přispějí ke zlepšení situace na trhu práce ve venkovských oblastech. Obdobně pozitivní potenciál pro rozvoj venkovských oblastí nabízí opatření rozvoje a výstavby dopravní i technické infrastruktury i rekultivace a revitalizace území zasažených těžbou.

1.1.2 Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji

Dalším z programových dokumentů, jež se může promítnout do podmínek rozvoje venkovských oblastí, je Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji. Venkovské oblasti kraje totiž mnohdy disponují značným potenciálem pro rozvoj různých forem cestovního ruchu, neboť se zde nacházejí zajímavé a turisticky nepřetížené horské oblasti, značný počet kulturně-historických památek, vhodné turistické i cykloturistické terény, přírodní nádrže i umělé vodní plochy.

Strategie rozvoje cestovního ruchu vymezuje na území kraje bez ohledu na administrativní členění tři hlavní turistické oblasti (Krušné hory a Podkrušnohoří, Děčínsko a Lužické hory, České středohoří a Žatecko) a 11 přirozených turistických subregionů. V rámci strategie jsou rovněž vymezeny seznamy kulturně-historických památek a turistických atraktivit včetně těch, které se nacházejí ve venkovských oblastech.

Ve vztahu k podmínkám možného směřování rozvoje venkovských a zemědělských oblastí je v rámci strategie vymezeno opatření 2.1 Podpora šetrných forem cestovního ruchu v CHKO na území kraje a v Národním parku České Švýcarsko, které vymezuje cestovní ruch v dotčených venkovských oblastech jakožto významný zdroj ekonomických příjmů, jenž je proto třeba podporovat a rozvíjet při striktním dodržování principu trvale udržitelného rozvoje. V rámci opatření jsou preferovány formy šetrného turismu jako jsou venkovská turistika, ekoagroturistika a hippoturismus.

Cílem zmíněného opatření je rozvoj šetrných forem cestovního ruchu prostřednictvím:

- tvorby produktů šetrného cestovního ruchu
- diverzifikace činností malých zemědělských farem, které uplatňují principy ekologického zemědělství
- využití ekologických technologií při výstavbě a rekonstrukcích zařízení cestovního ruchu

Potenciál rozvoje venkovských oblastí je navázán i na další opatření strategie, zejména na opatření 2.2 Podpora využití kulturně-historických památek pro účely rozvoje cestovního ruchu a 3.2. Podpora pozitivního přístupu obcí k rozvoji trvale udržitelných forem cestovního ruchu v turisticky exponovaných oblastech kraje.

1.1.3 Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje

Tato strategie představuje důležitý stimulační a intervenční nástroj, jehož prostřednictvím může krajská samospráva ovlivňovat organizace a instituce soukromého i veřejného sektoru, aby realizovaly projekty, které ve svém důsledku přinesou žádoucí změny ve venkovských oblastech, tj. jejich rozvoj. Jde tedy o situaci, kdy nositel projektu je jiný než nositel programu a realizace programu se opírá o dobrovolnou účast nezávislých subjektů. Hlavním nástrojem realizace PRÚK je Fond regionálního rozvoje Ústeckého kraje (FRR), zřízený usnesením zastupitelstva č. 9/13/2002. Implementace strategie je vázána na implementaci PRÚK, respektive probíhá vždy v rámci příslušného krátkodobého prováděcího plánu k PRÚK a v souladu se zásadami pro poskytování podpory z Fondu regionálního rozvoje Ústeckého kraje.

Pro vymezení venkovských oblastí (VO) na území Ústeckého kraje byl použita jednak kritéria velikosti sídel (do 2 000 obyvatel) a hustoty zalidnění (do 100 osob na km²) a dále kritéria jako celkový rozsah a podíl zemědělské půdy, zaměstnanost v priméru, vyjíždka za prací, rovněž pak výšková diferenciací území a rozdílnost kvality půdního fondu. Výsledkem bylo vymezení následujících venkovských oblastí:

- **Krušnohoří** - horské území s nízkým zalidněním, lesnaté oblasti s extenzivním zemědělstvím, CHKO/NP, potenciál pro celoroční formy cestovního ruchu
- **Děčínsko** - území s atraktivními přírodními podmínkami a potenciálem pro cestovní ruch a rekreaci, s převahou extenzivních forem zemědělství, s menšími městy s dlouhodobou průmyslovou tradicí (textilní průmysl, sklářství, strojírenství)

- **Středohoří** - území s atraktivní krajinou a se zvýšeným režimem ochrany přírody, převážně s individuálními formami cestovního ruchu (chalupářství), s převážně extenzivním zemědělstvím, ale s tradiční specializovanou produkcí (ovocnářství, vinařství)
- **Lounsko – Litoměřicko** - území s převážně příznivými podmínkami pro zemědělství, oblasti s nejvyšší produktivností

V rámci přípravy a zpracování strategie byla provedena vcelku obsáhlá sociálně ekonomická analýza venkovských oblastí Ústeckého kraje, zahrnující souhrnné informace o obyvatelstvu a sídlení struktuře, ekonomické situaci včetně vymezení postavení zemědělství, o rozvoji malého a středního podnikání, o nezaměstnanosti a situaci na trhu práce, stavu infrastruktury i životním prostředí pro jednotlivé vymezené venkovské oblasti.

Na podkladě výstupů sociálně ekonomické analýzy a analýzy SWOT (formulovány silné a slabé stránky venkovských oblastí) byly pracovní skupinou provedena problémová analýza, jež se stala základem pro navržení priorit návrhové části strategie. Jako hlavní problémy rozvoje venkova (včetně stanovení prioritní stupnice těchto problémů) byly definovány:

1. Nedostatečná nabídka pracovních příležitostí
2. Nevyhovující podmínky pro MSP
3. Ostatní překážky rozvoje VO
4. Špatná dopravní obslužnost
5. Špatný technický stav komunikací
6. Nedostatečně využívaný potenciál VO pro CR
7. Zanedbaný stav a zchátralost objektů
8. Špatný stav technické infrastruktury
9. Nízká kvalifikace pracovní síly
10. Omezené možnosti pro vzdělávání
11. Nevyhovující podmínky pro využití volného času
12. Revitalizace obnova zaniklých obcí

Strategie rozvoje venkovských oblastí stanovila dva základní cíle:

- rozvoj ekonomických, sociálních, vzdělávacích a kulturních aktivit, které rozšíří nabídku pracovních příležitostí a možnosti obživy ve venkovských oblastech, povedou k vyšší diversifikaci venkovské ekonomiky, zvýší úroveň vzdělanosti a kvalitu společenského života jako předpokladu pro zvýšení atraktivity venkova pro trvalé bydlení (a tím v dlouhodobějším horizontu umožní přírůstek obyvatel a stabilizaci zejména mladých rodin)
- zhodnocení kulturně historického potenciálu obcí a zachování krajiny a kvalitního přírodního prostředí jako předpokladu pro rozvoj cestovního ruchu a zajištění kvalitní rekreace pro obyvatele i pro návštěvníky

Na základě vyhodnocení konkrétní situace ve venkovských oblastech kraje byly stanoveny čtyři hlavní prioritní rozvojové osy. Podpora rozvoje venkova má být soustředěna soustředit především na:

- vytváření nových pracovních příležitostí ve VO
- zlepšení dostupnosti a obslužnosti VO a kvality podmiňující infrastruktury
- zlepšení vzhledu obcí, stavu krajiny a zachování přírodních hodnot
- rozvoj vzdělanosti, zvyšování kvalifikace a na rozvoj volnočasových aktivit

Priorita 1 Vznik nových pracovních příležitostí

Cílem priority je zvýšení nabídky pracovních příležitostí ve VO podporou MSP, začínajících podnikatelů a OSVČ. Priorita má být naplňována prostřednictvím čtyř opatření:

- 1.1. Podpora aktivit živnostníků, malých výrobců, zpracovatelů a pěstitelů
- 1.2. Podpora rozvoje sektoru sociálních služeb
- 1.3. Podpora infrastruktury pro podnikání
- 1.4. Podpora služeb pro začínající a malé podnikatele

Priorita 2 Dostupnost a obslužnost VO, dopravní a technická infrastruktura

Cílem priority je zlepšení dostupnosti a dopravní obslužnosti VO a zajištění podmiňující infrastruktury nezbytné jak pro rozvoj ekonomiky, bydlení a pro zlepšení sociálních podmínek života venkovského obyvatelstva, tak pro rozvoj cestovního ruchu. Priorita má být naplňována prostřednictvím třech opatření:

- 2.1 Podpora dopravní dostupnosti a obslužnosti VO
- 2.2 Podpora informační podmiňující technické infrastruktury
- 2.3 Podpora infrastruktury pro rozvoj cestovního ruchu

Priorita 3 Vzhled obcí a krajiny

Cílem priority je podpora projektů a opatření, která přispějí ke zvýšení celkové kvality venkovského prostředí cestou obnovy a využití opuštěných a zchátralých budov pro kulturní a společenské účely, cestou revitalizace a ochrany krajiny a přírodních hodnot území, a tím i ke zvýšení jeho atraktivity pro rekreaci a venkovskou turistiku. Priorita má být naplňována prostřednictvím dvou opatření:

- 3.1 Podpora obnovy veřejných prostranství a budov
- 3.2 Podpora aktivit zaměřených na zlepšení kvality životního prostředí, revitalizaci a ochranu krajiny, na nakládání a využívání odpadů

Priorita 4 Vzdělávání, kvalifikace, volnočasové aktivity

Cílem priority je podpora aktivit, které zajistí nezbytné předpoklady a otevřou možnosti ke vzdělávání pro všechny skupiny venkovské populace, aktivit zaměřených na zvyšování pracovních kvalifikací podle specifických potřeb pracovního trhu a aktivit zaměřených na rozvoj partnerství, komunikace, spolkové činnosti a zvyšování úrovně společenského života na venkově. Priorita má být naplňována prostřednictvím třech opatření:

- 4.1 Podpora aktivit ke zvyšování vzdělanosti, praktických dovedností, včetně jazykových znalostí obyvatel
- 4.2 Podpora spolkové činnosti, kulturních, sportovních a společenských akcí, rozvoj partnerství a komunikace (zejména mezi veřejným a soukromým sektorem)
- 4.3 Podpora zakládání a činnosti rozvojových center mikroregionů

1.2 Nástin problémů k řešení pro zajištění rozvoje venkovského prostoru

Jako problémy, které by bylo vhodné řešit v rámci venkovského prostoru na Území Ústeckého kraje, byly identifikovány tyto:

- zabezpečení zemědělské produkce environmentálně šetrnými způsoby
- využívání půdy v produkčních oblastech pro produkci nezávadných potravin
- zabezpečení ochrany půdy před erozí, fyzikální a chemickou degradací

V zemědělských oblastech s méně příznivými podmínkami (LFA) by bylo vhodné zaměřit se na řešení těchto problémů a podporu následujících aktivit:

- zavádění ekologicky šetrných způsobů hospodaření, včetně rozšíření farem, které se budou zabývat ekologickým zemědělstvím
- využití venkovského prostoru pro podporu mimoprodukčních funkcí v krajině
- podpora zalesnění nevyužívaných zemědělských půd
- diverzifikace zemědělské produkce
- diverzifikace činností ve venkovském prostoru (tradiční i netradiční řemesla, podnikání)
- zlepšení péče o venkovské prostředí a údržbu krajiny
- zaměření se na nepotravinářské využití zemědělské půdy, zejména na pěstování energetických rostlin, energetických dřevin i bylin
- rozšíření agroturistiky zejména v horských oblastech
- využití biomasy ve vybraných obcích k centrálnímu zabezpečení tepla
- zabezpečení péče o významné památky i přírodní útvary (podpora cestovního ruchu)
- vytvoření exkurzních objektů na rekultivovaných půdách (viz zkušenosti z Porúří)
- revitalizace krajiny i říčních systémů
- vytvoření funkčního poradenského systému nejen pro zemědělce, ale i pro obce

Dále by bylo vhodné navrhnout a řešit ve spolupráci s MPSV problematiku venkovského prostoru v okresech Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem s vazbou na revitalizaci území i sociálně–ekonomickou problematiku (FŽP takovýto projekt navrhoval v srpnu 2004, zatím bez známé reakce ministerstva, šlo o projekt pro využití venkovského prostoru v antropogenně postiženém území).

2. Zemědělská informatika, poradenství, osvěta a propagace

Za dostatečnou informovanost zemědělské veřejnosti zodpovídá zejména Ministerstvo zemědělství jakožto orgán státní správy. Informace o cílech Společné zemědělské politiky a postupech přijatých k jejich naplňování přitom musejí najít své adresáty plošně na celém území České republiky. Pro kvalitní vyhodnocení těchto sektorových (zemědělských) informací a jejich další využití je zároveň nutné, aby vždy navazovaly na regionální rámec - regionální rozvojové plány a regionální programy podpor.

Ministerstvo zemědělství se ve spolupráci s jednotlivými kraji zavázalo zajistit rozšiřování informací pro zemědělskou veřejnost prostřednictvím vybrané právnické osoby, které udělí statut Krajského informačního střediska. Úkoly KIS byly stanoveny následovně:

- A) Přenos informací od centrálních orgánů, jejich třídění a dopracování podle regionálních potřeb
- B) Přenos informací poskytnutých ZA PÚ
- C) Přenos informací z ÚZPI
- D) Přenos informací z výzkumných ústavů
- E) Organizace, spolupřádání seminářů a školicích akcí s tematikou Společná zemědělská politika, její změny a priority, Programy k podpoře prosazování cílů společné zemědělské politiky, Programy národních dotací, Poradenský systém a realizace poradenského programu.
- F) Spolupráce s komunitami, akčními skupinami, facilitátory
- G) Koordinace aktivit s informačními středisky v ostatních krajích

Ministerstvo předává informačnímu středisku informace přímo i prostřednictvím ÚZPI (Ústav zemědělských a potravinářských informací). Určuje formu šíření informací a kontroluje plnění zadané informační politiky. ÚZPI má k dispozici informační (softwarovou a databázovou) i odbornou podporu. Zpřístupní uživatelům bezplatně základní informace a předá je v uspořádané a přijatelné podobě. ÚZPI je schopen poskytovat:

- technologické standardy, metodika a návody, normy a tabulkové údaje o oborech zemědělské výroby, informace z oblasti veterinární a rostlinolékařské péče, marketingové informace, odhady vývoje domácího i zahraničního trhu a další informace pro rozhodování podnikatelů v tržním prostředí
- informace o zemědělské dotační politice, podpůrných programech pro zemědělství a rozvoj venkova
- ucelené informace na regionální úrovni, důležité při přípravě projektů financovaných ze strukturálních fondů
- informace o správné zemědělské praxi a nejlepších dostupných technikách v oblasti zemědělství a potravinářství
- výsledky výzkumu, informace o možnostech jejich využití, kontakty na výzkumná pracoviště a nabídky spolupráce s výzkumnými pracovišti, odkazy na další informační zdroje v ČR i v zahraničí

2.1 Činnost KIS v Ústeckém kraji

Krajské informační středisko pro rozvoj zemědělství a venkova Ústeckého kraje (dále jen KIS) je ustaveno jako samostatná organizační jednotka při Krajské agrární komoře Ústeckého kraje (dále jen KAK) a pracuje za finanční podpory Ministerstva zemědělství ČR. Sídli v budově firmy OVO-FRUKT, s.r.o. Most-Vteln, kde je zároveň sídlo KAK Ústeckého kraje. Při realizaci svých cílů KIS zvláště úzce spolupracuje s krajským úřadem Ústeckého kraje, OAK v jednotlivých okresech, Agrounii Litoměřice, Asociací soukromých zemědělců ÚK, MZe ČR, ZS a ZA MZe v kraji. KIS oficiálně zahájilo svou činnost k 1.5. 2005.

Dle statutu KIS je jeho hlavním posláním přispívat k dalšímu prohlubování informovanosti všech právnických i fyzických osob působících v agrárním i potravinářském sektoru v rámci Ústeckého kraje, a to v těchto směrech a formách:

- zabezpečovat plošný a cílený přenos informací k cílovým skupinám a poskytovat zpětnou informační vazbu potřebnou pro rozhodovací procesy
- poskytovat informace zaměřené na problematiku zemědělství, rozvoje venkova a bezpečnosti potravin bezplatně, nediskriminačně, různými formami, všem stanoveným cílovým skupinám i jednotlivcům v kraji podle jejich zájmu
- veškeré informace související s realizací společné zemědělské politiky, rozvoje venkova a potravinové bezpečnosti poskytovat:
 - a) elektronickou formou – pro webovou prezentaci bude využito redakčního systému Agronavigátor www set a ÚZPI Praha zajistí jeho provoz, údržbu a rozvoj
 - b) e-mailem
 - c) mobilním telefonem
 - d) tištěnou formou – informační zpravodaje, letáky
 - e) telefonickou formou
 - f) formou seminářů – bude zpracován předběžný plán akcí a dále dle potřeby
 - g) ústním sdělením – přímo odpověď na dotaz nebo přes poradce v registru MZe
- uzavírat dohody o spolupráci s výše uvedenými partnery

Náplň činnosti KIS má spočívat ve:

- vytvoření a aktualizaci registru zahrnujícího všechny cílové skupiny a jednotlivce, a to podle:
 - profesního zaměření (zemědělský podnikatel, podnik, akční skupina atd.)
 - zaměření činnosti (ekologické zemědělství, konvenční, integrované, potravinářská výroba apod.)
 - specializace (rostlinná výroba, živočišná výroba, služby, chmelařství, zelinářství, ovocnářství, vinařství apod.)
 - velikosti podniku (výměra půdy, ks zvířat – VDJ)
 - zařazení do oblastí LFA
 - počtu zaměstnanců
- vytvoření a aktualizace databáze soukromých zemědělců poradců (převzetí databáze MZe a doplnění o ostatní poradenské subjekty)
- vytvoření webových stránek a jejich naplnění obsahem v souvislosti s cíli a úkoly informačního střediska v těchto rámcových oblastech:
 - aktuality
 - dotace
 - operační program
 - HRDP
 - informace z kraje
 - podpůrné programy pro venkov
 - ostatní

V rámci KIS jsou stanovena individuálně v jednotlivých regionech (okresech) dle potřeby regionální místa (RM) pro podnikatele. Tato informační místa nabízejí podporu všem podnikatelům v zemědělství a na venkově bez rozdílu právní formy. V rámci Ústeckého kraje je 7 informačních míst:

RM Ústí nad Labem – Děčín

Adresa: OAK Děčín, U Obory 2, 405 02 Děčín VII
Kontaktní osoba: Ing. František Loudát, CSc.
Telefon/Fax: 412 517 335
Mobil: 603 480 659
E-mail: loudat@space.cz

RM Most-Teplice

Adresa: OAK Most, fa OVO-FRUKT, s.r.o. Most-Vtelno, Autopošta Most, 434 01
Kontaktní osoba: Ludmila Holadová
Telefon/Fax: 476 703 940
Mobil: 602 341 689
E-mail: oakmo@telecom.cz

RM Louny

Adresa: OAK Louny se sídlem v Žatci, Mostecká 2580, 438 01 Žatec
Kontaktní osoba: Jana Nováková
Telefon/Fax: 415 726 122
Mobil: 776 180 315
E-mail: oakln@czhops.cz

RM Chomutov

Adresa: OAK Chomutov, Černovice
Kontaktní osoba: Hana Dufková
Telefon/Fax: 474 624 157
Mobil: 737 177 432
E-mail: dufkova@oakchomutov.cz

RM Litoměřice

Adresa: Agrounie Litoměřice, Pekařská 8, 412 01 Litoměřice
Kontaktní osoba: Václav Štork
Telefon/Fax: 416 733 045
Mobil: 603 460 968
E-mail: agro.ltm@tiscali.cz

RM Krajská asociace soukromého zemědělství

Adresa: ASZ Velká Krajská 1, 412 01 Litoměřice
Kontaktní osoba: Jiří Svoboda, Rochov 4, 413 01 Roudnice n. Labem
Telefon: 416 861 204
Mobil: 607 693 768
E-mail: najmr@volny.cz

RM SOŠS a SOU Kadaň

Adresa: SOŠS a SOU Kadaň
Kontaktní osoba: Ing. Jiří Marek, 5. května 380, Kadaň
Telefon: 474 333 112
Mobil: 602 428 126
E-mail: amoskadan@volny.cz

Tato regionální místa nabízejí služby, jež by měly napomoci lepší konkurenceschopnost malých a středních podnikatelů:

- informační servis související s podnikáním v zemědělství včetně pomoci při vyřízení všech vstupních záležitostí začínajícím podnikatelům v zemědělství
- všeobecné informace o změnách podnikatelského prostředí v rámci EU a jednotného evropského trhu
- vyhledávání programů podpory malým a středním zemědělským podnikatelům na regionální a celostátní úrovni
- informovanost podnikatelů o změnách po vstupu ČR do EU
- informace o různých formách vzdělávání MSP

Hlavním cílem a posláním KIS je pravidelné adresné a bezplatné předávání aktuálních informací z oblastí zemědělství a rozvoje venkova, provázání venkova se zemědělstvím (program Leader+), podporování realizace a využívání poradenského systému MZe (kontakty na registr poradců MZe) a spolupráce s místními akčními skupinami. Jako zvláštní úkoly si KIS specifikuje filtraci centrálních informací pro regionální potřeby, systémovou komunikaci uživateli informací, zprostředkování kontaktů na zemědělské poradce z registru Mze a zpětné informační vazby od podnikatelských subjektů směrem k Mze, ÚZPI a Krajskému úřadu.

KIS poskytuje a zprostředkovává jednak informace všeobecné, např. minimální standardy hospodaření (zásady správné zemědělské praxe), strategie bezpečnosti potravin (ISO normy, geneticky modifikované plodiny), agroenvironmentální (principy ochrany životního prostředí v praxi), jednak informace aktuální, např. komentáře, informace a vysvětlení k nové legislativě a aktuálním dotačním titulům.

Charakteristika předávaných informací:

- informace o rozvojových programech kraje
- obecné informace o Společné zemědělské politice
- informace o programech EU (operační programy, Horizontální plán rozvoje venkova, přímé dotace...)
- Informace o programech Mze (národní podpory - State aid, Top up, Leader ČR...)

Adresáty a uživatelé předávaných informací jsou zejména:

- podnikatelé v zemědělství
- profesní sdružení podnikatelů v zemědělství a zpracovatelském průmyslu působící v Ústeckém kraji
- regionální iniciativy rozvoje venkova
- veřejná správa

Nejčastěji KIS pro přenos a tok informací využívá:

- webové stránky, elektronickou poštu, sms zprávy
- informační semináře
- regionální média
- písemné, telefonické či osobní individuální konzultace

3. Zemědělská výchova a vzdělávání

Zemědělské školství na území dnešního Ústeckého kraje má velmi bohatou a dlouholetou tradici. Dnešní střední zemědělské školy vznikly na základě potřeby zemědělců již v devatenáctém století a střední odborná učiliště plní svoji funkci více než padesát let. Školy vždy plnily funkci střediska zemědělského pokroku a poradenství v různých oborech a regionech. V současné době, a zejména po začlenění do EU a přechodu do podmínek Společné zemědělské politiky se tento úkol nutně stává potřebou zemědělské praxe a důležitým posláním zemědělských škol.

Absolventi zemědělských škol jsou vzdělávání a vychovávání nejen v teorii, ale z jedné čtvrtiny studijního času přímo v podmínkách zemědělského provozu (školní statky a přední zemědělské farmy). Vzhledem k této skutečnosti se absolventi zemědělských škol a učilišť dobře uplatňují nejen ve velkých zemědělských firmách, ale i na soukromých farmách. Velkou výhodou pak je, že absolventi jsou téměř z jedné třetiny děti farmářů, kteří mají zájem zajistit pro ně odborné vzdělání, popřípadě i zahraniční stáž, aby pak začali samostatně hospodařit.

Zhruba 20 % absolventů pokračuje ve studiu na vysokých školách. Další se uplatňují ve službách, státní správě a v oblasti tvorby a ochrany životního prostředí. Na základě informací z úřadu práce nepatří absolventi zemědělských škol a učilišť k dlouhodobě nezaměstnaným, neboť jsou flexibilní a velmi brzy najdou své uplatnění. Dle stanovisek ředitelů nachází své uplatnění v zemědělském sektoru 60 – 75 % absolventů zemědělských oborů. Zbývající absolventi vykonávají jiné profese, pro které získali kvalifikaci během studia (svářečský průkaz, řidičské oprávnění) a uplatňují se zejména jako řidiči z povolání nebo opraváři strojů a zařízení.

Současné zaměření zemědělských škol a učilišť odpovídá potřebě praxe a není třeba žádné zásadní změny. Za perspektivní lze označit obory zaměřené na rekultivaci krajiny a tvorbu životního prostředí. Školy mají pro výuku zemědělských oborů dostatečně kvalifikované kolektivy učitelů teorie i praxe. Vybavení pro teoretické vyučování je vyhovující, školy mají potřebné laboratoře, dílny, strojní vybavení a školní zahrady. Rovněž tak kapacita a síť zemědělských škol a učilišť odpovídá současné potřebě a zájmu mládeže o zemědělské obory.

Samozřejmě zemědělské školství v Ústeckém kraji se v současné době potýká s celou řadou problémů, které odrážejí stav celé společnosti a zejména pak stav českého zemědělství a jeho restrukturalizaci ve vztahu k EU. I za této situace však lze konstatovat, že svoji základní úlohu plní.

Specifikem středních zemědělských škol je existence školních statků. V Ústeckém kraji jsou celkem čtyři (různé velikosti, zaměření, rozsahu výroby a úrovně). Základním posláním školních statků je být živou učební pomůckou, a proto by měl být řízen ředitelem školy. Zde by se měla realizovat převážná část praxí v rostlinné a živočišné výrobě, základní mechanizace a manažerské práce THP. Tomu musí odpovídat vybavení školních statků a zejména finanční zajištění. Je letitou zkušeností, že do vysoce produktivního provozu lze zorganizovat exkurzi žáků, ale nikoliv pravidelnou praxi (ztráty ve výrobě). Z toho vyplývá závěr, že střední zemědělská škola by měla mít dobře fungující školní statek.

3.1 Analýza škol vyučujících zemědělské obory v Ústeckém kraji

Výsledky analýzy zemědělských oborů nabízených školami v Ústeckém kraji dokumentují přibližně konstantní vývoj počtu žáků a absolventů zemědělských oborů, a to ve všech typech studia. Celkový počet žáků v zemědělských oborech se zvýšil v průběhu let 2000 až 2004 cca o 100 studentů na celkových 1660 žáků. Tento nárůst byl z velké části způsoben rostoucím zájmem o nabízené maturitní obory. Studenti maturitních oborů reprezentují více než polovinu všech žáků (56 % v roce 2004), druhou nejčetnější kategorií co do počtu žáků jsou nematuritní obory SOU (23 % v roce 2004).

V rámci maturitního typu studia výrazně stoupl počet žáků oborů agropodnikání, ekologie a ochrana krajiny a lesnictví. U nematuritních oborů počty žáků spíše stagnovaly nebo klesaly s výjimkou oborů květinářské a aranžérské práce a prodavač květin. Detailní údaje o vývoji počtu žáků a absolventů dle oborů a typu studia nabízí tabulka 3.1.

Tabulka 3.1 Vývoj počtu žáků a absolventů dle studovaných oborů

název oboru	počet žáků/počet absolventů			
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Nematuritní obory OU a U				
farmářské práce	58/13	58/12	56/18	60
opravářské práce	20/0	17/3	9/7	8
zemědělská výroba	36/8	24/13	0/0	0
květinářské a aranžérské práce	12/0	29/5	37/4	46
opravářské práce	41/10	35/8	44/2	44
celkem nematuritní obory OU a U	167/31	163/41	146/37	158
Nematuritní obory SOU				
opravář zemědělských strojů	124/32	103/55	77/26	76
farmář	99/26	90/15	89/34	73
opravář zemědělských strojů	48/16	52/12	56/16	58
zahradník	38/5	55/11	59/16	53
prodavač – květiny	45/11	57/11	70/11	75
mechanizátor lesní výroby	43/12	47/8	54/14	52
celkem SOU bez maturity	397/105	404/112	405/117	387
Maturitní obory SOŠ				
ekonomika zemědělství a výživy	77/20	48/20	59/27	58
agropodnikání	400/75	431/62	463/79	492
ekologie a ochrana krajiny	83/20	88/15	88/14	104
zahradnictví	72/13	78/8	82/16	79
lesnictví	38/16	46/0	71/0	92
myslivecké hospodářství	66/4	44/12	48/14	26
ochrana přírody a prostředí	86/16	84/13	72/13	81
celkem maturitní obory SOŠ	822/164	819/130	883/163	932
Obory VOŠ				
zemědělský manažer	176/44	185/43	169/39	168
celkem obory VOŠ	176/44	185/43	169/39	168
Nástavbové maturitní obory				
podnikání v oboru zem. a lesního hosp.	0	0	14/4	15
celkem obory maturitní nástavby	0	0	14/4	15
v zemědělských oborech celkem	1562/341	1571/326	1617/360	1660

Na území Ústeckého kraje působí v současné době 10 škol, které nabízejí výuku zemědělských oborů. Přesně polovina z nich se nachází ve dvou zemědělských okresech kraje (tři školy v okrese Louny, dvě v okrese Litoměřice), pod dvou zemědělských školách mají i okresy Chomutov a Děčín. Většina škol nabízí různé obory (v různých typech studia) pro zemědělskou výrobu, dvě školy se úzce zaměřují na vzdělávání v oblasti lesnictví. Velikost těchto škol z hlediska počtu žáků se v roce 2004 pohybovala v rozmezí od

52 studentů jediného nabízeného oboru mechanizátor lesní výroby na SOU lesnickém Fláje až po 278 studentů VOŠ a SOŠ Roudnice nad Labem v oborech agropodnikání a zemědělský manažer. Přehled škol a jimi nabízených oborů včetně počtu žáků a absolventů shrnuje tabulka 3.2.

Tabulka 3.2 Vývoj počtu žáků dle jednotlivých škol a nabízených oborů

název školy	název oboru	Typ*	počet žáků/počet absolventů			
			00/01	01/02	02/03	03/04
SOU zemědělské a OU Podbořany	farmářské práce	E	14/0	21/5	21/6	21
	opravář zemědělských strojů	H	124/32	103/55	77/26	76
	podnikání v oboru zem. a les. hosp.	N	0/0	0/0	14/4	15
	opravářské práce	E	20/0	17/3	9/7	8
	farmář	H	33/10	20/0	17/16	0
ISŠ, OU a U Údlice	farmář	H	66/16	70/15	72/18	73
	farmářské práce	E	44/13	37/7	35/12	39
	zemědělská výroba	E	36/8	24/13	0/0	0
OA a SZeŠ Louny	ekonomika zem. a výživy	M	77/20	48/20	59/27	58
SPŠ, SOU, OU a U Lovosice	květinář. a aranžér. práce	E	12/0	29/5	37/4	46
	opravář zemědělských strojů	H	48/16	52/12	56/16	58
	opravářské práce	E	41/10	35/8	44/8	44
	zahradník	H	38/5	55/11	59/16	53
SZeŠ a SOU Žatec	agropodnikání	M	89/20	94/15	90/14	104
	ekologie a ochrana krajiny	M	83/20	88/15	88/14	104
SZaŠ, SZeŠ a SOU Děčín – Libverda	agropodnikání	M	71/12	77/6	85/14	96
	prodavač - květiny	H	45/11	57/11	70/11	75
	zahradnictví	M	72/13	78/8	82/16	79
SOŠ a SOU Kadaň	agropodnikání	M	131/24	146/15	171/21	182
VOŠ a SOŠ Roudnice n. L.	agropodnikání	M	109/19	114/26	117/30	110
	zemědělský manažer	V	176/44	185/43	169/39	168
Střední lesnická škola Šluknov	lesnictví	M	38/16	46/0	71/0	92
	myslivecké hospodaření	M	66/4	44/12	48/14	26
	ochrana přírody a prostředí	M	86/16	84/13	72/13	81
SOU lesnické Fláje	mechanizátor lesní výroby	H	43/12	47/8	54/14	52

* **E** nematuritní obory OU a U; **H** nematuritní obory SOU; **M** maturitní obory SOŠ; **V** obory VOŠ; **N** nástavbové maturitní obory

Zemědělské školy poněkud nabízejí maturitní obory (nejčastěji agropodnikání), rovněž nabídka nematuritních oborů je celkem široká (farmářské a opravářské práce). Naopak v celém kraji byl v posledních letech otevírán jediný obor umožňující další pomaturitní vzdělávání v oboru zemědělství, a to obor zemědělský manažer na VOŠ v Roudnici nad Labem. Tato nabídka se zdá vzhledem k potřebě zajištění kvalitního odborného vzdělání nedostatečná.

Celkově lze konstatovat, že zájem o vyučované zemědělské obory v Ústeckém kraji ze strany žáků stabilně přetrvává. Navíc je zde předpoklad, že v souvislosti se vstupem do EU budou mít absolventi možnost nalézt uplatnění i mimo region.

4. Sektorové programy zemědělských komodit

V důsledku různorodých přírodních i ekologických podmínek existují na území Ústeckého kraje značné regionální rozdíly v intenzitě a charakteru zemědělské výroby. Ve skladbě zemědělských aktivit se odráží vlivy vertikální členitosti území Ústeckého kraje i značných rozdílů v kvalitě půdy. Z tohoto hlediska lze území kraje rozdělit do následujících oblastí:

- zemědělský okres Louny a jižní polovina okresu Litoměřice
- pánevní oblasti okresů Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem
- oblast Českého středohoří
- oblast Krušných hor
- Děčínsko

Oblast Lounska a Litoměřicka je charakteristická výraznou orientací na intenzivní rostlinnou výrobu, včetně vysokého zastoupení pro oblast typických složek rostlinné výroby. Na relativně velké výměře zemědělské půdy jsou vybudovány závlahy a pěstují se zde speciální zemědělské plodiny - ovoce, chmel či vinná réva.

V pánevních okresech a má zemědělství v podstatě okrajový význam, a to v důsledku intenzivní průmyslové a těžební činnosti. Cennější zemědělské půdy se nacházejí pouze v jižních částech okresů Chomutov a Most.

V oblasti Středohoří je zemědělská činnost specificky ovlivňována zejména terénními a půdními podmínkami, které nedosahují kvality půdy na Lounsku a Litoměřicku. Zároveň se zde jako limitující činitel zemědělských aktivit projevuje přítomnost ochranného režimu vyplývajícího z existence CHKO v území. Zemědělská činnost je zde soustředěna do ovocnářství a vinařství v jižní části území a je doplňována pastvinářstvím a orientací na rostlinnou výrobu ve vyšších a okrajových částech („podhůří“) Středohoří.

Význam Krušnohorské oblasti lze spatřovat zejména v lesnictví. Zemědělská činnost zde byla historicky soustředěna do vrcholových partií masívu Krušných hor a do podhorských území na úpatí. Zároveň je přítomnost zemědělské, převážně extenzivní činnosti výraznější ve východní části hor (podle míry zornění půdy), ve vztahu ke klesající nadmořské výšce a nižší míře zalesnění území.

Ve vnitrokrajském srovnání je pro oblast Děčínska zemědělství rovněž okrajovou ekonomickou činností s extenzivním zaměřením. Situace je podobně jako ve Středohoří ovlivňována terénními podmínkami, respektive kvalitou půdy a z velké části i výraznou přítomností území se statutem CHKO (tři CHKO a jeden NP). Při vnitřním územním srovnání a hodnocení významu zemědělství lze pouze pro jižní část oblasti (i okresu) konstatovat větší význam zemědělské aktivity. Okres Děčín patří v republikovém rámci mezi okresy s nejvyšší výměrou neobdělávané půdy

V rámci reformy zemědělství ve státech EU, kterou předložila Evropská komise, byla stanovena kritéria pro vymezení méně příznivých oblastí, která zahrnují kromě ekonomických výsledků v zemědělství i ukazatele sociálně ekonomické a demografické (hustota obyvatel, migrace apod.). Zemědělské oblasti jsou rozděleny do dvou základních skupin:

1. Zemědělské oblasti s příznivými podmínkami, které se dále člení na:
 - oblasti s nejvyšší produktivností
 - oblasti s vysokou produktivností
2. Zemědělské oblasti s méně příznivými podmínkami (LFA), které se dále člení na:
 - horské oblasti
 - ostatní oblasti LFA
 - oblasti postižené specifickými překážkami

V rámci EU je zařazeno do oblastí LFA cca 51 % zemědělské půdy, v ČR cca 49 %. Okresy Louny a Litoměřice byly zařazeny do oblasti s nejvyšší produktivností, oblast Českého středohoří však patří do LFA – ostatní oblasti. Okresy Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem a Děčín pak byly zařazeny do LFA – oblasti se specifickými překážkami, kam jsou zařazeny obce nacházející se v nejprůmyslovějších a těžební činnosti

nejzatíženějších oblastech severních Čech a severní Moravy. Oblast Krušných hor pak patří do LFA – horské oblasti. Zastoupení téměř všech kategorií zemědělských oblastí podle klasifikace EU nepřímo dokumentuje různorodost podmínek pro rozvoj zemědělství na území Ústeckého kraje.

Produkčnost půd je závislá na půdně klimatických podmínkách, způsobu hospodaření a zásobě živin. Nejvyšší ocenění mají v rámci ČR půdy v okresech na jihu Moravy a v Polabí. Velmi nízký produkční potenciál mají zejména okresy v západních Čechách a právě v Ústeckém kraji. Vůbec nejnižší hodnota je v okrese Sokolov, dále následuje Děčín, Ústí nad Labem a Chomutov.

V zásadě platí, že okresy s nadprůměrně příznivými podmínkami pro zemědělskou výrobu (Litoměřice, Louny) mají vysoký podíl zemědělské půdy s vysokým stupněm zornění. Pro pánevní okresy a Děčínsko je naopak typický vyšší podíl luk a pastvin, což nepřímo indikuje větší zaměření na extenzivní typ zemědělské výroby. Výrazně extenzivní typ zemědělství je charakteristický pro Děčínsko, kde podíl luk a pastvin na zemědělské půdě dosahuje téměř 60 %. Téměř ve všech okresech je nadprůměrné zastoupení ovocných sadů a zahrad. Oblasti Litoměřicka a zejména Lounska jsou známé pěstováním chmele (žatecký chmel).

Zemědělství má tudíž v jednotlivých okresech Ústeckého kraje odlišný význam. V litoměřickém a lounském okrese má význam prvořadý a některé jeho produkty představují i celostátní specialitu. Naopak v okresech pánevní oblasti je jeho zastoupení velmi nízké. Do jisté míry specifická je situace v pohraničních, převážně horských nebo podhorských oblastech, kde v dřívější době působily velké státní statky. Pokud zde nebyla zemědělská výroba zcela utlumena, potýká se většina zemědělských subjektů v těchto oblastech se značnými ekonomickými problémy.

Ve vývoji oblastí Ústeckého kraje sehrála důležitou roli těžba hnědého uhlí, která v průběhu 20. století, zejména v 80. letech, vtiskla dotčené krajině specifický ráz. Důsledkem velkolomového dobývání hnědého uhlí byl přímo ovlivněn prostor 250 km² na území kraje. Podkrušnohoří se stalo energetickou základnou celého Československa a zásahy těžby do krajiny ovlivnily významně výsledky zemědělství i celý venkovský prostor. Za období 40 let zaniklo v Ústeckém kraji 145 obcí. Dotčena byla i zemědělská výroba – v důsledku imisní zátěže byly zhoršeny produkční podmínky pro pěstování zemědělských plodin (šírokolisté), ale docházelo i k negativnímu ovlivnění zdravotního stavu zvířat (zejména u telat).

V rámci Ústeckého kraje byly zemědělství a venkovské oblasti rovněž velkou měrou negativně ovlivněny intenzivní restrukturalizací zemědělství jakožto hospodářského odvětví. Pokles celkové produktivity, doprovázený zánikem mnoha zemědělských subjektů, znamenal ve svém důsledku zhoršení sociální a ekonomické stability obyvatelstva, nárůst nezaměstnanosti a populační degradaci venkova, která se projevovala jednak celkovým odlivem obyvatel, ale i zhoršováním situace podle sledovaných strukturálních charakteristik obyvatelstva - zejména vzdělanostní a věkové. Stagnace venkova jako socioekonomického prostředí vyúsťuje v nedostatečnou péči o krajinu a projevuje se i v nedostatečné sociální a technické infrastruktuře obcí.

Řešení problematiky zemědělství a celkový rozvoj venkovských oblastí je třeba spatřovat v růstu efektivnosti a produktivity činností v zemědělských oblastech, využívání mimoprodukčních funkcí zemědělství a v celkové diverzifikaci ekonomických aktivit s podporou navazujících výrobních procesů pro zvýšení tvorby přidané hodnoty ve venkovském prostoru.

Hodnocení současné situace

Navzdory současným představám o zemědělské „nadprodukci“ je třeba vycházet z toho, že půda, voda a energie se stanou ve střednědobém horizontu pro společnost klíčové. Půda a voda představují důležitý obnovitelný zdroj pro energii, potraviny i technické plodiny – vstupní surovinu.

Současný stav mnoha zemědělských firem lze označit za podfinancovaný, což má za následek pomalou obnovu strojního vybavení. Příčinou stavu je tvorba zisku z produkce nikoli u výrobců, ale u obchodníků, vyrovnávání majetkových podílů oprávněných osob ze

zisku po zdanění (není nákladem), kolísání cen produktů, nárůst cen vstupů (mnohdy nad úroveň EU), platební kázeň a komplikovaná vymahatelnost pohledávek z obchodního styku.

V současné době není zhodnocována produkce rostlinné výroby v produktech živočišné výroby, především z důvodů cen produktu na nebo pod hranici rentability a neodůvodněné kolísání cen v průběhu roku či let. To vede k určitému „tápání“ při sestavování osevních postupů a úbytku zastoupení krmných plodin. Důsledkem je ztráta vhodných předplodin pro pěstování náročnější produkce, např. osiv.

Přes značný pokles pracovníků a výše uvedené skutečnosti je třeba zdůraznit, že zemědělství tlumilo v mnoha případech dopady liberalizace a transformace společnosti na řadového občana, což je jedna příčin odčerpání kapitálu z odvětví. Podíl zemědělství na HDP poklesl ze 7,5 % v roce 1991 na 4,2 % v roce 2003. Díky těmto a dalším příčinám lze konstatovat, že není vyčerpán potenciál zemědělské produkce.

Vstup do EU a výhled do roku 2007

Oblast zemědělství a rozvoje venkova je v EU regulována společnou zemědělskou politikou, která díky rozsahu legislativního rámce i celkového objemu vynakládaných finančních prostředků představuje silnou integrační vazbu v rámci EU. Členství ČR v EU by se mělo projevit v podobě stabilního podnikatelského prostředí (ceny, podpory, investice, perspektiva strategických rozhodnutí). Intervenční ceny některých komodit by měl zabránit jejich dosavadnímu kolísání a i při jejich poklesu na světovém trhu zajistit rentabilní podnikání.

Objem produkce je u některých komodit regulován výrobními kvótami, které jsou dvojí povahy – restriktivní a nerestriktivní. Restriktivní kvóty omezují přímo množství produkce a jejich překročení může být sankcionováno (cukr, mléko), nerestriktivní kvóty sice neomezují produkci přímo, ale při překročení není na tuto část produkce poskytnuta dotace (přímá platba).

Přesto, že se v některých případech podařilo dojednat výrobní kvóty na vyšší úrovni než byla ze strany EU navržena, začínají se objevovat první problémy. V porovnání s EU máme například nízký referenční výnos obilovin (4,2 tuny proti 6,5 tunám na hektar), který je pod úrovní let 2001 a 2002. Ještě svízelnější je situace u cukru (cukrovky, kde reálně hrozí ztráta soběstačnosti ČR).

Výhled po roce 2006

Zemědělská politika EU pro toto období je v současnosti nejasná. Lze předpokládat úzkou specializaci v produkčních oblastech a naopak odklon od produkce v oblastech méně vhodných.

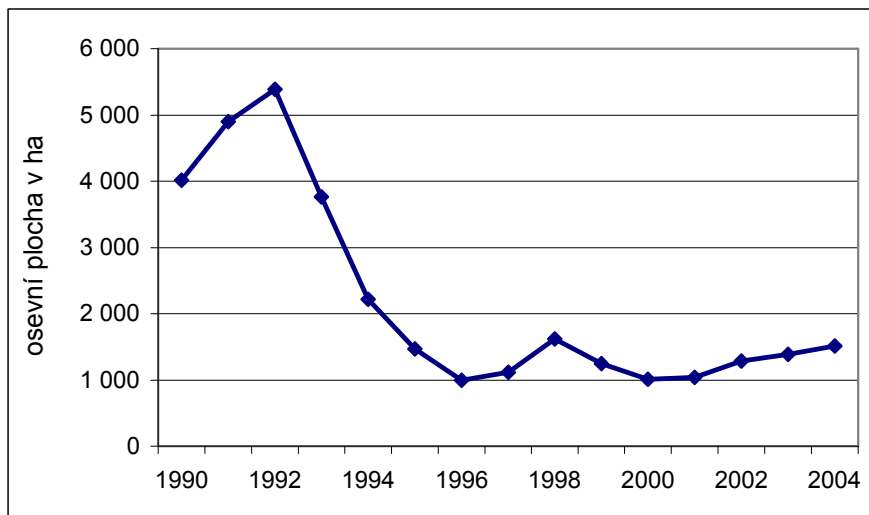
V dlouhodobém horizontu bude třeba řešit zaměstnanost a udržení obyvatelstva v neprodukčních oblastech pomocí dopravní obslužnosti, dostupnost škol a základní zdravotní péče a podpory vytváření pracovních příležitostí (porovnat náklady na vytvoření pracovního místa s průmyslovou zónou).

Bude zapotřebí posílit zemědělství, jeho vážnost a místo ve společnosti a zajistit podporu akcí typu Krajské dožínky, dočesné, vinobraní, tématické turistické stezky apod., podporovat produkci místních specialit a posilovat vědomí o potravinové soběstačnosti při zajištění zdravotní nezávadnosti.

4.1 Luštěniny

Luštěniny nepatří k hlavním komoditám rostlinné výroby na území Ústeckého kraje, zabírají pouze 1 % z celku osevních ploch. Rovněž tak podíl kraje na celorepublikové produkci luštěnin je spíše podprůměrný, v roce 2004 činily osevní plochy na území kraje 5,3 % veškerých ploch v ČR a bylo na nich sklizeno 6 % veškeré celorepublikové produkce.

Graf 4.1 Vývoj osevních ploch luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

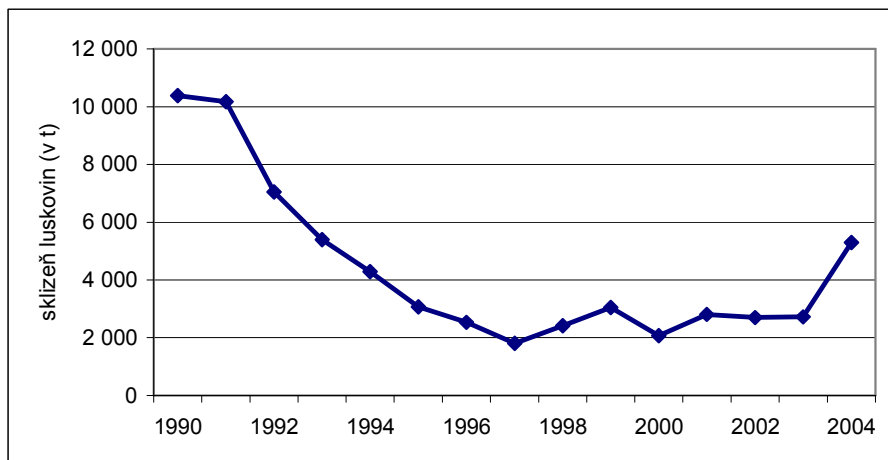
Rozloha osevních ploch a úměrně tomu i sklizeň luskovin se zejména v první polovině 90. let radikálně snižovaly, po roce 1998 došlo k jisté stabilizaci úrovně osevních ploch a dá se říci, že produkce luskovin nabírala v posledních letech stoupající tendenci (vývoj osevních ploch a sklizně luskovin dokumentují tabulka 4.1 a grafy 4.1 a 4.2).

Tabulka 4.1 Vývoj osevních ploch luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Rok	Plocha (ha)	Rok	Plocha (ha)	Rok	Plocha (ha)
1990	4 014	1995	1 471	2000	1 011
1991	4 900	1996	997	2001	1 041
1992	5 388	1997	1 119	2002	1 285
1993	3 764	1998	1 619	2003	1 387
1994	2 215	1999	1 250	2004	1 512

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

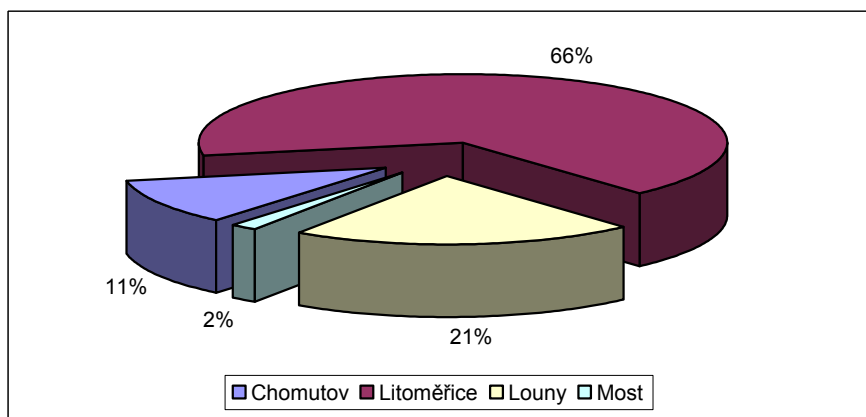
Graf 4.2 Sklizeň luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Luskoviny se v kraji pěstují pouze na území 4 ze 7 okresů, v roce 2001 se 56 % osevních ploch luskovin nacházelo v okrese Litoměřice, 30 % v okrese Louny, 11 % v okrese Chomutov a zbylá 3 % v okrese Most. Obdobná je pak samozřejmě situace z pohledu struktury sklizně luskovin dle okresů, kde ovšem okres Litoměřice dominuje ještě výrazněji, v roce 2001 zde byly sklizeny dvě třetiny produkce luskovin, pětina sklizně luskovin připadá na okres Louny (viz graf 4.3).¹⁰

Graf 4.3 Struktura sklizně luskovin v roce 2001 dle okresů

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

¹⁰ Při srovnávání okresů z hlediska jednotlivých komodit jsou k dispozici údaje pouze do roku 2001. Údaje za novější období jsou vzhledem ke změně metodice statistického sledování nedosažitelné.

4.2 Obiloviny

Obiloviny jsou tradičně nejsilnější komoditou rostlinné výroby, jsou pěstovány na 70 % všech osevních ploch v kraji. Podíl Ústeckého kraje na pěstování obilovin v ČR je přitom s výjimkou pšenice spíše průměrný až podprůměrný. Kraj se přitom může vzhledem ke kvalitě půd pyšnit nadprůměrnými výnosy, a to dokonce u všech druhů obilovin (viz tabulka 4.2).

Tabulka 4.2 Podíl Ústeckého kraje na pěstování obilovin v ČR v roce 2004

	osevní plochy		sklizeň		výnosy	
	v ha	podíl na ČR v %	v t	podíl na ČR v %	v t/ha	vůči ČR v %
pšenice	68 136	7,9	403 755	8,0	6,13	101,5
žito	3 038	5,1	16 102	5,1	5,30	100,2
ječmen	28 550	6,1	150 069	6,4	5,18	105,8
oves	2 212	3,8	8 697	3,8	3,93	101,3
obiloviny celkem	107 110	6,7	608 443	6,9	5,68	104,0

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

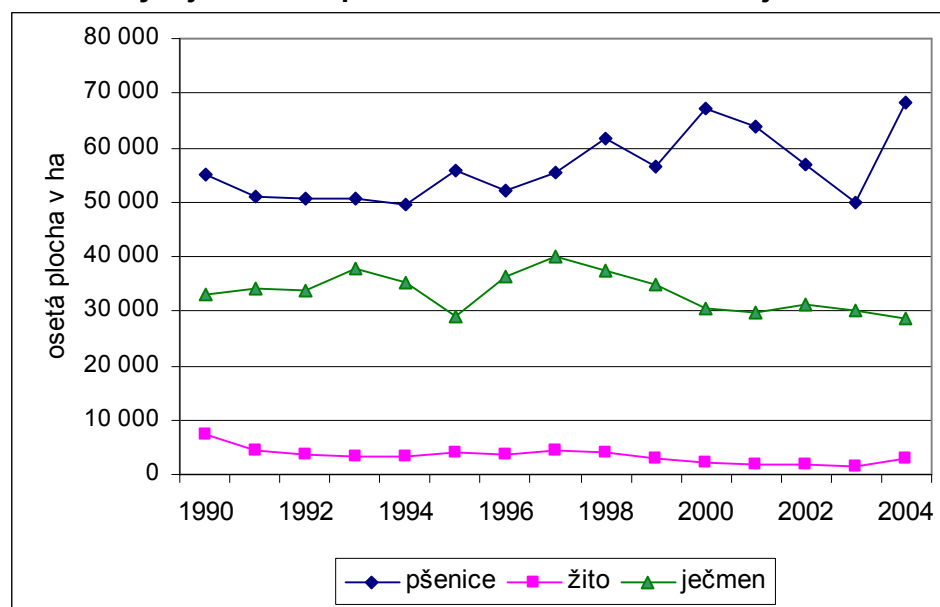
Na rozdíl od luskovin, kde byl zejména v první polovině 90. let zaznamenán výrazný pokles produkce, se osevní plochy obilovin v průběhu posledních 15 let nijak výrazně neměnily, naopak u pšenice je patrný dokonce mírný nárůst osevních ploch (viz tabulka 4.3 a graf 4.4).

Tabulka 4.3 Vývoj osevních ploch obilovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Rok	Plocha (ha)	Rok	Plocha (ha)	Rok	Plocha (ha)
1990	100 345	1995	93 946	2000	102 771
1991	95 679	1996	96 111	2001	100 334
1992	94 216	1997	103 869	2002	96 237
1993	96 636	1998	106 567	2003	88 118
1994	93 283	1999	98 302	2004	107 110

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

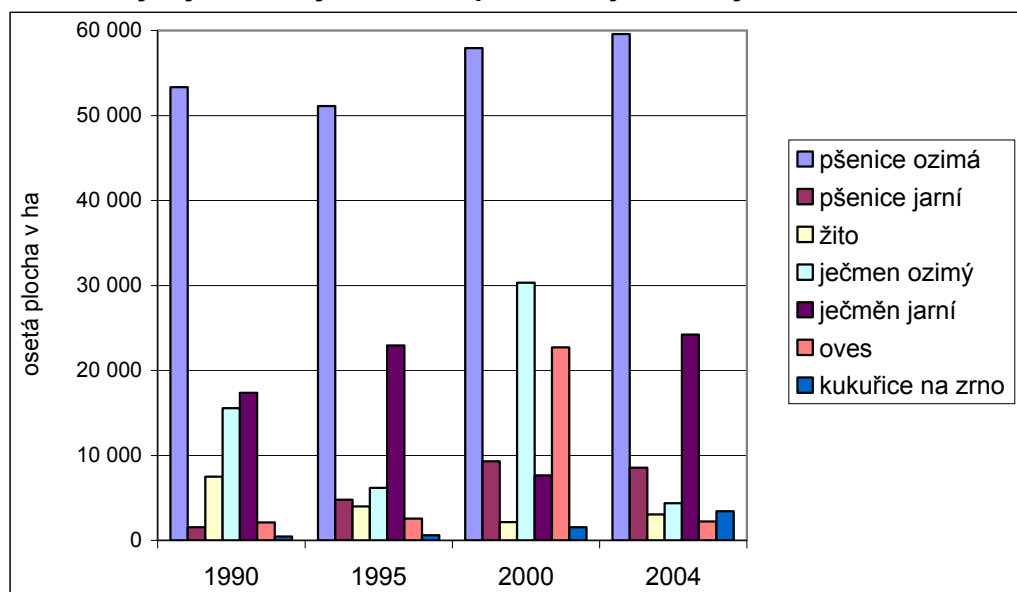
Graf 4.4 Vývoj osevních ploch obilovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Rovněž z hlediska vývoje struktury pěstovaných druhů obilovin je možné konstatovat značnou stálost z hlediska neměnné dominance ozimé pšenice, u ostatních druhů obilovin není velikost osevních ploch stabilizována (viz graf 4.5).

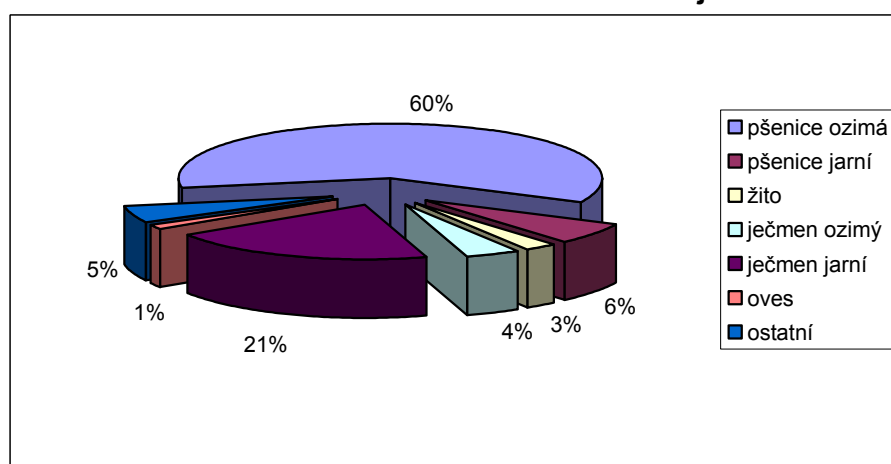
Graf 4.5 Vývoj struktury osevních ploch dle jednotlivých druhů obilovin

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Dominance ozimé pšenice v rámci pěstovaných obilovin na území kraje je naprosto jednoznačná. V roce 2004 tvořila sklizená ozimá pšenice 60 % veškeré sklizně obilovin. Z dalších druhů obilovin dosáhl výraznějšího podílu 21 % už pouze jarní ječmen, ostatní druhy obilovin tvořily dohromady pouze 19 % veškeré obilné produkce kraje (struktura sklizně obilovin viz graf 4.6).

Graf 4.6 Struktura sklizně obilovin v Ústeckém kraji v roce 2004

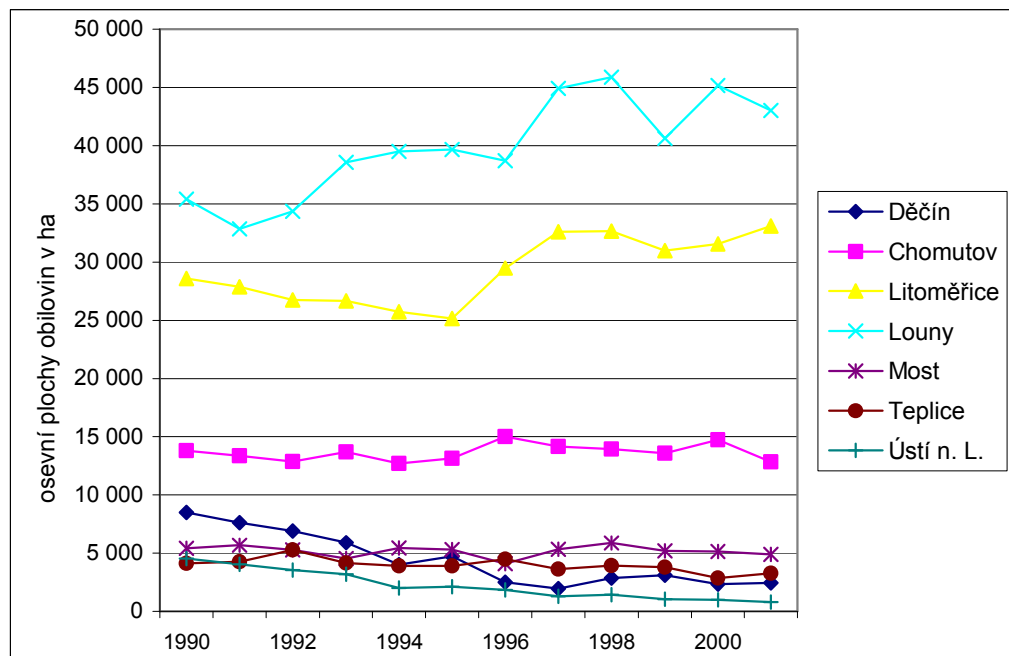

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Samozřejmě obilniny jsou ponejvíce pěstovány v hlavních zemědělských oblastech kraje, které k tomuto účelu nabízejí příznivé půdní a klimatické podmínky. Tradičně obilnářskými oblastmi kraje jsou Lounsko a Litoměřicko, kde je dlouhodobě patrný trend nárůstu pěstování obilovin. Zbylé okresy ještě mírně převyšuje Chomutovsko, u ostatních okresů jsou plochy osevu obilnin výrazně menší a jejich rozloha se postupně spíše omezuje

(v okresech Děčín a Ústí nad Labem). Vývoj osevních ploch obilovin v okresech v letech 1990 až 2004 dokumentuje graf 4.7.

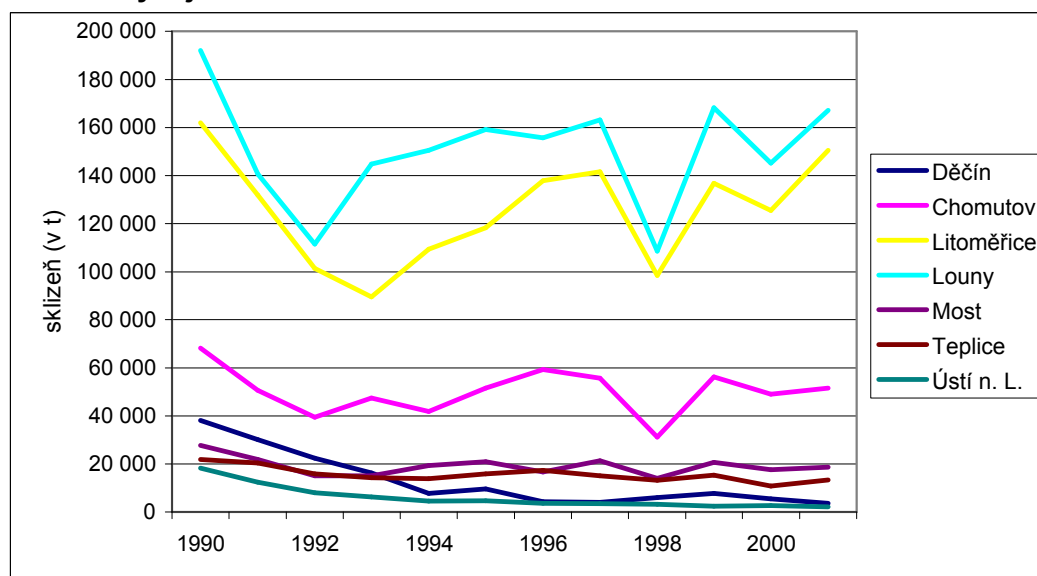
Graf 4.7 Vývoj osevních ploch obilovin v okresech v letech 1990-2001

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Např. v roce 2001 bylo 40 % všech obilovin sklizeno na Lounsku, 37 % produkce obilovin pocházelo z okresu Litoměřice. Z ostatních okresů zasáhl významně do produkce obilovin pouze okres Chomutov s 13 %. Obdobně dokumentuje převahu oblastí Lounska a Litoměřicka v pěstování obilnin i vývoj sklizně obilovin v jednotlivých okresech. Zde jsou však navíc patrné značné výkyvy způsobené proměnami v úrodě obilovin (viz graf 4.8).

Graf 4.8 Vývoj sklizně obilovin v okresech v letech 1990 až 2001

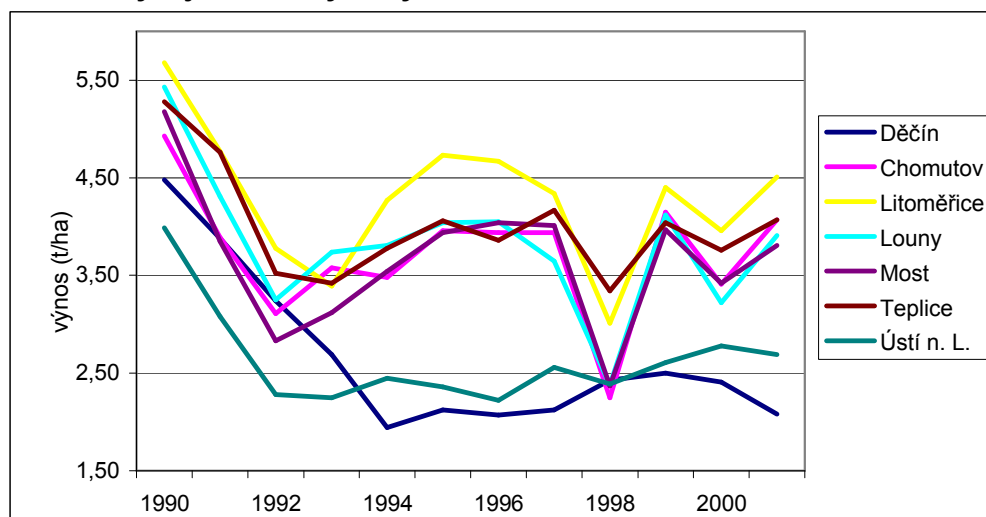

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Z pohledu na vývoj hektarových výnosů jsou jednak patrné rovněž výraznější výkyvy v čase (obdobně jako u vývoje sklizně obilovin), jednak se zde vyrovnávají rozdíly mezi

okresy. Ačkoli na Lounsku je pěstováno obilí nejvíce, hektarové výnosy jsou zde často nižší nebo srovnatelné s okresy, které se na pěstování obilovin nezaměřují. Největší hektarové výnosy obilovin dlouhodobě zajišťují obilnice na Litoměřicku, okresy Chomutov, Most, Louny a Teplice vykazují dlouhodobě obdobné hektarové výnosy, menší výnosy z pěstování obilovin jsou tradičně na Ústecku a Děčínsku (viz graf 4.9 a tabulka 4.4).

Graf 4.9 Vývoj hektarových výnosů obilovin v okresech v letech 1990-2001

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

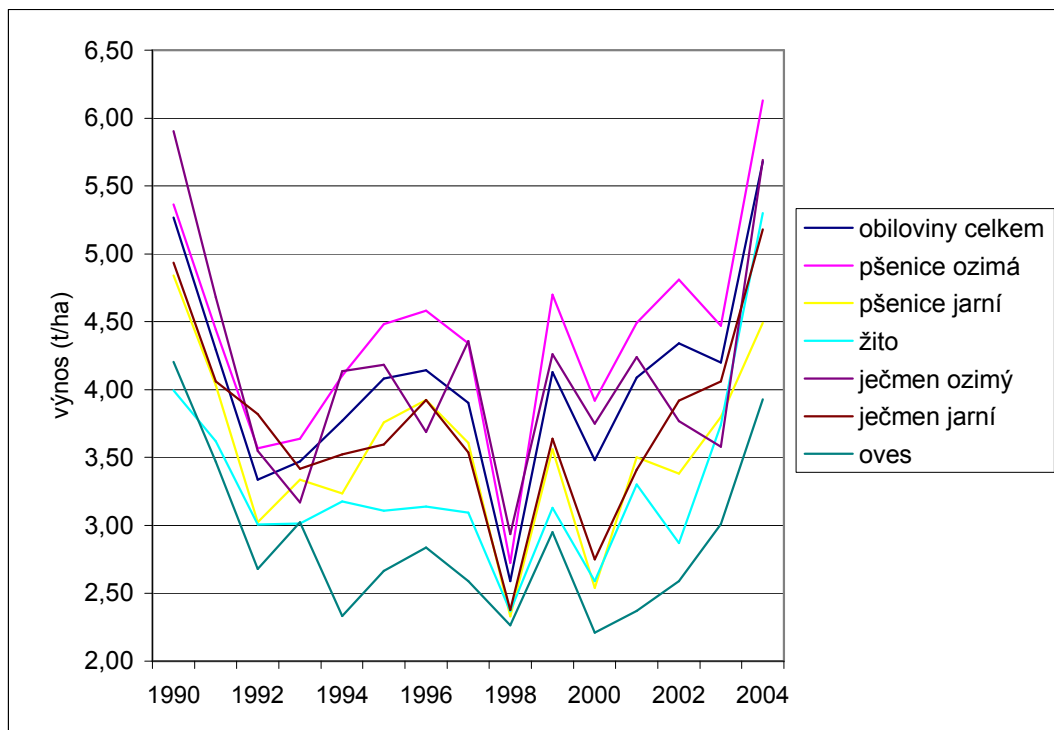
Tabulka 4.4 Vývoj hektarových výnosů obilovin (v t/ha) v letech 1990-2001

	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n. L.	ÚK celkem
1990	4,48	4,93	5,68	5,43	5,18	5,28	3,99	5,27
1991	3,88	3,89	4,77	4,31	3,85	4,76	3,08	4,29
1992	3,24	3,11	3,78	3,25	2,83	3,52	2,28	3,34
1993	2,69	3,58	3,39	3,74	3,12	3,42	2,25	3,47
1994	1,94	3,48	4,27	3,81	3,54	3,78	2,45	3,77
1995	2,12	3,96	4,73	4,04	3,94	4,06	2,36	4,08
1996	2,07	3,94	4,67	4,05	4,04	3,86	2,22	4,14
1997	2,12	3,94	4,34	3,65	4,01	4,17	2,56	3,90
1998	2,43	2,25	3,01	2,38	2,37	3,34	2,39	2,59
1999	2,50	4,15	4,40	4,12	3,97	4,04	2,61	4,13
2000	2,41	3,41	3,96	3,22	3,42	3,76	2,78	3,48
2001	2,08	4,07	4,51	3,91	3,81	4,07	2,69	4,09

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Hektarové výnosy se samozřejmě rovněž liší podle pěstovaných druhů obilovin. Dlouhodobě nejvyšší výnos z hektaru je zaznamenáván u ozimé pšenice, nadprůměrných hodnot obvykle dosahuje i ozimý ječmen. Naopak nejnižší hektarové výnosy dlouhodobě přinášejí pěstování ovsa a žita (viz graf 4.10).

Graf 4.10 Vývoj hektarových výnosů v UK v letech 1990-2004 dle druhu obilovin

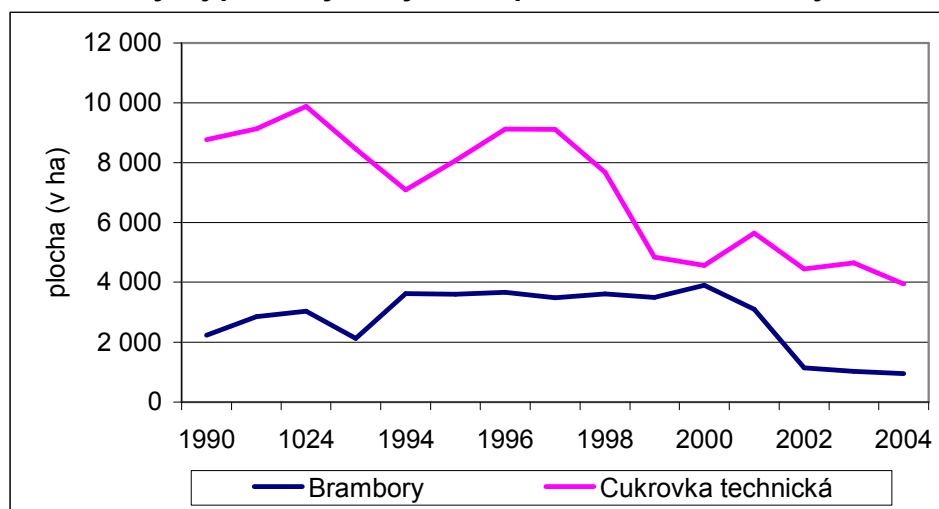
Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.3 Okopaniny

Zemědělství kraje není na pěstování okopanin nijak specializováno, v roce 2004 bylo na jeho území sklizeno jen necelých 5 % z celkové produkce okopanin. Kraj lze nicméně vyhlásit za řepařskou oblast, bylo zde vyprodukováno více jak 4 tisíce tun krmné řepy, což představuje 9,1 % veškeré produkce ČR. Naopak ve srovnání průměrem ČR se v kraji pěstuje výrazně méně brambor (pouze 2,4 %).

Zatímco výměry ploch vymezených k pěstování brambor byly průběhu 90. let relativně stabilní a výrazněji začaly klesat až po roce 2000, pěstování cukrovky nebylo zdaleka ustáleno, výměra ploch s cukrovkou vykazuje řadu výkyvů, ačkoli dlouhodobě je zde patrný výrazný pokles pěstování cukrovky (v souvislosti se zánikem cukrovarnictví v kraji). Vývoj ploch pěstování dvou hlavních okopanin shrnuje graf 4.11.

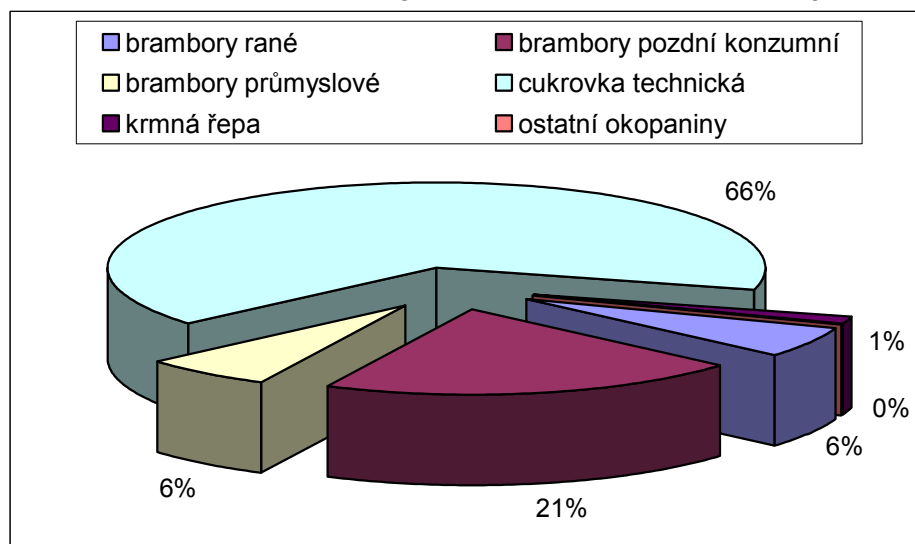
Graf 4.11 Vývoj ploch vybraných okopanin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Ve struktuře pěstovaných okopanin zcela jednoznačně dominuje právě cukrovka, zajímaví dvě třetiny ploch vymezených pro okopaniny, na zbylé třetině výměry jsou pak pěstovány brambory. Ostatní okopaniny jsou z hlediska podílu na struktuře obsazení pěstebních ploch zcela bezvýznamné (viz graf 4.12).

Graf 4.12 Struktura pěstovaných okopanin v Ústeckém kraji v roce 2004

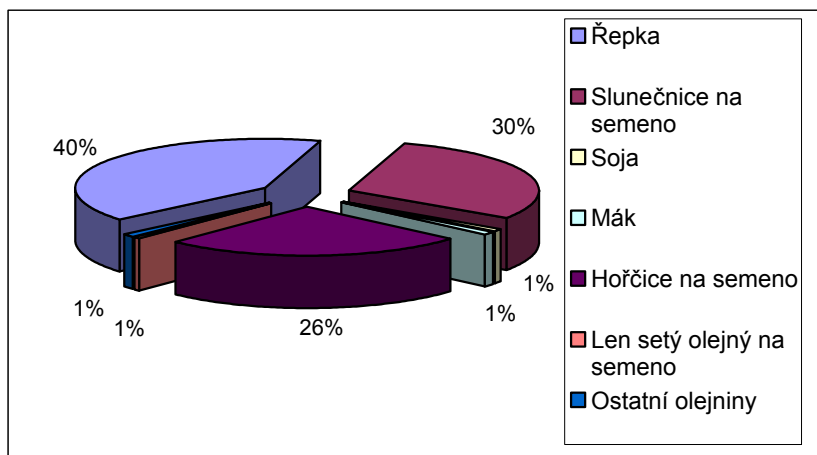
Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.4 Olejnin

Olejnin patří k tradičním komoditám rostlinné výroby Ústeckého kraje, přičemž některé z nich představují specifikum krajského zemědělství. Celkově je podíl kraje na pěstování olejin spíše nevyrovnaný: zatímco v roce 2003 přispívalo zemědělství Ústeckého kraje k produkci olejin 7,8 %, v roce 2004 to bylo jen 3,2 %. Obdobně nevyrovnaná situace je u hlavní olejnin, totiž řepky. V roce 2003 bylo v kraji sklizeno 5,3 % veškeré řepky, o rok později už jen 1,6 %. U některých olejin však kraj dosahuje vysoce nadprůměrných hodnot. V roce 2004 bylo na území kraje sklizeno téměř 11 tisíc tun slunečnice na semeno, což představuje 12,6 % celorepublikové produkce, a dále přes 9 tisíc tun hořčice na semeno, což je dokonce 21,4 % veškeré produkce.

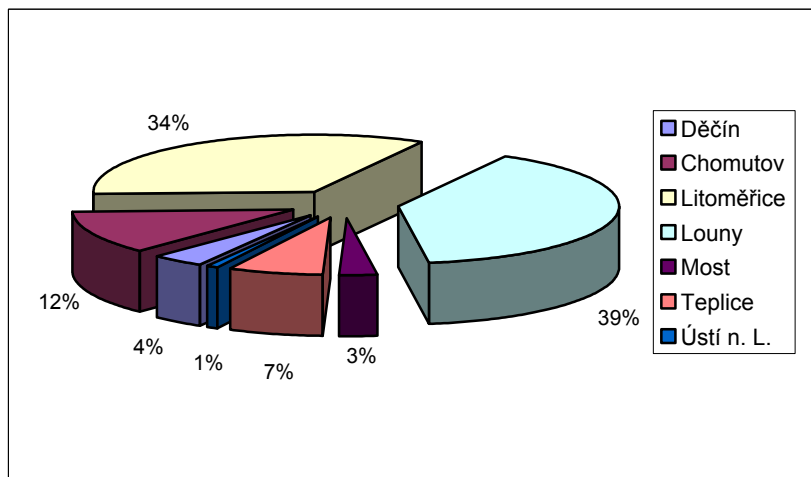
Ve struktuře pěstovaných olejin jednoznačně dominují řepka, slunečnice na semeno a hořčice na semeno, podíl ostatních olejin na celkové sklizni je minimální (viz graf 4.13).

Graf 4.13 Struktura sklizně olejin v Ústeckém kraji v roce 2004

Oblastem pěstování řepky opět dominují zemědělské oblasti Lounska a Litoměřicka, v roce 2001 zde bylo sklizeno 73 % veškeré řepky v kraji (viz graf 4.14).

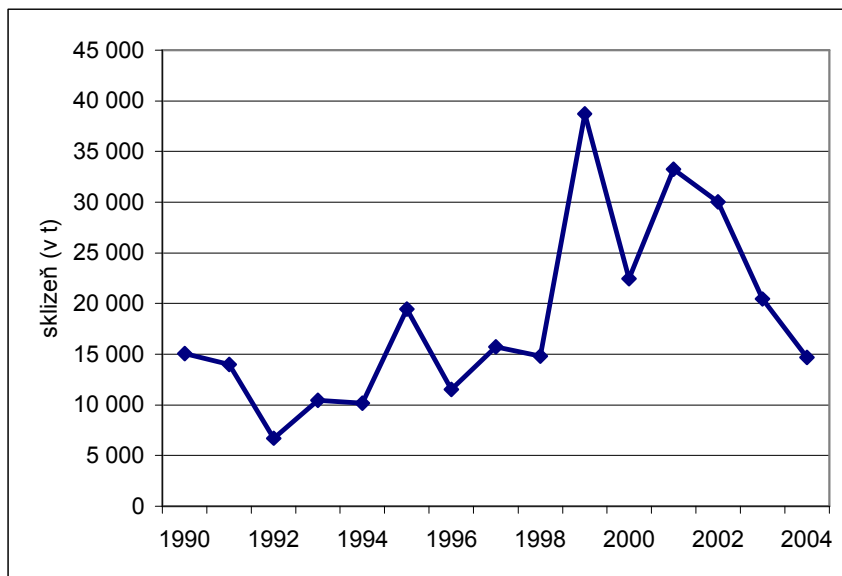
Graf 4.14 Struktura sklizně řepky dle okresů v roce 2001

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Výměra pěstování řepky však není ustálena, tomu odpovídají i výkyvy v křivce její sklizně. Nejvíce řepky bylo za posledních patnáct let vyprodukováno v roce 1999, v posledních letech však produkce řepky celkem prudce klesala.

Graf 4.15 Vývoj sklizně řepky v kraji v letech 1990-2004

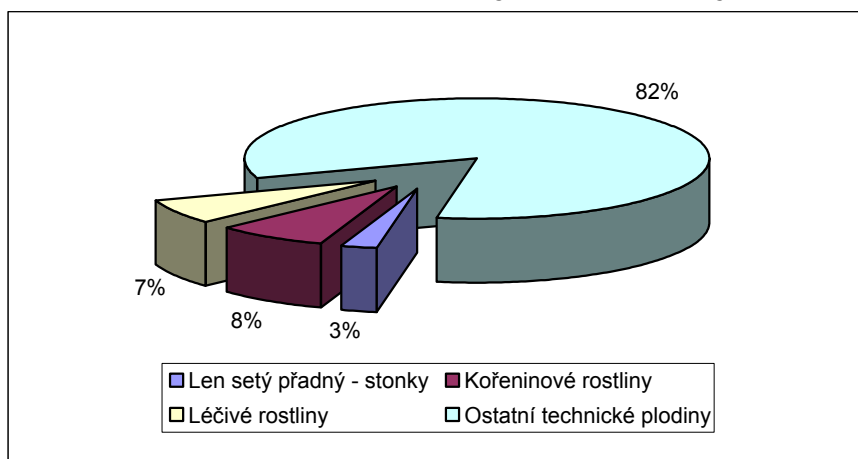
Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.5 Technické plodiny

Obdobně jako u olejnin je i u technických plodin, jejichž celkový podíl na rostlinné výrobě v kraji je naprosto minimální, patrná značná nevyrovnanost produkce v jednotlivých letech. Zatímco v roce 2003 se na území kraje sklídilo 7,6 % všech technických plodin, v roce 2004 činil tento podíl pouze 0,1 %.

Strukturu pěstovaných technických plodin nelze dostatečně dobře určit, neboť čtyři pětiny sklizně jsou statisticky zaneseny jako dále nespecifikované ostatní technické plodiny (viz graf 4.16). Pro představu lze uvést, že v roce 2004 se z 5 ha sklídilo 16 tun lnu přadného, na 120 ha bylo vyprodukováno 46 tun kořeninových rostlin a 42 tun léčivých rostlin bylo vypěstováno na ploše 47 ha.

Graf 4.16 Struktura sklizně technických plodin v kraji v roce 2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.6 Chov skotu

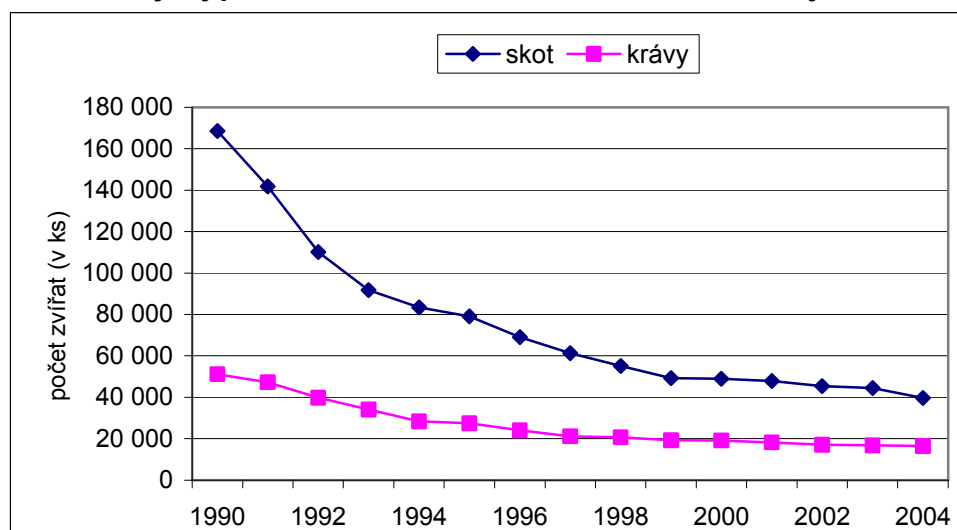
Nejdůležitější sektor živočišné výroby zaznamenal v průběhu posledních let výrazné změny vzhledem ke značné redukci počtu chovaných zvířat. V období mezi lety 1960 až 1990 počty skotu kolísaly přibližně od 150 do 180 tisíc kusů, počty krav se pohybovaly v rozmezí 50 až 70 tisíc kusů. V průběhu devadesátých let však došlo k radikálnímu úbytku skotu. Počet chovaných kusů skotu se z původních téměř 170 tisíc kusů v roce 1990 zredukoval na méně než 40 tisíc v roce 2004. Počty chovaných krav byly rovněž výrazně omezeny z původních 51 tisíc kusů až na pouhých 16 tisíc kusů (viz tabulka 4.5 a graf 4.17). K určité stabilizaci odvětví přispělo zavádění chovu černostrakatého skotu.

Tabulka 4.5 Vývoj počtu krav a skotu celkem (v ks) v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Rok	skot	krávy	Rok	skot	krávy	Rok	skot	krávy
1990	168 462	51 172	1995	79 035	27 404	2000	48 995	19 160
1991	141 820	47 297	1996	69 102	24 004	2001	47 795	18 203
1992	110 186	39 787	1997	61 228	21 205	2002	45 462	17 087
1993	91 776	34 043	1998	55 108	20 690	2003	44 453	16 799
1994	83 411	28 315	1999	49 316	19 251	2004	39 652	16 436

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Graf 4.17 Vývoj počtu krav a skotu celkem v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Až do počátku devadesátých let byly všechny chované krávy dojené. Od té doby lze pozorovat pozvolnou proměnu ve struktuře chovaných krav, když dochází k postupnému poklesu podílu dojených krav (z 81 % v roce 2000 na 65 % v roce 2005) a naopak nárůstu podílu krav chovaných bez tržní produkce mléka (BTPM). Přehled vývoje chovaných krav nabízí tabulka 4.6.

Tabulka 4.6 Struktura krav chovaných pro maso a mléko

	skot v ks	krávy				
		celkem v ks	dojené		BTPM	
			v ks	v %	v ks	v %
2000	50 905	19 550	15 750	80,5	3 800	19,5
2001	48 995	19 160	15 052	78,5	4 108	21,5
2002	47 995	18 203	13 448	73,8	4 755	26,2
2003	45 462	17 087	12 187	71,3	4 900	28,7
2004	44 453	16 799	11 315	67,3	5 484	32,7
2005	39 652	16 436	10 716	65,2	5 720	34,8

Zdroj: dle údajů KAK Most (Ing. Loudát)

4.6.1 Chov skotu pro mléko

Výroba mléka prošla od roku 1990 největšími otřesy v celé zemědělské výrobě. Důsledkem bylo radikální snížení počtu dojnic, pokles výroby mléka a snížení počtu mlékáren. Vymizela stáda dojnic prakticky z celého Podkrušnohoří, k omezení stavů došlo i na území produkčních oblastí kraje.

Dá se očekávat, že tendence v poklesu počtu krav bude pokračovat, i když v menším měřítku s ohledem na rentabilitu výroby mléka. Určitou kompenzační snížení stavů dojnic je zvýšení jejich užitkovosti, která má však své hranice, jednak v jejich genetickém potenciálu, ale i v možnostech ekonomických. Jde o to, aby vynaložené náklady na krmení a ošetřování dojnic vyvážila hodnota jejich mléčné produkce.

Se vstupem do EU se staly dalším limitujícím faktorem rozvoje výroby mléka mléčné kvóty. Spolu s danými výrobními podmínkami, systémem a výší dotací na výrobu mléka (kompenzační platba) nelze pomýšlet na jakýkoliv proklamovaný či chtěný návrat stád dojnic do podhorských oblastí.

Vstup České republiky do EU přináší i určitá pozitiva. Konkurenční mlékárny v zahraničí svou nabídkou vyšších nákupních cen za mléko působí i na zvyšování nákupních cen u nás doma. Na výši cen nakupovaného mléka má v oblasti Litoměřicka pozitivní vliv i Mlékařské odbytové družstvo Litoměřice. Má v současné době 16 členů, kteří dodávají mléko do bohušovické mlékárny. Členy družstva jsou i zemědělci z Lounska a Kladenska. Mléko od členů odbytové družstva tvoří 75 % z celkového množství dodávaného mléka do mlékárny Bohušovice. Tři prvovýrobci mléka v oblasti Litoměřicka dodávají naproti tomu mléko do SRN.

4.6.2 Chov masného skotu

Ústecký kraj vykazuje naprosto nejnižší intenzitu chovu skotu ze všech krajů v ČR. Na 100 ha zemědělské půdy zde připadalo v roce 2004 pouze 18,4 kusů skotu. Na opačném pólu z hlediska intenzity chovu skotu jsou kraje Vysočina a Pardubický (57,1 kusů, resp. 49,9 kusů skotu na ha zemědělské půdy), přičemž průměr ČR činil 38,5 kusů na ha zemědělské půdy. Rovněž následující přehled dokládá podprůměrné stavy masného skotu v porovnání s ČR (viz tabulka 4.7) .

Tabulka 4.7 Počty skotu v Ústeckém kraji a porovnání s ČR k 1.4. 2004

	ÚK	ČR	Podíl ÚK na ČR v %
telata jatečná	2 573	52 326	4,9
býčci	1898	39 411	4,8
jalovičky	675	12 915	5,2
jalovice jatečné	372	8 310	4,5
býci celkem	4 717	151 832	3,1

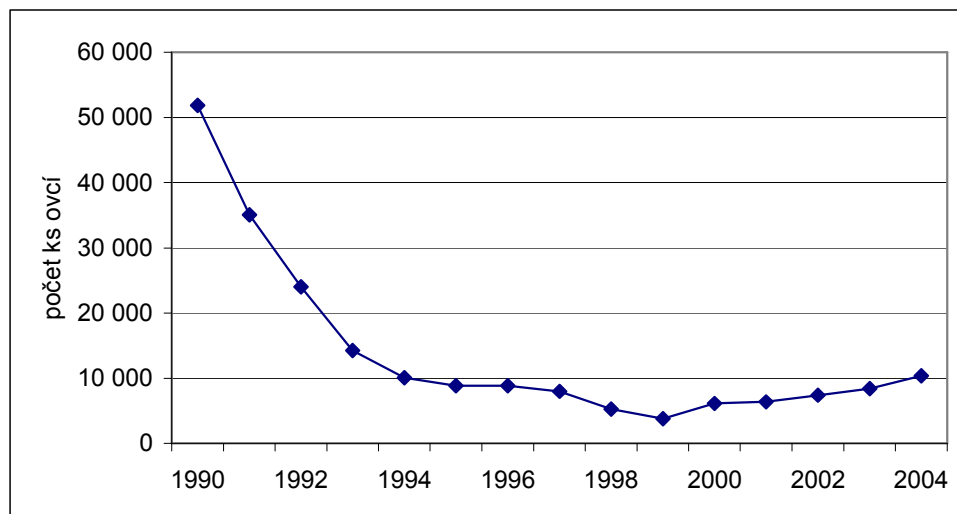
Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.7 Chov ovcí

Ovce jsou spolu se skotem laickou veřejností (ale i samotnými zemědělci) vnímány především jako zvířata zajišťující v horských a podhorských oblastech kulturní vzhled krajiny spásáním tamních travních porostů. Zatímco je však u skotu ziskem chovatele vedle dotací také maso či mléko, v případě ovcí je možností ještě více. Především ve zhodnocení ovčí vlny. Ta je dosud spojována především s odvětvím textilního průmyslu, ovšem z ovčí vlny je možné vyrábět stavební izolaci. Vlna je tímto způsobem využívána jako trvale obnovitelný zdravotně nezávadný materiál běžně používaný k zateplení budov v Rakousku, Švýcarsku, Itálii či Německu s vysokou hydroskopičností. Dalším využitelným produktem je lanolín, v zásadě impregnační látka známá například z krémů na boty. V neposlední řadě znamená využití ovčí vlny úsporu energie, která je jinak nutná k její likvidaci. Vlna totiž nehoří, takže se spaluje pomocí nafty. Bohužel v současnosti ČR chybí subjekty, jež by byly schopné ovčí vlnu zpracovat.

I u chovu ovcí došlo v první polovině 90. let k výraznému snížení početních stavů. Tento pokles byl způsoben rapidním snížením výkupní ceny ovčí vlny a přerušením podpory chovu ovcí ze strany státu. V roce 1999 byly dokonce na území kraje chovány už jen necelé 4 tisíce ovcí. Od té doby však počty ovcí opět sice jen mírně, ale pravidelně stoupají. Na území kraje tak nyní chováno více jak 7 % všech ovcí a beranů z ČR. Kraj dosahuje intenzity 4,8 ovcí na 100 ha zemědělské půdy a převyšuje tak republikový průměr (3,9 ovcí na 100 ha zemědělské půdy v roce 2004).

Graf 4.18 Vývoj počtu chovaných ovcí a beranů v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Chov ovcí má přitom v Ústeckém kraji svoji tradici a nezastupitelné místo.¹¹ Ovce se počátkem minulého století chovaly zejména na Žatecku, Podbořansku, Chomutovsku, Mostecku, Lounsku a Litoměřicku, v menší míře na Ústecku a Teplicku. Ovce přes zimu zužitkovaly zbytky píce, do žní spásaly břehy a nedostupné stráně kopců, po žních likvidovaly na polích plevy a udržovaly mnohde přirozeným způsobem přírodní rovnováhu právě v územích, které jsou dnes chráněným územím nebo jimi procházejí biologické koridory a vzniká problém se zachováním významných prvků v krajině. Těsně po druhé světové válce bylo v kraji podle dostupných údajů přibližně 60 až 70 tisíc kusů ovcí. Mimo produkci vlny měly ovce své nezastupitelné místo i v chmelařských oblastech, neboť chmelnice se hnojily ovčím hnojem (a právě z těchto chmelnic býval nejkvalitnější chmel). Ovčí hnůj je ze všech hnojů hospodářských zvířat nejkvalitnější, protože má nejvyšší obsah

¹¹ Zpracování dle: Koncepce rozvoje chovu ovcí a koz v Ústeckém kraji pro roky 2006-2020, Společnost chovatelů ovcí a koz – Severozápadní Čechy, Hana Dufková, červenec 2005.

využitelných prvků. Mimo to samozřejmě měly ovce svou úlohu i při vypásání nedostupných strání úbočí kopců Českého středohoří, břehů řek i horských pastvin.

Ovce jako taková má svoji důležitou a nezastupitelnou úlohu při zkulturnování krajiny. Je všeobecně známo, že k udržování luk v chráněných oblastech jsou využívány právě ovce a to z důvodů:

- při hmotnost 60 – 100 kg/ ks nižší nebezpečí devastace půdního pokryvu při přepásání luk ovцами než např. při pasení skotu
- ovce není vybíravá a spase i to, co již nespase kráva
- snadná mobilita ovčích stád
- půdotvorná činnost - ovčí trus má vysoký obsah minerálních látek a obsahuje živé mikroorganismy, které se spolu s trusem dostávají do půdy a startují či obnovují přirozené půdotvorné pochody. Toto by bylo vhodné využít zejména na „hluchých“ půdách výsypek po ukončení těžby uhlí k obnově stability ekosystému půdy.¹²

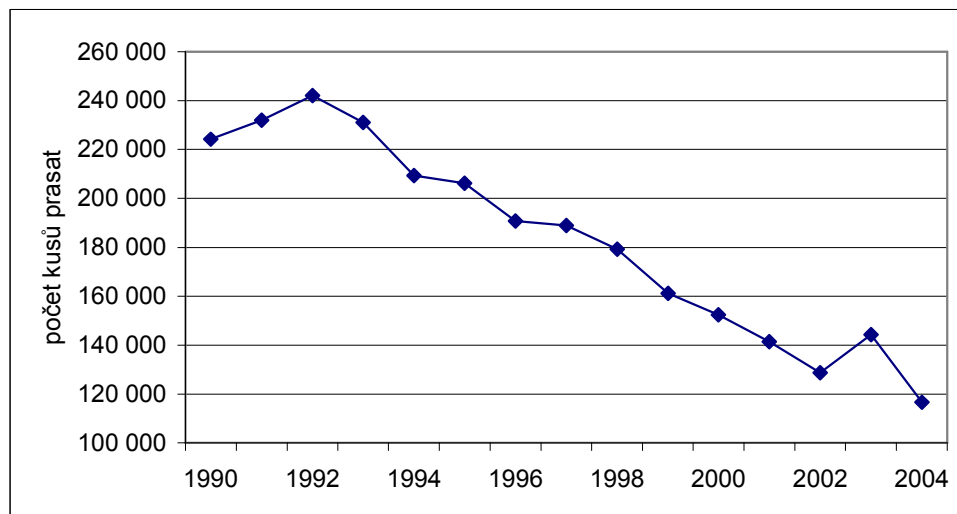
¹² Obdobný jako chov ovcí je i chov koz, vzhledem k jejich podobnosti potřeb, velikosti, způsobu chovu apod. Chovy ovcí a koz se většinou doplňují. Koz se chovalo a chová poměrně méně, protože jsou náročnější na chov, nicméně je prokázáno, že kozí mléko je hodnotnou, zdravou a lehce stravitelnou potravou, je zdrojem proteinů pro lidské tělo, obsah bílkovin je vyšší než v mase. Obsahuje značné množství fosforu, chloridů a stopových prvků, které mají důležitý význam pro syntézu hormonů, vitamínů a enzymů. Kozí mléko má nesporné účinky při žaludečních a střevních potížích a oprávněné jsou i domněnky, že kozí mléko by mohlo sehrát i aktivní roli při prevenci rakoviny.

4.8 Chov prasat

Chov prasat, podobně jako jiná odvětví v živočišné výrobě doznal v posledních letech změny, které vyplynuly z celkové situace v zemědělství. V počátku devadesátých let byl vývoj chovu prasat ovlivněn probíhajícími procesy restituce a transformace v zemědělství. Následně potom byla úroveň chovu prasat a stavů prasnic ovlivněna tržními vztahy, které výrazně ovlivňovaly ekonomiku chovu prasat. Otevřením se volného prodeje odběratelům v rámci celé ČR docházelo často k tomu, že řada zpracovatelských závodů, často i velkých masokombinátů, ukončila svou činnost, což téměř vždy znamenalo i ztrátu pro zemědělskou prvovýrobu tím, že zemědělcům tyto masokombináty nikdy neuhradily pohledávky za dodaný jateční dobytek. Toto se týkalo i Ústeckého kraje, kde ukončily svou činnost např. masokombinát Chomutov, Louny a jiné. Vlivem toho docházelo postupně k poklesům chovu prasat, protože zejména podniky nebo chovatelé, kteří měli menší rozsah stavů prasat a nebyly na chovu prasat ekonomicky více závislé, ukončily svou činnost. Stavby prasat však poklesly i u některých velkochovů.

Pokles chovu prasat zachycuje graf 4.19. Současné počty prasat jsou nesrovnání se stavem roku 1990 poloviční. V roce 2004 vykázal Ústecký kraj naprosto nejnižší intenzitu chovu prasat ze všech krajů ČR. Na 100 ha orné půdy zde připadlo pouze 73,9 prasat, zatímco průměr ČR činil 105,8 prasat.

Graf 4.19 Vývoj počtu prasat v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Výše uvedený vývoj měl za následek i přílišné kolísání realizačních cen jatečních prasat. Realizační cena jatečních prasat se na začátku devadesátých let pohybovala v rozmezí 23 – 25 Kč/kg živé váhy. Od roku 1994 došlo k částečnému navýšení realizační ceny na 29 – 32 Kč/kg živé váhy a tento stav trvá v podstatě do současné doby. Přestože se však výrazně zvýšily náklady na krmiva, veterinární služby, částečně i mzdové náklady, dosud nebylo dosaženo úměrného nárůstu realizačních cen. Naopak, v některých letech jako byl rok 1999, 2002 či 2003 došlo dokonce i k poklesu realizačních cen hluboko pod úroveň 30 Kč/kg.

V první polovině devadesátých let byla situace výrazně ovlivněna též otevřením se trhu dotovaným dovozem ze západní Evropy. Za této situace se nedalo hovořit o rentabilitě chovu prasat, a z toho důvodu docházelo k omezování stavů prasnic a následně i ostatních prasat. Dá se říci, že tento stav trval až do poloviny roku 2004. Ty podniky, které se dodnes chovem prasat zabývají, utrpěly veliké ztráty, protože k rentabilitě chovu prasat jsou potřeba realizační ceny na úrovni 34 – 36 Kč/kg. Podniky, které se dodnes chovem prasata zabývají, musely své ztráty v chovu prasat nahradit výnosy z jiných odvětví živočišné výroby a především z výroby rostlinné.

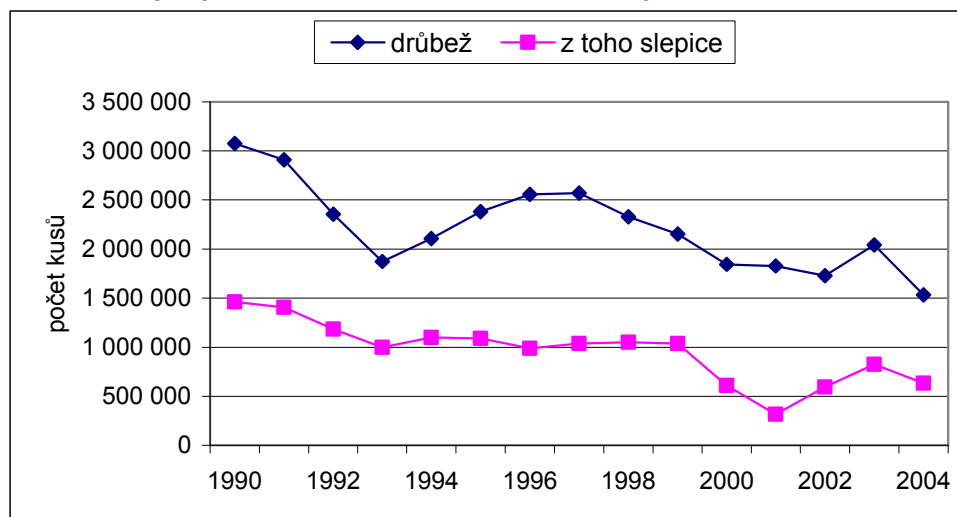
Vstupem do EU se postupně začíná situace měnit. Vlivem možnosti vývozu zvířat do zemí EU (především do SRN), došlo k oživení ceny za jateční zvířata na našem vnitřním trhu. Bude však záležet též na tom, zdali si naše masokombináty najdou své místo na evropském trhu a budou se spíše než živá zvířata vyvážet i výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Dá se očekávat, že se pod tlakem vývozu vepřového na evropský trh začne měnit i vztah našich tuzemských zpracovatelů k prvovýrobcům. Zatím lze tento vztah označit spíše jako diktát silnějšího nežli trvalé vzájemně výhodné obchodní vztahy.

Na adresu prvovýrobců lze říci, že musí bezpodmínečně zlepšit některé ukazatele užitečnosti chovu prasat, a to především v odchovu selat na prasnici, který se musí trvale pohybovat přes hranici 20 selat/prasnic/rok a postupně se během 3 – 5 let dostat na úroveň 25 ks. Totéž platí o přírůstcích prasat ve výkrmu a spotřebě krmiv na kg přírůstku. Chovatelé prasat prodělali v minulých letech velmi těžké období a tak očekávají, že další vývoj bude stabilnější, zejména z hlediska realizačních cen. V konkurenci ostatních zemí EU však mohou chovatelé prasat obstát jedině tehdy, když zajistí vysokou produktivitu práce a vysoké ukazatele užitečnosti zvířat. Mají k tomu dobré předpoklady.

4.9 Chov drůbeže

Stejně jako další odvětví živočišné výroby zaznamenal i chov drůbeže značný pokles početních stavů. V průběhu let 1990 až 2004 se počty drůbeže zredukovaly na méně než polovinu původního stavu, v počtech chovaných slepic byl úbytek chovaných kusů ještě výraznější. Vývoj početních stavů dokumentuje graf 4.20.

Graf 4.20 Vývoj počtu drůbeže v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Přítom intenzita chovu drůbeže je v Ústeckém kraji spíše průměrná, v roce 2004 dosáhla úrovně 970,5 kusů drůbeže na 100 ha orné půdy (průměr v ČR činil 933,2 kusů). V rámci tohoto sektoru živočišné výroby se však zemědělci ústeckého kraje výrazně zaměřují na chov slepic. V Ústeckém kraji bylo v roce 2004 téměř 636 tisíc slepic, což představovalo téměř 11 % z celkového počtu slepic chovaných v ČR. Kraj tak dosahuje absolutně nejvyšší intenzity chovu slepic ze všech krajů ČR, na 100 ha orné půdy zde v roce 2004 připadalo 403,1 kusů drůbeže, tj. téměř dvojnásobek republikového průměru, který činil 218,5 kusů. Navíc se zemědělcům zabývajícím se chovem slepic daří dosahovat rovněž nejvyšší užítkovosti (spolu s Jihočeským a Středočeským krajem), v roce 2004 činila průměrná roční snáška jedné slepice 304,3 kusů vajec. Na území kraje bylo v roce 2004 vyprodukováno 12 % vajec.

U ostatních druhů drůbeže, snad jen s výjimkou chovu hus, nedosahuje kraj zdaleka tak vysoké intenzity. Údaje o aktuálním stavu chovu drůbeže shrnuje tabulka 4.8.

Tabulka 4.8 Chov drůbeže v Ústeckém kraji a srovnání s ČR v roce 2004

	ÚK	ČR	Podíl ÚK na ČR v %
Kuřata celkem	888 282	18 028 309	4,9
na chov	283 426	3 706 084	7,6
na výkrm	604 856	14 322 225	4,2
Slepice	635 894	5 940 971	10,7
Kohouti a kapouni	861	134 255	0,6
Husy, houseři, housata	2 956	32 605	9,1
Kachny, kačeři, kachňata	2 780	420 268	0,7
Krůty, krocani, krůťata	97	815 925	0,0
Drůbež celkem	1 530 870	25 372 333	6,0

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

4.10 Ovocnářství

Ovoce se v příznivých klimatických podmínkách povodí řek Labe a Ohře pěstovala už od desátého století. Na počátku 17. století bylo české ovocnictví na předním místě v Evropě. Ze severních Čech se ovoce čerstvé i sušené, povidla a další produkty vyvážely zejména do Německa. V 19. století došlo k výraznému rozšíření pěstování ovoce zásluhou významných šlechtických rodů žijících v regionu. Spolu rozvojem cukrovarnictví a chmelařství došlo na počátku 20. století k poklesu výroby ovoce, který trval až do druhé světové války. Po uvolnění trhu s ovocem a zeleninou prudce stoupl dovoz čerstvého i zpracovaného ovoce a příjmy zemědělců v ovocnářských oblastech klesaly. V tomto období byly jediným exportním artiklem hrušky. V 60. letech se začaly vysazovat nové sady. V porovnání se stavem v Evropě se jednalo o velmi intenzivní moderní výsadby s větším počtem stromů na hektar (600 až 800 ks a na velkých výměrách (50 až 200 ha). Výsadby tohoto typu se zastaralou odrůdovou skladbou tvoří 80 % současných produkčních výsadeb.

Po privatizaci v 90. letech došlo k výrazným změnám ve výměrách a druhové skladbě pěstovaného ovoce. Intenzivní pěstování ovoce v některých mikroregionech téměř zaniklo (Teplicko) nebo bylo významně redukováno (Chomutovsko, Roudnicko, Litoměřicko, Lovosicko). Druhovou skladbu pěstovaného ovoce výrazně ovlivnil rozpad a zánik zpracovatelského průmyslu ovoce (mrazíren a konzerváren).

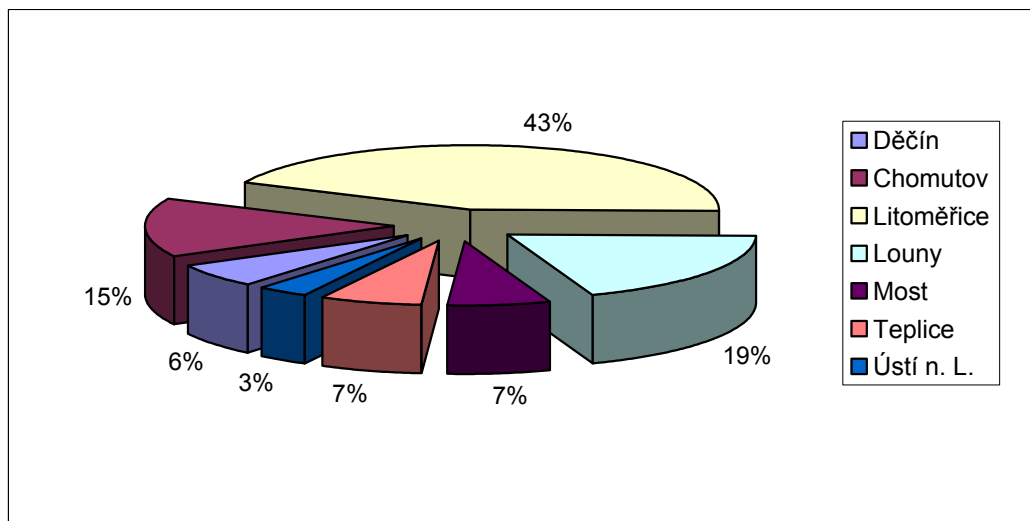
Nové výsadby ovocných sadů se začaly sázet až od roku 1995, kdy se částečně stabilizovaly vlastnické vztahy k pozemkům a hlavně byl státem vyhlášen dotační titul na podporu zakládání nových výsadeb. Vzhledem k vysoké finanční náročnosti v regionu obnova sadů neprobíhá potřebným tempem, což výrazně snižuje konkurenceschopnost ovocnářských firem v Ústeckém kraji.

Výraznou ztrátou pro pěstování a posklizňovou úpravu ovoce v regionu byl výrazný úbytek kvalitních skladovacích kapacit. Sklady ovoce vybudované převážně na konci 80. let po privatizaci přestaly sloužit svému původnímu účelu (Kadaň, Libčeves, Sedlec, Trávčice). V posledních letech sice s podporou fondu SAPARD vzniklo několik moderních skladovacích kapacit (Vičice, Liběšice, Klapý), jejich kapacita a vybavení pro posklizňovou úpravu jsou nedostatečné. Chybí zejména zařízení pro kvalitní třídění a balení ovoce, která jsou nezbytná pro obchod s velkými řetězci. Pro zajištění prodeje ovoce je zapojení výrobců ovoce do společných odbytových organizací v budoucnosti jedinou alternativou realizace vlastní produkce. Výrobci ovoce mají možnost zapojit se do již existujících odbytových organizací nebo vytvořit nové v rámci spolupracujících mikroregionů v oblasti kraje.

Pro intenzivní ovocnářství v regionu jsou nezbytné závlahové systémy. V současné době je možné zavlažovat pouze 8 % ovocných výsadeb. K řešení tohoto stavu bude nutná podpora ze státních nebo regionálních fondů.

4.10.1 Analýza stavu, druhové skladby a stáří ovocných výsadeb

Celková plocha ovocných sadů se v rámci Ústeckého kraje snižovala jen minimálně z 6 723 ha v roce 1990 na 6 242 ha v roce 2004. Téměř polovina ovocných sadů se nachází v okrese Litoměřice, větší plochy ovocných sadů se nacházejí i v okresech Louny a Chomutov (viz graf 4.21).

Graf 4.21 Struktura ovocných sadů dle okresů v roce 2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

V Ústeckém kraji má ovocnářství relativně silné postavení, na jeho území se nachází více jak 10 % všech ovocných stromů v ČR. Krajevou specialitou se zdá být pěstování hrušek, na území kraje se nachází více než pětina hrušní. Naopak u ostatních druhů ovoce je zejména vzhledem k méně výhodným klimatickým podmínkám patrný nižší podíl v rámci ČR (broskvoně, švestky, ořešáky). Počty ovocných stromů a keřů shrnuje tabulka 4.9.

Tabulka 4.9 Počty ovocných stromů a keřů v Ústeckém kraji a srovnání s ČR

Plodina	Česká republika		Ústecký kraj		Podíl ÚK na ČR v %	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Jabloně	10 168 909	10 740 572	1 393 357	1 410 778	13,7	13,1
Hrušně	385 205	428 929	108 222	99 984	28,1	23,3
Broskvoně	589 880	551 772	14 339	15 374	2,4	2,8
Meruňky	472 341	492 921	37 236	33 414	7,9	6,8
Švestky pravé	241 358	307 878	11 427	9 722	4,7	3,2
Ostatní švestky, slívy, renklody a mirabelky	225 342	236 011	16 851	19 793	7,5	8,4
Třešně	437 342	360 639	27 995	29 208	6,4	8,1
Višně	929 063	882 749	86 085	79 454	9,3	9,0
Rybíz	4 343 844	4 634 218	263 841	275 016	6,1	5,9
Angrešt	118 022	110 155	7 097	6 848	6,0	6,2
Ořešáky vlašské	34 685	31 092	1 294	1 050	3,7	3,4
Ovocné stromy a keře celkem	17 945 991	18 776 936	1 967 744	1 980 641	11,0	10,5

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Nijak nepřekvapí, že mezi jednotlivými druhy jednoznačně dominují jabloně (71 %), z hlediska struktury pěstovaného ovoce jsou ještě významné počty rybízů (14 %), hrušní (5 %) a višní (4 %). Z analýzy struktury stáří intenzivních ovocných výsadeb jednoznačně vyplývá, že vysazené stromy a keře jsou již přestálé a výsadba je nedostatečně obnovována. Dvě třetiny všech ovocných výsadeb jsou již kvalifikovány jako staré, u jabloní, hrušní a višní je podíl starých výsadeb ještě vyšší. Nejlepší situace z hlediska obnovy výsadby je u červeného rybízu a slivoně, kde mladé výsadby zabírají cca pětinu výměry intenzivních výsadeb. Celkově je však obnova výsadeb většiny druhů ovoce nedostatečná, u některých druhů k ní vůbec nedochází. Přehled stáří výsadeb jednotlivých ovocných druhů nabízí tabulka 4.10.

Tabulka 4.10 Intenzivní ovocné výsadby v ÚK v roce 2004 - přehled stáří výsadeb

Plodina	1 - Mladé	2 - Začátek	3 - Plná	4 - Staré	Celkem
Angrešt	-	-	-	3,19	3,19
Broskvoň	5,62	-	19,20	7,18	32,00
Hrušeň	9,56	14,89	13,48	127,18	165,11
Jabloň	42,47	45,36	406,78	1219,29	1713,90
Meruňka	15,87	5,79	31,97	82,53	136,16
Ořešák vlašský	-	-	-	1,79	1,79
Rybíz bílý	-	-	-	6,74	6,74
Rybíz černý	1,00	2,20	9,96	9,5	22,66
Rybíz červený	18,82	-	23,83	39,13	81,78
Slivoň	20,34	13,09	20,62	23,26	77,31
Třešeň	2,09	-	56,90	18,27	77,26
Višeň	5,42	43,84	20,77	173,81	243,84
Celkem	121,19	125,17	603,51	1711,87	2561,74

Zdroj: Ústřední a kontrolní ústav zemědělský Brno, odbor trvalých kultur

Z hlediska odrůdové struktury hlavní ovocné komodity, tedy jablek, jsou nejintenzivněji pěstovány odrůdy Golden Delicious, James Grieve, Rubín, Spartan a Šampion, v mladší výsadbě dominují odrůdy Golden Delicious, Jonagold, Rubín a Topaz.

4.10.2 Koncepce rozvoje ovocnářství do roku 2015

V rámci zajištění obnovy stávajících výsadeb ovocných sadů je pro udržení konkurenceschopnosti ovocnářství v Ústeckém kraji nutno ročně vysadit 200 až 250 ha nových výsadeb.

Jabloně

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 1 000ks/ha v odrůdové skladbě dle listiny doporučených odrůd. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 1 500 ha. Nutností je vybudování závlahových systémů u všech nově realizovaných výsadeb. K výsadbě používat pouze viruprostý nebo na výskyt viróz testovaný rostlinný materiál.

Hrušně

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 1 000ks/ha s využitím nově vyšlechtěných regionálních odrůd. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 700 ha.

Meruňky

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 500ks/ha v odrůdové skladbě, která zajistí rozložení sklizně do delšího časového období (od poloviny července do poloviny srpna). Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 100 ha. K výsadbě používat pouze viruprostý nebo na výskyt viróz testovaný rostlinný materiál.

Broskvoně

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 500ks/ha v odrůdové skladbě, která zajistí rozložení sklizně do delšího časového období (od července do září). Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 100 ha.

Višně

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 500ks/ha. Vysazovat pouze odrůdy vhodné k mechanizované sklizni a vhodné k průmyslovému zpracování. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 500 ha.

Třešně

Vysazovat pouze výsadby s minimálním počtem 500ks/ha. Odrůdovou skladbu zaměřit na zvýšení podílu konzumních třešní. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 150 ha.

Rybíz

Vysazovat výsadby a odrůdy vhodné pro mechanizovanou sklizeň (3 000 až 3 500 ks/ha. Pouze u výsadeb určených k ruční sklizni a přímému konzumu vysazovat max 1 000 ks/ha. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 150 ha. K výsadbě používat pouze viruprostý nebo na výskyt viróz testovaný rostlinný materiál.

Angrešt

Vysazovat pouze odrůdy vhodné k přímému konzumu nebo na průmyslové zpracování. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře do 20 ha.

Slivoně

Vysazovat odrůdy na přímý konzum a zpracování v poměru 50:50 s minimálním počtem 500 ks/ha. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 300 ha. K výsadbě používat pouze viruprostý nebo na výskyt viróz testovaný rostlinný materiál. Volbou vhodných odrůd rozložit sklizeň tržních švestek na období srpen až říjen.

Jahody

Vysazovat pouze odrůdy vhodné pro přímý konzum. Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře 50 ha. Podmínkou pro pěstování je vybudování závlahového systému.

Maliny a ostružiny

Plochy v letech 2010 až 2015 stabilizovat na výměře do 20 ha.

4.11 Zelinářství

Zelinářství patří k tradičním odvětvím rostlinné výroby Ústeckého kraje, zejména pak v oblasti Litoměřicka známé jak „zahrada Čech“. Ústecký kraj se na produkci zeleniny v ČR podílí velmi výraznou měrou. V roce 2004 zde bylo z plochy o výměře 1 203 ha sklizeno téměř 24 tisíc tun zeleniny, což představuje 9,5 % veškeré produkce zeleniny v ČR. Zejména u některých druhů zeleniny je podíl kraje na jejich pěstování velmi vysoký: jedná se především o celer, kapustu, květák a česnek, kde podíl kraje na celorepublikové produkci dosahuje i více než 20 %. Výsledky pěstování zeleniny v kraji v roce 2004 shrnuje tabulka 4.11.

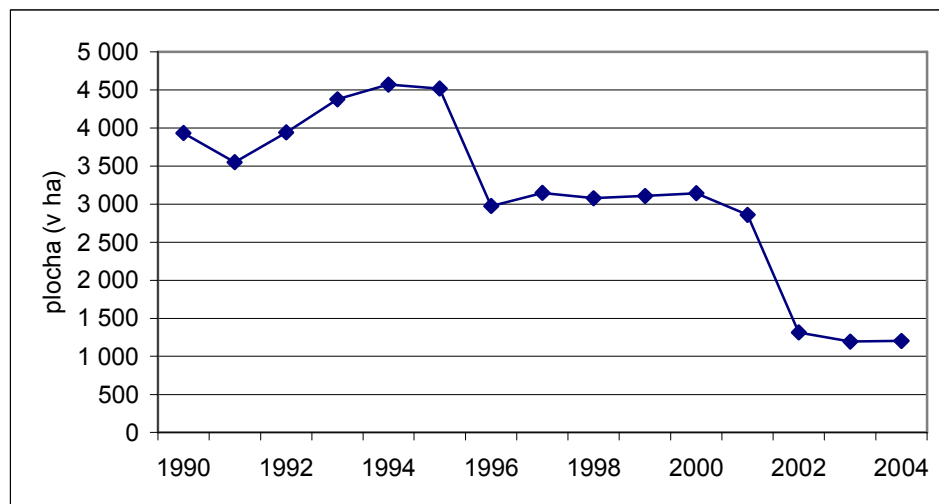
Tabulka 4.11 Pěstování zeleniny v Ústeckém kraji v roce 2004

Plodina	Ústecký kraj		Podíl ÚK na ČR v %	
	plocha (ha)	sklizeň (t)	plocha	sklizeň
Celer bulvový	62	1 462	16,3	16,2
Mrkev	59	1 811	6,2	6,0
Petržel	36	329	4,5	6,8
Kedlubny	8	129	7,5	7,5
Kapusta	37	645	15,9	16,0
Květák	174	2 543	21,9	22,1
Zelí	205	7 872	10,8	11,1
Okurky nakladačky	20	201	6,6	4,2
Okurky salátové	9	208	10,6	7,0
Rajčata	2	32	0,4	0,2
Cibule	154	3 649	5,4	5,7
Česnek	3	12	14,3	11,5
Hrách dřeňový	64	370	5,9	6,1
Ostatní zelenina	371	4 592	15,3	17,7
Zelenina konzumní celkem	1 203	23 855	9,7	9,5

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Přesto, že si kraj zachovává významný podíl na produkci zeleniny, plochy určené pro její pěstování se v průběh posledních let převážně zmenšovaly. Celková výměra ploch, na nichž se pěstovala zelenina, se mezi lety 1990 a 2004 zredukovala na méně než polovinu (viz graf 4.22).

Graf 4.22 Vývoj ploch pěstování zeleniny v Ústeckém kraji v letech 1990-2004

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Z hlediska rozlohy ploch pěstování jednotlivých druhů zeleniny v kraji převažují zelí (17 %), květák (14,5 %) a cibule 12,8 %). Přehled podílu jednotlivých druhů zeleniny nabízí tabulka 4.12.

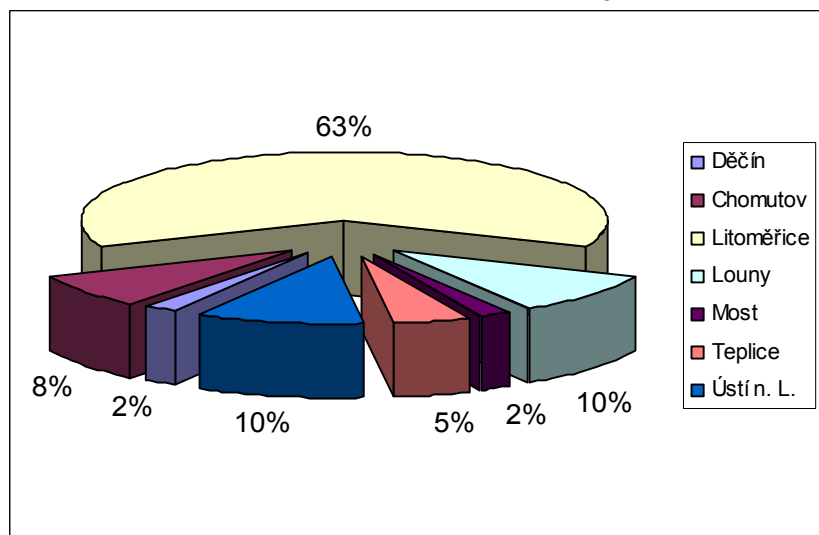
Tabulka 4.12 Struktura ploch pěstované zeleniny v Ústeckém kraji v roce 2004

Plodina	Plocha (v ha)	Podíl (v %)
Celer bulvový	62	5,2
Mrkev	59	4,9
Petržel	36	3,0
Kedlubny	8	0,7
Kapusta	37	3,1
Květák	174	14,5
Zelí	205	17,0
Okurky nakladačky	20	1,7
Okurky salátové	9	0,7
Rajčata	2	0,2
Cibule	154	12,8
Česnek	3	0,2
Hrách dřeňový	64	5,3
Ostatní zelenina	371	30,8
Zelenina konzumní celkem	1 203	100

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Pěstování zelenina je jednoznačně doménou oblasti Litoměřicka. V tomto okrese leží téměř dvě třetiny ploch, na nichž se zelenina v kraji pěstuje. Vedle tradičního zemědělského okresu Louny zde poprvé do struktury ploch výrazněji promlouvá okres Ústí nad Labem s 10 % ploch vymezených v roce 2001 pro pěstování zeleniny (viz graf 4.23).

Graf 4.23 Struktura ploch pěstování zeleniny dle okresů v roce 2001

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

V oblasti produkce zeleniny (i ovoce) existuje nevyhovující úroveň skladování produkce, zavádění hygienických standardů při skladování a používaných technologií skladování, které by byly šetrné k životnímu prostředí. Tím je snižována kvalita skladované zeleniny a produkce má velmi nízkou přidanou hodnotu.

4.12 Chmelařství

Chmel je významným vývozním artiklem českého zemědělství s nejdelší tradicí a výborným zvukem v celém světě. Ve vztahu k některým velmi rozvinutým zemím světa (např. Japonsku) je to nejvýznamnější komodita českého vývozu vůbec. Podíl vývozu na celkové produkci činí přes 80 %. Jedná se sice o plodinu pěstovanou pouze v některých regionech, tyto regiony jsou však na ní velmi silně závislé. Využití zemědělské půdy je v případě chmele několikanásobně vyšší ve srovnání s jinými zemědělskými plodinami.

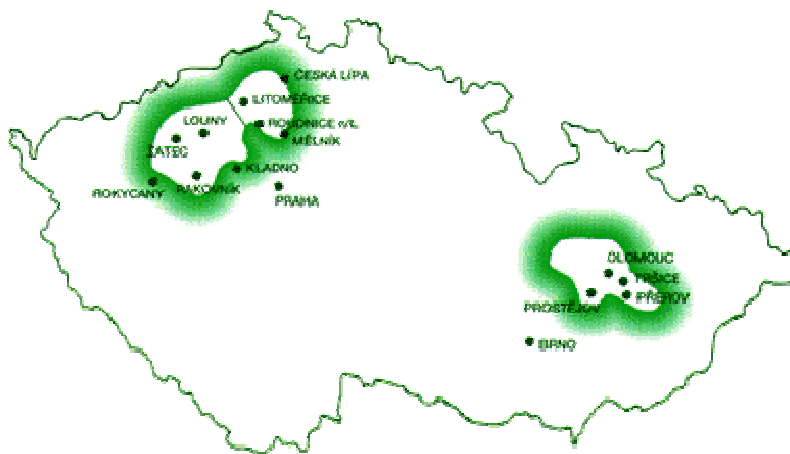
Česká republika má v pěstování chmele nejdelší tradici na světě, na našem území se chmel pěstuje více než tisíc let. V roce 1929 jsme byli největším pěstitelem chmele na světě se 17 tisíci ha chmelnic. Český chmel je ve světovém pivovarnictví jednoznačným pojmem. Všeobecně je považován za surovinu nutnou pro výrobu špičkového piva a čeští zemědělci mají potřebné know-how i dobré technické vybavení pro pěstování. To vše dává předpoklady nejenom pro udržení pozice českého chmelařství ve světě.

Hlavní a nosnou odrůdou českého chmelařství je odrůda Žatecký poloraný červeňák. Tato odrůda patří do skupiny jemných aromatických chmelů a je používána pro výrobu špičkových piv. Je zde tradiční okruh zákazníků, kteří tento chmel kupují. Většina dalších pivovarů však žatecký chmel používá jen ve velmi omezeném množství. Po rapidním poklesu ploch díky změnám na trhu v polovině devadesátých let je zde relativní rovnováha mezi nabídkou a poptávkou žateckého chmele.

V roce 1995 a 1996 byly zaregistrovány nové odrůdy chmele: aromatická odrůda Sládek a odrůdy skupiny dual-purpose Premiant a Bor. V roce 2001 pak byla zaregistrována nová hořká odrůda Agnus. V roce 2003 byla celková plocha chmele v ČR 5942 ha, z toho 5574 ha Žateckého poloraného červeňáku, 163 ha Sládka, 149 ha Premianta, 18 ha Boru a 19 ha odrůdy Agnus.

V rámci České republiky se chmel pěstuje ve třech tradičních chmelařských oblastech (viz mapka), z nichž největší je oblast Žatecká (75,5 %), dále jsou zde oblasti Úštěcká (12,5 %) a Tršická (12,0 %). Z chmelařských oblastí spadají do Ústeckého kraje větší část oblasti Žatecké a část oblasti Úštěcké. V roce 2004 se zde chmel pěstoval na 3 224 ha (55 % všech plodících chmelnic v ČR) a sklídilo se z nich 3 259 tun chmele (52 % veškeré roční sklizně). Ústecký kraj je tedy jednoznačně největším chmelařským regionem v České republice a třetím největším regionem s pěstováním chmele na světě (po Bavorsku v Německu a státu Washington v USA). Chmelařství tudíž má pro region význam v celosvětovém rozsahu. V Ústeckém kraji se také nachází centrum českého chmelařství, město Žatec. Žatec je sídlo chmelařských institucí a firem, a také zpracovatelských a skladovacích kapacit. Sídlí zde např. CHMELÁŘSTVÍ, družstvo Žatec, Chmelařský institut, s.r.o., Svaz pěstitelů chmele ČR, Unie obchodníků a zpracovatelů chmele v ČR, atd.

Jedním z významných faktorů ovlivňujících výnosovou stabilitu je věková struktura porostů chmele. Optimální doba obměny porostů a běžná doba ve světě je kolem 10-12 let. V současné době se průměr v České republice pohybuje okolo 17,5 roku a díky nedostatečné obnově se stáří chmelnic neustále zvyšuje. Největší problém představuje věková struktura chmelnic právě v Ústeckém kraji, kde se průměrné stáří chmelnice pohybuje nad hranicí 18 let. Pro obnovu chmelnic existoval do roku 2003 dotační titul 1.C.b. „Obnova chmelnic, ovocných sadů, prostorových a technických izolátů chmele a ovocných druhů“. V současnosti však tento ani podobný titul neexistuje.

Na plochy chmele lze nahlížet jednak z hlediska tradičních chmelařských oblastí, jednak z hlediska správního členění území ČR. Výměru ploch chmele v relevantních oblastech shrnuje tabulka 4.13.

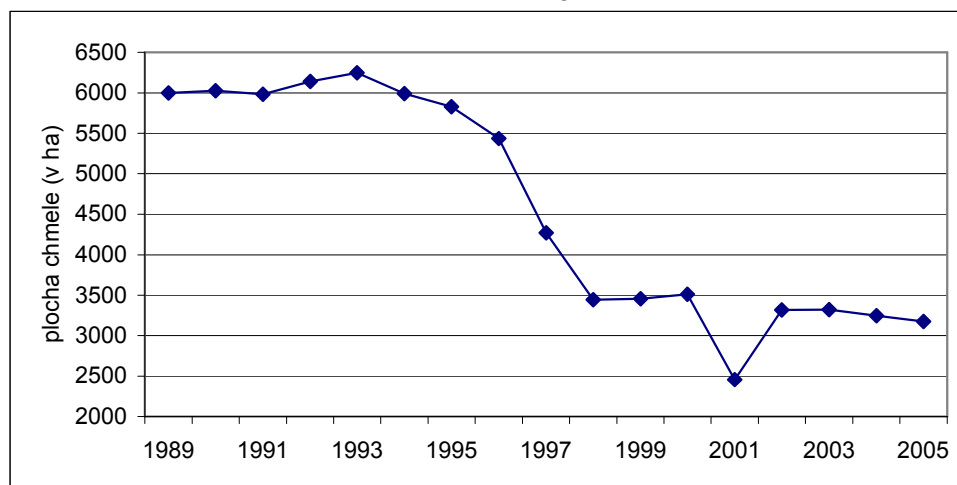
Tabulka 4.13 Plochy chmele v roce 2004

	plocha v ha	podíl z ČR v %
Okres Litoměřice	578	9,9
Okres Louny	2 643	45,4
Žatecko	4 382	75,2
Úštěcko	756	13,0
Ústecký kraj	3 246	55,7
Česká republika	5 828	100

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

V průběhu 90. let došlo na území kraje k výraznému úbytku ploch chmele. Jestliže na počátku devadesátých let dosahovaly výměry ploch chmele přes 6 000 ha (nejvíce v roce 1993 6 247 ha), pak ve druhé polovině devadesátých let došlo k prudkému poklesu ploch až na minimum roku 2001 2 456 ha, v posledních letech došlo ke stabilizaci ploch chmele na úrovni cca 3 250 ha.

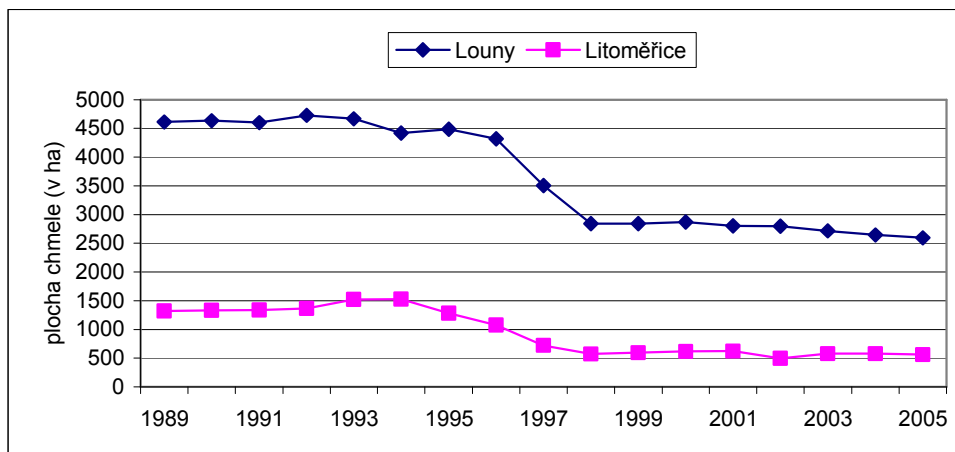
Graf 4.24 Plocha chmele v Ústeckém kraji v letech 1989-2005

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

Stejný vývoj lze samozřejmě pozorovat i na úrovni jednotlivých okresů. Výměry ploch chmele v obou chmelařských okresech značně poklesly a v posledních letech se udržují na relativně stabilní úrovni: cca 2 800 ha v okrese Louny a 600 ha v okrese Litoměřice (viz graf 4.25).

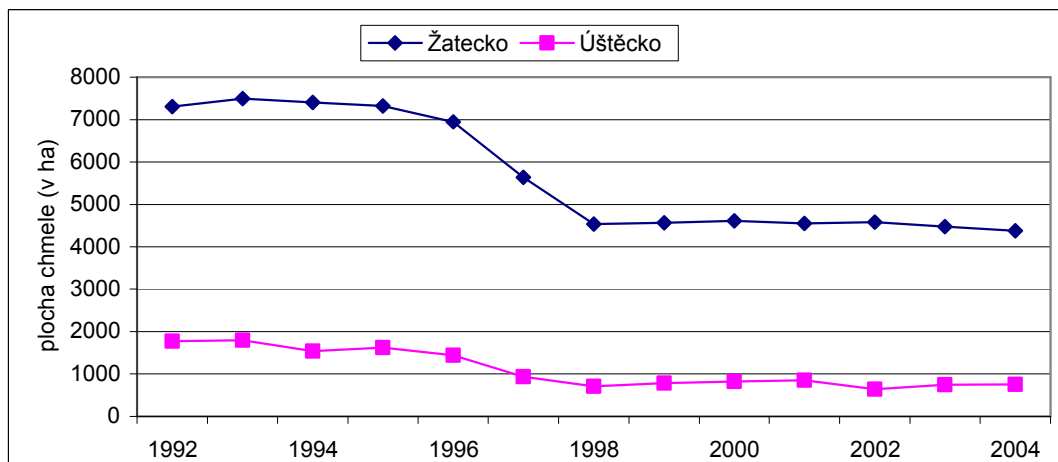
Graf 4.25 Plocha chmele v okresech Ústeckého kraje v letech 1989-2005

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

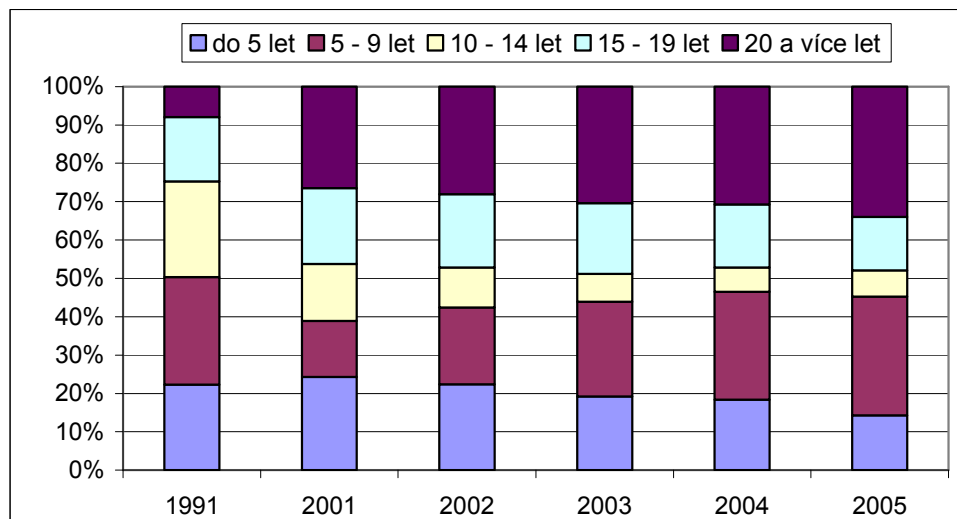
Obdobný trend vývoje výměry ploch chmele pak lze vysledovat i v jednotlivých chmelařských oblastech, jejichž chmelnice zasahují na území kraje. Žatecká oblast je zdaleka nejvýznamnější, z jejích chmelnic pochází zhruba dvě třetiny celkové produkce chmele v ČR.

Graf 4.26 Vývoj ploch chmele v jednotlivých chmelařských oblastech v letech 1992-2004

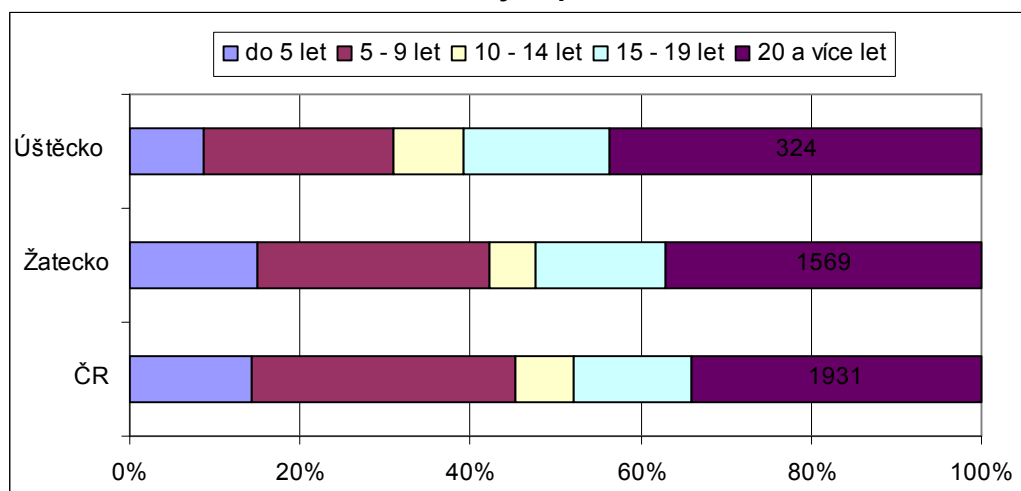
Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

V rámci vývoje věkové struktury chmelových porostů lze v posledních letech vypořádat negativní trend v podobě poklesu podílu nejmladších porostů (do 5 let) a naopak nárůst podílu nejstarších porostů (nad 20 let). Vývoj věkové struktury chmelových porostů v ČR znázorňuje graf 4.27.

Graf 4.27 Vývoj věkové struktury chmelových porostů v ČR

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

Nejhorší věkovou strukturou výsadeb disponují chmelnice na Úštěcku, více než 60 % porostu chmele je zde starší 15 let, naopak obnova porostů chmele je zde nedostatečná (mladé porosty do 5 let jsou pouze na 9 % chmelnic). Na Žatecku je sice podíl mladých porostů vyšší (15 %), ovšem i zde je více než polovina porostů starších 15 let (viz graf 4.28).

Graf 4.28 Věková struktura chmelových porostů v roce 2005

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

V odrůdové struktuře jednoznačně dominuje Žatecký poloraný červeňák, z ostatních odrůd jsou nejvíce pěstovány Premiant a Sládek (blíže viz tabulka 4.14).

Tabulka 4.14 Podíl českých odrůd chmele v roce 2005

	plocha v ha	podíl v %
Žatecký chmel	5231	92,2
Bor	17	0,3
Premiant	153	2,7
Sládek	202	3,6
Agnus	52	0,9
Ostatní	17	0,3

Zdroj: Svaz pěstitelů chmele ČR

4.13 Vinařství

Ústecký kraj patří k několika málo krajům ČR, kde se pěstuje a vyrábí víno. V roce 2004 se na území kraje víno pěstovalo na výměře 251 ha (2 % výměry všech vinic) a bylo zde sklizeno 1 041 tun hroznů (1,5 % produkce). V roce 2004 bylo tedy na zdejších vinicích dosaženo nejnižší výnosnosti. Srovnání s dalšími vinařskými kraji nabízí tabulka 4.15.

Tabulka 4.15 Pěstování vína v ČR v roce 2004 dle krajů

Kraj	Plocha v ha	Výnos v t/ha	Sklizeň v t
Hl. m. Praha	11	6,00	63
Středočeský	314	4,64	1 459
Ústecký	251	4,18	1 051
Vysočina	2	5,00	9
Jihomoravský	11 875	5,43	64 504
Olomoucký	6	5,17	30
Zlínský	509	5,14	2 616
Česká republika	12 967	5,38	69 733

Zdroj: ČSÚ

Všechny vinice v kraji se nacházejí pouze na území čtyřech okresů, nejvíce vinic je na Litoměřicku a Mostecku, menší výměry pak vinic nalezneme v okresech Chomutov a Louny. Přehled ploch vinic v jednotlivých okresech přináší tabulka 4.16.

Tabulka 4.16 Plochy vinic dle okresů (v ha)

balance půdy dle ČSÚ (2004)		registr půdy LPIS (k 23.11.2005)	
Litoměřice	250	Litoměřice	176
Louny	12	Louny	5
Chomutov	22	Chomutov	96
Most	103	Most	
Ústecký kraj	387	Ústecký kraj	277

* Výstupy LPIS jsou generovány dle oblastí působnosti ZAPÚ. Okresy Chomutov a Most spadají pod ZAPÚ v Ústí nad Labem, nelze tedy určit plochy vinic pro jednotlivé okresy samostatně.

Zdroj: registr LPIS (k 23.11. 2005), poskytnuto ZAPÚ Ústí nad Labem
databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Vinařské oblasti kraje, tedy oblast roudnická, žernosecká a mostecká, tvoří značnou část českého vinařského regionu. Český region se nachází téměř na nejsevernější hranici pro pěstování vinné révy v Evropě. Existuje již jen německá oblast v údolí řeky Ahr a dvě oblasti na území bývalého východního Německa, Saale-Unstrut a Sachsen, které leží ještě severněji a pak experimentální vinohrady v Belgii, Holandsku, Velké Británii a Norsku.¹³

Roudnická vinařská oblast má 70 hektarů vinic situovaných podél toku Labe mezi Štětím a Židovicemi. Réva se dříve pěstovala i na prudkých svazích a terasách spadajících k Labi. Na těžších, jílovitých půdách a podloží z opuky jsou zde obzvlášť vhodné podmínky pro pěstování Sylvánského zeleného a Ryzlinku rýnského, ale červené víno z hroznů Portugalského modrého, Svatovavříneckého a Rulandského modrého jsou rovněž velmi renomovaná vína.

¹³ Oblasti české vinařské krajiny leží v centru Českého masívu, který je pokračováním francouzského horského pásma *Massif Central* přes Vogézy (*Vosges*) a německé vinorodé oblasti v povodí Mosely a Rýna. Proto se česká vína podobají více germánským stylům vín než vína moravská. Moravský region, stejně jako Weinviertel v sousedním Rakousku, se rozkládá na rozhraní Českého masívu a západních Karpat, které jsou součástí alpsko-himalájského horského pásma, což dává moravským vínům na rozdíl od českých, rozlišný charakter.

Žernosecká vinařská oblast zahrnuje Litoměřice, které v minulosti tradičně bývaly velkým soupeřem Mělníka. Historie vinařství je zde velmi bohatá, neboť první zmínky o pěstování révy pocházejí z 11. století a v minulosti se zde vinice vyskytovaly na více než 500 ha v okolí Litoměřic a réva se pěstovala v další stovce obcí. Dnes se zde obhospodařují 73 hektary vinic (druhá největší výměra v Čechách) na částečně jílovitých, písčitých a čedičových půdách v okolí viničních hor Radobýl a Lovoš. Pěstují se tu převážně bílé odrůdy (z 80 %), ze kterých se vyrábějí vína vysoké jakosti. Nejrozšířenější odrůdou v žernosecké vinařské oblasti je Müller Thurgau, který zabírá 41 % z celkové plochy vinic. Následuje s 13 % Ryzlink rýnský, Rulandské bílé zaujímá 9 % vinic. Ve výsadbě je zde i Tramín červený, Rulandské šedé a objevil se i Muškát moravský. Z modrých odrůd dominují ve vinicích Svatovavřínecké a Modrý Portugal. Žernosecká vína vždy v minulosti patřila a stále patří mezi nejkvalitnější česká vína.

Mostecká vinařská oblast má dnes jen 6 vinařských obcí v okolí Mostu a Loun; kdysi jich zde bývalo 53. Jako nejčastější odrůda na celkové ploše 66 hektarů se pěstuje Ryzlink rýnský, Müller-Thurgau a Zweigeltrebe a nejvýznamnější vinařskou obcí jsou Chrámce. Horninové podloží v okolí mostecké pánve je tvořeno vulkanity jako bazalty a tufy, které jsou pokryté sprašovitými půdami.

4.14 Včelařství

V roce 2004 bylo na území Ústeckého kraje evidováno celkem 24 737 včelstev, z toho téměř polovina v okresech Litoměřice a Louny. V celé ČR bylo evidováno 547 759 včelstev, podíl Ústeckého kraje na celkovém počtu včelstev tedy činil pouze 4,5 %. V porovnání s jinými kraji Ústecký kraj vykazuje nejnižší míru zavčelení území. Tato skutečnost se projevuje např. v nižších výnosech ovocných plodin na 1 ha produkce intenzivních ovocných sadů. Přehled o stavu a vývoji počtu včelstev a včelařů nabízí tabulka 4.17.

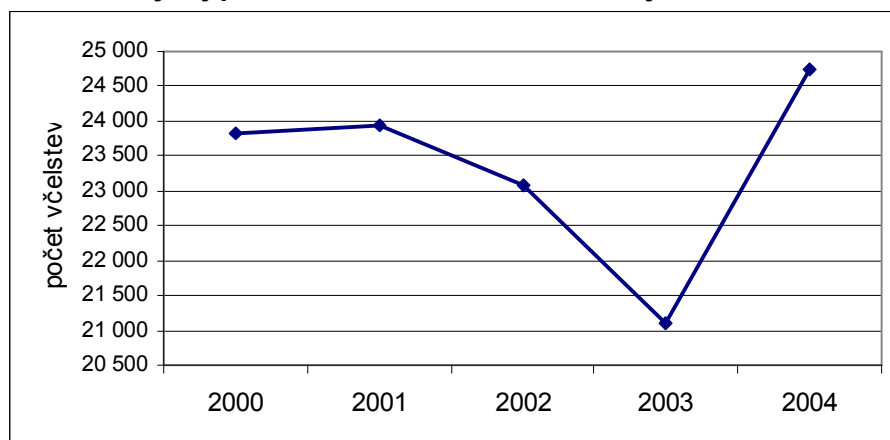
Tabulka 4.17 Vývoj včelařství v Ústeckém kraji v letech 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
počty včelstev					
Děčín	3 593	3 787	3 548	3 100	3 735
Chomutov	3 486	3 468	3 378	3 117	3 852
Litoměřice	5 283	5 318	5 060	5 162	5 654
Louny	6 259	6 083	6 029	5 191	6 115
Most	1 047	1 056	1 130	1 061	1 445
Teplice	2 136	2 023	2 219	1 951	2 217
Ústí n.L.	2 033	2 204	1 720	1 515	1 719
Ústecký kraj	23 837	23 939	23 084	21 097	24 737
počty včelařů					
Děčín	422	403	378	370	379
Chomutov	298	279	280	245	260
Litoměřice	551	547	536	507	510
Louny	534	492	460	459	458
Most	109	110	104	95	99
Teplice	214	205	194	197	188
Ústí n.L.	221	198	187	177	179
Ústecký kraj	2349	2234	2139	2050	2073

Zdroj: Český svaz včelařů

Dlouhodobě je bohužel na území kraje, stejně jako v celé České republice zaznamenáván trvalý pokles počtu včelstev a rovněž tak včelařů. Ovšem mezi roky 2003 a 2004 došlo ve všech okresech kraje k nárůstu počtu včelstev, a jejich celkový počet tak dokonce překonal hodnotu roku 2001. Zatím bohužel nelze posoudit, zda šlo pouze o výkyv či o zvrát v trendu (viz graf 4.29).

Graf 4.29 Vývoj počtu včelstev v Ústeckém kraji v letech 2000-2004

Zdroj: Český svaz včelařů

Pozitivní význam včelařství je obecně přijímán a uznáván. Předpokládá se, že více než 80 % přínosů z chovu včel tvoří přínosy pěstitelům opylovacích plodin, a pouze necelých 20 % jsou přínosy chovatelům včel. Zájem o včelí produkty již začíná ukazovat trvalou udržitelnost včelích farem a včelí farmy se mohou stát i zdrojem pracovních příležitostí pro naše občany.

Ať bylo jakékoli společenské zřízení na území Českých zemí, mělo včelařství od dob Marie Terezie různou formu státní podpory. Poslední dobou však včelařství v Čechách musí čelit negativním jevům způsobeným jednak dříve neznámými nemocemi (zejména parazit varroa destraktor), ale především nepříznivými ekonomickými podmínkami včelaření. Obojí má za důsledek alarmující pokles početního stavu včelstev v ČR. Zatímco v roce 1990 byl počet včelstev v ČR 807 tisíc, na konci roku 2003 už to bylo jen 472 tisíc včelstev. I v celorepublikovém pohledu nicméně mezi roky 2003 a 2004 došlo k nárůstu počtu včelstev na 548 tisíc.

Přitom chov včel je významným odvětvím zemědělství. Včela je nenahraditelným článkem přírody a její úbytek v přírodě může znamenat nenahraditelné a nevratné změny v přírodě. V současné době je již stav včelstev 30 % pod kritickou hranicí, přičemž v rámci Ústeckého kraje je situace vzhledem k nižší míře zavčelení ještě horší situace v porovnání se zbytkem ČR (v rámci kraje je pak situace nejhorší na Mostecku).

Analýza ukázala, že základní příčinou poklesu početního stavu včelstev v ČR od roku 1990 je ekonomická nezajímavost této činnosti. Současná věková struktura včelařů signalizuje blížící se generační problém, je nutno počítat s tím, že v nedaleké budoucnosti dojde k významnému úbytku počtu aktivních včelařů pro jejich vysoký věk.

Český svaz včelařů vědom si významu potřebné ekonomické podpory na záchranu včelařství v ČR a vědom si významu nově vytvořených krajských orgánů státní správy od roku 2003, přijal ve svých stanovách změny, kterými umožňuje okresním výborům ČSV ustavit krajské koordinační výbory, který by byly partnery krajským úřadům zejména v zajišťování pomoci obnovy a rozvoje včelařství v příslušném území.

Koncepce rozvoje včelařství v Ústeckém kraji by měla prověřit možnosti orientování konkrétních finančních pomoci včelařům tak, aby se podpora včelaření stala únosná i pro zemědělce, kteří v podstatě největší část přínosů včel využívají na svých plodinách. Koncepce by se měla zabývat i možnostmi, jak co nejefektivněji zajistit rozvoj včelařství v Ústeckém kraji a podstatné zvýšení počtu včelstev.

Jednou z možností je např. založení profesionálních rodinných farem. EU má stanovenou kvalifikaci profesionální včelí farmy, jež hospodaří se 150 a více včelstvy. V naší společnosti dochází k úbytku malovčelařů – do 10 včelstev. Většinou se jedná o přestarlé včelaře a je předpoklad, že tato situace se bude nadále prohlubovat. Při tomto stavu dochází k trvalému úbytku včelstev. Jedině proto, že vznikají komerční včelaři, není tento stav ohrožující.

Záměrem je vytvořit komerční farmu na bázi rodinného podniku s hospodařením na prostoru do 25 km² se 200 až 300 včelstvy a k tomu nutným zázemím. V pilotním projektu se vyberou 3 – 5 zájemců odpovídajících záměru. Při jejich vlastním vkladu ve výši 30 % nákladů se předpokládá potřeba investic cca 250.000,- Kč, které by řešila účelová dotace. Farmy začnou hospodařit se 100 včelstvy s cílem končit včelařský rok s 200 včelstvy. Tento stav již umožňuje kladný hospodářský výsledek. Znamená to ale hospodařit moderními metodami v nástavkovém včelařství. Typ a rámková míra není podstatná. Musí to být ale úly schopné převozu. Celou tuto problematiku bude řešit metodika, ve které budou využity poznatky současných komerčních včelařů. Pro snadnější start bude rovněž nezbytné, aby ty rodiny, které nebudou mít v prvním roce možnost jiného příjmu, byly součástí rekvalifikačního kurzu s možností čerpat náhradu mzdy z projektu na zaměstnanost a na vytvoření nových pracovních míst.

Další etapou projektu by měl být společný závod na úpravu, případně zpracování a skladování medu. Tento společný podnik by měl rovněž zpracovávat ostatní včelí produkty a posílit tak ziskovost celého projektu. Závod musí mít vlastní truhlářský provoz, vyvažovnu vosku, případně dopravní oddělení pro přesun včel a obchodní úsek.

Koncepce stabilizace a rozvoje včelařství na území Ústeckého kraje by měla mít následující cíle:

- zvýšení kvality opylovací služby a související zlepšení výnosů tradičních produktů kraje (včela je jediný evidovaný opylovač, který je tzv. věrný druhu, což znamená, že pokud ráno začne ošetřovat květy jabloní, zůstane na jabloních celý den. Tímto způsobem je zajištěno kvalitnější opylení než opylení u jiných druhů hmyzu)
- zastavit úbytek včelstev v kraji (Jediný efektivní způsob v tomto bodě je pomoci zajistit základní rozběhovou investici do včelstev a do základního zařízení pro zajištění možnosti shromažďování, skladování a expedice medu spotřebitelům. Z hlediska prodejní ceny dobře ošetřeného a skladovaného medu lze konstatovat, že od cca 300 včelstev lze považovat rodinnou farmu za trvale udržitelnou.)
- zajistit výrobu kvalitního medu (Jedná se o komoditu, o kterou je v současné době značný zájem v celé Evropě, takže při zabezpečení možnosti skladování a balení kvalitního medu lze obsadit část trhu s medem bez mimořádných nákladů na reklamu. Evropa je totiž nucena řešit požadavky na včelí med dovozem z jiných světadílů. V tomto případě by koncepce měla stanovit optimální počet včelstev na 1 střediskové zařízení, např. sdružení včelařů či ZO ČSV, aby vzniklo pro včelaře ekonomicky a systémově vhodné středisko služeb, které by pro ně např. mohlo zajišťovat převozy včelstev a především pak by disponovalo technikou pro skladování a stabilizaci využitelnosti včelích produktů.

4.15 Rybářství

Rybářské revíry v Ústeckém kraji zaujímají celkem téměř 4 600 ha, území je rozčleněno celkem do 83 revírů, z nich více jak třetina se nachází v okrese Děčín. Vyšší počty rybářských revírů vykazují ještě okresy Chomutov, Litoměřice a Louny. Z hlediska rozlohy revírů je však situace trochu odlišná. Největší plochy rybářských revírů jsou v okrese Chomutov a Litoměřice, na Děčínsku je naopak celková rozloha revírů vzhledem k jejich počtu velmi nízká. Přehled počtu revírů a jejich rozlohy v jednotlivých okresech přináší tabulka 4.18.

Tabulka 4.18 Rybářské revíry v Ústeckém kraji (dle okresů)

	počet revírů	rozloha revírů (v ha)
Děčín	29	458
Chomutov	12	1 662
Litoměřice	18	1 087
Louny	12	250
Most	2	387
Teplice	6	280
Ústí nad Labem	4	468
Ústecký kraj	83	4 592

Zdroj: soupis rybářských revírů, odbor zemědělství Krajský úřad Ústeckého kraje

Rybářské revíry v okrese Děčín se nacházejí samozřejmě na Labi, ale rovněž na menších řekách a potocích (Kamenice, Křinice, Mandava, Ploučnice a další). V okrese Chomutov spadá do revírů především údolní nádrž Nechanice, dále pak povodí Bíliny, Chomutovky a Ohře. Revíry litoměřického okresu zahrnují kromě toků Labe a Ohře též veslařský kanál v Račicích a propadlinu vzniklou těžbou Žernoseky. V okrese Louny jsou rybářské revíry vymezeny především na Blšance, Chomutovce a Ohři. V okresech Most a Teplice jsou revíry s nejnižší celkovou rozlohou pouze v povodí Bíliny a konečně v okrese Ústí nad Labem zahrnují revíry povodí Bíliny a Labe.

V jednotlivých revírech je prováděna základní zarybnovací činnost, přičemž nejčastěji a nejčteněji nasazovanou rybou je kapr, dále pak lín, štika a candát, ve vybraných revírech jsou nasazováni i pstruh obecný či pstruh duhový a další méně rozšířené druhy ryb.

V celém kraji neexistuje speciální rybochovné zařízení, rovněž zde nejsou subjekty specializované na produkci ryb pro další zpracování, oblasti v jednotlivých revírech jsou tak využívány převážně pouze pro sportovní rybářství.

Vzhledem k budoucímu nárůstu vodních ploch na území kraje v důsledku rekultivačních činností v oblastech zasažených těžbou (napouštění důlních jam, např. Chabařovice) lze do budoucna předpokládat, že v kraji dojde ke zvýšení významu chovu ryb.

4.16 Skladování zemědělských komodit

Na území Ústeckého kraje funguje celkem 2 045 skladů různých zemědělských komodit o celkové kapacitě 1 031 tisíc tun.¹⁴ Naprostá většina těchto skladovacích kapacit však byla postavena před rokem 1990 a v posledních letech nebyla ani rekonstruována. Z hlediska celkové kapacity dominují silážní žlaby (523 tisíc tun), sklady zrnin (244 tisíc tun) a píce (144 tisíc tun), sklady ostatních komodit mají již mnohem menší kapacity.

V kraji je celkem 607 skladů zrnin o celkové kapacitě 243 716 t, pouhých 8,4 % celkové kapacity tvoří sklady postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990. Rozložení skladovacích kapacit zrnin na území kraje vcelku logicky odpovídá struktuře jejich produkce, více jak 61 % celkové kapacity skladů je v okresech Litoměřice a Louny (blíže viz tabulka 4.19).

Tabulka 4.19 Sklady zrnin v Ústeckém kraji

	celkem		z toho postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990	
	počet	kapacita (v t)	počet	kapacita (v t)
Děčín	23	5 859	4	34
Chomutov	49	58 553	5	10 225
Litoměřice	236	81 407	39	6 317
Louny	257	68 031	26	3 759
Most	7	3 242	0	0
Teplíce	26	26 429	3	45
Ústí nad Labem	9	195	1	20
Ústecký kraj	607	243 716	78	20 400

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

Z hlediska kapacity senážních věží jednoznačně dominuje okres Děčín (61 % celkové kapacity, naopak v okresech Chomutov a Most tento typ skladovacích kapacit zcela chybí (přehled viz tabulka 4.20).

Tabulka 4.20 Senážní věže v Ústeckém kraji

	celkem		z toho postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990	
	počet	kapacita (v t)	počet	kapacita (v t)
Děčín	20	3 932	0	0
Chomutov	0	0	0	0
Litoměřice	5	225	0	0
Louny	2	1 600	1	800
Most	0	0	0	0
Teplíce	8	128	0	0
Ústí nad Labem	3	510	1	2
Ústecký kraj	38	6 395	2	802

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

Silážní žlaby zaujímají více jak polovinu kapacity všech skladů v kraji, opět největší kapacitu těchto skladovacích kapacit mají okresy Litoměřice a Louny. U tohoto typu skladovacích kapacit je podíl nově postavených či zrekonstruovaných kapacit velmi nízký, činí pouze 2,4 % (blíže viz tabulka 4.21).

¹⁴ Údaje o skladovacích kapacitách dle výsledků šetření Agrocensus 2000, provedeného ČSÚ.

Tabulka 4.21 Silážní žlaby v Ústeckém kraji

	celkem		z toho postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990	
	počet	kapacita (v t)	počet	kapacita (v t)
Děčín	41	57 161	0	0
Chomutov	23	36 674	4	2 400
Litoměřice	95	148 493	1	20
Louny	102	144 212	3	136
Most	9	12 800	0	0
Teplice	5	115 380	2	10 000
Ústí nad Labem	5	8 550	0	0
Ústecký kraj	280	523 270	10	12 556

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

Pěstování brambor není v kraji nijak výrazně rozšířeno, tomu odpovídá i celková nižší kapacita skladů pro tuto komoditu. Na území kraje se nachází celkem 95 skladů o souhrnné kapacitě 2 387 t, z nich nejvíce opět na Lounsku a Litoměřicku (přehled viz tabulka 4.22).

Tabulka 4.22 Větrané sklady brambor v Ústeckém kraji (kapacita v t)

	celkem						z toho postavené nebo rekonstruované po 1.1.1990					
	boxové		paletové		smíšené		boxové		paletové		smíšené	
	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.
Děčín	4	51	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Chomutov	1	5	0	0	1	6	0	0	0	0	0	0
Litoměřice	14	248	2	130	27	1 015	2	108	1	10	4	516
Louny	16	353	5	308	15	214	6	168	0	0	1	1
Most	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Teplice	5	30	0	0	1	20	1	2	0	0	1	20
Ústí n. L.	2	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ÚK	42	692	7	438	46	1 257	9	278	1	10	6	537

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

V kraji jsou k dispozici sklady ovoce o celkové kapacitě 13 036 t, úplně zde však chybí sklady ovoce s řízenou atmosférou. Sklady na zeleninu pak disponují celkovou kapacitou 9 247 t. Nejvíce skladů ovoce a zeleniny se nachází v okresech Chomutov a Litoměřice. Obdobně jako u dalších skladovacích kapacit je podíl nově postavených či zrekonstruovaných skladů nízký (u skladů ovoce 18 %, resp. u skladů zeleniny jen 14%). Přehled o skladovacích kapacitě pro ovoce a zeleninu nabízí tabulka 4.23.

Tabulka 4.23 Skladovací kapacity ovoce a zeleniny v Ústeckém kraji (kapacita v t)

	Sklady na ovoce						Sklady na zeleninu					
	větrané		chlazené		s řízenou atmosférou		větrané		chlazené		s řízenou atmosférou	
	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.	počet	kap.
Děčín	9	77	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Chomutov	2	201	13	2 990	0	0	2	5 000	0	0	1	50
Litoměřice	19	3 821	17	3 500	0	0	15	2 358	4	1 000	2	200
Louny	11	308	3	114	0	0	3	40	0	0	2	38
Most	0	0	1	2 000	0	0	0	0	0	0	0	0
Teplice	0	0	0	0	0	0	0	0	1	500	0	0
Ústí n. L.	1	20	1	5	0	0	1	60	0	0	0	0
ÚK	42	4 427	35	8 609	0	0	21	7 458	6	1 501	5	288

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

Na území kraje jsou k dispozici rovněž sklady na píci o celkové kapacitě 144 tisíc tun (nejvíce v okresech Litoměřice, Louny a Děčín) a další sklady s univerzálním využitím s kapacitou téměř 90 tisíc tun (blíže viz tabulka 4.24).

Tabulka 4.24 Další skladovací kapacity v Ústeckém kraji

	Sklady na píci (stodoly)				Sklady univerzální			
	celkem		z toho postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990		celkem		z toho postavené nebo zrekonstruované po 1.1. 1990	
	počet	kap. (v t)	počet	kap. (v t)	počet	kap. (v t)	počet	kap. (v t)
Děčín	149	22 514	13	1 750	29	7 219	3	70
Chomutov	51	10 929	7	750	24	10 430	3	38
Litoměřice	183	35 238	21	11 134	114	32 142	17	544
Louny	138	29 418	10	268	61	17 391	3	80
Most	12	1 806	2	31	4	1 025	0	0
Teplice	33	42 132	5	140	63	20 622	3	1 508
Ústí n. L.	50	2 033	5	154	5	307	0	0
ÚK	616	144 070	63	14 227	300	89 136	29	2 240

Zdroj: ČSÚ Praha, Agrocensus 2000

V roce 2000 byl přijat zákon č. 307/2000Sb., o zemědělských veřejných skladech a skladních listech. Pěstitelům bez vlastních skladových prostor se nabízí možnost využít veřejných skladů a s prodejem úrody vyčkat na příhodnější ceny.

Na uskladnění komodity je vydán tzv. skladní list (list vlastnický a list zástavní). Fyzicky jsou to dva dokumenty, v nichž je stanovena cena a kvalita skladované komodity. Skladní list slouží jako cenný papír a může být obchodován i na komoditních burzách. Banky na tyto skladní listy poskytují úvěry zhruba od 70 do 80 % ceny komodity uvedené na skladním listu. V roce 2003 bylo do ZVS uloženo cca 77 000 t zemědělských komodit a banky poskytly úvěry na uložené zboží ve výši 213 mil. Kč.

Celková kapacita veřejných skladů¹⁵ na území ČR činí 189 200 tun, z nich ovšem jen 146 500 tun je použitelná kapacita ve 14 fungujících skladech, ostatní veřejné sklady byly uvedeny do klidu. Na území Ústeckého kraje nalezneme jediný zemědělský veřejný sklad, a to v Dobroměřicích v okrese Louny s kapacitou 3 000 tun, který byl však rovněž uveden do klidu.

¹⁵ dle MZe www.mze.cz

4.17 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství (EZ) představuje systém hospodaření, který používá pro životní prostředí šetrné způsoby k potlačování plevelů, škůdců a chorob, zakazuje použití syntetických pesticidů a hnojiv, v chovu hospodářských zvířat klade důraz na pohodu zvířat, dbá na celkovou harmonii agroekosystému a jeho biologickou rozmanitost a upřednostňuje obnovitelné zdroje energie a recyklaci surovin. Ekologické zemědělství tak odpovídá principům trvale udržitelného rozvoje zemědělství, které již neplní pouze produkční funkci, ale především funkci mimoprodukční. Ekologické zemědělství je vnímáno jako alternativa pro řešení problému vyhládkování venkova, odlivu pracovníků ze zemědělské prvovýroby a částečně i pro řešení nerovnoměrností regionálního rozvoje.

Při pěstování rostlin se ekologičtí zemědělci vyhýbají syntetickým hnojivům; úrodnost půdy zachovávají a zvyšují přiměřeným hnojením statkovými hnojivy, vyváženými osevními postupy se zastoupením vikvovitých rostlin (leguminóz), pěstováním meziplodin apod. Úrodná, živá, zdravá půda je předpokladem dobrého zdravotního stavu rostlin, základním opatřením ochrany rostlin je proto prevence. Použití syntetických pesticidů je zakázáno. V ekologických chovech jsou zvířata ustájena přirozenými způsoby (nepřípustný je např. klecový chov slepic, celoroční vazné ustájení, roštová stání atd.) a mají možnost výběhu nebo pastvy. Zvířata jsou krmena přirozeným krmivem, které odpovídá jejich druhově specifickým požadavkům, jejich krmivo pochází v maximální možné míře z ekologického zemědělství. Důležitá je pohoda zvířat, která je rovněž prevencí nemocí (zabránění stresu). Nepoužívají se preventivně antibiotika, zakázáno je použití hormonálních přípravků. Ekologičtí zemědělci nepoužívají geneticky modifikované organismy (GMO). Jejich cílem je produkovat vysoce kvalitní potraviny a zároveň pečovat o životní prostředí.¹⁶

Ekologické zemědělství (EZ) se v ČR rozvíjí od roku 1990. V porovnání s tímto rokem, kdy v ČR hospodařily podle zásad ekologického zemědělství pouze tři farmy na 480 ha, došlo do konce roku 2004 k výraznému nárůstu počtu ekofarm na 836 podniků, které hospodaří na výměře 263 299 ha, což představuje 6,16 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu ČR a převyšuje průměr zemí EU, který je přibližně 4 %. K tomuto nárůstu výrazně přispěla i podpora realizovaná formou přímých dotací na základě nařízení vlády k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství. Pohled na strukturu půdního fondu ekologického zemědělství v roce 2004 ukazuje největší podíl trvalých travních porostů – 89,4 %, orná půda činila 7,5 %, trvalé kultury 0,4 % a ostatní plochy 2,7 % celkové výměry. V ČR jsou registrovány dva svazy ekologických zemědělců (Libera, PRO-BIO).

V ČR v roce 2004 působilo rovněž 116 výrobců a zpracovatelů potravin a 193 distributorů, kteří biopotraviny a bioprodukty ekologického zemědělství uvádějí na trh. V České republice se podařilo vybudovat národní trh a také menší množství produktů ekologického zemědělství vyvážet. Biopotraviny jsou v nabídce většiny velkých prodejních řetězců a jsou běžnou součástí prodejen zdravé výživy. Přesto bioprodukce ještě není dostatečná, chybí zejména hotové výrobky, zelenina a ovoce. Biopotraviny tvoří pouze cca 0,06% celkového trhu s potravinami v ČR.

Po vstupu do EU jsou finanční prostředky na podporu rozvoje venkova čerpány z garanční sekce fondu EAGGF (Evropský zemědělský garanční a orientační fond) na podkladě programového dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP). Dotační program pro ekologické zemědělství je jedním z agro-environmentálních opatření. Výše plateb je 3520 Kč/ha orné půdy, 1100 Kč/ha travního porostu, 12 235 Kč/ha trvalých kultur a 11 050 Kč/ha zeleniny a bylin na orné půdě.

¹⁶ Řídí se při tom zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a jeho prováděcí vyhláškou č. 53/2001 Sb. Dodržování pravidel ekologického zemědělství prověřuje kontrolní organizace KEZ, o.p.s. Své produkty označují ekozemědělci chráněnou známkou pro biopotraviny.

4.17.1 Ekologické zemědělství v Ústeckém kraji

Ekologické zemědělství je v kraji celkem výrazně zastoupeno. V současné době je na území Ústeckého kraje v režimu ekologického zemědělství obhospodařováno celkem 27 317 ha, tedy 12,7 % z celku využívané zemědělské půdy. Nejvíce je ekologické zemědělství zastoupeno v okrese Děčín, v tomto šetrném režimu se zde hospodaří na více než polovině veškeré zemědělské půdy (blíže viz tabulka 4.25)

Tabulka 4.25 Výměra půdy evidované v režimu ekologického zemědělství

Oblast	Ekologické zemědělství		Přechodné ekologické zemědělství		Celkem	
	výměra (v ha)	podíl (v %)	výměra (v ha)	podíl (v %)	výměra (v ha)	podíl (v %)
Děčín	9 827	39,6	3 266	13,2	13 093	52,8
Litoměřice	1 148	1,9	338	0,5	1 486	2,4
Louny	217	0,3	0	0	217	0,3
Ústí n. L. (ZAPÚ)	10 946	18,5	1 575	2,7	12 521	21,2
Ústecký kraj	22 138	10,3	5 179	2,4	27 317	12,7

* Výstupy LPIS jsou generovány dle oblastí působnosti ZAPÚ. V okresech Děčín, Litoměřice a Louny působí samostatné ZAPÚ. Oblast Ústí n. L. (ZAPÚ) zahrnuje okresy Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem spadající pod ZAPÚ v Ústí nad Labem.

Zdroj: registr LPIS (k 23.11. 2005), poskytnuto ZAPÚ Ústí nad Labem

V okrese Děčín rovněž působí přesně polovina ze všech registrovaných ekologicky hospodařících zemědělců, celkem na území kraje pracuje v režimu ekologického zemědělství 130 zemědělců, z nich 54 prozatím v režimu přechodném (viz tabulka 4.26).

Tabulka 4.26 Počet ekologicky hospodařících zemědělců

Oblast	Ekologické zemědělství	Přechodné ekologické zemědělství	Celkem
Děčín	36	29	65
Litoměřice	6	8	14
Louny	3	0	3
Ústí n. L. (ZAPÚ)	31	17	48
Ústecký kraj	76	54	130

* Výstupy LPIS jsou generovány dle oblastí působnosti ZAPÚ. V okresech Děčín, Litoměřice a Louny působí samostatné ZAPÚ. Oblast Ústí n. L. (ZAPÚ) zahrnuje okresy Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem spadající pod ZAPÚ v Ústí nad Labem.

Zdroj: registr LPIS (k 23.11. 2005), poskytnuto ZAPÚ Ústí nad Labem

V režimu ekologického zemědělství jsou především chovány krávy bez tržní produkce mléka, a dále pak ovce a koně další druhy (blíže viz tabulka 4.27).

Tabulka 4.27 Zaměření ekologického zemědělství v Ústeckém kraji (k 31.12. 2004)

	počet podniků	výměra v ha	zapojené skupiny do ekologického zemědělství						
			BTPM	ovce	koně	kozy	prasata	drůbež	včely
Děčín	39	11 951	36	9	14	5	3	2	0
Chomutov	7	3 983	5	2	3	2	0	0	0
Litoměřice	5	521	2	2	1	0	0	0	0
Louny	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Most	3	3 401	3	0	1	0	0	0	0
Teplice	2	268	1	1	0	0	0	0	0
Ústí n. L.	11	4 421	9	3	4	2	1	2	1
Ústecký kraj	67	24 545	56	17	23	9	4	4	1

Zdroj: dle údajů KAK Most (Ing. Loudát)

4.17.2 Další vývoj ekologického zemědělství

Zatímco některé oblasti rozvoje ekologického zemědělství jsou zajištěny na dostatečné úrovni (legislativa, státní podpora), vyskytují se v systému EZ stále ještě oblasti, které zatím nejsou dostatečně rozvinuté a jejichž další vývoj je žádoucí systematicky podporovat. Není např. dostatečně rozvinut výzkum a vzdělávání zemědělců, dále je žádoucí podpořit domácí trh s produkty ekologického zemědělství, široká spotřebitelská veřejnost nemá dostatek informací o EZ. Proto MZe přistoupilo ke zpracování Akčního plánu MZe pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, který podpoří další vývoj zejména těch oblastí EZ, které nejsou zatím rozvinuty dostatečně.

Jako hlavní cíle rozvoje ekologického zemědělství byly stanoveny tyto:

- Posílit postavení ekologického zemědělství v ČR.
- Zvyšovat pozitivní vliv ekologického zemědělství na přírodu a krajinu.
- Zajistit životaschopnost ekologických farem.
- Zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství v EU.
- Zvyšovat důvěru veřejnosti v ekologické zemědělce.
- Propagovat životaschopná venkovská hospodářství.
- Zlepšovat životní podmínky a welfare zvířat chovaných na ekologických farmách.
- Zajistit ochranu produktů EZ před kontaminací geneticky modifikovanými organismy.
- Rozšiřovat hospodářské aktivity s vyšší přidanou hodnotou.
- Přispět prostřednictvím ekologické produkce k ochraně zájmů spotřebitelů.
- Posilovat pozitivní vnímání kvality biopotravin u spotřebitelů.
- Rozšiřovat trh s biopotravinami, s rostoucím trhem zefektivňovat produkci a zpracování produktů EZ.
- Zlepšit odborné poradenství, vzdělávání a výzkum v EZ.
- Dosáhnout v roce 2010 podíl cca 10% zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy.

4.18 Rostlinná výroba pro energetické využití

Řepka jako surovina pro bionaftu, cukrovka či brambory jako zdroj biolihi, rychle rostoucí dřeviny, energetické plodiny typu šťovík a podobně, to jsou (snad s výjimkou řepky) dosud nedoceněné možnosti nepotravinářského využití zemědělské produkce v ČR. Pro řadu zemědělců přitom mohou právě energetické komodity zabezpečit žádoucí odbyt produkce, ekonomiku podniku a dlouhodobou perspektivu.

V současné době působí na území Ústeckého kraje jediný pěstitel konopí setého (p. Beneš, Bukovice, okres Teplice). Konopí je využitelné jako zdroj fytomasy pro výrobu biopaliv, pro energetické účely, zvažovány jsou rovněž možnosti výroby ekopanelových stavebních desek, výroba tepelně izolačních materiálů a geotextilií.

Biomasa sloužila v Čechách v minulosti k výrobě nezanedbatelného množství biopaliv nebo přímo k získávání energie. Nástup zpracování kapalných a pevných fosilních paliv způsobil omezení jejího využívání. Současný stav, kdy již víme, že zásoby fosilních surovin nejsou neomezené je vhodná doba návratu k využívání obnovitelných surovin. Jejich využití v nových a moderních ekonomicky a ekologicky příznivých technologiích zpracování může vyřešit více současných problémů, se kterými se dnešní společnost potýká.

4.18.1 Obnovitelná složka motorových paliv

V současnosti jsou motorová paliva vyráběna ze 100% z fosilních paliv, resp. z ropy, výjimku tvoří malé a omezené množství vyráběné bionafty, která obsahuje 30 % metylesteru řepkového oleje. Direktivou Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 2003/30/ES je však nařízena povinnost přídavku obnovitelné složky do motorových paliv od 1.1.2006 ve výši minimálně 2 % s tím, že každým následujícím rokem se toto množství zvyšuje o 0,75 % tak, aby v roce 2020 bylo v motorových palivech 20 % obnovitelné složky.

Možnosti ČR k naplnění této direktivy spočívají ve výrobě bioetanolu ve velkokapacitním zařízení:

- Přímé míchání bioetanolu do motorových paliv
- Náhrada metanolu bioetanolem při výrobě MTBE
- Náhrada metanolu bioetanolem při esterifikaci řepkového oleje

Potřebné množství bioetanolu pro rok 2006 je minimálně 100 tisíc tun a v každém dalším roce se bude potřeba zvyšovat o dalších cca 40 tisíc tun až do roku 2020.

Předpoklady produkce obilí a bioetanolu pro naplnění programu:

- V ČR se vyrobí cca 6-7 milionů tun obilí ročně při spotřebě 5 milionů tun
- Pro výrobu 100 tisíc tun bioetanolu v roce 2006 je zapotřebí cca 340 tisíc tun obilí
- Pro výrobu 40 tisíc tun bioetanolu pro každý další rok je třeba cca 135 tisíc tun obilí
- Celkem v roce 2020 bude potřebné množství bioetanolu 660 tisíc tun, tj. více jak 2 200 tisíc tun obilí

Realizace bioetanolového programu do roku 2020 zabezpečí produkci obilí bez vážnějších zásahů do zemědělské výroby a s pozitivními aspekty dlouhodobé perspektivy a prosperity této oblasti zemědělství.

Návrh způsobu dosažení a postupného zvyšování obnovitelné složky v motorových palivech v rámci Ústeckého kraje pro realizovaný projekt výroby bioetanolu v Litvínově:

Předpoklad potřeb pro rok 2006

- potřeba obilí z úrody roku 2005 – 40 tisíc tun
- potřeba obilí celkem – 140 tisíc tun
- výroba bioetanolu – 40 tisíc tun

Předpoklad potřeb pro rok 2007 a další roky

- potřeba obilí – 240 tisíc tun
- výroba bioetanolu – 70 tisíc tun

Zajištění výroby obilí v rámci kraje

- výroba obilí celkem cca 350 tisíc tun
- z toho pro potřeby výroby bioetanolu – 130 tisíc tun
- 100 tisíc tun obilí bude dovezeno mimo kraj z oblasti do 70 km od zpracování

Doprava a skladování obilí¹⁷

- skladování obilí 240 tisíc tun /rok
- dovoz obilí ke zpracování 720 tun/den

4.18.2 Zemědělská výroba pro průmysl a pro výrobu energie - biomasa

Kjótský protokol, jež ČR ratifikovala 25.10. 2001, ukládá snížení emise skleníkových plynů v ČR o 8 % v porovnání se stavem v roce 1990 a to do roku 2008-2012. Jednou z cest ke snížení emisí skleníkových plynů je využití biomasy pro výrobu energie (výroba tepla přímým spalováním, zpracování na kvalitnější paliva, výroba elektřiny a tepla apod.) Zdrojem biomasy využívané pro výrobu paliva jsou především sláma, energetické byliny a dřeviny.

Pěstování obilí pro výrobu bioetanolu (viz výše) sebou ponese i produkci přibližně stejného množství slámy, která je velmi vhodnou energetickou surovinou. Při rozvinuté výrobě bioetanolu bude procento využití obilní slámy pro výrobu energie cca 60-80 %. Zbývající sláma zůstane u zemědělců pro vlastní využití a část zůstane na polích k zaorání.

V regionu Ústeckého kraje se při výrobě 70 tisíc tun bioetanolu spotřebuje 240 tisíc tun vhodné odrůdy obilí, nabízí se zde tudíž jednoznačně možnost využití vyrobené slámy v množství přibližně 160 tisíc tun. Toto množství slámy má energetický potenciál okolo 2500 TJ s předpokládanou výhřevností do 15 GJ/t a je schopno vyrobit do 30 MW elektrické energie.

Pro využití dostupného energetického potenciálu obnovitelné suroviny jako je sláma, musí být vyřešeny některé vyvstávající otázky, které jsou pro realizaci takového projektu zásadní: Najít vhodnou lokalitu pro vybudování energetického zdroje s možností 100% odběru vyrobené energie. Případně více lokalit pro vybudování menších energetických zdrojů, ovšem s vyššími investičními náklady a menší možností uplatnění vyrobené energie (vytápění bytové zástavby apod.). Z ekonomického pohledu je vhodnější realizace energetického zdroje s kapacitou přes 200 tisíc tun/rok spotřebované suroviny a s výrobou energie pro průmyslové využití, popř. výroba elektrické energie dodávaná do celostátní sítě. Vedle těchto zásadních otázek bude nezbytné řešit problémy se skladováním slámy a s její dopravou do místa zpracování.

Vhodným doplněním pro realizaci velkokapacitního energetického zdroje za příznivých ekonomických podmínek jsou další zemědělské plodiny popř. dřevní a lesní odpady. Z pohledu zemědělců jsou otevřeny nové možnosti výroby vybraných plodin doporučených pro energetické využití. Podle dostupných materiálů je nejvíce propracována energetická plodina, kterým je krmný šťovík. Tato plodina se již dnes pěstuje na několika stovkách hektarů po celé ČR. Je to vytrvalá plodina velmi výnosná a poskytuje okolo 10 t suché hmoty z jednoho hektaru. Sklízí se v časném létě s běžnou mechanizací.

¹⁷ Skladování a doprava nejsou v současné době řešeny – pravděpodobně vznikne nový podnikatelský subjekt s tímto předmětem podnikání.

5. Sektorový program lesnictví a myslivosti

Vzhledem ke svým rozmanitým funkcím jsou lesy, a návazně i celé lesní hospodářství, důležité pro venkovské oblasti a představují významnou složku integrované politiky rozvoje venkova, zejména pro jejich příspěvek k tvorbě příjmů a pracovních příležitostí v oblastech, kde je jen málo alternativních možností zaměstnání.

5.1 Lesní hospodářství

5.1.1 *Bilance lesů v Ústeckém kraji*

Lesní plochy zaujímají v Ústeckém kraji 160 tisíc ha, což představuje 6 % lesů v ČR. Zalesněna je necelá třetina výměry kraje, rozložení lesních ploch je nicméně v rámci okresů nerovnoměrné. Téměř polovina všech lesů leží pouze na území okresů Děčín a Chomutov. V těchto okresech je pak samozřejmě nejvyšší podíl lesních ploch na jejich celkové výměře, v okrese Děčín zaujímají lesy téměř polovinu jeho celkové rozlohy. Nadprůměrný podíl lesních ploch však vykazuje rovněž okres Teplice. V zemědělských oblastech Lounska a Litoměřicka je pak samozřejmě podíl lesů mnohem nižší (viz tabulka 5.1).

Tabulka 5.1 Lesní plochy v okresech Ústeckého kraje (stav k 31.12.2004)

Okres	Lesní plochy (ha)	Celková výměra (ha)	Podíl lesů (v %)
Děčín	44 797	90 886	49,29
Chomutov	34 429	93 534	36,81
Litoměřice	16 831	103 211	16,31
Louny	17 514	111 775	15,67
Most	15 486	46 715	33,15
Teplice	17 291	46 923	36,85
Ústí n. L.	12 682	40 445	31,36
Ústecký kraj	159 030	533 489	29,81

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Podle kategorií lesa je v Ústeckém kraji 110 709 ha lesů hospodářských, 27 123 ha lesů zvláštního určení a 7 855 ha lesů ochranných. Průměrná hektarová zásoba hroubí bez kůry činí 144,17 m³. Z hlediska druhové skladby lesů Ústeckého kraje převažují stromy jehličnaté (57,9 %) nad listnatými (42,1 %), z jehličnanů je nejvíce zastoupen smrk (37,9 %), z listnatých bříza (11,6 %) a buk (7,5 %).

Lesnictví hraje v Ústeckém kraji významnější úlohu než zemědělství, ale v některých oblastech jsou lesní porosty poškozeny exhalacemi, a proto mohou být využívány k pěstební činnosti za účelem těžby jen v menší míře. Z hospodářského hlediska mají největší význam lesy v okrese Děčín. Majoritním vlastníkem lesů je stát, na druhém místě figurují obce. Navíc vstoupili do hry soukromí vlastníci. Restituce přitom ještě nebyly ukončeny a potenciálně významným vlastníkem lesů by se mohla stát církev. Lesy České republiky s.p. Hradec Králové zastoupené Lesními správami (Česká Lípa, Děčín, Klášterec, Litoměřice, Litvínov, Lužná, Mělník, Rumburk, Žatec a Žlutice) obhospodařují v kraji 110 575 ha lesů.

Do území Ústeckého kraje zasahuje devět přírodních lesních oblastí (1- Krušné hory, 2b Mostecká a Žatecká pánev, 4 – Doupovské hory, 5 – České středohoří, 9 – Rakovnicko-kladenská pahorkatina, 17 – Polabí, 18 – Severočeská pískovcová plošina, 19 – Lužická pískovcová vrchovina a 20 – Lužická pahorkatina). Pro každou z přírodních lesních oblastí je zpracován oblastní plán rozvoje lesa.

Mezi významné domény v Ústeckém kraji mimo jiné patří bučiny na Bouřňáku, svahové bučiny Krušných hor, lesní porosty na rašeliništích v Krušných horách, bučiny na Hrazeném, lesní porosty na Špičáku u Šluknova, Těchlovické bučiny, lužní lesy v Přírodním parku Dolní Poohří a borovice Na Černčí u Julčína. Délka spravovaných lesních vodních toků v Ústeckém kraji činí 1 117,6 km a délka lesních cest je 4 050,2 km.

Imise rozhodujícím způsobem ovlivňují zdravotní stav porostů a jejich odolnost vůči ostatním negativním vlivům. A právě poškození lesních porostů a rozsáhlé odlesnění zůstávají vážným a dlouhodobým problémem kraje. Ústecký kraj má v rámci ČR největší rozlohu lesů poškozených a nadále poškozovaných emisemi. V důsledku špatného zdravotního stavu lesních porostů je nutné provádět letecké vápnění a přihnojování. Při obecně příznivém trendu vývoje zdravotního stavu lesů existují lokální odchylky, mezi něž patří velkoplošné odumírání a poškození smrkových porostů v Krušných horách v zimě 1995/96. V Krušných horách jsou téměř tři čtvrtiny porostů postiženy exhalacemi. Provádějí se různá ochranná opatření, ale vzhledem k rozsahu devastace nejsou zatím příliš viditelná. Na hřebenech Krušných hor (tzv. náhorní plato) je zhruba 36 tisíc ha lesa náhradních porostů. Zde postupně probíhá přeměna rekonstrukcí na cílové dřeviny jehličnaté (smrk ztepilý, jedle, borovice) a listnaté (dub, buk, javor, jasan, lípa).

V okresech Děčín, Litoměřice a Louny jsou lesní porosty relativně zdravé. Obecným problémem posledních dvaceti let se stal vysoký podíl nahodilých těžeb, který mnohde převyšuje 50 % celkové těžby. Ústecký kraj má přitom nejnižší podíl nahodilých těžeb, z nichž převažují živelní katastrofy a následuje exhalační těžba. V poškození porostů větrem, sněhem a námrazou patří okres Ústí nad Labem a Litoměřice (spolu s okresem Břeclav) k územím s nejmenším poškozením v ČR. Z Ústeckého kraje naopak vykazuje nejvyšší hodnoty okres Děčín.

5.1.2 Zásady lesního hospodářství

Lesní hospodářství je od svého vzniku spojeno s pojmem trvalosti, i když z počátku chápáné velmi úzce, neboť šlo zejména o trvalou a vyrovnanou produkci dřeva. Teprve ve druhé polovině dvacátého století se pod vlivem vědeckých poznatků, ale i nepříznivých dopadů civilizačních procesů na člověka došlo k poznání, že je třeba usilovat o trvalost existence lesů samotných a trvalost všech jeho funkcí. Trvalost dostává tedy jiný rozměr. Jde o trvalost a stabilitu lesů jako ekosystémů, o trvalost produkce obnovitelné ekologické suroviny, jejíž význam ještě více ocení budoucí generace, až se zmenší zásoby neobnovitelných surovin, a o zajištění trvalosti působení lesů na celé životní prostředí člověka.

Veřejný zájem v lesích je definován v Základních principech státní lesnické politiky tak, že stát má zájem na trvalém a vyrovnaném využívání lesa jako obnovitelného přírodního zdroje a využívání veřejně prospěšných funkcí lesa ve veřejném zájmu. Je důležité pro všechny občany zabezpečit zachování vodohospodářské účinnosti lesa, zajištění půdoochranné funkce lesa, uchování jedinečnosti přírody a udržení genetické kvality lesa. Uvedené funkce je přitom třeba více či méně řízeně podporovat. Další funkce pak poskytuje zdravý les převážně samovolně již svou existencí.

Lesní hospodářství musí být orientováno k podpoře, resp. tvorbě takových podmínek, v nichž bude zajištěno plnění všech funkcí, které lesní porosty zajišťují. Funkcemi lesů¹⁸ přitom rozumíme účinky a úlohu lesů odpovídající potřebám člověka a jiných živých organismů, přičemž jednotlivé funkce se navzájem prolínají, podmiňují a doplňují. Při každém zásahu do lesních porostů by se měl předem zvažovat jeho možný dopad na jednotlivé funkce lesního ekosystému.

V zásadě samovolně zajišťují lesní porosty funkci klimatickou, hydrickou (balance vodního režimu včetně funkce srážkotvorné), krajinně-estetickou, kulturní a zdravotně-hygienickou. Řízenými funkcemi jsou pak funkce produkční, vodohospodářská, půdoochranná, rekreační a léčebně-lázeňskou. Dále sem patří funkční účinky zachování, ochrany a vhodného zvyšování biologické rozmanitosti.

Vodohospodářské funkce se svými funkčními efekty, dosahovanými cílenou lesnickou činností, patří k nejdůležitějším environmentálním funkcím lesa v kulturní krajině, a to jak svým významem, tak plošným rozsahem. Les a lesní půda mají svými retenčními a retardačními účinky výrazně pozitivní vliv na vyváženost srážkoodtokových procesů v povodí bystřin. Funkční aktivity zahrnují ochranu zdrojů pitné vody, ochranu pramenných

¹⁸ zpracováno s využitím materiálu "Program 2000 - zajištění cílů veřejného zájmu u LČR" zpracovaného Lesy České republiky

oblastí, břehových porostů, hrazení bystřin, obnovu vodních nádrží v lesích, údržbu nejen zavodňovacích a odvodňovacích systémů, ale i studánek a pramenů. Půdoochranné funkce jako soubor funkčních efektů působí na ochranu lesní půdy především před různými druhy eroze, svahovými pohyby a poškozením půdy. Funkční aktivity budou tedy zahrnovat zejména ochranu před erozí a sesuvy, zamezování nadměrného zhutňování půdy. Zvýšená pozornost proto musí být věnována budování infrastruktury a také volbě vhodných technologií a užitých materiálů.

Rekreační funkce tvoří soubor funkčních efektů lesa působící na osvěžení a zotavení člověka, návštěvníka lesa. Projevuje se především účinky bioklimatickými v působení somatickém (režim záření, teploty, vlhkosti i proudění vzduchu), účinky estetickými (barevné kombinace, habitus, přírodní výtvořky) a psychickými (vůně, zvuky, pocit čistého a svěžího vzduchu). Díky výše popsaným účinkům navozuje pobyt v lese u lidí relaxaci spojenou se snížením tepové frekvence a celkovým uklidněním. Vedle těchto převážně samovolných účinků je rekreační funkce lesa zesilována realizací záměrných opatření. Jedná se zejména o zvýšenou péči o porosty kolem vycházkových tras, vytváření estetických zákoutí a průhledů, údržbu pěšin a chodníků, péči o kulturní památky a rekreační zařízení, vybudování speciálních stezek, informování a osvětu veřejnosti apod.

Léčebně-lázeňská funkce se svými účinky ovlivňujícími somaticky a psychicky návštěvníka-pacienta přispívá k úspěšné komplexní lázeňské léčbě. Tyto účinky jsou zesilovány přítomností fytoncidů a záporných iontů a zvýšenou hygienou prostředí. Aktivně mohou být účinky zvýšeny záměrnou výsadbou speciálních dřevin, které mají antimikrobiální vliv jak zvýšeným vylučováním fytoncidů, tak sekundárním zachycováním prachových částic. V určitých případech lze uvažovat o volbě dřevin s repelentními účinky.

Zachování, ochrana a vhodné zvyšování biologické rozmanitosti není sice funkcí, ale je součástí veřejného zájmu v lesních ekosystémech. Prvořadým opatřením pro ochranu a zachování jednotlivých ohrožených druhů organismů je ochrana jejich přirozených biotopů. Základním hospodářským opatřením je realizace principů trvale udržitelného obhospodařování lesů, které napomáhají uchování či zvyšování biologické rozmanitosti. Druhořadými opatřeními jsou speciální zásahy směřující k zachování a podpoře výskytu vybraných druhů v místě. Zvláštní důraz se klade na ochranu a podporu populací ptactva, případně mravenců, kteří přispívají ke zvýšené biologické ochraně lesa před škodlivým hmyzem.

Základní strategií lesních hospodářů by mělo být trvale udržitelné obhospodařování lesů respektující zákonitosti přirozeného vývoje k vytvoření stabilního, kvalitního, druhově, prostorově a věkově skupinovitě smíšeného lesa. Takový les je pak schopen trvale plnit všechny mimoprodukční funkce. Podle Základních principů státní lesnické politiky je předpokladem zajišťování veřejných zájmů v lesích zachování samotné existence lesa jako nositele těchto funkcí zajištěním jeho stability a ovlivňováním změn druhové skladby dřevin tak, aby lesy byly schopny plnit své funkce i přes současnou antropogenní zátěž i v dalším tisíciletí.

Hlavní produkční funkcí lesa je samozřejmě produkce dřeva. Dřevo představuje ekologicky čistou a obnovitelnou surovinu a z toho důvodu bude právě dřevní surovina v budoucnosti hrát nezastupitelnou roli. Při kalkulaci intenzity osazování čtyřmi až pěti tisíci smrků na hektar lze předpokládat roční přírůstky lesních ploch kolem 1 000 ha. Z pohledu veřejného zájmu je třeba přednostně pečovat o produkci dřeva i v oblastech, kde v minulosti byla významná, kde pro ni byly podmínky a kde je dnes nějakým způsobem výrazně ohrožena. Toto je problémem zejména imisně postižených oblastí, kde je velice ztížená obnova původních lesních dřevin na místech zničených porostů. Přeměny porostů v dlouhodobě imisně postižených oblastech jsou de facto obdobou sanace starých ekologických zátěží, celoplošně rozmístěných. Dlouhodobá depozice znečišťujících látek z ovzduší vedla mimo jiné ke kumulaci toxických těžkých kovů a vyplavování bazických prvků.

Prakticky bylo ukončeno zalesňování exhalačních holin a v současné době již dochází v Krušných horách k prvním rekonstrukcím porostů náhradních dřevin na porosty dřevin cílových, které budou svým složením blízké přirozené druhové skladbě.

Do produkční funkce patří i veškerá produkce lesních plodů, semen či různých metabolitů (např. pryskyřic) lesních dřevin, medu, léčivých rostlin či zvěřiny jako produktu myslivosti. Rovněž o všechny tyto vedlejší produkty je třeba pečovat tak, aby byly odebírány z lesa pouze v množství, které skýtá předpoklad jejich trvalé existence a reprodukce.

Dlouhodobým úkolem lesního hospodářství v Ústeckém kraji je zkvalitnění půdního prostředí, redukce škodlivých činitelů, zavádění cílových dřevin zejména v oblastech s chřadnoucími a odumřelými porosty bříz v PLO 1, zlepšování zdravotního stavu lesních porostů, optimalizování druhové skladby porostů s ohledem na obnovy přírodních společenstev a zvyšování funkčního potenciálu mimoprodukčních funkcí lesa.

5.2 Myslivost

Myslivost představuje základní činnost ovlivňující hospodaření s populacemi volně žijící zvěře. Stát v zákoně o myslivosti deklaruje zájem na zachování veškerých druhů zvěře v přírodě a ve státní lesnické politice požaduje zachovat genofond vzácných a ohrožených druhů zvěře, včetně jejích biotopů. Důležité je zachovat rovnováhu mezi chovem zvěře a pěstováním lesa, neboť právě lesní zvěř může na porostech působit značné škody.

Veřejný zájem v této oblasti je tedy možné formulovat do následujících okruhů:

- pěstování lesa a chov zvěře ve vzájemném souladu a vyváženosti
- podpora zachování genofonu vzácných a ohrožených druhů zvěře, ale i volně žijících živočichů
- umožnění výkonu práva myslivosti myslivecké veřejnosti v samostatných honitbách
- umožnění seznámení laické veřejnosti se způsoby chovu zvěře, tradicemi a současností českého obornictví a bažantnictví.

V Ústeckém kraji je 415 622 ha honebních pozemků. Z této výměry připadá 2 613 ha na obory, těch je sedm, a 1 068 ha na dvě samostatné bažantnice. Honební pozemky jsou rozděleny do 328 honiteb (z toho 116 vlastních a 212 společenstevních). Právo myslivosti v uvedených honitbách trvale vykonává 5673 držitelů loveckých lístků. Lovecky upotřebitelných psů, majících zkoušky z výkonu (pro zvěř drobnou, spárkatou nebo norováním) je 1535.

V rámci druhového složení zvěře dominují z hlediska početního stavu zvěř srnčí, zvěř bažantí a zajíc polní. Údaje o stavu zvěře shrnuje tabulka 5.2.

Tabulka 5.2 Zvěř v Ústeckém kraji (v ks)

zvěř jelení	4 138	zvěř kamzičí	178
zvěř mufloní	2 156	zajíc polní	14 100
zvěř dančí	854	králík divoký	224
zvěř srnčí	16 285	zvěř bažantí	16 784
zvěř siky	309	liška obecná	4 335
zvěř černá	4 149		

Zdroj: údaje jarního sčítání - JKS k 31.3.2005

Dlouhodobým úkolem mysliveckého hospodaření je chov a zachování druhů volně žijící zvěře na území Ústeckého kraje, regulace stavů zvěře, zlepšování životních podmínek zvěře a udržení historické a kulturní úrovně a tradic české myslivosti.

Regulace stavů zvěře je důležitá z hlediska předcházení či zmírňování rizik a negativních důsledků přemnožení některých druhů zvěře. Přemnožení má několik rizik. Jednak jsou to škody na zemědělských plodinách a hlavně na lesních kulturách, kde zejména spárkatá zvěř, pokud je přemnožena, způsobuje velké škody. Další riziko, hlavně u černé zvěře, jsou infekce, které se při přemnožení mohou vyskytnout. Jedná se hlavně o mor prasat.

Na území Ústeckého kraje došlo v minulosti k přemnožení spárkaté zvěře především u zvěře jelení v oblasti Lužických hor a hlavně v Krušných horách. V posledních letech se redukci této zvěře věnovalo velké úsilí, které již dnes má patrné výsledky. Pro oblasti Lužických hor je možno konstatovat, že skutečné stavy jelení zvěře se až na malé výjimky (např. v parku Labské pískovce) přiblížily normovaným stavům. V Krušných horách je situace doposud poněkud horší, ovšem i zde, zejména na straně východní (od Sněžníku), došlo k radikálnímu zlepšení. Nadále je nutno věnovat zvýšenou pozornost západní části Krušných hor (Od Klášterce nad Ohří). V této oblasti je jelení zvěř ještě přemnožena, i když už ne zdaleka na takové úrovni jako v minulosti.

Další zvěř, u níž došlo k přemnožení, byla zvěř mufloní. U té však byly stavy sníženy a je možno říci, že při jarním sčítání v roce 2006 bude její stav již únosný, přibližně na normovaných stavech. U ostatní zvěře spárkaté, např. srnčí zvěře, napáchala zima

2004/2005 velké škody a značně zdecimovala jejich stavy. Zde o přemnožení nelze mluvit. Zvěř daňčí se vyskytuje pouze lokálně a také ne ve velkém množství.

U černé zvěře dochází v současné době k přemnožení prakticky v celé oblasti střední Evropy. Tato zvěř je velice přizpůsobivá a dokáže rychle reagovat na změnu v zemědělském hospodaření. Je to zvěř noční a velice špatně se loví. V poslední době zjišťujeme, že tato zvěř ztratila plachost, dokázala si zvyknout na přítomnost lidí a vyskytuje se stále častěji v blízkosti lidských obydlí. Drobná zvěř je dnes, co se týká jejího počtu, ve velmi špatném stavu.

6. Hlavní produkční oblasti Ústeckého kraje

Ústecký kraj se rozkládá na severozápadě České republiky, podél státní hranice se Spolkovou republikou Německo, resp. se spolkovou zemí Sasko. Na jihu hraničí s krajem Středočeským, na západě s krajem Karlovarským a Plzeňským, na severovýchodě s krajem Libereckým. Území Ústeckého kraje je rozčleněno do správních obvodů 16 obcí s rozšířenou působností, kterými jsou Kadaň, Podbořany, Žatec, Chomutov, Litvínov, Most, Louny, Bílina, Teplice, Lovosice, Ústí nad Labem, Litoměřice, Roudnice nad Labem, Děčín, Rumburk a Varnsdorf.

Vývoj hospodářství v kraji byl za posledních 50 let byl ovlivněn mnoha faktory:

- rozvojem těžby hnědého uhlí povrchoвым způsobem
- vytvořením energetické a chemické základny pro celou ČR v kraji a tím jeho vystavení vážným ekologickým zátěžím
- zánikem velkého počtu obcí následkem povrchového dolování hnědého uhlí, vytvořením umělých vodních nádrží a vylidněním horských obcí
- postupnou degradací horských oblastí, zejména původně hustě osídlených Krušných a Lužických hor
- imigrací obyvatelstva a nižším vzděláním obyvatelstva v porovnání vzdělanostní struktury obyvatel jednotlivých krajů
- kolektivizací zemědělství a odlivem venkovského obyvatelstva, zánikem funkce údržby a tvorby krajiny
- zanedbáním technické infrastruktury obcí, výstavbou unifikovaných sídlišť ve všech větších městech, zánikem vlastnických vztahů k pozemkům a pocitu spoluzodpovědnosti
- uzavřením hranic se sousedním Saskem (do roku 1963), částečným zánikem příslušné dopravní infrastruktury a postupným vytvářením jazykové bariéry
- degradací lázeňství a cestovního ruchu

V rámci Ústeckého kraje jsou podmínky pro zemědělskou výrobu značně různorodé. Tato rozdílnost vyplývá zejména z půdních a klimatických poměrů. Výšková diferenciací území a rozdílnost kvality půdního fondu rozděluje Ústecký kraj do několika oblastí. Ve výškovém profilu dominuje na severu pás Krušných hor, procházející územím čtyř okresů, jižně je pak Ústecký kraj rozdělen hřebenem Českého středohoří. U obou pohoří existuje zemědělská výroba, ve srovnání s údolními polohami okresů Louny a Litoměřice je však mnohem méně intenzivní.

V okresním rozlišení je území okresů Louny a Litoměřice zařazeno v rámci klasifikace EU mezi oblasti s nejvyšší produktivností (s výjimkou území v Českém středohoří, klasifikovaných jako zemědělské „oblasti s méně příznivými podmínkami- ostatní oblast“). Další okresy spadají do „oblasti s méně příznivými podmínkami – postižené specifickými překážkami“. Části území těchto okresů, nacházející se v Krušných horách, jsou klasifikovány jako „horské oblasti“.

Ústecký kraj je tedy na jedné straně vnímán jako kraj postižený průmyslovými emisemi, se silnou koncentrací velkých průmyslových podniků, jako krajina rozvrácená povrchovou těžbou nerostných surovin, kraj s nejvyšší nezaměstnaností a nízkou vzdělaností obyvatel v ČR a absencí lidových tradic. Na druhé straně je tento kraj vnímán jako kraj s příznivými podmínkami pro zemědělství, jako oblast s nejvyšší produktivností (Lounsko, Litoměřicko jako „Zahrada Čech“), s relativně silnou vazbou na Prahu, dále je vnímán jako atraktivní území se zvýšeným režimem ochrany přírody (CHKO, NP), atraktivní přírodními podmínkami a potenciálem pro cestovní ruch a rekreaci, jako kraj s rozvinutým chalupářstvím, jež majitele vede ke zvelebování a opravám jak nemovitostí, tak i přilehlých zahrádek a okolí.

V rámci území kraje lze vymezit tyto hlavní produkční oblasti:

- produkční zemědělské oblasti
- pánevní oblasti
- oblasti se ztíženými podmínkami zemědělské výroby (oblasti CHKO a NP)
- oblasti horské

6.1 Produkční zemědělské oblasti

Produkční zemědělské oblasti Ústeckého kraje tvoří především oblast údolní nivy řek Labe a Ohře s navazujícími jižními, jihovýchodními a jihozápadními úbočími kopců Českého středohoří, a k jihu navazující středočeskou a dolnoohareckou křídovou tabulí, zahrnující cca 50% plochy okresu Litoměřice, 72% okresu Louny, 15% okresu Most a 10% okresu Chomutov. Tyto oblasti mají (s výjimkou některých měst na vlastním toku řeky Labe v úseku Počeplice – Lhotka nad Labem) ve svých obcích nižší zastoupení průmyslu a bývalé areály státních statků a některých nevyužívaných areálů zemědělských společností a uzavřených podniků zpracovatelského průmyslu tvoří dostatečný potencionální prostor pro zajištění doplňkových výrob venkovských oblastí. Z hlediska struktury velikostních kategorií obcí převládají v této oblasti menší města od 2 do 20 tisíc obyvatel a obce velikostní kategorie 200 až 600 obyvatel. V zemědělství zde převládá pěstování chmele, zeleniny a obilovin. Do zrušení cukrovarů v regionu zde byla významnou plodinou řepa. Některé části této oblasti jsou zaměřeny i na sadovnictví a vinařství.

V minulosti byly tyto zemědělské oblasti znečištěny průmyslovými zplodinami (z elektráren, tepláren, chemických továren), vlivem i několikanásobného překračování imisních limitů zde docházelo ke zdravotním potížím obyvatelstva, zhoršení jakosti povrchových vod, lesních porostů, půd a k výrazným změnám v ekosystému. Od roku 1992 se však životní prostředí díky velkým soukromým a státním investicím, ale i vlivem útlumu potravinářského zpracovatelského průmyslu, systematicky zlepšuje. Dá se očekávat, že po naplnění Směrnice EU 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod, budou povrchové vody v Ústeckém kraji v jeho významných vodních tocích dosahovat nejvýše 2. stupně znečištění.

Srpen 2002 byl z klimatického hlediska na území Čech ve srážkové řadě od roku 1875 vůbec nejdešivějším měsícem s úhrnem 202 mm, a polabskou část produkční zemědělské oblasti zasáhla povodeň katastrofálního rozsahu, největší od roku 1845. Následky (Ústecký kraj vyčíslil škody na 11,743 mld. Kč) těchto povodní dokázaly, že jsou největším přímým nebezpečím v oblasti přírodních katastrof a mohou být i příčinou závažných krizových situací, při nichž vznikají nejenom rozsáhlé materiální škody, ale rovněž v postižených územích dochází k rozsáhlé devastaci kulturní krajiny včetně nebezpečí ekologických škod z významných průmyslových závodů situovaných podél toku řeky. Velká část zemědělsky obhospodařovaných ploch se nachází právě v okolí toku řek Labe a Ohře a dosud se potýká s likvidací následků povodní.

V posledních letech došlo v produkčních zemědělských oblastech, i přes vysokou úrodnost jejich zemědělské půdy, vlivem zemědělské politiky státu (odtržení zemědělské prvovýroby od zpracovatelského průmyslu a odbytu zemědělských produktů), ale i vlivem snah investorů o realizaci nových záměrů výstavby na „zelených loukách“, ke snížení ploch zemědělského půdního fondu, a rozšiřují se plochy neobhospodařované orné půdy. Jedná se jednoznačně o negativní jev s hlubokými dopady na životní prostředí a zhoršený vzhled krajiny. Je nelogické, že v době, kdy se učinilo mnohé ke zlepšení životního prostředí v oblasti vod, imisí, větrných erozí apod., vznikají plochy s obrovskou produkcí alergenů, množí se škůdci, rozšiřují se místa s nálety nekulturních dřevin, negativně je ovlivňován režim povrchových a podpovrchových vod apod.

Vlivem nutnosti zajistit konkurenceschopnost zemědělské výroby došlo v produkčních zemědělských oblastech k výraznému snížení počtu pracovníků ve vlastní zemědělské výrobě. Zvyšující se produktivitou, ale i snížením možností odbytu, dochází ke snižování potřeby ploch půdy pro potravinářskou výrobu. Pro zachování mimoprodukční funkce zemědělství v této oblasti – zajištění osídlení venkova a optimálního využití potenciálu zemědělské krajiny – bude nutno i v produkčních zemědělských oblastech se zaměřit na programy podpory rozvoje venkova a na nepotravinářskou zemědělskou výrobu. V současné době lze v této oblasti počítat v zemědělské výrobě se zvyšováním podílu energetických plodin, řepky, meziplochin zaměřujících se na zlepšení úrodnosti půdy, a s potřebou zajištění rozvoje venkova pomocí postupného obnovování zpracovatelského průmyslu a rozvoje dalších nezemědělských aktivit a výrob.

6.1.1 Rozbor současného stavu

V údolních polohách a navazujících plošinách středočeské a dolnooharecké tabule okresů Litoměřice, Louny, Most a Chomutov je zemědělská výroba velmi intenzivní, území těchto okresů je v rámci klasifikace EU zařazeno mezi oblasti s nejvyšší produktivností (např. řepařské a obilnářské oblasti). Na tuto oblast připadá největší výměra (cca 128 000 ha) zemědělské půdy, charakteristická svými příznivými podmínkami pro zemědělství, ale také nejvyšší míra zornění půdy (cca 110 000 ha). Na tomto území je vysoké zastoupení ploch intenzivní rostlinné výroby, jak v oblasti obilovin, ploch zajišťující krmivovou základnu chovu skotu a vepřového dobytka, tak i ploch pěstování zeleniny, ploch chmelnic, ovocných sadů a v některých polohách i vinic. Klimatické podmínky jsou příznivé z hlediska teplot, podstatně méně příznivé z hlediska množství srážek, tento nedostatek je odstraňován závlahami. Svojí vhodnou polohou, vysokou úrodností, klimatickými podmínkami a možností závlahy se stává tato oblast jednou z nejúrodnějších oblastí ČR.

V rámci struktury chovu hospodářských zvířat je rozhodujícím odvětvím chov hovězího skotu. Agrotechnické postupy, zahrnující krmné plodiny do osevních plánů plodin pěstovaných na orné půdě, a výskyt trvalých travních porostů, tento chov umožňuje. V produkčních zemědělských oblastech je živočišná výroba zaměřena především na chov skotu, prasat a drůbeže.

6.2 Pánevň oblasti

Pánevň oblasti Severních Čech tvoří okresy Most, Teplice, Chomutov a Ústí nad Labem. Výměra zemědělské půdy v této oblasti činí více jak 87 tisíc ha, z toho 47 tisíc ha připadá na ornou půdu a 35 tisíc ha na trvalé travní porosty, dále jsou zde ovocné sady, zahrady, vinice i chmelnice. Zemědělská půda pánevň oblastí zaujímá 31 % výměry zemědělské půdy v Ústeckém kraji a 2 % celkové výměry zemědělské půdy v ČR.

Z hlediska životního prostředí je toto území hodnoceno jako plošně největší antropogenně postižené území v ČR. V minulém období zde dominovala těžební činnost, která výrazně zasahovala do krajiny, ovlivňovala venkovské prostředí, podílela se na likvidaci přírodních ekosystémů i lidských sídel. Zejména v 70. let minulého století došlo v pánevň oblastech k výraznému narušení venkovského prostoru rychlým rozvojem povrchové těžby hnědého uhlí, která měla absolutní prioritu před ostatními činnostmi a zájmy v tomto území. Docházelo k velkoplošným záborům zemědělské půdy, k likvidaci infrastruktury, likvidaci obcí včetně zemědělských objektů využívaných zemědělskou výrobou a tím k vysídlení obyvatel do střediskových obcí mimo oblast dobývání a především do měst. Část obyvatel zaniklých obcí odešla ze zemědělství vůbec a přešla pracovat do průmyslových nebo důlních podniků. Dnes je třeba zajistit podporu velkoplošným revitalizačním území poškozených důlní činností, při povrchové těžbě nerostných surovin je odpovědnost za obnovu krajiny na provozovatelích.

6.2.1 Rozbor současného stavu

V posledním desetiletí došlo k poklesu zemědělské produkce (z intenzivního hospodaření se přechází na extenzivnější formy), ale i k útlumu průmyslové činnosti. Stav životního prostředí se výrazně zlepšil, ale omezení průmyslové činnosti včetně likvidace zpracovatelského průmyslu zemědělských produktů, útlum hornictví, restrukturalizace energetiky a chemického průmyslu s sebou přineslo ztrátu pracovních míst a nárůst nezaměstnanosti, která právě v pánevň oblastech a problémových mikroregionech Severních Čech je nejvyšší v ČR. V pánevň oblastech převažuje v rostlinné výrobě pěstování tradičních zemědělských komodit, ekonomicky efektivních, ale i malokapacitních plodin (cukrovka, ředkev apod.) a krmiv pro zajištění živočišné produkce.

Dotace ani Operační program zemědělství situaci v pánevň oblastech neřeší. Dotační tituly slouží k přežívání firem a Operační program se dostatečně nevyužívá ze dvou důvodů. Prvním je administrativní složitost a nedostatek kvalifikovaných sil pro zpracování žádostí, druhým je nedostatek finančních zdrojů na spolufinancování.

I přes stávající problémy má hospodaření v pánevň oblasti značnou perspektivu. Všechny aktivity v pánevň oblastech by měly směřovat ke spolupráci zemědělců a starostů obcí vedoucí k udržení a rozvoji života na venkově a ke zlepšení životních podmínek venkovského obyvatelstva, k zajištění trvale udržitelného stavu zemědělství v této oblasti a k rozšíření pracovních míst a prosperity této oblasti. Venkovský prostor lze využít nejen pro zemědělství (je to oblast bývalých státních statků, v minulosti s vysokými vstupy od státu), ale i multifunkčně – pro řemesla, služby, agroturistiku. Právě toto území má i specifické možnosti, které jinde nejsou, a to v návaznosti na rekultivované území po těžbě. Rozvoj této oblasti má velkou perspektivu, ovšem za účinné pomoci a podpory krajského úřadu, ministerstev i politických stran.

Při využívání mimoprodukčních funkcí zemědělství je nutno přihlídnout k místním podmínkám, k tradicím a možnostem této oblasti. Pánevň okresy a jejich obyvatelé – zemědělci – mají všechny předpoklady vstřebat a realizovat nové přístupy v řešení zemědělské a mimoprodukční politiky rozvoje oblasti. Důležité je dát možnost mladým, realizovat jejich smělé plány a změny, a přijmout kritiku některých zastaralých přístupů k řešení, přijít s novými náměty. K tomu je směřována iniciativa Agrární komory, která řeší navržené náměty jednotlivých členů. Z výše uvedeného vyplývá, že je nutno nalézt další zdroje a mechanismy financování, pokud stát upřímně chce tyto oblasti rozvíjet. V opačném případě hrozí úpadek oblasti, její zaostávání oproti vnitrozemí a skupování firem a pozemků cizími státními příslušníky.

6.3 Oblasti se ztíženými podmínkami zemědělské výroby LFA (CHKO a oblasti NP)

Na území Ústeckého kraje se nalézají celkem pět velkoplošných chráněných území – čtyři chráněné krajinné oblasti (České středohoří, Labské pískovce, Lužické hory a Kokořínsko) a národní park České Švýcarsko o celkové rozloze téměř 200 tisíc ha. Všechny CHKO byly zřízeny v 70. letech, národní park České Švýcarsko byl vyhlášen v roce 2000. Chráněná krajinná oblast České středohoří a Chráněná krajinná oblast Labské pískovce mají sídla svých správ na území kraje (v Litoměřicích, resp. v Děčíně). Zbylé dvě, CHKO Lužické hory se sídlem v Jablonném pod Ještědím a CHKO Kokořínsko se sídlem v Mělníku do Ústeckého kraje pouze zasahují. Národní park České Švýcarsko, jako jediné chráněné území této kategorie na území kraje, se rozkládá v okrese Děčín a má sídlo v Krásné Lípě.

Území národního parku České Švýcarsko zasahuje do katastrů obcí s rozšířenou působností Děčín, Rumburk a Varnsdorf s celkovou rozlohou 7 900 ha. CHKO Labské pískovce se nachází v katastrech obcí Děčín, Rumburk, Ústí nad Labem a Varnsdorf a zabírá celkem 22 100 ha. CHKO České středohoří zasahuje do katastrů obcí Bílina, Děčín, Litoměřice, Louny, Lovosice, Most, Teplice a Ústí nad Labem, celková výměra činí 107 tisíc ha. CHKO Kokořínsko se nachází na území katastru obce Litoměřice a zaujímá 27 tisíc ha. Konečně CHKO Lužické hory zasahuje do katastrů obcí Děčín, Rumburk a Varnsdorf s celkovou rozlohou 35 tisíc ha. V kraji se nachází 139 maloplošných zvláště chráněných území a 6 přírodních parků. Je evidován návrh na zřízení CHKO Střední Poohří.

Ve vztahu k oblastem se ztíženými podmínkami zemědělské výroby s sebou Ústecký kraj nese zátěže jinde nevídaných rozměrů, jako jsou např. imise, pocházející ze zdrojů mimo CHKO, několikanásobnou výměnu obyvatelstva spojenou s pocitem nezakořenění a častými projevy vandalizmu, dále blízkost odbytišť v devizově zajímavých oblastech a s tím spojený tlak na nerozumné čerpání přírodních zdrojů.

Závažným ekokrizovým faktorem poslední doby se více než kde jinde stává při vysokém zastoupení zemědělské půdy útlum zemědělské výroby, resp. jejich forem charakteristických pro podhorské podmínky a členitý terén. Vysoký podíl zemědělské půdy, z níž však dosti podstatnou část tvoří trvalé travní porosty, tedy ekologicky stabilní kultury, bude v těchto oblastech dále stoupat v důsledku pokračujících změn v zemědělství.

Tvrdý dopad dílčích reformních kroků na venkov posiluje tendence dalšího úbytku obyvatelstva (nerentabilita venkovského podnikání, snížení obslužnosti území redukcí dopravních spojení, monopolní postavení nebo rušení obchodních služeb atd.). Tím začíná kulturní krajina citelně chybět průběžná údržba. Např. v okresech Ústí nad Labem a Děčín je ponechána až 1/3 zemědělských ploch ladem. Na celkový útlum zemědělství logicky navazuje postupná devastace nevyužitých areálů zemědělské výroby. Drastický je rovněž pokles stavu hospodářských zvířat. Pro údržbu krajiny by bylo vhodné více podporovat chov ovcí a koz, dále obnovit chov skotu – pastevní odchov skotu bez tržní produkce mléka.

Mezi nejatraktivnější území patří většinou ekonomicky velmi slabé oblasti s klesajícím trendem výroby a osídlení. Nevýhodou je většinou jejich značná zanedbanost. Ve venkovských oblastech mají obyvatelé větších měst své rekreační objekty. Díky těmto rekreačním se zachovaly desítky obcí.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, středisko Ústí nad Labem, ve své působnosti na území Ústeckého kraje každoročně již několik let provádí především kosení travních porostů a vyřezávání náletových dřevin na původně stepních nebo lučních plochách s výskytem chráněných druhů rostlin.

Z dotačního Programu péče o krajinu MŽP jsou čerpány finanční prostředky na podporu akcí ke zlepšení péče o přírodní prostředí a krajinu, např. akce k zachování významných biotopů a ohrožených druhů (šetrné kosení, likvidace náletu aj.). Dalšími realizovanými programy na území CHKO (např. Program revitalizace říčních systémů) jsou programy nejen pro zachování významných biotopů, ale i pro obnovu odvodňovacího systému = vyčištění a zprovoznění kanálů v lužním lese, obnovu rybníků, revitalizaci říčních systémů, mapování přírodních biotopů apod. Současně jsou shromažďována popisná a grafická data územního systému ekologické stability všech hierarchických úrovní na území Ústeckého kraje, která jsou používána při rozhodování orgánů státní správy a samosprávy.

Ve většině případů se staly součástí územně plánovací dokumentace, a při posuzování vlivů investiční a jiné činnosti.

Významný podíl zemědělského půdního fondu ukazuje na úlohu, kterou zemědělská problematika představuje při naplňování poslání oblastí se ztíženými podmínkami zemědělské výroby. Řada ekosystémů, jejichž součástí jsou ohrožené druhy flóry a fauny, je vázána na určitý typ zemědělského využívání. Na zemědělské činnosti je závislý i specifický charakter volné krajiny, a tak tento obor je významným podílníkem na tvorbě krajinného rázu.

6.3.1 Rozbor současného stavu

Velkoplošná chráněná území mají pevně stanovený režim hospodářské činnosti s řadou omezení z hlediska ochrany přírody (ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu, typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí). Je tedy zřejmé, že vlastní zemědělská činnost je v těchto územích značně omezena. V rámci omezování intenzivních produkčních forem hospodaření podporuje EU i spoluúčast zemědělců na vytváření a údržbě krajiny. Oblasti se ztíženými podmínkami zemědělské výroby jsou tedy oblasti s nízkým zalidněním, lesnaté oblasti s extenzivním zemědělstvím, jeví se většinou jako potenciál pro celoroční formy cestovního ruchu.

6.4 Horské oblasti

Faktorem, který ovlivňoval hospodaření na zemědělské a lesní půdě nejen v horských oblastech od 70. let do konce století byly emise, které chrlily průmyslové podniky, zejména elektrárny. Imisní zátěž negativně ovlivňovala půdu, rostlinnou i živočišnou produkci, likvidovala lesní prostory, docházelo k poškozování agroekosystému, ale i zdraví obyvatel. To přispělo k opouštění a vylidnění venkovského prostředí zejména v horské oblasti.

Zemědělská činnost v této oblasti byla historicky soustředěna do vrcholových partií masivu Krušných hor a do podhorských území na jejich úpatí. Zároveň je zemědělská, převážně extenzivní činnost výraznější ve východní části hor (podle míry zornění půdy), ve vztahu ke klesající nadmořské výšce a nižší míře zalesnění území. Nižší míra zalesnění na hřebenech hor a zastoupení kvalitnějších půd i ve vyšších polohách byla v minulosti příležitostí pro horské zemědělství.

Kvalita půdy v rámci horské oblasti u okresů Děčín a Ústí nad Labem vykazuje velice nízké zastoupení půd s vysokou produkční schopností, území Teplicka je v rámci tohoto hodnocení lepší. S celkovou transformací zemědělství dochází k zvyšování plochy neobdělávané půdy. To se vyskytuje zejména ve vyšších polohách Krušnohoří a v podhorských oblastech. Vysoký podíl neobdělávané půdy má zejména Děčínsko. Svahy a náhorní plošiny Krušných hor je účelné vyčlenit ze systému rostlinné výroby a zalesnit je, případně udržovat volné plochy dřívější orné půdy po zatravnění mulčováním.

Význam krušnohorské oblasti spočívá zejména v lesnictví. Nejvyšší procento lesní půdy se nachází v oblasti Krušnohoří – cca 40 000 ha. Složka trvalých porostů je nejvýrazněji zastoupena ve Středohoří, kde je celková výměra této půdy jen o něco nižší, než rozloha půdy lesní.

Středohoří má nejvyšší zastoupení ploch ovocných sadů a vinic. Jedná se o plochy v jižní části oblasti, kde výškový rozdíl (nadmořská výška v rámci jednoho katastru na severo-jihní ose) mnohdy vykazuje podstatné rozdíly. Katastry obcí se zde nacházejí jak ve vertikálně členitém terénu Českého středohoří, tak i v rovinných plochách, charakteristických pro okresy Louny a Litoměřice. V oblasti Středohoří je zemědělská činnost specificky ovlivňována zejména terénními a půdními podmínkami, které nedosahují vysoké kvality půdy. Zemědělská činnost je zde soustředěna na ovocnářství a vinařství v jižní části území, a je doplňována pastvinářstvím a rostlinnou výrobou ve vyšších a okrajových částech („podhůří“) Středohoří.

Specifika této oblasti si vyžadují v některých oblastech odlišná řešení. Právě horské oblasti by měly stát vzorem přístupu ke krajině a profitovat z turistického ruchu. Intenzivní zemědělství v této oblasti, jehož nezbytně nutný poměr je třeba zachovat, může garantovat vysokou kvalitu za přijatelnou cenu, současně může být šetrné k životnímu prostředí, které bude za přijatelných pravidel jak pro producenty tak i pro obyvatele, tj. daňové poplatníky, respektovat přírodní podmínky a komplexnost ekologických systémů podle přírodních podmínek.

6.4.1 Rozbor současného stavu

V horské oblasti je zemědělství negativně ovlivněno do značné míry vysídlením obcí, přestěhování obyvatel do údolních oblastí, kde v minulosti získali snazší a lépe honorované zaměstnání. Obce v horské oblasti jsou ze značné části osídleny rekreanty udržujícími obytné domy jako rekreační chalupy. Objekty zemědělských provozů jsou z velké části opuštěny.

Na hřebenech Krušných hor (tzv. náhorní plato) je zhruba 36 tisíc ha lesa náhradních porostů. Zde postupně probíhá přeměna rekonstrukcí na cílové dřeviny jehličnaté (smrk ztepilý, jedle, borovice) a listnaté (dub, buk, javor, jasan, lípa). Ústecký kraj má v rámci ČR největší rozlohu lesů poškozených a nadále poškozovaných emisemi. V důsledku špatného zdravotního stavu lesních porostů je nutné provádět letecké vápnění a přihnojování.

V živočišné výrobě je už jen minimální zachování stavu krav s tržní produkcí, chov prasat a výkrm prasat a výkrm drůbežích brojlerů, jde zde téměř výhradně o pastevní chov skotu bez tržní produkce mléka. Z rostlinné výroby převažuje v horských oblastech výroba

pícnin na loukách a pastvinách. Pouze vrácení drobného průmyslu a řemesel může stabilizovat pracovní sílu a podpořit zemědělství.

6.5 Výhled do roku 2015 u produkčních oblastí Ústeckého kraje

Pro zajištění rozvoje zemědělství a venkova v následujících letech bude zapotřebí:

- zvýšit produkci plodin pro průmyslové využití (např. energetický šťovík, obiloviny pro výrobu biolihu, rychle rostoucí dřeviny apod.), podporovat využívání lokálních zdrojů
- podpořit vznik společných odbytových organizací
- zajistit lepší podmínky postavení zemědělství ČR v rámci EU a uspokojivou dotační politiku
- zajistit skladovací kapacitu navazující na prvovýrobu
- obnovit zemědělskou techniku
- rozšířit rozvoj ekologického zemědělství
- podpořit zalesnění zemědělsky neperspektivních půd
- zavést včelí farmy
- zvýšit podporu péče o venkovské prostředí, údržbu krajiny, i kolem komunikací (zemědělec je schopen při prokazatelně vyšší kvalitě udržovat příkopy)
- údržbu krajiny podpořit spásáním skotem, ovci a kozami
- rozvíjet agroturistiku v kraji, rozšiřovat cyklostezky, udržovat turistické stezky a značení
- podpora zajištění dostupnosti informací až na farmu – podpořit zavedení počítačové techniky pro využití internetu
- propagovat všechny aktivity týkající se zemědělství informačními letáky, katalogy, informacemi na internetu, přednáškovou činností, spoluprací s médii, propagační činností
- postavit zemědělskou činnost na minimálně stejnou úroveň jako činnost průmyslovou
- zavést informační centrum pro zemědělské subjekty
- podpořit mladé a začínající farmáře, udržet obyvatelstvo na venkově
- podpořit spolupráci neziskových organizací se zemědělci za účelem propůjčení zvířat k výchově dětí a mládeže
- využívat zanedbaných bývalých usedlostí, zemědělských objektů, teletníků, kravínů, skladů atd., podpořit životaschopné projekty k využití těchto staveb
- zemědělství v horských oblastech směřovat ke krajinotvorné a rekreační funkci včetně agroturistiky a tímto směrem nastavovat podpory za účelem zkvalitňování těchto služeb
- striktně požadovat udržení pevně stanovených částek v rámci dotačních titulů, tj. nepřipustit sazby od – do a v rámci dotačních titulů nevyžadovat striktně povinné zatížení dosavadních ploch dobyt看em
- podpořit tradiční i netradiční řemeslnou výrobu na venkově v návaznosti na vlastní zemědělskou činnost
- revitalizovat vodní toky a nádrže, navrátit a udržovat louky kolem vodních toků, vytvořit záchytná a absorpční místa pro případy povodní
- udržet intenzivní produkci vybudováním a údržbou stávajících závlahových systémů
- postupně zlepšovat stav lesních porostů
- urychlit průběh pozemkových úprav
- podpořit zachování účelných melioračních soustav
- zabezpečit ochranu proti větrné a vodní erozi (např. výsadba zeleně a remízků, větrolamů)
- profesionalizovat agrární komory, zaměstnat v nich právníky, ekonomy, ekology
- omezit zatěžování přírodního prostředí chemickými látkami, zachovat neznečištěnou půdu a ochraňovat ji před degradací a erozí
- apelovat na odpovědnost za obnovu krajiny při těžbě nerostných surovin na provozovatelích
- dokončit prodej státní půdy od Pozemkového fondu ČR
- zamezit černým skládkám v přírodě

7. Mimoprodukční a multifunkční funkce zemědělství

7.1 Vodní hospodářství a vodohospodářský režim krajiny

Vodní hospodářství v ČR zajišťuje služby s významnými veřejně prospěšnými účinky, které v různých hydrologických podmínkách harmonizují požadavky na všechny formy užívání vodních zdrojů s požadavky ochrany vodních ekosystémů. Hlavním posláním vodního hospodářství je trvale udržitelné využívání (zemědělských) vodních zdrojů a předcházení a zmírňování škodlivých účinků vod, včetně provádění preventivních protipovodňových opatření.

Problémy vodního hospodářství jsou jednak obecného charakteru, platné pro celé území ČR, jednak specifické pro oblast Ústeckého kraje.

Obecné problémy vodního hospodářství jsou zejména:

- problematika vodní eroze a transportu sedimentů do vodních toků nádrží
- problematika rozkolísanosti průtoků v tocích
- stav drobných vodních toků

Pro Ústecký kraj jsou pak specifické zejména tyto problémy:

- problematika větrné eroze
- rekultivace rozsáhlých oblastí postižených povrchovou důlní činností

7.2 Větrná a vodní eroze zemědělských půd v Ústeckém kraji

Zemědělství a krajina českých zemí se za uplynulých 50 let velmi změnily. Mezníkem byla kolektivizace v 50. letech 20. století, spojená s rozoráváním mezí a scelováním pozemků. Za své přitom v krajině vzala velká část rozptýlené zeleně, která plní důležitou funkci pro zachování ekologické rovnováhy krajiny. Vedle travnatých mezí pokleslo množství remízků, zmizela většina stromů, ubylo nivních luk. Další vlna scelování proběhla v 70. letech, kdy byl těžkou technikou často upravován reliéf krajiny. Došlo tak k narušení odtokových poměrů a k půdní erozi, resp. ke zrychlení odtoků přívalových vod a zvýšení erozních smyvů půdních částic, ke zhoršení větrné eroze a snížení počtu druhů rostlin a živočichů i četnosti zastoupení jednotlivých druhů v zemědělské krajině. Erozi je dnes ohroženo 42 % výměry zemědělské půdy.

Problematika vodní eroze postihuje v ČR velkou část rozlohy zemědělsky využívané půdy. Vodní erozi jsou odnášeny z povrchových půdních horizontů nejjemnější půdní částice a s nimi hnojivé látky, čímž dochází ke snížení přirozené úrodnosti půdy. Negativně jsou ovlivněna i místa, v nichž dochází k sedimentaci transportovaných půdních částic.

Větší část Ústeckého kraje patří do klimatické oblasti „dešťového stínu“, kde je obecný nedostatek srážek. Jedná se o rozsáhlou oblast, tvořenou pásmem území vedoucím od úpatí Krušných hor až do Polabí. Zároveň však zvláštností území Ústeckého kraje jsou cirkulační a orografické podmínky krušnohorského masívu doložené četnými katastrofálními povodněmi horských a podhorských oblastí kraje. Pravidelně postihována průtrží mračen jsou povodí malých pravo- i levobřežních potoků podél Labe. Extrémními lijáky jsou rovněž postiženy nížinné oblasti kraje.

Větrná eroze je způsobována kombinací nízkých úhrnů srážek, malé zásoby půdní vláhy ze zimního období, výskytu zejména jarních výsušných větrů velké rychlosti a nízké krycí schopnosti vegetace na počátku roku. Dalším problémem části Ústeckého kraje je v této souvislosti nedostatek až úplná absence rozptýlené zeleně v krajině (zejména na Lounsku a Žatecku), což umožňuje další zvyšování rychlosti větru ve směru západ – východ. Výsledkem působení větrné eroze jsou jednak škody na orničním horizontu pozemků odnosem nejúrodnějších půdních částic, jednak škody na vegetaci, jejím odnosem nebo zlámáním a významné škody nastávají v místech ukládání nesených půdních částic (zanášení toků, komunikací, příkopů, budov).

Z hlediska bilancování ohrožení zemědělské půdy vodní a větrnou erozí lze konstatovat, že v Ústeckém kraji je postiženo cca 96,635 ha zemědělské půdy vodní erozí a 4,831 ha zemědělské půdy větrnou erozí. Za posledních 10 let se dále projevuje nedostatečná péče o údržbu záchytných a svodných příkopů v okolí zemědělské půdy,

zanesení propustů apod. Všeobecně je protierozní ochraně věnovaná malá pozornost. Kdo nezažil lokální, náhlé provodně z průtrže mračen, zpravidla zlehčuje její význam

7.2.1 Stávající protierozní opatření

Protierozní ochrana na zemědělské půdě se navrhuje za účelem zachování úrodnosti půdy, k omezení ztrát půdy a k ochraně vodních zdrojů, cenných částí území, intravilánů obcí a komunikací. Protierozní ochrana přispívá k ekologické rovnováze v krajině a příznivě ovlivňuje její přírodní, estetické a kulturní hodnoty. Protierozní ochrana zemědělské půdy zároveň vždy sledovala zmírnění účinků přívalových vod a má charakter protipovodňové ochrany v jednotlivých drobných povodích.

Tam, kde zůstaly v zemědělské krajině zachovány protierozní polní cesty, meze, ochranné nádrže (dnes sotva znatelné a plné splavenin), lze s úctou obdivovat způsob důmyslného usměrňování přívalových vod, zadržování vod a ochrany intravilánů obcí našimi předky.

Program protierozních opatření v krajině lze rozdělit do tří částí, a to:

1. **Dlouhodobý program** – zaměřený na protipovodňovou ochranu dle příslušných povodí
 - při zpracování územně plánovací dokumentace příslušných obcí a měst s odkazem na základní údaje organizačních technických opatření proti vodní i větrné erozi, tj. delimitaci kultur (zalesnění), terasy, průlehy, vsakovací pásy, zatravněné údolnice, ochranné hrázky, ochranné nádrže, protierozní polní cesty atp.
 - podle naléhavosti jednotlivých povodí toků jako např. hraniční toky – tříčlenná pracovní skupina odborníků pro vytipování naléhavosti dle povodí
2. **Krátkodobý program** zaměřený:
 - na kontrolu funkčnosti a údržby svodných a sběrných příkopů, propustů, odbahnění stávajících ochranných nádrží atd., nejen podél toků, ale i v jednotlivých drobných povodích nad intravilánem obcí a v místech soustřeďování přívalových vod
 - na osvětu významu protierozní ochrany pro samosprávu obcí
3. **Dotační tituly** – výrazně upřednostnit protierozní ochranu prostřednictvím obcí
 - specifikovat údržbu nejen posečením trvalých travních porostů, ale také a zejména na údržbu protierozních mezí, záchytných a svodných příkopů, protierozní polní cesty, údržbu suchých poldrů apod.
 - budování lokálních ÚSES a biokoridorů by mělo především plnit funkci protierozní ochrany
 - náprava protierozních opatření – tam, kde došlo k neúměrnému odstranění protierozních mezí, veřejné zeleně atp. v návaznosti na územně plánovací dokumentace
 - finanční částku z odvodů za odnímanou zemědělskou půdu, která je příjmem do Státního fondu životního prostředí, upřednostnit pro technická opatření protierozní ochrany zemědělské půdy směřující ke zmírnění účinků přívalových vod

7.3 Odpadové hospodářství

Z analýzy provedené v rámci zpracování Plánu odpadového hospodářství Ústeckého kraje¹⁹ vyplývá následující: V roce 2001 bylo v Ústeckém kraji z primární zemědělské a zahradnické produkce, z lesního hospodářství, z rybářství a z výroby potravin vyprodukováno téměř 481 tisíc tun odpadů a náklady na nakládání s těmito odpady dosáhly téměř 26 milionů Kč. V roce 2002 dosáhly náklady na nakládání s odpady z OKEČ zemědělství, myslivosti a související činnost 13,5 milionů Kč a z OKEČ lesnictví a související činnost 320 tisíc Kč.

¹⁹ Plán odpadového hospodářství Ústeckého kraje, prosinec 2004, viz www.kr-ustecky.cz

Produkce odpadů ze zemědělství a lesnictví má však v posledních letech klesající tendenci, což se dá vysvětlit stagnací zemědělské výroby. Zatímco v roce 1998 bylo v rámci zemědělství a lesnictví v kraji vyprodukováno 502 tisíc tun odpadu, což představovalo 7,5 % veškerých odpadů, v dalších letech množství produkováných odpadů výrazně klesalo až na méně než 150 tisíc tun v roce 2001, což už představuje pouhých 2,5 % všech odpadů. Pro srovnání z energetiky bylo v roce 2001 vyprodukováno 4 240 tisíc tun odpadů (70 %), v průmyslu pak 294 tisíc tun odpadu (4,8 %), komunálního odpadu bylo 334 tisíc tun (5,5 %).

V roce 2001 bylo zkompostováno více jak 88 tisíc tun odpadů, přičemž množství kompostovaného odpadu v posledních letech narůstalo. Přitom z analýzy bilance produkce a nakládání s odpady vyplývá, že poptávka po kompostu převyšuje výrazně skutečné množství kompostu. Podle studie „Predikce poptávky po průmyslovém kompostu a jeho vstupních surovinách a možnosti její stimulace“ (Báňské projekty Teplice, a.s.) je spotřeba kompostů v kraji pro následujících 10 let odhadována v resortu zemědělství, lesnictví a komunální sféře na min. 188 000 t/rok, pro potřeby rekultivací min. 40 000 t/rok, tj. celkem 228 000 t/rok.

Jedním z cílů definovaných v rámci Plánu odpadového hospodářství je řešit podpory úpravy kalů z čistíren odpadních vod včetně jejich hygienizace, použití upravených kalů na zemědělské půdě a jiné způsoby využití kalů (cíl 3.6.1). Účelem tohoto cíle je maximální využití odpadů k výrobě kompostů nebo použití na zemědělské půdě, při současném snižování množství biologicky rozložitelných odpadů ukládaných na skládku a vyloučení ukládání těchto odpadů na odkaliště. S ohledem na omezené zemědělské hospodaření na území kraje a s přihlédnutím k platné legislativě však v současné době zájem o použití upravených kalů na zemědělské půdě není. Většina komunálních kalů z ČOV se tedy kompostuje.

7.4 Území vhodná pro revitalizaci krajiny

Na území Ústeckého kraje nalezneme lokality s intenzivním zemědělstvím (Litoměřicko, Lounsko), území postižená těžbou a průmyslem (Mostecko, Chomutovsko, Ústecko), území s lesními monokulturami (Krušnohorský) a území s útlumem zemědělské a ostatní činnosti (Děčínsko). V kraji se nacházejí oblasti postižené průmyslovou devastací, ať už se jedná o povrchovou těžbu hnědého uhlí v pánevní oblasti nebo kameniva v Českém středohoří.

V rámci Koncepce krajinotvorných programů, kterou zpracovala AOPK ČR v Ústí nad Labem, jsou jednak vytipovány vybrané postižené oblasti, jednak popsána vhodná opatření k odstranění zátěží a vylepšení stávající situace.

V koncepci je vytipována jako oblast postižená intenzivním zemědělstvím oblast Klapý v okrese Litoměřice: dominují zde rozsáhlé celky orné půdy jen s minimem roztroušené zeleně, zbytkové polní cesty jsou většinou bez doprovodného porostu. Oblast je proto silně postižena větrnou erozí. Navíc většina stávajících vodotečí byla nevhodně upravena – napřímena, opevněna, bez břehového porostu, a v krajině tudíž nedocházelo k zadržování vody. Jako vhodná opatření zde proto byla zvolena osázení vodotečí, výstavba tůň či výsadba větrolamů

V koncepci je rovněž upozorňováno na potřebu údržby neobhospodařovaných lokalit. Jsou zde též představena opatření pro vylepšení stávajících přírodních podmínek, jako jsou budování tůň, výsadby větrolamů, mezí, zlepšování lesních porostů výsadbou původních dřevin, komplexní revitalizace toků s doprovodnými opatřeními (protierozní opatření, ozelenění krajiny). Zmíněna je rovněž obnova a revitalizace rašelinišť v Krušných horách a obnova rybníků. Zvláštní kapitolou jsou opatření související s ochranou vybraných druhů živočichů, např. instalace budek, rybí přechody, odchyt obojživelníků v době jarní migrace, výstavba malých vodních ploch (mokřadů a tůň) pro obojživelníky, obnova populace úhoře či lososa.

7.4.1 Rekultivace území zasažených těžbou

Specifickým fenoménem kraje zůstávají staré ekologické zátěže způsobené zejména důlní činností. Na úpatí Krušných hor se nachází rozsáhlé plochy, ovlivněné antropogenní činností při povrchové těžbě hnědého uhlí (jednak plochy vlastních půdních jam, jednak plochy vnějších výsypek). Projevují se zde závažné negativní důsledky spočívající ve znehodnocení biologické produktivity krajiny, její hygienické, estetické a sociální hodnoty. Tyto negativní faktory těžební činnosti mají být eliminovány rekultivačním procesem, jehož výstupem je návrat území a krajiny do kulturního stavu. Rekultivace jsou chápány společností jako tvorba nové krajiny se všemi nově vznikajícími ekologickými funkcemi.

Ve smyslu § 35 horního zákona je těžbař povinen provádět na plochách, které byly narušeny těžbou, komplexní úpravu území a územních struktur (dobývací prostor, vnější výsypky, technologické plochy), tedy ploch přímo dotčených důlní činností. K zabezpečení plné obnovy funkce těžbou narušené krajiny pak směřuje mj. usnesení vlády č. 272/2002, k čerpání finančních prostředků určených pro řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. Jde o soubor prací směřujících k tvorbě a obnově lesních pozemků, zemědělských pozemků, vodních složek krajiny, krajinné zeleně, biokoridorů a biocenter, území pro využití volného času, ekologicky a přírodovědně orientovaných území, stavebních pozemků. V komplexním pojetí se jedná o vytváření podmínek pro obnovu funkce krajiny narušené povrchovou těžbou uhlí v podkrušnohorské oblasti, jejímž cílem je vytvoření ekologicky stabilní, esteticky působivé plnohodnotné krajiny, která bude plnit svoje základní funkce jak přírodní, tak i sociálně ekonomické. V rámci rekultivačního procesu tak dochází k tvorbě nové krajiny formou zemědělských pozemků a kultur, lesů, vodních ploch a toků, ale vytváří se také území určená zejména k rekreačním a sportovním účelům. Vznikají zcela nové krajinné prvky, rozsáhlé deprese, jezera, novotvary převýšených výsypek, které v kontaktu s městy a obcemi předznamenávají nové využití této krajiny, které je zpravidla zcela odlišné od využití území před zahájením těžby.

Rekultivační práce se soustředí zejména na vlastní plochu výsypek, ale i na další lokality, které s těžbou souvisejí, tedy zbytkové jámy (mohou být zatopeny), těžební (skrývkové a uhelné řezy) strany bývalých lomů, poklesy po hlubinném dobývání, prostory narušené těžbou nepřímo (bývalá kolejiště, plochy různých bývalých s těžbou souvisejících budov) atd. Na výsypkách, které navazují nebo v budoucnu budou navazovat na jezera zbytkových jam, lze vhodně spojit sportovně rekreační aktivity s poznáváním okolní přírody a jejích zvláštností (naučné stezky, přírodní, kulturní, historické památky), s estetickými zážitky danými výhledy do krajiny a dalšími zajímavostmi.

Severočeská uhelná pánev se nachází ve východní části podkrušnohorské oblasti mezi městy Ústí nad Labem a Kadaň. Zaujímá plochu cca 1400 km². V současné době zde těží hnědé uhlí dvě akciové společnosti - Severočeské doly Chomutov (SDCH), a.s. a Mostecká uhelná společnost (MUS), a.s. V roce 1997 ukončil těžbu Palivový kombinát Ústí nad Labem, s.p. V rámci SDCH, a.s. těží lom Bílina (předpoklad ukončení těžby 2035-2037) a lom Libouš (doly Nástup Tušimice) s předpokládanou těžbou do roku cca 2035. V rámci MUS, a.s. těží lom Československé armády (cca do roku 2015), lomy Šverma a Vršany, utlumované či v likvidaci jsou hlubinné doly Kohinoor a Centrum, lom Ležáky ukončil těžbu v roce 1999.

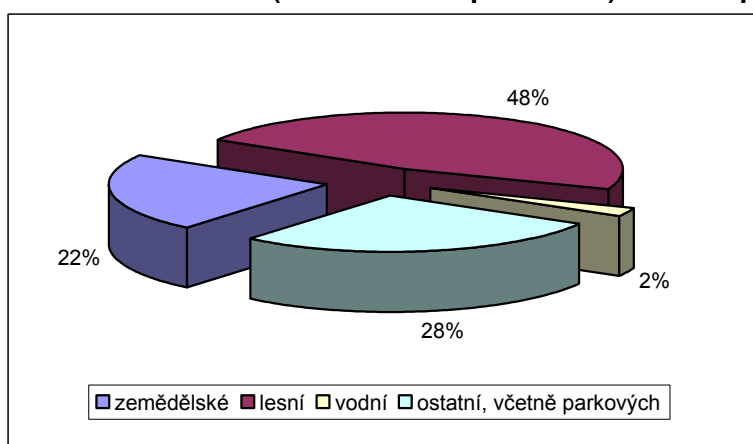
MUS, a.s. v současné době působí na území o rozloze kolem 12 000 ha. Toto území zahrnuje zejména povrchové lomy a hlubinné doly, přičemž přibližně na čtvrtině tohoto území současně průběžně probíhají rekultivační a sanační práce. V závěru roku 2003 evidovala MUS celkem 5 274 ha ploch s ukončenou rekultivací. Ukončené rekultivace pro zemědělské využití zahrnovaly 1 509 ha půdy, tedy necelou třetinu rekultivovaného území, největší plochu zaujaly lesní rekultivace (2 532 ha, 48 %). V rámci rozpracovaných rekultivací je už podíl zemědělských ploch nižší (22 %). Přehled provedených rekultivací dle druhu nabízí tabulka 7.1 a graf 7.1.

Tabulka 7.1 Rekultivace v oblasti působnosti MUS, a.s. (k 31.12. 2003)

	ukončené		rozpracované		celkem	
	v ha	v %	v ha	v %	v ha	v %
zemědělské	1 509	28,6	120	5,9	1 658	22,4
lesní	2 532	48,0	921	45,6	3 501	47,3
vodní	127	2,4	46	2,3	178	2,4
ostatní, včetně parkových	1 106	21,0	934	46,2	2 061	27,9
celkem	5 274	100,0	2 021	100,0	7 395	100,0

Zdroj: MUS, a.s. www.mus.cz

Kromě rozsáhlých lesních a rovněž zemědělských ploch na rekultivovaných plochách vzniklo mj. automobilové závodiště, dostihové závodiště, vodní nádrž či plochy parkových úprav s rekreačním a sportovním účelem.

Graf 7.1 Rekultivace (ukončené i rozpracované) v oblasti působnosti MUS, a.s. (k 31.12. 2003)Zdroj: MUS, a.s. www.mus.cz

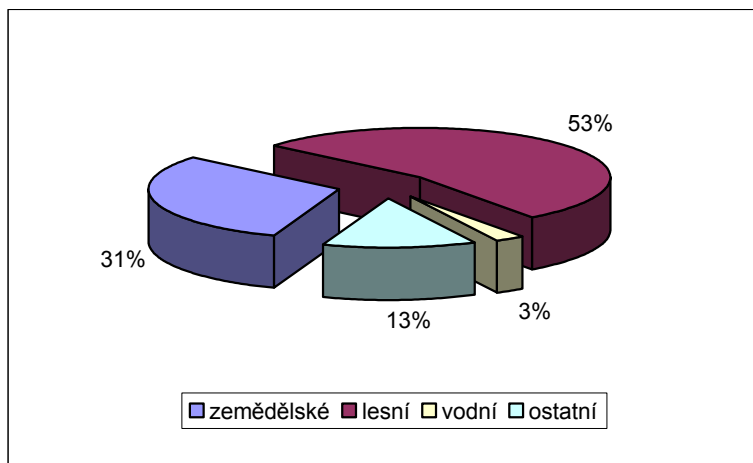
Ve struktuře rekultivací v působnosti SDCH, a.s. je dominance lesních rekultivací ještě výraznější, tyto zaujímají více než polovinu rekultivovaného území, zemědělské rekultivace pak zahrnují téměř třetinu rekultivovaných ploch (viz tabulka 7.2 a graf 7.2).

Tabulka 7.2 Rekultivace v oblasti působnosti SDCH, a.s. (1950-2001)

	ukončené		rozpracované		celkem	
	v ha	v %	v ha	v %	v ha	v %
zemědělské	1 361	48,2	126	6,2	1 487	30,7
lesní	1 150	40,8	1 452	71,6	2 602	53,6
vodní	109	3,9	19	0,9	128	2,6
ostatní	201	7,1	432	21,3	633	13,1
celkem	2 821	100,0	2 029	100,0	4 850	100,0

Zdroj: SDCH, a.s. www.sdac.cz

Graf 7.2 Rekultivace (ukončené i rozpracované) v oblasti působnosti SDCH, a.s. (1950-2001)

Zdroj: MUS, a.s. www.mus.cz

7.5 Agroturistika

Agroturistika představuje formu venkovské turistiky. Je nabízena a provozována některými farmáři a majiteli zemědělských usedlostí, jimž slouží jako dodatečný zdroj nabídky výkonů a služeb v běžné tržní ekonomice. Z pohledu zemědělce/farmáře jde v podstatě o rozšíření zdrojů příjmů s následným rozšířením zvoleného podnikatelského programu při výrobě rostlinných a živočišných produktů. Z pohledu veřejnosti je agroturistika ideálním typem rodinné dovolené. Umožňuje strávit volný čas ve zdravém prostředí českého venkova. Turista se může volně pohybovat po celé farmě a má tak možnost se s chodem farmy seznámit, případně se i do některých prací zapojit. Pro děti bývá velkým zážitkem kontakt se zvířaty žijícími na farmě (krávy, koně, kozy, ovce, králíci, drůbež, kočky, psi...). Některé farmy mají v nabídce také možnost stravování (např. selská snídane) nebo alespoň možnost ochutnávky a nákupu čerstvých produktů z farmy (zelenina, ovoce, mléko, tvaroh, sýr, vejce...). Ceněn je obzvláště fakt, že tento způsob turismu je šetrný k přírodě, umožňuje rozvoj českého venkova a pomáhá řešit nezaměstnanost v obcích.

Agroturistika je pojímána jako jeden ze směrů budoucího rozvoje venkova a zároveň jako slibná forma cestovního ruchu ve venkovských oblastech, neboť disponuje značným rozvojovým potenciálem. Např. v rámci SWOT analýzy Ústeckého kraje, zpracované pro Strategii rozvoje cestovního ruchu, je jako jedna z příležitostí rozvoje identifikována právě i podpora diverzifikace činností na venkově (údržba krajiny a rozvoj agroturistiky).

Venkovské oblasti Ústeckého kraje sice disponují přírodním i kulturně-historickým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu, avšak tyto možnosti nejsou dosud dostatečně a odpovídajícím způsobem využívány a ekonomicky zhodnoceny. Právě agroturistika je ve venkovských oblastech jako dodatečný zdroj příjmů zemědělců mimo hlavní tradiční činnost využívána pouze v omezeném rozsahu.

V rámci Strategie rozvoje cestovního ruchu je proto zařazeno opatření 2.1 Podpora šetrných forem cestovního ruchu v CHKO na území kraje a v Národním parku České Švýcarsko. Území Ústeckého kraje nabízí řadu atraktivit cestovního ruchu. A právě cestovní ruch představuje v převážně venkovských oblastech významný zdroj ekonomických příjmů místního obyvatelstva. Rozvoj cestovního ruchu v těchto oblastech je žádoucí, nicméně musí přísně respektovat principy trvale udržitelného rozvoje. Mezi preferované formy šetrného turismu patří venkovská turistika, ekoagroturistika a hippoturismus.

V rámci opatření je stanoven cíl rozvoje šetrných forem cestovního ruchu prostřednictvím:

- tvorby produktů šetrného cestovního ruchu
- diverzifikace činností malých zemědělských farem, které uplatňují principy ekologického zemědělství
- využití ekologických technologií při výstavbě a rekonstrukcích zařízení cestovního ruchu

Jako typy výstupů opatření jsou specifikovány:

- šetrné produkty cestovního ruchu
- malé zemědělské farmy uplatňující principy ekologického zemědělství s nabídkou produktů cestovního ruchu
- infrastruktura cestovního ruchu využívající ekologické technologie, např. pro vytápění, čištění odpadních vod apod.

7.6 Mimoprodukční funkce zemědělství

Využívání zemědělské půdy k mimoprodukčním funkcím zemědělského podnikání je dáno nařízením vlády č. 505/2000 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování, ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb.

Podpůrnými programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny se rozumí následující programy podle § 12:

- agroenvironmentální programy, které se stanoví na změnu struktury zemědělské výroby zatravněním zemědělských pozemků s ornou půdou s cílem redukovat vodní erozi na svažitých pozemcích, snížit rizika kontaminace povrchových a podzemních vod a zvýšit retenční schopnost krajiny,
- údržba travních porostů na zemědělských pozemcích, s výjimkou chmelnic, vinic, zahrad a ovocných sadů, pastevním chovem hospodářských zvířat, při kterém je základní krmná dávka chovaných hospodářských zvířat zajišťována spásáním porostů s převahou travin a sekáním nedopasků jako činnosti přispívající k udržování krajiny v náležitém stavu při dosažení aktuální denní intenzity chovu pasených hospodářských zvířat,
- od 0,400 do 0,800 velké dobytčí jednotky na 1 ha travního porostu na zemědělských pozemcích vyčleněných žadatelem pro pastvu hospodářských zvířat, jde-li o hospodaření žadatele v rámci ekologického zemědělství v souladu se zvláštním právním předpisem, při dosažení intenzity ekologického chovu pasených hospodářských zvířat od 0,250 do 0,450 velké dobytčí jednotky na 1 ha travního porostu na zemědělských pozemcích,
- od 0,801 do 1,500 velké dobytčí jednotky na 1 ha travního porostu na zemědělských pozemcích vyčleněných žadatelem pro pastvu hospodářských zvířat, jde-li o hospodaření žadatele v rámci ekologického zemědělství v souladu se zvláštním právním předpisem, při dosažení intenzity ekologického chovu pasených hospodářských zvířat od 0,451 do 1,000 velké dobytčí jednotky na 1 ha travního porostu na zemědělských pozemcích.

8. Zpracovatelský průmysl

Podnikatelská základna ve zpracovatelském odvětví výrazně ovlivňuje úroveň konkurenceschopnosti sektoru zemědělství. Vznik této základny pro zpracování zemědělských produktů lze rozdělit do tří etap:

- 1) první polovina 20. století – vznik zpracovatelských kapacit především na tzv. tradiční výroby - zpracování obilí, cukrové řepy, výroba piva atd.
- 2) druhá polovina 20. století - vznik zpracovatelských kapacit především na zpracování surovin živočišného původu
- 3) od 90. let 20. století – vznik nejmodernější části výrobní základny (tzv. na zelené louce). Nové firmy vznikly především v místech s vhodnou polohou k nákupnímu či odbytovému trhu a byly vybaveny moderními technologiemi a nově pořízeným či repasovaným strojním zařízením. Týkalo se to např. výroby masa či nealkoholických nápojů. Tato cesta vzniku nových firem je však silně omezena nedostatkem základního kapitálu.

Podniky zpracovávající zemědělské produkty prošly v transformačním období zásadními změnami. Převod tohoto sektoru z rukou státu do soukromých rukou, spojený převážně s atomizací potravinářských oborů, byl dovršen. V důsledku přizpůsobení se stupni poptávky na našem trhu se v prvním období transformace propadl objem zpracovávaných zemědělských produktů o více než 25 %. Největší pokles nastal u komodit živočišného původu. Ve finančním vyjádření dochází v poslední dekádě k cyklickému růstu výroby, spojenému s propady zejména v letech 1995 a 1999.

V současné době lze konstatovat, že dochází ke snižování počtu subjektů zpracovávajících zemědělské produkty. Snižování vyplývá ze stále tvrdších konkurenčních podmínek jak na nákupních a odbytových trzích, tak podmínek daných potravinovými a veterinárními předpisy, zajišťujících kvalitu a zdravotní nezávadnost potravin, ale i požadavky na ochranu životního prostředí a dalšími standardy. Mnohé podniky přitom procházejí nezbytnou a náročnou rekonstrukcí. Dalším podnikům z důvodu zastaralých technologií, a tudíž zhoršené schopnosti konkurovat, hrozí uzavření. Mnohé technologie budované v poslední dekádě 20. století neodpovídají standardům EU platným v dnešní době. I přes jejich relativní nízké stáří je nutná jejich další náhrada.

Současnou snahou našeho potravinářství je vyrovnání se standardům EU kladených na provozovny, finální výrobky i environmentální vlivy. Situace vybraných oborů našeho potravinářství je velice rozdílná. Konečným cílem je udržení konkurenceschopnosti našeho potravinářství jako celku po vstupu do EU. Nejdůležitějším předpokladem pro její dosažení je realizace investic zejména do moderních technologií a omezení negativních vlivů na životní prostředí.

8.1 Zpracování masa

Chov prasat i masného skotu doznaly v posledních letech změny, které vyplynuly z celkové situace v zemědělství. Transformace zemědělství i nová podoba tržních vztahů výrazně zasáhly a ovlivnily ekonomiku živočišné výroby i zpracovatelského průmyslu. Otevřením se volného prodeje odběratelům v rámci celé ČR docházelo často k tomu, že řada zpracovatelských závodů, často i velkých masokombinátů, ukončila svou činnost. Toto se týkalo i Ústeckého kraje, kde ukončily svou činnost např. masokombinát Chomutov, Louny a jiné.

Vstupem do EU se postupně začíná situace měnit. Vlivem možnosti vývozu zvířat do zemí EU (především do SRN), došlo k oživení ceny za jateční zvířata na našem vnitřním trhu. Bude však záležet též na tom, zdali si naše masokombináty najdou své místo na evropském trhu a budou se spíše než živá zvířata vyvážet i výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Dá se očekávat, že se pod tlakem vývozu vepřového na evropský trh začne měnit

i vztah našich tuzemských zpracovatelů k prvovýrobcům. Zatím lze tento vztah označit spíše jako diktát silnějšího nežli trvalé vzájemně výhodné obchodní vztahy.

Ústecký kraj není v rámci ČR nijak významným producentem masa. V roce 2004 zde bylo vyrobeno 19 tisíc tun masa, a kraj se tak na celorepublikové produkci masa podílel pouze 4 % (srovnání výroby masa dle krajů viz tabulka 8.1).

Tabulka 8.1 Výroba masa v jateční hmotnosti podle krajů (v t) v roce 2004

ČR, kraje	Maso celkem	v tom						
		hovězí	telecí	vepřové	skopové	jehněčí	kozí	koňské
Praha + Středočeský	62 499	10 024	98	52 321	28	19	2	7
Jihočeský	58 915	12 838	119	45 930	7	19	-	2
Plzeňský	34 076	10 719	35	23 306	6	5	-	5
Karlovarský	6 867	1 667	6	5 191	-	3	-	-
Ústecký	19 058	3 199	24	15 813	5	12	1	4
Liberecký	7 970	2 698	12	5 256	2	-	1	1
Královéhradecký	34 659	7 452	63	27 124	1	8	2	9
Pardubický	35 921	11 530	177	24 184	2	25	-	3
Vysočina	56 074	13 336	93	42 627	2	8	-1	9
Jihomoravský	57 013	6 282	62	50 664	-	2	-	3
Olomoucký	39 888	4 896	24	34 958	-	6	1	3
Zlínský	24 676	7 806	118	16 728	2	7	-	15
Moravskoslezský	36 007	3 357	24	32 621	-	2	1	2
Česká republika	473 623	95 804	856	376 723	54	117	4	65

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

Kraj je však významným producentem skopového, jehněčího a především kozího masa, zde jsou jeho podíly na celorepublikové produkci mnohem vyšší. Celá čtvrtina produkce kozího masa v roce 2004 pocházela z Ústeckého kraje (viz tabulka 8.2).

Tabulka 8.2 Podíl Ústeckého kraje na výrobě masa v jateční hmotnosti (v t)

	ÚK	ČR	Podíl ÚK na ČR v %
hovězí	3 199	95 804	3,34
telecí	24	856	2,80
vepřové	15 813	376 723	4,20
skopové	5	54	9,26
jehněčí	12	117	10,26
kozí	1	4	25,00
koňské	4	65	6,15
maso celkem	19 058	473 623	4,02

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

V celkové druhové struktuře dle produkovaného a zpracovávaného množství však jednoznačně dominuje maso vepřové (83 %), na druhém místě je maso hovězí (17 %), ostatní druhy masa jsou produkovány v mnohem menším rozsahu.

Porážku skotu, prasat a dalších chovaných zvířat v Ústeckém kraji zajišťuje celkem 14 jatek, z toho polovinu tvoří jatky s malou kapacitou (do 20 VDJ/týden). Jednoznačně největší kapacitou pro porážku disponuje okres Litoměřice, pouze v okrese Most naopak nejsou jatky žádné. Jatky převážně zajišťují porážku skotu a prasat, v menší míře pak porážku drůbeže, v okrese Litoměřice jsou jatky specializované na porážku pštrosů (přehled jatek viz tabulka 8.3).

Tabulka 8.3 Jatky v Ústeckém kraji

Subjekt	Okres	Zajišťovaná porážka
velkokapacitní jatky		
Procházka s.r.o., Roudnice nad Labem	Litoměřice	skot a prasata
Zepos, a.s., Radovesice	Litoměřice	skot a prasata
Pavel Hřebejk - FIRMA SLAVIE, Libotenice	Litoměřice	skot a prasata
H+B Jatky, Žatec	Louny	skot a prasata
Jatky Duchcov s.r.o., Duchcov	Teplice	skot a prasata
Jatky STRUPČICE s.r.o., Strupčice	Chomutov	prasata
VAIGL A SYN s.r.o., Údlice	Chomutov	hrabavá drůbež
jatky s malou kapacitou (do 20 VDJ/týden)		
Lukáš Krejný, Židovice	Litoměřice	pštrosi
První roudnická, a.s., Roudnice nad Labem	Litoměřice	krůty
Eva Provazníková, Strádov	Ústí n/L	prasata
Agrokomplex s.r.o., Verneřice	Děčín	skot a prasata
Věra Rulfová, ŘEZNICTVÍ U RULFŮ, Děčín	Děčín	skot a prasata
Lukra, s.r.o., Lubenec	Louny	skot a prasata
Biopark, s.r.o., Lipová u Šluknova	Děčín	skot

Zdroj: Krajská veterinární správa Ústí nad Labem (MVDr. Najnarová), k 28.11. 2005

8.2 Mlékárenská výroba

Výroba mléka prošla od roku 1990 největšími otřesy v celé zemědělské výrobě. Důsledkem bylo radikální snížení počtu dojnic, pokles výroby mléka a snížení počtu mlékáren. Se vstupem do EU se staly novým limitujícím faktorem rozvoje výroby mléka mléčné kvóty. Spolu s danými výrobními podmínkami, systémem a výší dotací na výrobu mléka (kompenzační platba) nelze pomýšlet na jakýkoliv proklamovaný či chtěný návrat stád dojnic do podhorských oblastí.

Vstup České republiky do EU nicméně přináší i určitá pozitiva. Konkurenční mlékárny v zahraničí svou nabídkou vyšších nákupních cen za mléko působí i na zvyšování nákupních cen u nás doma. Na výši cen nakupovaného mléka má v oblasti Litoměřicka pozitivní vliv i Mlékařské odbytové družstvo Litoměřice. Má v současné době 16 členů, kteří dodávají mléko do bohušovické mlékárny. Členy družstva jsou i zemědělci z Lounska a Kladenska. Mléko od členů odbytové družstva tvoří 75 % z celkového množství dodávaného mléka do mlékárny Bohušovice. Tři prvovýrobci mléka v oblasti Litoměřicka dodávají naproti tomu mléko do SRN. Zpracovatelská kapacita v Ústeckém kraji je ve srovnání s ostatními regiony spíše malá, Bohušovická mlékárna a.s. je jediným velkým zpracovatelem mléka v celém regionu.

Výsledky mlékárenské výroby dokladují fakt, že v rámci Ústeckého kraje není nijak výrazné zaměření živočišné výroby na chov skotu pro mléko. V roce 2004 bylo v kraji s druhým nejnižším počtem krav (16 452 kusů) vyrobeno 69 milionů litrů mléka, což představuje podíl pouhých 2,7 % na produkci ČR (viz tabulka 8.4).

Tabulka 8.4 Výsledky mlékárenské výroby v krajích České republiky za rok 2004

ČR, kraje	Počty skotu v ks	z toho krav	Výroba mléka v tis. l	Průměrná roční dojivost v l
Praha + Středočeský	157 018	60 789	328 447	6 223,5
Jihočeský	204 487	86 941	314 418	5 370,1
Plzeňský	150 336	62 206	238 815	5 426,5
Karlovarský	28 933	12 862	35 007	4 636,3
Ústecký	40 937	16 452	69 433	5 947,1
Liberecký	38 448	17 013	58 957	5 528,9
Královéhradecký	105 623	42 779	213 796	6 062,2
Pardubický	119 943	49 384	257 551	6 148,3
Vysočina	213 844	87 985	437 101	6 257,3
Jihomoravský	73 357	28 272	163 117	6 348,6
Olomoucký	93 116	38 246	195 717	6 284,1
Zlínský	62 733	27 213	131 225	6 434,4
Moravskoslezský	78 819	35 187	158 828	6 667,3
Česká republika	1 367 594	565 329	2 602 412	6 006,2

Zdroj: databáze ČSÚ, Krajská reprezentace Ústí nad Labem

8.3 Zpracování ovoce a zeleniny

Vlivem transformačních změn došlo bohužel téměř k rozpadu a zánik zpracovatelského průmyslu ovoce a zeleniny (mrazíren a konzerváren). Došlo ke značnému úbytku kvalitních skladovacích kapacit, což se negativně projevilo nejen na samotném pěstování, ale též na možnostech posklizňové úpravy ovoce a zeleniny. Sklady ovoce vybudované převážně na konci 80. let po privatizaci přestaly sloužit svému původnímu účelu (Kadaň, Libčevés, Sedlec). V posledních letech sice s podporou fondu SAPARD vzniklo několik moderních skladovacích kapacit (Vičice, Liběšice, Klapý), jejich kapacita a vybavení pro posklizňovou úpravu jsou však nedostatečné. Chybí zejména zařízení pro kvalitní třídění a balení ovoce, která jsou nezbytná pro obchod s velkými řetězci.

8.4 Zpracování chmele

Jediným zpracovatelem chmele, který také nejvíce chmele skladuje, je CHMELARŠTVÍ, družstvo Žatec (se sídlem v Žatci). CHMELARŠTVÍ, družstvo Žatec je organizací sdružující 125 českých pěstitelů chmele hospodařících na cca 90 % celkové výměry chmelnic České republiky. Historie podniku je dlouhá několik desítek let, v současné podobě působí od roku 1992 a zabývá se zejména zpracováním chmele a obchodem s ním. Družstvo má pobočné závody ve všech chmelářských oblastech České republiky.

Ve své činnosti družstvo navazuje na tradici několika desítek soukromých firem, které se do třicátých let zabývaly otázkou balení a obchodu s chmelem. V průběhu doby se samozřejmě spolu s technologickým vývojem radikálně měnily požadavky odběratelů chmele na jeho zpracování. Balení do pěstitelských žoků nebo balotů začalo od sedmdesátých let výrazně ustupovat ve prospěch chmelových preparátů. Zprvu to byla výroba mletého chmele, která byla po několika letech zcela nahrazena výrobou chmelových granulí. I zpracování chmele do granulí prošlo svým vývojem. Nejprve to byly granule typu 90, balené vakuovým způsobem, později koncentrované granule, tzv. typ 45. Od roku 1985 jsou v Žatci granule baleny ve světě běžným, tzv. soft systémem. Zpracovací linky pro granulaci chmele jsou pouze v Žatci. Je zde jeden závod pro granule typu 90 a jeden závod schopný jak zpracování do granulí typu 90, tak i do granulí typu 45. Družstvo má v provozu také stále linky pro lisovaný chmel.

Za rok 2004 bylo celkem zabaleno 5 306 tun chmele. Ze zabaleno množství bylo cca 600 tun zahraničního chmele. V roce 2004 podíl granulí T 45 představoval 38,4 %

celkového balení, podíl T 90 56,8 % a 4,8 % tvořil podíl lisovaného chmele. K absolutnímu poklesu došlo u lisovaného chmele, kdy jeden belgický pivovar přešel z používání lisovaného chmele na granule T 45. Celkově se zabalilo v roce 2004 o 487 tun chmele méně oproti roku předchozímu. K tomuto poklesu došlo především vlivem nižšího objemu zpracování zahraničního chmele. Vzhledem ke kumulaci požadavků některých českých firem na balení do konce roku není družstvo schopno naplnit požadavky zahraničních zákazníků a ti hledají balící kapacity jinde.

Závody pro zpracování chmele jsou certifikovány dle ISO 9001:2000 a HACCP. Závod má také americký certifikát FDA a probíhají zde pravidelné audity nadnárodních pivovarských společností. Laboratoře jsou členem systému skupiny AHA se sídlem ve Švýcarsku.

V minulých letech došlo také k významným úpravám skladovacích kapacit, kdy část skladů byla přebudována na klimatizované sklady. Skladování v klimatizovaných skladech, a to jak surového, tak i zabaleného chmele snižuje poklesy alfa hořkých kyselin a odpovídá současným požadavkům pivovarů. Bude tedy nutné dále v těchto rekonstrukcích nebo budování nových skladů pokračovat. To si však žádá velké finanční náklady a proto se pro tyto projekty hledá spolufinancování z některých podpůrných programů.

CHMELAŘSTVÍ, družstvo Žatec prodává chmelové výrobky prostřednictvím dceřinné společnosti Bohemia Hop a.s. Žatec. Družstvo tímto způsobem nabízí jemný Žatecký aromatický chmel ze všech pěstitelských oblastí České republiky, tj. ze Žatecka, Úštěcka a Tršicka, a rovněž nové české hybridní odrůdy (Premiant, Sládek) i další odrůdy pěstované ve střední Evropě.

Z hlediska využitelnosti chmele v pivovarnictví pracovníci CHMELAŘSTVÍ, družstva Žatec sledují i různé další formy zpracování chmele a laboratorně zjišťují jejich vhodnost pro typ Žateckého poloraného červeňáku, ať již jde o izomerizaci granulovaného chmele či extrakci, s cílem dalšího zkvalitňování poskytovaných služeb a rozšíření spektra nabídky.

8.5 Pivovarnictví a lihovary

Pivovarnictví má v kraji velmi dlouhou tradici. V českém pivovarnictví jsou jen dva pivovary, které mají prokazatelnou tradici vaření piva v místě provozu starší než 700 let. Jsou to Svitavy (1256) a Žatec (1261). V roce 1261 vznikla v Žatci společnost žateckých právovárečníků, která vařila piva „SAMEC“ a „KOZEL“, která byla žádaná v Čechách i u královského dvora. Hluboko do minulosti sahá tradice vaření piva i na Ústecku (zejména pivovary v Krásném Březně a Velkém Březně).

Menších pivovarů bylo v kraji až do nedávné historie nepočítaně. I v posledních letech byly však zbylé pivovary z ekonomických důvodů uzavírány: v roce 1997 ukončil činnost Pivovar Děčín, v roce 1998 byl uzavřen Pivovar Most a v roce 2002 Korunní pivovar Litoměřice. V současné době působí na území ústeckého kraje 4 pivovary, dva v okrese Louny (Pivovar Louny a Pivovar Žatec), dva v okrese Ústí nad Labem (Pivovar Březňák ve Velkém Březně a Pivovar Zlatopramen v Ústí nad Labem).

V rámci lihovarnictví je třeba zmínit se zejména o likérce KB LIKÉR v Krásném Březně v Ústí nad Labem, která je nyní součástí významné nápojářské skupiny Drinks Union, a. s. Tato likérka vznikla již v roce 1847 jako výroba lihu, lisovaných kvasnic a likérů. Likérka v současnosti vyrábí desítky druhů konzumních i značkových lihovin (Stará myslivecká, Krásnobřezenský tuzemský a další). Z menších producentů je možno zmínit likérku v Krásné Lípě s výrobou absintu či likérku OKAR se sídlem v obci Mšené-lázně. V kraji existují rovněž kapacity pro pěstitelské pálení a výrobu ovocných destilátů (např. farma Karfíkův dvůr s ovocným lihovarem v Košticích).

8.6 Ostatní zpracovatelský průmysl

Z ostatních kapacit zpracovatelského průmyslu je možno uvést mlýny v Litoměřicích a Křemýži či mísirny krmiv (Bohušovice, Česká Kamenice, Dobroměřice, Louny, Polepy, Žatec). V kraji samozřejmě působí i mnozí výrobci pekárenských a cukrářských výrobků (např. pekárna Inpeko s.r.o.).

II. SWOT analýza

1. SWOT analýza zemědělství a venkovských oblastí Ústeckého kraje

1.1 Slabé stránky zemědělství a venkovských oblastí

Slabé stránky obecně

- nevyjasněné vlastnické vztahy a roztržštěnost držby pozemků, pomalý průběh pozemkových úprav, neukončený prodej státní půdy
- nevyhovující poměr provozování zemědělské činnosti převážně jen na najaté půdě omezující možnost stanovení dlouhodobější orientace podniků a zapojování podniků do různých agroenvironmentálních programů
- vysoký podíl půdy ohrožené větrnou i vodní erozí, snížená retence vody v půdě a krajině, eliminace ploch přirozeného rozlivu vody, zastaralá a nefunkční meliorační zařízení, antropogenní poškození lesů a degradace lesních půd
- existence starých ekologických zátěží
- nedostatek vlastního disponibilního kapitálu podnikatelských subjektů v zemědělství
- špatný technický stav hospodářských budov, značné množství chátrajících venkovských usedlostí a zanedbaných zemědělských hospodářských objektů (telešníky, kravíny, sklady atd.)
- zastaralé technické a technologické vybavení podniků, zastaralý strojový park
- nedostupnost čerpání podpor a finančních zdrojů z podpůrných programů z důvodu nedostatku vlastních prostředků na zajištění před- a spolufinancování
- omezený přístup k úvěrům pro zemědělské podnikatele, a to zejména z hlediska finančního zdraví
- nízká diverzita činností
- nedostatek zpracovatelských podniků zemědělských produktů v regionu
- nedostatečně rozvinutý segment trhu s produkty ekologického zemědělství
- nepříznivá věková struktura zemědělců, nízký příliv mladých pracovníků do zemědělství, nezáměr o práci v zemědělství
- nerozvinutý systém zemědělského poradenství
- nedostatečná úroveň znalostí a informací zejména v oblasti marketingu a jiných ekonomických příležitostí na venkově mimo zemědělství
- nízká informovanost o způsobech hospodaření, které by řešily problémy eroze půdy, retence krajiny, klesající biodiverzity atd.
- nedostatek pracovních příležitostí na venkově
- velké dojezdové vzdálenosti, nedostatečná občanská vybavenost, absence kulturního využití
- špatný stav kulturně-historického dědictví venkova

Slabé stránky zemědělství v produkčních oblastech

- část území spadá do „dešťového stínu“, část je zasažena větrnou a vodní erozí
- ne zcela zabezpečená ochrana před erozemi a povodněmi
- nedostatek zelených ploch v řadě katastrů, nedostatečné množství půdy ve vlastnictví státu či obcí pro realizaci alespoň základních protierozních opatření a realizaci nezbytných územních systémů ekologické stability krajiny
- celá řada závlahových systémů byla v průběhu devadesátých let zničena
- problém s odbytem produkce podléhající zkáze (ovoce, zeleniny), ale i s odbytem další produkce za cenu odpovídající nákladům výroby, zpoždování plateb za dodané zboží, dané odtržením zpracovatelského průmyslu od prvovýroby a tlakem zahraničních obchodních řetězců na dodávky zboží za podmínek dlouhé splatnosti a v cenové hladině pod úroveň výrobní ceny
- chybí dostatečné množství kvalitních skladovacích kapacit pro třídění a celoroční uskladnění ovoce a zeleniny

- zpracovatelské kapacity nenavazující v dostatečné míře na prvovýrobu a operativní potřeby trhu
- chybějící široká účast a spolupráce zemědělských podnikatelů a zpracovatelského průmyslu
- neuspokojivá údržba neobdělávaných ploch
- nedostatek startovacího kapitálu pro nové aktivity
- chybějící atraktivita krajiny a její využitelnost pro turistický ruch

Slabé stránky zemědělství v pánevních oblastech

- pomalý proces restrukturalizace
- nerovnoměrné rozložení vesnických sídel
- rekultivovaná území po důlní těžbě bez inženýrských sítí
- značný vláhový – srážkový deficit
- dešťový stín
- značné dopravní vzdálenosti v oblastech zasažených těžbou uhlí

Slabé stránky zemědělství v oblastech se ztíženými podmínkami zemědělské výroby

- mizení hospodaření na zemědělských pozemcích, útlum intenzivní zemědělské výroby
- poškození lesních porostů emisemi
- chybějící údržba krajiny, nutnost užívání specializované lehké mechanizace v členitých terénech, ruční sekání, dosekávání nedopasků
- nutnost ruční sklizně v některých lokalitách pro zachování vodního a vláhového režimu
- nedostatečná protierozní opatření, riziko sešlapové eroze vlivem vysoké intenzity pastvy a nadměrné velikosti stád
- černé skládky
- těžba kameniva a písků a jeho vývoz
- existence nežádoucích náletů

Slabé stránky zemědělství v horských oblastech

- omezené možnosti zemědělství z důvodu výškové polohy
- nižší úrodnost půd
- částečně neudržovaná krajina
- zlikvidované zemědělské provozy a usedlosti
- nerovnoměrné rozložení vesnických sídel
- nejistá budoucnost zemědělských podniků z hlediska finančního, ale i základního výrobního prostředku – půdy (nákup půdy překupníky zejména v příhraničních oblastech)

1.2 Silné stránky zemědělství a venkovských oblastí

Silné stránky obecně

- rozmanitost typů krajiny s vysokou přírodní diverzitou
- velký potenciál využití zemědělské půdy k nepotravinářské produkci
- tradice zemědělství a hospodaření i na půdě v méně příznivých oblastech a horších přírodních podmínkách
- dostatečně rozvinuté ekologické zemědělství
- dostatečná síť zemědělského a lesnického školství
- rostoucí zájem společnosti o rozvoj venkova, ochranu přírody a krajiny
- existence agroenvironmentálních opatření
- systém chráněných přírodních území
- historická a kulturní hodnota památek a přitažlivost venkovského prostoru pro cestovní ruch
- pestrý profil krajiny, prostředí vhodná pro rekreaci, oblasti atraktivní pro turistiku, hustá síť značených turistických tras a cyklotras

Silné stránky zemědělství v produkčních oblastech

- vysoké hektarové výnosy u plodin
- vysoká bonita půdy
- odpovídající skladové a zpracovatelské kapacity produkce chmele
- zachování části regionálních pivovarů (Velké Březno, Louny, Žatec)
- zachování některých závlahových soustav v provozu
- postupné ukončení období nedostatečné spolupráce mezi soukromými zemědělci, zemědělskými společnostmi a zemědělskými družstvy
- po splacení dluhů vůči restituentům se nelikvidované zemědělské společnosti začínají po ekonomické stránce dostávat z „červených čísel“

Silné stránky zemědělství v pánevních oblastech

- potřeba stále udržitelného stavu zemědělství a rozvoje venkova
- specifika při využívání venkovského prostoru
- rozšíření zemědělské půdy k obhospodařování zemědělským subjektům předáváním zrekultivované zemědělské půdy
- využití zrekultivovaných pozemků pro pěstování energetických plodin a dalších plodin pro nepotravinářské účely
- zaměření aktivit pro vytváření předpokladů pro rozvoj turistického ruchu, vč. agrotistiky jak v oblasti Krušných hor, tak i v oblasti, kde v důsledku zatopení vytěžených důlních prostor bude možno realizovat výstavbu rekreačních zařízení (jezero Most, jezero Chabařovice)
- vybudování výroby bioetanolu v I. čtvrtletí 2006 v Litvínově a tím využití prakticky celé produkce obilovin pro nepotravinářské účely
- možnosti zřizování rodinných farem na rekultivovaném území
- plošné zapojení zemědělců bez ohledu na formy hospodaření v agrární komoře
- další rozvoj plodné spolupráce příhraničních oblastí
- možnost využití méně vhodných poloh pro zemědělskou výrobu k pěstování rychle rostoucích plodin

Silné stránky zemědělství v oblastech se ztíženými podmínkami zemědělské výroby

- možnost ekologického zemědělství (snižování chemizace, nástup přírodně šetrných technologií)
- pestrost zemědělských kultur v krajině a tím i možný rozvoj včelařství
- podpora udržení živočišné výroby v krajině, zejména chov ovcí, koz a skotu, a jejich rovnoměrné rozložení v krajině

- využití volné pastvy v ohradnicích
- vysoká hustota dobře značených turistických cest a přibývajících naučných stezek
- rozvoj agroturistiky
- budování protierozních opatření

Silné stránky zemědělství v horských oblastech

- možnost rozvoje venkova, využívání venkovského prostoru
- rozvoj agroturistiky, cestovního ruchu
- možnost využití trvalých travních porostů formou extenzivního chovu skotu, koz, ovcí
- rekonstrukce a výstavba stájových kapacit v horských oblastech
- možnost zřizování rodinných farem
- možnost obnovení drobného průmyslu a výroby regionálních specialit

1.3 Příležitosti

- všeobecná podpora udržitelného rozvoje zemědělského hospodaření v prostoru EU
- nabídka evropských i národních finančních prostředků pro rozvoj venkova (podpůrné programy, dotační tituly apod.)
- možnost využití nově otevřených trhů v EU a v třetích zemích, rozšíření vazeb na okolní trhy
- vznik nových pracovních a podnikatelských příležitostí po vstupu do EU
- atraktivita regionu pro investory
- využití stávajících hospodářských objektů
- možnost rozšíření ovocnářského využití klimaticky příhodných poloh s případným využitím kapkové závlahy
- posílení zpracovatelské konzervářské kapacity v ovocnářsko–zelinářské oblasti
- snižování závislosti zemědělců pouze na zemědělské výrobě
- možnost uplatnění pracovníků do diverzifikace činností
- veřejná poptávka po obnovitelných zdrojích, závazek EU ke zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie
- využití zemědělské produkce i pro nepotravinářské účely a obnovitelné zdroje, možnost pěstování energetických plodin (zvyšující se ceny energie vytváří prostor pro odbyt obilovin a olejnin k energetickým účelům)
- zvyšující se poptávka po ochraně životního prostředí a údržbě krajiny a po plnění mimoprodukčních funkcí lesa
- potenciál rozvoje agroturistiky, vzrůstající zájem o venkovskou turistiku, zájem zahraničních turistů o český venkov
- zájem o tradiční výroby a řemesla pro potřeby turistického ruchu
- poptávka po tradičních a regionálních výrobcích, po tradičních produktech venkova
- zájem obyvatel o kvalitní a bezpečné potraviny a výrobky racionální výživy
- rostoucí poptávka po biopotravinách a dalších bioproduktech

1.4 Ohrožení

- složitost vlastnických vztahů, vysoký podíl pronajímané zemědělské půdy
- nízký zájem vlastníků půdy o návrat k hospodaření a k péči o svůj majetek
- nedořešené vypořádání restitučních a transformačních závazků vůči oprávněným osobám
- rizikovost výroby vlivem mimořádné nestálosti počasí a zvýšeného výskytu extrémních klimatických jevů (povodně, sucha) v souvislosti s celkovými klimatickými změnami, časová rozkolísanost atmosférických srážek, změny v hydrologických cyklech
- vysoký podíl půd ve zranitelných oblastech a ve zvláště chráněných územích
- nedoceněný význam zemědělství pro údržbu krajiny
- nestabilita podnikatelského prostředí
- vysoké náklady na plnění a dodržování evropských norem, krátká doba na přizpůsobení se novým legislativním normám
- nedostatek finančních prostředků na realizaci opatření na venkově
- odrazující byrokracie v systému dotací a podpor, komplikovanost systému podpor, přílišná administrativní zátěž žadatelů o dotace
- nedostatečná ochrana a prezentace přírodního a kulturního dědictví na venkově
- migrace mladých obyvatel z venkova do měst
- odliv vyškolených specialistů v důsledku nenižších mezd v sektoru zemědělství

III. Návrhová část

1. Strategie a východiska

Koncepce je tvořena v rámci existujících a zároveň měnících se soustav dalších strategických a programových dokumentů na různých úrovních (evropská, národní, krajská). Koncepce je oborově vymezený, relativně úzce specializovaný dokument ve vztahu k předmětné problematice, ovšem s těsnými vazbami na další dokumenty a nástroje Kraje, resp. s těsnými vazbami na obsah těchto nástrojů a dokumentů, tj. jejich cíle a priority.

Interpretace současného stavu a návrhovou částí ovlivňovaná budoucnost zemědělství v Ústeckém kraji v rámci této Koncepce reflektuje stanoviska a obsah dalších dokumentů.

Účelem Koncepce je vytvoření základního dokumentu pro krajskou samosprávu formulující možnosti a výhledy zemědělství v příštích letech a možnosti krajské samosprávy zemědělství ovlivňovat, resp. intervenovat různými prostředky v jeho prospěch na základě znalosti vybraných a strukturovaných okruhů intervence.

1.1 Východiska na regionální úrovni

Na úrovni kraje byly již zpracovány dokumenty, které mají úzkou vazbu na předmětnou problematiku zpracovávané koncepce.

Program rozvoje Ústeckého kraje

hlavní cíle:

- zastavení vlivu negativních dopadů strukturálních změn a „nastartování“ rozvoje ekonomické základny kraje v těchto změněných podmínkách
- řešení problematiky zaměstnanosti

specifické cíle:

- zajištění hospodářského rozvoje podporou stávajících výrobních kapacit průmyslu a zemědělství kraje, rozvojem kapacit nových, podporou a obnovou ekonomických činností na venkově
- obnova ekologické stability posilované soustavnou kvalitní péčí o krajinu

Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje

hlavní cíle:

- rozvoj ekonomických, sociálních, vzdělávacích a kulturních aktivit, které rozšíří nabídku pracovních příležitostí a možnosti obživy ve venkovských oblastech, povedou k vyšší diversifikaci venkovské ekonomiky, zvýší úroveň vzdělanosti a kvalitu společenského života jako předpokladu pro zvýšení atraktivity venkova pro trvalé bydlení (a tím v dlouhodobějším horizontu umožní přírůstek obyvatel a stabilizaci zejména mladých rodin)
- zhodnocení kulturně historického potenciálu obcí a zachování krajiny a kvalitního přírodního prostředí jako předpokladu pro rozvoj cestovního ruchu a zajištění kvalitní rekreace pro obyvatele i pro návštěvníky.

1.2 Východiska na národní úrovni

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU

- Zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a potravinářského průmyslu ČR vůči stávajícím i nově vstupujícím zemím EU a třetím zemím na základě zvyšování efektivity výroby, kvality výrobků (založené i na environmentálně šetrných výrobních postupech), bezpečnosti, přidané hodnoty a regionální pestrosti produkce.
- Zachování přiměřené zaměstnanosti v zemědělství a zlepšení životní úrovně zemědělské populace jako součásti venkovské populace snižováním důsledků zvýšené rizikovosti podnikání v zemědělství a stimulováním multifunkčního charakteru zemědělství, včetně diverzifikace zemědělství do nepotravinářského užití zemědělské produkce a do nezemědělských činností venkova. Včetně zajištění sledovatelnosti původu produkce (*traceability*) v celém řetězci.
- Snižování rizik opouštění zemědělské půdy (s preferencí konzervace dočasně nadbytečné zemědělské půdy pro možné budoucí zemědělské využití), zlepšování scenerické hodnoty a rekreační funkce zemědělské kulturní krajiny a vesnice, včetně zvyšování rekreační hodnoty zemědělských vodních ploch a uchovávání národního kulturního dědictví významných zemědělských vodních děl, krajinných celků a zemědělské vesnické architektury.
- Zvyšování schopnosti zemědělsky užívaných ploch zadržovat vodu stimulováním přeměny orné půdy na trvalé travní porosty (především v záplavových územích a v nivách vodních toků), urychlením pozemkových úprav a revitalizace zemědělských vodních toků se zohledněním přírodě blízkých způsobů retence vod, podporou odbahňování rybníků (při zachování jejich mimoprodukčních funkcí) atd.
- Zlepšení kvality a čistoty povrchových a podzemních vod, které přicházejí do styku se zemědělstvím, také s ohledem na ochranu biologických vlastností a kvality půdního fondu ČR.
- Soustavné zvyšování biologické rozmanitosti, kvality a biotopické hodnoty zemědělského půdního fondu ČR, včetně zalesňování dlouhodoběji nevyužívané zemědělské půdy nejhorší kvality.
- Zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie ze zemědělství na celkové spotřebě energie v ČR a postupné směřování k „energetické soběstačnosti“ venkova z obnovitelných zdrojů.

1.3 České zemědělství po vstupu do EU

Zemědělský sektor byl do značné míry ovlivněn vstupem České republiky do Evropské unie, což sebou přineslo nutnost přizpůsobit se legislativě a zásadám Společné zemědělské politiky (SZP). Podmínky přistoupení České republiky k EU v kapitole zemědělství byly uzavřené na kodaňském summitu EU v prosinci roku 2002.

Význam zemědělství není v současnosti pouze v zemědělské prvovýrobě, zpracování zemědělských produktů a výrobě kvalitních a bezpečných potravin. Kromě podpory lesního a vodního hospodářství jsou dalšími z priorit např. také zajištění rozvoje venkova a odpovídající životní úrovně zemědělců, stabilizace agrárních trhů, zachování kulturní krajiny a ochrana a zlepšování životního prostředí. Všechny tyto cíle v nejrůznějších polohách zastřešuje Společná zemědělská politika Evropské unie, do které proudí v průměru 50% finančních prostředků z rozpočtu EU.

Finanční prostředky jsou rozdělovány v rámci Evropského zemědělského garančního a podpůrného fondu (EAGGF), který se dělí na dvě části: Část garanční představuje hlavní část zemědělského fondu (95%) a slouží k dotování intervenčních cen a příplatků u exportních cen. Druhá část, tzv. orientační (5%) je součástí strukturálních fondů a slouží k financování strukturálních změn v zemědělství.

Trh se zemědělskými výrobky v EU je v rámci SZP řízen prostřednictvím 22 společných tržních organizací pro jednotlivé komodity (např. pro mléko, cukr, hovězí maso, ovoce a zeleninu, víno atd.) za pomoci různých nástrojů, jako jsou produkční kvóty, přímé platby, podpora exportu zemědělských výrobků z EU do třetích zemí či podpora soukromého skladování těchto produktů.

Pro administraci financí slouží dvě zemědělské platební agentury. První z nich, Státní zemědělský intervenční fond, má administrovat prostředky zejména ze záruční sekce EAGGF (tržní podpory) a druhá, Agrární platební agentura, má rozdělovat prostředky EU ze sekce orientační (vč. přímých plateb), FIG a další prostředky určené na strukturální obnovu a rozvoj venkova.

Největší část zemědělských podpor v EU tvoří tzv. přímé platby pro farmáře, přibližně 60 %. Jejich nárokování v nových členských státech bude postupné. Po přistoupení v roce 2004 získali přistupující země 25 % plné výše přímých plateb, v roce 2005 30 %, dále 35 % v roce 2006 a konečně v roce 2007 to bude 40 % výše v EU, pak bude následovat každoroční zvyšování o 10 %. V případě ČR se pak jedná o celkovou částku vyčleněnou na období 2004-2006 ve výši 20,5 mld. Kč s možností dalšího dorovnání, kdy nový členský stát může navýšit tyto platby až o dalších 30 % z národních zdrojů. U komodit, kde ČR poskytovala vyšší přímou podporu v roce 2003, lze dorovnávat přímou platbu z národního rozpočtu do výše podpory v roce 2003 u jednotlivé komodity + 10 % s tím, že nebude překročena aktuální výše přímé platby v EU. U přímých plateb na škrobové brambory může ČR navyšovat až do 100 % unijní výše. Na tržní opatření je vyčleněna z rozpočtu EU pro ČR částka přibližně 14 až 15 mld. Kč na období 2004-2006.

Při přístupových jednáních uzavřených na summitu v Kodani v prosinci 2002 Česká republika vyjednala pro jednotlivé komodity kvóty a limity, které jsou v řadě případů vyšší než produkce v roce 2001 či 2002, a zajišťují tak, společně s dalšími dojednanými podmínkami, prostor k dalšímu rozvoji odvětví.

V závěrečných fázích přístupových jednání ČR vyjednala navýšení objemu prostředků na rozvoj venkova ze 380 mil. na 480 mil. EUR (na období 2004-2006). Spolu s nezbytným kofinancováním ČR v rozsahu nejméně 120 mil. EUR je k dispozici na tyto tři roky částka nejméně 18 mld. Kč. Roční objem prostředků se tak oproti současnosti zvýší více než dvojnásobně. Významná část prostředků bude směřovat do opatření, jako jsou pomoc znevýhodněným oblastem - LFA (cca 3 mld. Kč), podpora agroenvironmentálních opatření, např. údržba travních porostů (cca 1,5 mld. Kč) či ekologické zemědělství (cca 0,5 mld. Kč), což by mělo významně přispět ke zlepšení finanční situace takto podnikajících zemědělců.

Pro českobudějovická piva, konkrétně pro názvy piv Českobudějovické pivo, Budějovické pivo a Budějovický měšťanský pivovar, ČR vyjednala ochranu zeměpisných označení v EU. Ochrana zeměpisného označení a označení původu dalších zemědělských

komodit a potravin české provenience bude moci být po vstupu vyjednána samotnými výrobci při běžné registrační proceduře.

Co se pěstování vína týče, ČR je rozdělena do dvou vinařských zón: Čechy patří do zóny A a Morava do zóny B s tím, že je v zóně B udělena výjimka z povinnosti destilovat vedlejší produkty vznikající při výrobě vína. ČR vyjednala nadstandardní právo na novou výsadbu vinic ve výši 2 % z výměry vinic před vstupem (270 až 300 ha). Stejně nadstandardně bylo přiznáno právo na opětovnou výsadbu vykloučených vinic v souladu s předpisy ES, a to 5 až 8 let po vykloučení.

ČR vyjednala výjimku pro označení tuzemské slivovice, která je vyráběna s přídavkem určitého množství lihu před druhou destilací. Podle stávajících pravidel EU, která za slivovici považuje pouze ovocný destilát, by nebylo bez této výjimky možné takto vyrobený destilát označovat na trhu EU jako slivovici.

Vzhledem k existenci dvou oblastí, ve kterých nebude ČR po vstupu do EU plně splňovat podmínky a standardy stanovené legislativou Evropských společenství, byla vyjednána přechodná období pro:

- 52 zpracovatelských potravinářských podniků na splnění veterinárních a hygienických standardů, splnění odloženo do konce roku 2006
- přechodné období do konce roku 2009 pro již používané klecové systémy pro chov nosnic, které nesplňují technický požadavek na výšku klece

1.3.1 Výsledky přístupových jednání

V rámci přístupových jednání o kapitole zemědělství bylo základním cílem ČR udržet a dále posílit konkurenceschopnost českých zemědělců. Celá problematika byla vnímána komplexně, tj. nikoli jen z hlediska přímých plateb, avšak také z pohledu výrobních kvót, rozvoje venkova a potřebných ochranných opatření pro potřebu ochrany českého trhu, včetně již zmiňovaných veterinárních a fytosanitárních standardů, jejichž zavádění a dodržování je mj. jedním z důležitých ukazatelů při přiznávání podpor.

Česká republika vyjednala:

- možnost dorovnání výše přímých plateb (tzv. top-up) s využitím prostředků na rozvoj venkova, resp. z národních zdrojů, na úroveň o 30 % vyšší než navrhovaná výše přímých plateb (tzn. 55 % v roce 2004, 60 % v roce 2005, 65 % v roce 2006 atd.)
- u komodit, u nichž národní podpora v roce 2003 bude vyšší než daný návrh, pak ČR bude mít možnost dorovnání na úroveň roku 2003
- v případě obilovin a bramborového škrobu ČR vyjednala výjimku na dorovnání do úrovně 50 % resp. 100 % výše EU
- navýšení kvóty pro přadné rostliny (1 923 tun pro dlouhé vlákno, 2 865 pro krátké vlákno, přičemž lze v rámci EU vyměnit podporu krátkého lnu za podporu dlouhého lnu v poměru 2,2:1, a pro bramborový škrob (33 660 tun)
- u krav bez tržní produkce mléka byla dosažena dohoda na úrovni stavu 90 300 kusů (nejedná se o restriktivní kvótu a stavy tudíž mohou být i vyšší, přičemž EK neformálně přislíbila předložit doporučení, jakým způsobem přednostně čerpat prostředky pro podporu chovu masného skotu v rámci programu rozvoje venkova)
- nad rámec rozdělených prostředků rozvoje venkova se podařilo získat pro období 2004-2006 dodatečné 3 mld. Kč (celkem 14,4 mld Kč)
- zařazení ochrany zeměpisných názvů pro Českobudějovické pivo a Budějovické pivo prostřednictvím přístupové smlouvy (ostatní produkty mohou žádat o tuto ochranu prostřednictvím standardních postupů EU)
- v pěstování vína výjimku na povinnou destilaci vedlejších produktů výroby vína v zóně B
- nová práva na výsadbu vinic určených pro pěstování kvalitních odrůd, představující 2 % celkové plochy vinic existujících k datu přistoupení a dále práva na obnovu vinic podle pravidel evropské legislativy
- dvě přechodná období pro přizpůsobení se veterinárním, hygienickým a fytosanitárním předpisům, resp. platné evropské legislativě

ČR zajistila kvóty na úrovni reálných ukazatelů výroby a spotřeby nebo vyšší. Přehled vyjednaných kvót i s porovnáním soudobé úrovně produkce nabízí tabulka III.1.

Tabulka III.1 Přehled kvót vyjednaných pro vstup do EU

Oblast	Vyjednané kvóty	Aktuální stav produkce (2001)
orná půda (plocha v ha)	2 253 598	2 381 749
referenční výnos (t/ha)	4,2	4,52
mléko (dodávky, př. prodeje) (t)	2 682 143 (2006) (rezerva +55 788)	2 655 587
tučnost mléka (%)	4,21	3,9
krávy BTPM (ks)	90 300	100 300 k 03/2003, 80 000 vyplaceno v roce 2002
zvláštní prémie skotu (ks)	244 349	191 109
porážková prémie skotu dospělí, telata (ks)	483 382, 27 380	358 412, 12 046
cukr (A+B) (t)	454 862 (441 209 + 13 653)	434 200
škrob (t)	33 660	29 600
přadné rostliny - dlouhý len, krátký len a konopí (t)	1 923, 2 865	1 600, 3 141
ovce (ks), dodatečná platba na ovce (euro)	66 733, 71 000	70 101
sušená píce (t)	27 942	29 663
zpracované ovoce zelenina: rajčata, broskve, hrušky (t)	12 000, 1 287, 11	11 025, 700, 11

Zdroj: www.euroskop.cz

Ve světle skutečnosti, že nelze vyloučit jednotlivé případy, kdy bude v důsledku zvýšených dovozů hrozit újma českému agrárnímu trhu, byla dohodnuta ochranná klauzule, jejímž zavedením by došlo k časově ohraničenému omezení dovozu příslušné komodity a tím k zajištění dočasné ochrany tuzemských agrárních subjektů.

2. Koncepce směrů rozvoje zemědělství Ústeckého kraje

Hlavní cíl

- Vytvořit silný sebevědomý venkovský prostor s nezastupitelnou funkcí trvale udržitelného, celoplošného, multifunkčního zemědělství šetrného k životnímu prostředí.
- Podpořit diverzifikaci a konkurenceschopnost agrárního sektoru, jeho hospodářskou stabilitu jako podmínky pro udržení zdravé kulturní krajiny, zdroje příjmů a sociální stability venkovského obyvatelstva.

Specifické cíle

- Využít a podporovat zemědělskou činnost v úrodných oblastech kraje s intenzivní zemědělskou výrobou.
- V oblastech s méně příznivými podmínkami podporovat činnosti v rámci mimoprodukčního zemědělství a podporovat aktivity vedoucí k alternativním zdrojům příjmů zemědělců.
- Aktivně podporovat obory a zemědělskou produkci specifickou, typickou pro Ústecký kraj.
- Vytvářet a ovlivňovat podmínky pro rozvoj konkurenceschopného zemědělství v Ústeckém kraji na nadregionální úrovni.

Priority

- Podpora produkčních činností v zemědělství v úrodných oblastech
- Multifunkční zemědělství, mimoprodukční funkce zemědělství mimo hlavní produkční oblasti
- Propagace, osvěta, vzdělávání
- Podpora tvorby podmínek pro rozvoj venkova a zemědělství

2.1 Priorita 1 Podpora produkčních činností v zemědělství v úrodných oblastech

Výšková diferenciací území, rozdílná kvalita půdy a klimatické poměry vytváří v Ústeckém kraji poměrně různorodé vnitřní oblasti ve vztahu k zemědělským činnostem. Tato rozdílnost je rovněž definována klasifikací EU na úrovni okresů a částí okresů.

Priorita 1 se soustřeďuje na určení problému a navržení směrů podpory oblastí klasifikovaných jako oblasti s nejvyšší produktivností, kterými jsou okresy Litoměřice a Louny, s výjimkou území rozkládajících se v Českém Středoohoří.

Území okresu Litoměřice a Louny disponují největší mírou zemědělské půdy s vysokým stupněm zornění ve srovnání s ostatními okresy, nejlepšími půdními podmínkami (vysoká bonita), vysokými hektarovými výnosy a intenzivní zemědělskou výrobou zejména v oborech obilnářství a v oblasti pěstování olejnin, v ovocnářství a zelinářství.

Zároveň výrazná část těchto oblastí se nachází ve srážkovém stínu, je postižena větrnou a vodní erozí, ochrana před těmito jevy není optimální, produkční kapacity oblastí jsou vystaveny účinkům povodní.

Ekonomické subjekty se periodicky potýkají s problémy s odbytem produkce, platby v obchodním styku jsou často velmi opožděné s negativním dopadem na stabilitu a rozvoj hospodařících subjektů. Problémem jsou skladovací kapacity a celkově neuspokojivý stav mnoha hospodářských objektů a strojního parku.

Vzhledem k celkové situaci v zemědělství dochází k rozšiřování neobhospodařované orné půdy.

Opatření:

- 1.1. Podpora odbytu a skladovacích kapacit
- 1.2. Podpora obnovy nemovitostí v zemědělské výrobě a strojního parku, moderní technologie a postupy
- 1.3. Podpora aktivit proti větrné a vodní erozi, vodní režim
- 1.4. Podpora produkce pro nepotravinářské účely, energetické plodiny
- 1.5. Podpora specifické produkce v Ústeckém kraji
- 1.6. Podpora včelařství

Opatření 1.1.

Podpora odbytu a skladovacích kapacit

Cíle opatření:

- Zvýšení počtu a zlepšení struktury skladovacích kapacit
- Zvýšení efektivity odbytu krajské zemědělské produkce

Opatření se soustřeďuje na podporu ekonomiky producenta prostřednictvím posílení možností a vytvoření podmínek pro prvovýrobce před uvedením produkce na kolísající trh a při uvádění produkce na trh.

Předmětem opatření je:

- vytvoření nástroje umožňujícího obnovu starých, stávajících a vznik nových místních skladovacích kapacit v majetku hospodařících subjektů, prvovýrobců a jejich sdružení
- podpora zemědělských subjektů při posklizňové úpravě, tj. přímá podpora zemědělců, majitelů skladovacích kapacit při zavádění technologií posklizňové úpravy produkce
- podpora aktivit cíleně vedoucích ke vzniku nových odbytových organizací, center, na území Ústeckého kraje
- podpora investičních záměrů a majetkových vstupů prvovýrobců v případě vzniku a budování zařízení pro zpracování místní produkce
- podpora investic pro realizaci záměrů přímého prodeje produktů „ze dvora“

Opatření 1.2.

Podpora obnovy nemovitostí v zemědělské výrobě a strojního parku, moderní technologie a postupy

Cíle opatření:

- Snížení počtu nevyužívaných objektů pro výrobní zemědělskou činnost
- Snížení průměrného věku technického parku prvovýrobců

Hlavní produkční oblasti kraje jsou zasaženy přítomností množství zchátralých a nevyužívaných objektů pro hospodářskou činnost, stáří strojního parku je mnohdy vysoké, technický stav je celkově nevyhovující.

Opatření se soustřeďuje na intervenci Ústeckého kraje ve prospěch investic třetích subjektů do obnovy objektů a technického parku. Účelem opatření je podpořit hospodařící subjekty při obnově nemovitého majetku určeného pro zemědělskou výrobu (mimo skladovacích kapacit - samostatně v opatření 1.1.) a při obnově technického parku.

Opatření dále intervenuje ve prospěch podpory záměrů a aktivit zemědělců v oblasti zavádění nových technologií a postupů.

Předmětem opatření je:

- podpora jednotlivých záměrů prvovýrobců v případě investic do zařízení a objektů statků, farem
- podpora jednotlivých záměrů prvovýrobců v případě investic do technického vybavení (nákup strojů)
- podpora jednotlivých záměrů při nákupu a zavádění moderních technologií a postupů v rostlinné a živočišné výrobě

Opatření 1.3.

Podpora aktivit proti větrné a vodní erozi, vodní režim

Cíle opatření:

- Snížení výměry ploch postižených erozními jevy

V produkčních oblastech Ústeckého kraje jsou erozní procesy definovaným problémem. Vodní komponenta území je jedním z určujících faktorů pro stav půdního fondu a zemědělskou výrobu.

Eroze se projevuje jednak sedimentováním částic v nádržích, na zemědělských výrobních a ostatních plochách a dále naopak úbytkem částic na produkčních plochách v důsledku transportu vodou.

Druhou částí problematiky je pak stav koryt vodních toků v území a prudké kolísání průtoku v různých obdobích roku.

Větrná eroze poškozuje zemědělský půdní fond v důsledku nedostatečné krycí schopnosti vegetace v postižených oblastech (počátek roku) a celkově velmi nízký podíl zeleně v krajině.

Opatření podporuje zlepšování vodního režimu v krajině a ochranu půdy před větrnou erozí prostřednictvím činností směřujících zejména do prevence před zmíněnými jevy.

Předmětem opatření je:

- iniciace vzniku a podpora při realizaci studií a územně plánovací dokumentace řešící předmětnou problematiku erozí
- podpora budování lokálních ÚSES
- přímá podpora subjektů při:
 - o určení a aktualizování ploch v ohrožení erozí
 - o obnově zaniklých, zanesených nádrží a vzniku nových nádrží v krajině
 - o vysazování volné, rozptýlené zeleně, obnově remízků, mezí apod.
 - o obnově cest v krajině včetně doprovodné zeleně
 - o úpravách koryt vodních toků

Opatření 1.4.

Podpora produkce pro nepotravinářské účely, energetické plodiny

Opatření podporuje pěstování rostlin a dřevin pro nepotravinářské účely, směřuje ke snížení míry neproduktivních ploch a zároveň využití ploch uvedených do klidu. Účelem opatření je podpořit diverzifikaci činností v prvovýrobě a přispět k ekonomické stabilizaci zemědělských subjektů možností produkce nesměřující na kolísající potravinářský trh s opakovanou nadprodukcí.

Zároveň je účelem tohoto opatření posílit využívání obnovitelných zdrojů a zajištění setrvalé péče o kulturní krajinu.

Předmětem opatření je:

- podpora jednotlivých zemědělských subjektů aktivních v systematické (dlouhodobé) produkci biomasy pro energetické účely
- podpora subjektů zavádějící systém využívající energii z biomasy (obce, farmy) a navazujících systémů (zpracování surové biomasy, přeprava)

Opatření 1.5.

Podpora specifické produkce v Ústeckém kraji

Cíle opatření:

- Zlepšit podmínky a konkurenceschopnost produkce specifických komodit Ústeckého kraje

Za tradiční specifickou produkci Ústeckého kraje je považováno pěstování zeleniny, ovoce a chmele. Opatření směřuje k podpoře této produkce v Ústeckém kraji, k jejímu udržení a zlepšení postavení na trhu. Nejvýraznější krajevou specialitou je zejména produkce chmele. Účelem opatření je podporovat aktivity vedoucí ke zlepšení výchozích podmínek pro produkci úspěšnou na trhu a podporovat subjekty provádějící zásahy a investice do výrobních kapacit s cílem zvyšovat kvalitu a konkurenceschopnost komodit, případně navazujících zpracovaných produktů.

A. Předmětem opatření v oboru ovocnářství je:

- podpora pěstitelů při změně odrůdové struktury výsadby do konkurenceschopného stavu (komerční úspěch odbytu plodů odrůdy)
- podpora pěstitelů při likvidaci přestárých výsadby s účelem dalšího omlazení výsadby budování závlahových systémů, ochrany před krupobitím, zvěří, škůdci aj.
- podpora pěstitelům při investicích pro zajištění zpracování ovocnářské produkce a odbytu tj.:
 - o zavádění technologií a vznik linek na zpracování produkce
 - o marketingové aktivity, výstavní činnost, podpora vzniku regionálních značek
 - o zavádění nové výroby, propagace a odbyt regionálních biovýrobků

(Obecně jsou investice směřující do oblasti zpracování produkce, obnovy, modernizace skladovacích kapacit a aktivit posilující odbyt produkce řešeny v opatření 1.1.)

B. Opatření nepodporuje zvyšování výměry produkčních ploch chmele! Předmětem opatření v oboru chmelařství je:

- přímá podpora pěstitelů chmele při investicích zlepšujících věkovou strukturu chmele
- podpora propagace a podpora vzniku nových aktivit v oblasti propagace komodity

Opatření 1.6. Podpora včelařství

Cíle opatření:

- Zvýšení stavu včel v Ústeckém kraji

Ústecký kraj je postižen úbytkem včelstev, zavčelení je jedno z nejnižších v ČR. Zároveň je včelařství přínosem a faktorem výrazně ovlivňujícím ovocnářskou produkci, tzn. je přínosem v jednom ze specifických segmentů zemědělské výroby v Ústeckém kraji. Opatření směřuje k podpoře a obnově včelařství jako konkurenceschopné samostatně ekonomické činnosti v oblasti opylovací služby a zároveň produkce a zpracování včelích výrobků.

Předmětem opatření je:

- podpora vzniku rodinných včelích farem
- podpora investic při pořizování včelstev a základního zařízení chovu včel v případě záměrů samostatně hospodařících subjektů s cílem dosažení stavu udržitelnosti provozování včelí farmy
- podpora investic do zařízení a objektů pro zpracování a skladování medu
- podpora investic pro vznik nástrojů a systému odbytu včelích výrobků, včetně investic do systému nezbytnému pro transport včelstev

2.2 Priorita 2 Multifunkční zemědělství, mimoprodukční funkce zemědělství mimo hlavní produkční oblasti

Priorita 2 se soustřeďuje na formulaci možností a výhledů zemědělství, resp. navržení směrů podpory pro ty oblasti Ústeckého kraje, které na rozdíl od produkčních oblastí v okresech Louny a Litoměřice neposkytují zdaleka tak výhodné podmínky pro intenzivní zemědělské hospodaření. Jedná se o oblasti definované jako oblasti pánevní, horské a oblasti se ztíženými podmínkami zemědělské výroby. Cílem priority je vytváření podmínek pro trvale udržitelné multifunkční zemědělství v těchto „neprodukčních“ oblastech, péči o krajinu a zajištění přírodní rovnováhy.

Řešením dalšího rozvoje zde není dotování nerentabilní produkce tradičních zemědělských komodit, nýbrž podpora zemědělství zaměřeného na extenzivní model hospodaření a především stimulace rozvoje multifunkčního charakteru zemědělství, včetně diverzifikace zemědělství do nepotravinářského užití zemědělské produkce a do nezemědělských činností venkova. Jde o diverzifikaci prováděných činností a tím i o vytvoření a rozšíření alternativních zdrojů příjmů zemědělců v těchto oblastech.

Venkovský prostor pánevních oblastí byl velmi výrazně narušen rozsáhlou povrchovou těžbou hnědého uhlí, z čehož plyne potřeba velkoplošné revitalizace území postižených důlní činností. Oblast se rovněž v důsledku útlumu průmyslové činnosti potýká s vysokou nezaměstnaností. Oblasti se ztíženými podmínkami, resp. velkoplošná chráněná území byla v nedávné době rovněž zasažena omezením hospodaření na zemědělských pozemcích a útlumem intenzivní zemědělské výroby, otázkou zůstává další využití, resp. údržba a péče o neobdělávanou půdu.

Rozvojem multifunkčního zemědělství je míněn odklon od klasické (především potravinářské) zemědělské produkce směrem k zajišťování mimoprodukčních funkcí, kterými jsou především údržba krajiny, environmentální služby, nezemědělské činnosti a ostatní služby související se zachováním trvale udržitelného rozvoje venkova.

Priorita je zaměřena na zajištění podmínek pro trvale udržitelný rozvoj zemědělství a venkova, na zachování pestré krajiny se všemi přírodními a kulturně historickými aspekty, na využití rekreačního potenciálu venkovských oblastí, resp. souhrnně na diverzifikaci činností a výroby, jež se promítne do zlepšení ekonomické a sociální situace v těchto oblastech a přispěje ke stabilizaci osídlení venkova.

Opatření:

2.1. Podpora mimoprodukčních funkcí zemědělství

2.2. Podpora extenzivního hospodaření v neprodukčních oblastech, krajinotvorba

2.3. Podpora lesního hospodářství

Opatření 2.1.

Podpora mimoprodukčních funkcí zemědělství

V neprodukčních oblastech kraje je třeba podporovat činnosti v rámci mimoprodukčního zemědělství a podporovat jednak takové aktivity, které budou mít pozitivní dopad do krajiny, a zároveň činnosti vedoucí k zajištění alternativních zdrojů příjmů zemědělců. Přitom lze předpokládat, že v rámci realizace mimoprodukčních funkcí dojde ke vzniku nových pracovních míst.

Mimoprodukčních funkcí zemědělství, které mohou zemědělským subjektům poskytovat ať už jen doplňkový nebo i velmi významný zdroj příjmů, je mnoho. Při jejich využívání je však nutno přihlížet k místním podmínkám i tradicím a možnostem té které oblasti. Pověšinou je možno jednotlivé funkce kombinovat a dbát tak přirozeného rozvoje daného venkovského prostoru.

Opatření je zaměřeno na zajištění diverzifikace aktivit zemědělců, resp. na zajištění naplňování mimoprodukčních funkcí zemědělství. Jedná se zejména o alternativní využívání zemědělské půdy a využití potenciálu atraktivity krajiny pro rekreaci a aktivní trávení volného času v rámci agroturistiky.

Cíle opatření:

- diverzifikace aktivit prováděných zemědělci v rámci venkovského prostoru
- zajištění příjmové stability zpřístupněním alternativních zdrojů příjmů z nezemědělské činnosti

Podopatření 2.1.1

Agroenviromentální opatření

Cíle podoopatření:

- Zvýšení počtu hospodařících subjektů v ekologickém zemědělství

Ekologické zemědělství, resp. hospodaření ekonomických subjektů tímto způsobem, je podporováno celorepublikově z centrální státní úrovně. Ekologické zemědělství je provozováno v oblastech méně vhodných k velkoplošné potravinářské produkci konvenčními způsoby hospodaření. Limity pro tyto způsoby hospodaření se dotýkají zvláště území s nižší úrodností půdy, vysokou vertikální členitostí terénu, ochrannými režimy v území. Mimo hlavní produkční oblasti (tj. zejména okresy Louny, Litoměřice) se kombinace těchto faktorů týká velké části Ústeckého kraje.

Ekologické zemědělství je alternativou konvenčního hospodaření, poptávka po produktech v souladu s trendy zdravé životosprávy v EU podporuje ekonomickou udržitelnost odvětví.

Předmětem podopatření je:

- vzhledem k centrální podpoře ekologického zemědělství v provozní fázi podpora tohoto způsobu hospodaření z krajské úrovně ve fázi vzniku, přístupu subjektu k této formě hospodaření, tj. přímo podporovat zemědělce v činnostech (vstupních investicích) umožňujících přihlášení, registraci do systému ekologického zemědělství
- podpora investičních a dalších iniciačních aktivit zemědělských subjektů nacházejících se ve stanoveném přechodném časovém horizontu mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím.
- redukce ploch neobhospodařované zemědělské půdy (zdrojů plevelů) zalesňováním a výsadba rozptýlené zeleně

Podopatření směřuje do centrálně definovaných managementů ekologického hospodaření:

- ošetřování travních porostů
- vznik nových travnatých porostů (zatravňování orné půdy, meziplodiny, biopásy)

Podopatření 2.1.2.

Alternativní zdroje příjmů zemědělců

Cíle podopatření:

- Zvýšení počtu ekonomických subjektů s alternativním zdrojem příjmů
- Stabilizace ekonomické aktivity na venkově, vznik pracovních míst

Vzhledem k přírodnímu znevýhodnění je třeba pro ekonomickou stabilitu hospodaření podporovat nezemědělské aktivity a poskytnout hospodařícím subjektům podporu alternativního příjmu. Opatření se zaměřuje na aktivity ekonomických subjektů zakládajících podnik s činností nezemědělského charakteru, zejména v oblasti cestovního ruchu, případně podniku s činností zpracování a prodeje místní produkce.

Předmětem podopatření je:

- přímá podpora projektů, investic podniků, podnikatelů vedoucích ke vzniku nezemědělské ekonomické aktivity :
 - o turistická infrastruktura – ubytovací, stravovací zařízení
 - o investice v rámci farem vytvářející komplexní nabídku pro návštěvníky
 - o investice do doprovodných zařízení pro návštěvníky, turisty (hippostezky apod.)
 - o místní drobné provozovny zpracování místní produkce, speciality a řemesla

Opatření 2.2.

Podpora extenzivního hospodaření v neprodukcích oblastech, krajinotvorba

Cíle opatření:

- Diverzifikovat činnost, podpořit stabilitu zemědělských subjektů
- Zlepšit péči o krajinu v rámci ekonomické činnosti zemědělských subjektů

V oblastech s méně příznivými podmínkami pro intenzivní zemědělskou výrobu je třeba podporovat extenzivní model hospodaření, který bude sám o sobě přispívat k potřebné péči o krajinu. Jako vhodný způsob hospodaření se zde jeví farmy rodinného typu, farmy s extenzivním hospodařením či extenzivním chovem všech druhů zvířat, které se zároveň mohou zapojovat do dalších mimoprodukčních činností (agroturistika, tradiční řemeslné výrobky apod., viz opatření 2.1.1.)

Podpora péče o krajinu je velice výhodnou investicí s postupnou, nicméně trvalou návratností. Upravená a malebná krajina k sobě přitáhne turisty a následně drobné podnikatelské aktivity venkovského prostoru.

Zemědělci jsou v dnešních podmínkách nuceni chovat se tržně, vytvářet zisk. Údržba krajiny přitom jim samotným zisk přímo nevytváří. Avšak udržovaná kulturní krajina je veřejným statkem, na němž má zájem celá společnost. Je proto třeba využít a podpořit zájem zemědělců o celoroční údržbu svého okolí. Krajinotvorná činnost zemědělství může navíc vytvářet nové pracovní příležitosti.

Předmětem opatření je:

- podpora investic v rámci farem pro chov zvířat, včetně koní pro využití v agroturistické činnosti na farmě
- podpora investic hospodařících subjektů vedoucí ke vzniku, obnově, pastevního hospodářství, chovu zvířat pro nepotravinářské účely
- podpora investic do objektů v projektech zakládání minifarem a farem rodinného typu
- podpora chovu méně rozšířených zvířat – ovce, kozy, pštrosí farmy apod.
- dotační podpora činnosti zemědělců při údržbě krajiny:
 - o likvidace náletů
 - o údržba cest, příkopů
 - o údržba a čištění drobných vodních toků, nádrží a jejich bezprostředního okolí
- podpora zemědělských subjektů podílejících se na využití rekultivované půdy po těžbě, zejména v případě záměrů nepotravinářské produkce, pěstování energetických plodin

Opatření 2.3.

Podpora lesního hospodářství

Poškození lesních porostů a rozsáhlé odlesnění zůstávají vážným a dlouhodobým problémem kraje. Ústecký kraj má v rámci ČR největší rozlohu lesů poškozených a nadále poškozovaných emisemi. V důsledku špatného zdravotního stavu lesních porostů je nutné

provádět letecké vápnění a přihnojování. Značná část lesních porostů je poškozena exhalacemi, jen postupně dochází k přeměně náhradních porostů na cílové dřeviny.

Cíle opatření:

- Optimalizace druhové skladby lesních porostů s ohledem na obnovy přírodních společenstev
- Zlepšení zdravotního stavu lesů, redukce škodlivých činitelů
- Zvyšování funkčního potenciálu mimoprodukčních funkcí lesa

Lesy hrají důležitou roli při ochraně a zachování základní ekologické rovnováhy, zejména pokud jde o půdu, vodní zdroje, klima, faunu a flóru. Lesy jsou významnou součástí venkovského prostoru podstatnou měrou ovlivňují jeho udržitelný rozvoj. Lesní hospodářství musí být orientováno k podpoře, resp. tvorbě takových podmínek, v nichž bude zajištěno plnění všech funkcí, které lesní porosty zajišťují.

Předmětem opatření je:

- podpora dokončení obnovy porostů náhradních dřevin v místech zničených porostů exponovaných oblastí s využitím širokého spektra dřevin
- podpora postupné přeměny porostů náhradních dřevin na porosty s cílovou skladbou dřevin, více vyhovující daným přírodním podmínkám (tak jak bude ustupovat antropogenní zátěž těchto oblastí)
- podpora opatření pro zlepšení zdravotního stavu lesních porostů
- podpora výraznějšího využívání rekreační funkce lesa (péče o porosty kolem vycházkových tras, údržba lesních cest a pěšin, budování speciálních stezek apod.)

2.3 Priorita 3 Propagace, osvěta, vzdělávání

Podmínkou dalšího rozvoje zemědělského sektoru ve všech oblastech Ústeckého kraje je fungující systém vzdělávání zajišťující příliv mladé kvalifikované pracovní síly, stejně tak systém zprostředkování informací a zemědělského poradenství a rovněž dostatečná propagace regionálního zemědělství a jeho produkce.

Uspěšnost zemědělského podnikání je dnes podmíněna dobrou znalostí systému a zásad Společné zemědělské politiky i agrární politiky ČR, resp. orientací v navazujících programech, financovaných ze strukturálních nebo národních fondů, a schopností dostat se k informacím o nabízených podporách a dotacích a o podmínkách jejich čerpání. Pro zajištění optimálního chodu podniků je třeba zprostředkovat plynulý a rychlý přenos těchto informací až k jednotlivým subjektům/konečným příjemcům pomoci.

Fungující informační a poradenský systém je významným nástrojem pomoci podnikatelským subjektům, působícím v resortu zemědělství. Jeho úkolem by měla být asistence zemědělcům při překonávání značných administrativních překážek spojených s procesem podávání žádostí, resp. získávání dotací a podpor. Komplexní poradenský systém je rovněž třeba chápat jako formu pomoci zemědělcům při naplňování obsáhlých legislativních požadavků a plnění zákonných norem a předpisů.

Cílem je vzdělaný a moderně hospodařící zemědělec. Podmínkou toho však je široká dostupnost informací o nových trendech a možnostech v zemědělské výrobě, o aktuálním a předpokládaném budoucím vývoji na trhu, o možnostech využití a uplatnění nejnovějších technologií i výsledků odborných výzkumů.

Opatření:

- 3.1. Podpora činnosti KIS a dalšího poradenství
- 3.2. Podpora zajištění dostupnosti informací „až na farmu“
- 3.3. Zemědělská výchova a vzdělávání mládeže
- 3.4. Podpora dalšího vzdělávání zemědělců a odborného poradenství
- 3.5. Podpora propagace zemědělství směrem k veřejnosti

Opatření 3.1.

Podpora činnosti KIS a dalšího poradenství

Cíle opatření:

- Vybudovat v rámci KIS krajský subjekt v oblasti zemědělského poradenství

Pro bezproblémový chod zemědělských podniků je třeba zajistit celoplošnou dostupnost přesných a aktuálních informací o agrární politice a o realizaci Společné zemědělské politiky, o podmínkách čerpání pomoci, o evropském obchodním prostoru a mnohé další. Vybudováním KIS ÚK a zapojením maximálního počtu zemědělských subjektů, ale i obcí, měst a spolupracujících subjektů – ZA-PÚ, OAK, Krajského úřadu, výzkumných ústavů a školských zařízení do tohoto systému byl položen základ rychlého zprostředkování aktuálních informací směrem ke všem dotčeným subjektům. Tento je třeba dále rozvíjet.

Opatření se zaměřuje na podporu fungování KIS, jehož činnost není dostatečně finančně zajištěna, avšak má potenciál vystupovat jako reprezentující organizace zemědělských subjektů a může zajistit potřebné zprostředkovávání rychlých a ověřených informací směrem k zemědělcům, informovat o aktuálním vývoji na trhu i o vývoji v oblasti dotací a podpor. Opatření je rovněž zaměřeno na zajištění odborného poradenství při zpracování žádostí o jednotlivé formy pomoci.

Předmětem opatření je:

- posílení odpovídajícího technického vybavení, posílení personálního zabezpečení
- vytvořit program rozvoje lidských zdrojů v KIS
- podpora činnosti KIS v oblasti zprostředkovávání informací zemědělským subjektům
- zpracování koncepce činnosti KIS zejména v následujících oblastech:
 - o vytvoření stabilního systému sběru a distribuce informací zemědělským subjektům, tj. vznik sítě subjektů a vznik systému přenosu informací do KIS
 - o vytvoření aktivního systému - databáze příjemců informací, tj. systém stále aktuální, umožňující zejména rychlý a cílený (!) přenos informací ze strany KIS
 - o vytvoření systému vlastní propagace
 - o poradenská činnosti, pořádání seminářů a dalších akcí pro zemědělskou veřejnost

Opatření 3.2.

Podpora zajištění dostupnosti informací „až na farmu“

Cíle opatření:

- Zvýšení informovanosti a podílu moderních informačních technologií v zemědělství

Možnost volného a rychlého toku informací až k jednotlivým zemědělským subjektům je výrazně limitována jejich nedostatečnou vybaveností počítačovými technologiemi, resp. chybějícím přístupem k internetu přímo z domu, a to v době, kdy internet představuje velmi důležitý informační zdroj. Absence přístupu k internetu limituje zemědělce při vyhledávání potřebných informací (a omezuje efektivitu a ekonomičnost zprostředkovatelské činnosti KIS vzhledem k nutnosti zasílat informace klasickou, nikoli elektronickou poštou).

Opatření je zaměřeno na rozšíření využívání moderních informačních a komunikačních technologií, které nabízejí rychlý a levný způsob komunikace v rámci zemědělské komunity. Současný podíl zemědělců využívajících tyto možnosti sice roste, ale celkově je stále nízký.

Předmětem opatření je:

- podpora nákupu počítačové techniky zejména v malých zemědělských podnicích, rodinných farmách
- podpora zajištění domácího připojení k internetu
- podpora proškolení k používání informačních technologií (ze strany KIS)
- podpora zřízení kapacit bezplatného přístupu na internet pro zemědělce v poradenských střediscích KIS

Opatření 3.3.

Zemědělská výchova a vzdělávání mládeže

Cíle opatření :

- Zvýšení hodnoty absolventů zemědělského školství na trhu práce v zemědělském sektoru

Současná síť zemědělských škol a učilišť je úměrná a historicky ověřená. Současné obory a programy výuky odpovídají potřebám zemědělské praxe a není nutné je zásadně měnit. V případě potřeby lze provést doplnění osnov či učebního plánu. Rovněž uplatnění není z pohledu současné i budoucí situace třeba řešit.

Pro zajištění nástupu další generace pracovníků do zemědělství je třeba stávající systém zemědělského středního školství v kraji dále rozvíjet a zkvalitňovat. Opatření je zaměřeno zejména na zajištění možnosti kvalitní a efektivní praxe studentů.

Předmětem opatření je:

- podpora investic a provozu určených školních statků pro organizaci praxe studentů
- přímá podpora vybavení školních statků stroji, technologickým zařízením, genetickým materiálem atd.
- podpora kontaktu studentů s reálnými zemědělskými provozy, podpora poznávání zemědělského podnikání v praxi
- přímá podpora akcí rozvoje spolupráce se zemědělskou veřejností, s vysokými školami i zahraničními subjekty

Opatření 3.4.

Podpora dalšího vzdělávání zemědělců a odborného poradenství

Cíle opatření:

- Podpora zabezpečení dalšího odborného vzdělávání v resortu zemědělství

Jednou z podmínek dalšího rozvoje zemědělského sektoru je zajištění dalšího vzdělávání a seznamování se s novými trendy a možnostmi zemědělské výroby. Předpokladem zvyšování efektivnosti zemědělských subjektů je možnost využívání nejnovějších poznatků a výsledků odborných výzkumů, znalost nejnovějších technologií atd.

Seznamování se s obdobnou problematikou by měly zabezpečovat pravidelné odborné semináře či vzdělávací programy. Vzhledem ke specifikách kraje by se měly tyto programy zaměřovat např. na problematiku hospodaření na půdách rekultivovaných a na půdách s nízkou výnosností či na údržbu krajiny v LFA, měly by rovněž představovat principy ekologického hospodaření.

Opatření je zaměřeno jak na zvyšování kvalifikace řadových zaměstnanců, tak na další odborné vzdělávání a osvětovou činnost směrem k majitelům farem a pozemků ohledně nejnovějších trendů či alternativních možností v hospodaření.

Předmětem opatření je:

- podpora zřízení centra pro vzdělávání dospělých při některé ze středních zemědělských škol
- podpora organizace seminářů a vzdělávacích programů vedoucích k odbornému vzdělávání jednotlivých cílových skupin
- podpora programů zvyšování kvalifikace zaměstnanců v zemědělství

Opatření 3.5.

Podpora propagace zemědělství směrem k veřejnosti

Snahou zemědělského sektoru musí být zajistit odpovídající propagaci regionální zemědělské produkce a zároveň zajistit informovanost směrem k široké veřejnosti o smyslu a podstatě fungování a základních principech zemědělského hospodaření, o přínosech a negativěch zemědělské činnosti ve vztahu k životnímu prostředí, o způsobech zajištění zdravotní nezávadnosti produktů při dodržování přísných norem a předpisů.

Cíle opatření:

- Posílit postavení zemědělství, jeho vážnost a místo ve společnosti
- Posílit společenský statut zemědělců

Předmětem opatření je:

- podpora informovanosti veřejnosti o kvalitách zemědělské produkce
- podpora propagace regionálního zemědělství prostřednictvím podpory akcí typu dožínky, dočesné, vinobraní, tematické turistické stezky apod.
- podpora regionální produkce a její propagace na výstavách, regionálních přehlídkách, ve sdělovacích prostředcích, časopisech a informačních brožurách
- podpora spolkové činnosti drobných chovatelů a pěstitelů, podpora aktivit spolků a sdružení směrem k veřejnosti (výstavní a další akce pro veřejnost, volnočasová činnost zejména pro děti a mládež atd.)

2.4 Priorita 4 Podpora tvorby podmínek pro rozvoj venkova a zemědělství

Priorita je formulována s ohledem na mnohé problémy zemědělství jako ekonomického sektoru, které jsou obtížně ovlivnitelné samotnými prvovýrobcí v kraji, případně tyto podmínky a faktory ovlivňují zemědělství na úrovni vyšší než krajské, tj. na úrovni republikové a na úrovni evropské.

Ostatní priority obsahují návrhy opatření snáze a „přímo“ ovlivnitelné z pozice krajské samosprávy ve prospěch venkova jako celku a jednotlivých hospodařících subjektů, tedy směrem „dolů“ do kraje. Tato priorita postihuje problematiku nehmotných faktorů s přímým dopadem na další vývoj zemědělství a je orientována na aktivity směrem „nahoru“, na úroveň centrálních orgánů, EU.

Priorita a aktivity v rámci opatření jsou formulovány ve smyslu návrhů oblastí intervence krajské samosprávy jako aktivního prvku působícího v zájmu zajištění společenského a ekonomického rozvoje, stability a prosperity svého územního obvodu.

Restrukturalizace zemědělství je ovlivňována dlouhodobými problémy, které dosud výrazně konzervují současný model fungování zem. podniků vycházejících z dob velkoplošného industriálně orientovaného zemědělství .

Jedná se o zejména následující okruhy :

Pomalý průběh šetrných pozemkových úprav pro vyjasnění a nové uspořádání vlastnických vztahů k půdě a obnovení vztahů k půdě obecně, budování účelné cestní sítě.

Provozování zemědělské činnosti ve výrazné většině na pronajaté půdě. Existuje nízký zájem vlastníků půdy o návrat k hospodaření a k péči o svůj majetek, velké podniky často brání fyzickému vydávání pozemků vlastníkům a stále je neukončen prodej státní půdy.

Obecně neexistují systémová pravidla a systémy podpor rozvoje rodinných hospodářství.

Administrativní postupy a jejich náročnost negativně ovlivňuje zájem a účast hospodařících subjektů v programech podpory.

Stále nejsou plně dořešeny restituce a transformační nároky.

Opatření:

4.1 Legislativní podmínky

4.2 Projektová příprava

Opatření 4.1.

Legislativní podmínky

Cíle opatření:

- Zlepšení vybraných legislativních podmínek pro zemědělskou výrobu

Opatření je určeno pro krajskou úroveň ve smyslu pomoci zemědělství v kraji aktivním vystupováním v legislativním prostředí ve prospěch „nastavování“ pravidel pro zemědělskou činnost. Obecně je předmětem opatření aktivní působení Ústeckého kraje a jeho reprezentantů v možnosti předkládání legislativních návrhů, připomínkování návrhů a záměrů resortního ministerstva a prosazování norem ve prospěch krajských specifik zemědělství.

Návrhy pro krajskou úroveň v rámci opatření:

- vznik stálé krajské profesní komise poměrně zastoupené všemi stavovskými a profesními spolky, sdruženími v kraji
- usilovat o změnu daňových podmínek při převádění majetku v rodině, pokud nabyvatel je soukromý zemědělec
- přesun kompetencí z centrální na krajskou úroveň v oblasti určování podmínek a termínů v zemědělských činnostech s ohledem na specifické přírodní a klimatické podmínky v kraji (agroenviromentální opatření)
- usilovat o změnu, zavedení, lhůt pro Pozemkový fond ve věci vyřízení žádosti o pronájem půdy
- úpravy ve věci stanovování lhůt a cen nájmu (zejména v rámci nájmu půdy pro agroenviromentální opatření)
- zlepšení systému toku informací ve věci prodeje státní půdy směrem k zemědělcům, pronajímatelům

Opatření 4.2. Projektová příprava

Cíle opatření:

- Zlepšit připravenost zemědělského sektoru na programovací období 2007 – 2013

Vznik Koncepce spadá do období konce programovacího období EU 2000-2006, zároveň nejsou ještě připravené programovací dokumenty určující přesné oblasti intervence pro programovací období 2007 – 2013. Vzhledem k nízké kapitálové síle zemědělského sektoru a možnosti čerpat finanční podpůrné prostředky z vnějších finančních zdrojů na základě projektového cyklu, je smyslem opatření podporovat projektovou připravenost ekonomických subjektů na venkově a v zemědělství.

Opatření směřuje do oblasti přímě podpory Ústeckého kraje ve prospěch zemědělských subjektů při přípravě na čerpání finančních prostředků na jednotlivé, zejména investiční projekty.

Předmětem opatření je:

- finanční podpora Ústeckého kraje zemědělským subjektům při přípravě a zpracování projektové dokumentace pro předložení na vnější finanční zdroj

Seznam tabulek

Tabulka 01.1 Bilance půdy podle krajů k 31. 12. 2003 (v tis. ha)	6
Tabulka 01.2 Bilance půdy v Ústeckém kraji v ha (stav k 31. 12. sledovaného roku)	10
Tabulka 01.3 Bilance půdy v okresech (stav k 31. 12. 2004)	12
Tabulka 01.4 Využití území Ústeckého kraje dle okresů	13
Tabulka 01.5 Rozsah a podíl skutečně využívané zemědělské půdy	13
Tabulka 01.6 Evidovaná zemědělská půda podle kultur	14
Tabulka 01.7 Osevní plochy v Ústeckém kraji v roce 2004	15
Tabulka 01.8 Struktura zaměstnanosti v národním hospodářství v roce 2004 (v tisících) ..	17
Tabulka 01.9 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji (absolutní roční průměry)	19
Tabulka 01.10 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji (v %)	19
Tabulka 01.11 Evidenční počet zaměstnanců k 31.12. 2000	20
Tabulka 01.12 Struktura zaměstnanosti v okresech k 31.12. 2000 (v %)	20
Tabulka 01.13 Vývoj počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství v letech 1993-2000	21
 Tabulka 1.1 Počty obyvatel vybraných obcí v Krušných horách v letech 1930-2001	26
 Tabulka 3.1 Vývoj počtu žáků a absolventů dle studovaných oborů	38
Tabulka 3.2 Vývoj počtu žáků dle jednotlivých škol a nabízených oborů	39
 Tabulka 4.1 Vývoj osevních ploch luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	43
Tabulka 4.2 Podíl Ústeckého kraje na pěstování obilovin v ČR v roce 2004	45
Tabulka 4.3 Vývoj osevních ploch obilovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	45
Tabulka 4.4 Vývoj hektarových výnosů obilovin (v t/ha) v letech 1990-2001	48
Tabulka 4.5 Vývoj počtu krav a skotu celkem (v ks) v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	54
Tabulka 4.6 Struktura krav chovaných pro maso a mléko	55
Tabulka 4.7 Počty skotu v Ústeckém kraji a porovnání s ČR k 1.4. 2004	55
Tabulka 4.8 Chov drůbeže v Ústeckém kraji a srovnání s ČR v roce 2004	60
Tabulka 4.9 Počty ovocných stromů a keřů v Ústeckém kraji a srovnání s ČR	62
Tabulka 4.10 Intenzivní ovocné výsadby v ÚK v roce 2004 - přehled stáří výsadeb	63
Tabulka 4.11 Pěstování zeleniny v Ústeckém kraji v roce 2004	65
Tabulka 4.12 Struktura ploch pěstované zeleniny v Ústeckém kraji v roce 2004	66
Tabulka 4.13 Plochy chmele v roce 2004	68
Tabulka 4.14 Podíl českých odrůd chmele v roce 2005	70
Tabulka 4.15 Pěstování vína v ČR v roce 2004 dle krajů	71
Tabulka 4.16 Plochy vinic dle okresů (v ha)	71
Tabulka 4.17 Vývoj včelařství v Ústeckém kraji v letech 2000-2004	73
Tabulka 4.18 Rybářské revíry v Ústeckém kraji (dle okresů)	76
Tabulka 4.19 Sklady zrnin v Ústeckém kraji	77
Tabulka 4.20 Senážní věže v Ústeckém kraji	77
Tabulka 4.21 Silážní žlaby v Ústeckém kraji	78
Tabulka 4.22 Větrané sklady brambor v Ústeckém kraji (kapacita v t)	78
Tabulka 4.23 Skladovací kapacity ovoce a zeleniny v Ústeckém kraji (kapacita v t)	79
Tabulka 4.24 Další skladovací kapacity v Ústeckém kraji	79
Tabulka 4.25 Výměra půdy evidované v režimu ekologického zemědělství	81
Tabulka 4.26 Počet ekologicky hospodařících zemědělců	81
Tabulka 4.27 Zaměření ekologického zemědělství v Ústeckém kraji (k 31.12. 2004)	82
 Tabulka 5.1 Lesní plochy v okresech Ústeckého kraje (stav k 31.12.2004)	85
Tabulka 5.2 Zvěř v Ústeckém kraji (v ks)	89
 Tabulka 7.1 Rekultivace v oblasti působnosti MUS, a.s. (k 31.12. 2003)	103
Tabulka 7.2 Rekultivace v oblasti působnosti SDCH, a.s. (1950-2001)	103

Tabulka 8.1 Výroba masa v jateční hmotnosti podle krajů (v t) v roce 2004	107
Tabulka 8.2 Podíl Ústeckého kraje na výrobě masa v jateční hmotnosti (v t)	108
Tabulka 8.3 Jatky v Ústeckém kraji	109
Tabulka 8.4 Výsledky mlékárenské výroby v krajích České republiky za rok 2004	110
Tabulka III.1 Přehled kvót vyjednaných pro vstup do EU.....	123

Seznam grafů

Graf 01.1 Podíl zemědělské půdy dle krajů v ČR k 31. 12. 2003	5
Graf 01.2 Podíl zemědělské půdy na celkové výměře kraje (k 31.12. 2003).....	6
Graf 01.3 Výměra půdy na 1 obyvatele v roce 2003 dle krajů.....	7
Graf 01.4 Struktura půdního fondu ÚK k 31.12. 2004	7
Graf 01.5 Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na rozloze (stav k 31. 12. 2004)	8
Graf 01.6 Výměra půdy na 1 obyvatele v roce 2004 dle okresů.....	8
Graf 01.7 Podíl na zemědělské půdě dle okresů (k 31.12. 2004)	9
Graf 01.8 Podíl na orné půdě dle okresů (k 31.12. 2004)	9
Graf 01.9 Vývoj půdního fondu v Ústeckém kraji (v tis. ha)	11
Graf 01.10 Struktura zemědělského půdního fondu Ústeckého kraje k 31.12. 2004.....	11
Graf 01.11 Struktura využití zemědělské půdy v okresech (v %, stav k 31. 12. 2004) ..	12
Graf 01.12 Struktura evidované zemědělské půdy v Ústeckém kraji dle kultur	14
Graf 01.13 Vývoj osevních ploch (v ha) v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	15
Graf 01.14 Struktura osevů v Ústeckém kraji v roce 2004	16
Graf 01.15 Struktura zaměstnanosti v Ústeckém kraji v roce 2004.....	18
Graf 01.16 Vývoj počtu zaměstnanců v sektoru zemědělství v letech 1993-2000	21
Graf 4.1 Vývoj osevních ploch luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	43
Graf 4.2 Sklizeň luskovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	44
Graf 4.3 Struktura sklizně luskovin v roce 2001 dle okresů	44
Graf 4.4 Vývoj osevních ploch obilovin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	45
Graf 4.5 Vývoj struktury osevních ploch dle jednotlivých druhů obilovin	46
Graf 4.6 Struktura sklizně obilovin v Ústeckém kraji v roce 2004.....	46
Graf 4.7 Vývoj osevních ploch obilovin v okresech v letech 1990-2001	47
Graf 4.8 Vývoj sklizně obilovin v okresech v letech 1990 až 2001	47
Graf 4.9 Vývoj hektarových výnosů obilovin v okresech v letech 1990-2001	48
Graf 4.10 Vývoj hektarových výnosů v ÚK v letech 1990-2004 dle druhu obilovin.....	49
Graf 4.11 Vývoj ploch vybraných okopanin v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	50
Graf 4.12 Struktura pěstovaných okopanin v Ústeckém kraji v roce 2004	50
Graf 4.13 Struktura sklizně olejnin v Ústeckém kraji v roce 2004	51
Graf 4.14 Struktura sklizně řepky dle okresů v roce 2001.....	51
Graf 4.15 Vývoj sklizně řepky v kraji v letech 1990-2004.....	52
Graf 4.16 Struktura sklizně technických plodin v kraji v roce 2004	53
Graf 4.17 Vývoj počtu krav a skotu celkem v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	54
Graf 4.18 Vývoj počtu chovaných ovcí a beranů v Ústeckém kraji v letech 1990-2004 ..	56
Graf 4.19 Vývoj počtu prasat v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	58
Graf 4.20 Vývoj počtu drůbeže v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	60
Graf 4.21 Struktura ovocných sadů dle okresů v roce 2004	62
Graf 4.22 Vývoj ploch pěstování zeleniny v Ústeckém kraji v letech 1990-2004	65
Graf 4.23 Struktura ploch pěstování zeleniny dle okresů v roce 2001	66
Graf 4.24 Plocha chmele v Ústeckém kraji v letech 1989-2005	68
Graf 4.25 Plocha chmele v okresech Ústeckého kraje v letech 1989-2005.....	69
Graf 4.26 Vývoj ploch chmele v jednotlivých chmelařských oblastech v letech 1992-2004	69
Graf 4.27 Vývoj věkové struktury chmelových porostů v ČR.....	70
Graf 4.28 Věková struktura chmelových porostů v roce 2005.....	70
Graf 4.29 Vývoj počtu včelstev v Ústeckém kraji v letech 2000-2004	73
Graf 7.1 Rekultivace (ukončené i rozpracované) v oblasti působnosti MUS, a.s.	103
Graf 7.2 Rekultivace (ukončené i rozpracované) v oblasti působnosti SDCH, a.s.	103

Seznam zkratek

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
BTPM	krávy bez tržní produkce mléka
ČSÚ	Český statistický úřad
EAGGF	Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond
EZ	ekologické zemědělství
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
CHKO	Chráněná krajinná oblast
KAK	Krajská agrární komora
KIS	Krajské informační středisko pro rozvoj zemědělství a venkova Ústeckého kraje
LFA	Low Fertility Area (zemědělské oblasti s méně příznivými podmínkami)
LPIS	Land Parcel Identification System (registr půdy a informační systém pro evidenci využití zemědělské půdy)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSP	malé a střední podnikání
MUS, a.s.	Mostecká uhelná společnost, a.s.
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	národní park
OAK	Okresní agrární komora
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
PRÚK	Program rozvoje Ústeckého kraje
RRD	rychle rostoucí dřeviny
SAPS	jednotná platba na plochu
SDCH, a.s.	Severočeské doly Chomutov, a.s.
SWOT	analýza, resp. metodika hodnocení silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení (S strenght, W weakness, O opportunity, T threat)
SZP	Společná zemědělská politika
TOP-UP	národní doplňková platba
TTP	trvalý travní porost
ÚK	Ústecký kraj
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací
VO	venkovské oblasti
ZAPÚ	Zemědělská agentura, pozemkový úřad
ZO ČSV	Základní organizace Český svaz včelařů
ZVS	Zemědělský veřejný sklad